
**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

СПЕЦВИПУСК

за матеріалами конференції 21 листопада 2024 року

СУЧАСНІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

КИЇВ – 2024

Актуальні проблеми міжнародних відносин: Спецвипуск
Матеріали конференції «Сучасні виміри національної безпеки»

К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, 2024. –131 с.

Actual problems of international relations. Special issue (2024), 131 p. Published by Institute of International Relations of Taras Shevchenko National Univeristy of Kyiv. All rights reserved.

Relevant and most actual problems of international relations, international economic relations, business and finance as well as international law and communications are revealed and comprehensively researched.

Developed and designed for researchers, scientists, Ph.D. students and masters.

У Збірнику розглянуто актуальні питання розвитку сучасних міжнародних відносин, міжнародного права та міжнародних економічних відносин.

Розраховано на викладачів, наукових співробітників, аспірантів та студентів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ЗБІРНИКА «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»

Головний редактор: *Резнікова Н. В.*, д.е.н., проф., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Заступник головного редактора: *Дорошко М. С.*, д.і.н., проф., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Відповідальний редактор: *Приятельчук О. А.*, д.е.н., проф., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Заступники відповідального редактора: *Хлистун Г. Ю.*, к.політ.н., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, *Сіренко А. С.*, к.фіз-мат.н., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, *Макеєнко Л. Ф.*, Навчальнонауковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Склад консультаційної ради при редакційній колегії

Білоцький С. Д., д.ю.н., проф., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Затонацька Т.Г., д.е.н., проф., Економічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Копійка В.В., д.політ.н., проф., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Купалова Г. І., д.е.н., проф., Економічний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Медведева М.О., д.ю.н., проф., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Неліпа Д.В., д.політ.н., доц., Філософський факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Піпченко Н. О., д.політ.н., доц., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Смірнова К.В., д.ю.н., проф., Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Адреса редакційної колегії:

04119, Київ, вул. Юрія Іллєнка, 36/1, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
тел. +380 444814468.

Спецвипуск збірника передано до бібліотеки Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, імен власних, коректність перекладу на іноземну мову та інших відомостей.

Всі права застережені. При цитуванні обов'язкове посилання на Збірник наукових праць «Актуальні проблеми міжнародних відносин».

© Навчально-науковий інститут міжнародних відносин. 2024.

СУЧАСНІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Програма конференції. 21 листопада 2024 року

Панельна дискусія

Копійка Валерій Володимирович, д.політ.н., проф., директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Підготовка кадрів в галузі міжнародних відносин як інструмент забезпечення національної безпеки країни.

Кононенко Андрій Валерійович, бригадний генерал, заступник секретаря Ради національної безпеки та оборони України

Стратегія забезпечення державної безпеки України.

Перепелиця Григорій Миколайович, д.політ.н., професор, директор Інституту зовнішньополітичних досліджень

Національна безпека в сучасній геополітичній ситуації.

Вергун Володимир Антонович, д.е.н., проф., радник Посольства України в Німеччині (1996-2003)

Міжнародні економічні виміри національної безпеки

Буроменський Михайло Всеволодович, д.ю.н., проф., член-кореспондент НАПрН України

Міжнародно-правові виміри національної безпеки.

Робота секцій

Виклики сучасної системи міжнародної економічної безпеки

1. **Шепель Олександра Сергіївна**, аспірант, 4 рік навчання. *Заходи підтримки міграційної безпеки України в умовах сучасної міграційної кризи.*
2. **Вовченко Олексій Вікторович**, аспірант, 2 рік навчання. *Сучасний погляд Європейської комісії на захист внутрішнього ринку ЄС від спотворюючого впливу іноземних субсидій.*
3. **Макарчева Ксенія Олегівна**, 4 ОР "Бакалавр". *Становлення регуляторного середовища у напівпровідниковій індустрії.*
4. **В'ялий Віталій Олегович**, 4 ОР "Бакалавр". *Economic and technological sovereignty of the EU: a cornerstone for global economic stability – insights from Mario Draghi's report.*
5. **Гуць Вікторія Олександрівна**, 4 ОР "Бакалавр". *Енергетична залежність як загроза економічної безпеки країни.*
6. **Шинкарук Оксана Володимирівна**, 4 ОР "Бакалавр". *Роль кібербезпеки у зростаючій цифровій економіці.*
7. **Кульчицька Дар'я Сергіївна**, 3 ОР "Бакалавр". *Роль іноземних інвестицій в економічній безпеці України: перспективи, проблеми та пошуки рішень.*
8. **Ширяєва Аріна Миколаївна**, 2 ОР "Бакалавр". *Challenges of Chinese investments into Ukraine: the case of agriculture.*
9. **Шимко Олександра Дмитрівна**, 1 ОР "Бакалавр". *Імплементация заходу три плану протидії BEPS в Україні.*
10. **Тарасенко Лев**, аспірант 1 рік навчання. *Вплив китайської ініціативи "Один пояс, один шлях" на економічну безпеку європейських країн.*

Новітні тренди міжнародного бізнесу в сфері корпоративної безпеки

1. **Хоменко Максим Ярославович**, 1 ОР "Магістр". *"Банківська безпека нового покоління: Роль штучного інтелекту, блокчейну та бізнес-аналітики в кіберзахисті"*.
2. **Клявліна Дар'я Сергіївна**, 4 ОР "Бакалавр". *"Страхування воєнних ризиків як спосіб підвищення рівня корпоративної безпеки в Україні й припливу іноземних інвестицій"*.
3. **Зеленський Павло Віталійович**, 4 ОР "Бакалавр". *"Посилення корпоративної безпеки в міжнародному бізнесі: управління ризиками кібербезпеки в умовах віддаленої роботи"*.
4. **Люлька Арсеній Юрійович**, 4 ОР "Бакалавр". *"Тенденції та проблеми розвитку кіберстрахування в контексті забезпечення корпоративної безпеки в сучасному міжнародному бізнесі"*.
5. **Носаль Денис Артурович**, 4 ОР "Бакалавр". *Комплаєнс і ризик менеджмент: перспективи і можливості для корпоративної безпеки.*
6. **Герцойг Аріна Андріївна**, 3 ОР "Бакалавр". *"Впровадження безпекового контролю у міжнародному проєктному менеджменті"*.
7. **Цюпка Богдан Андрійович**, 3 ОР "Бакалавр". *Біхевіористика як новий підхід у формуванні корпоративної безпеки.*
8. **Кращенко Анастасія Ігорівна**, 3 ОР "Бакалавр". *"Методи запобігання шахрайству всередині компанії"*.
9. **Петькун Діана Дмитрівна**, 3 ОР "Бакалавр". *"Методи запобігання шахрайству всередині компанії"*.
10. **Бахарева Олена Олександрівна**, 3 ОР "Бакалавр". *"Інноваційні підходи до кібербезпеки в міжнародному бізнесі: сучасні тренди та стратегії захисту корпоративних даних"*.
11. **Воробйова Марія Олегівна**, 3 ОР "Бакалавр". *"Методи запобігання шахрайству всередині компанії"*.
12. **Суперсон-Вершинін Олексій Анатолійович**, 2 ОР "Бакалавр". *"Загрози макроекономічній стабільності України для міжнародного бізнесу в умовах повномасштабного вторгнення"*.

Фінансова безпека України: внутрішні та зовнішні аспекти

1. **Буз Андрій Олександрович**, аспірант, 2 рік навчання. *Монетарна залежність незалежних держав як безпековий виклик в умовах сучасної міжнародної політичної економії монетарного суверенітету.*
2. **Кухтей Микола Володимирович**, 2 ОР "Магістр". *Вплив глобальних політичних подій на ринок криптовалют.*
3. **Гречуха Тетяна Миколаївна**, 2 ОР "Магістр". *Вплив ІІІ на фінансову безпеку країн з ринками, що формуються: виклики та можливості для України.*
4. **Білько Артем Богданович**, 2 ОР "Магістр". *Аналіз програм підтримки Групою Світового Банку економіки України у 2022-2024 роках.*
5. **Кононенко Максим Андрійович**, 1 ОР "Магістр". *Applying Musgrave's "Pay as You Use" Principle to Ukraine's Intergenerational Debt: Balancing Wartime Debt Obligations With Long-Term Economic Resilience.*
6. **Наквацький Богдан Петрович**, 1 ОР "Магістр". *Хеджування валютних ризиків та його вплив на фінансову безпеку України в умовах воєнного стану.*
7. **Прокопчук Дарина Андріївна**, 1 ОР "Магістр". *Операційна стійкість банківської системи України в умовах сучасних викликів.*

8. **Кашенко Надія Володимирівна**, 1 ОР "Магістр". *Роль інвестиційних кластерів в повоєнному відновленні України.*
9. **Тілуг Дмитро Вікторович**, 1 ОР "Магістр". *Проблематика залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України в умовах воєнного стану.*
10. **Коломієць Яна Русланівна**, 1 ОР "Магістр". *Ефективне партнерство в автомобільній галузі: досвід стратегічного альянсу Renault-Nissan-Mitsubishi.*
11. **Талах Софія Владиславівна**, 4 ОР "Бакалавр". *Шахрайські випадки з платіжними картками в Україні в умовах війни.*
12. **Відзівашець Катерина Костянтинівна**, 4 ОР "Бакалавр". *Вплив російсько-української війни на міжнародні потоки капіталів.*
13. **Кудренко Дарина Костянтинівна**, 4 ОР "Бакалавр". *Перспективи розвитку сфери зеленого інвестування в Україні.*
14. **Шупер Вікторія Олексіївна**, 3 ОР "Бакалавр". *Роль експортно-кредитних агентств у відновленні економіки України.*

Формування системи безпеки Європейського Союзу та роль України у її становленні

1. **Шпакович Ольга Миколаївна**, д.ю.н., професор кафедри порівняльного і європейського права. *Енергетична безпека як частина цілісного виміру безпеки в праві Європейського Союзу.*
2. **Білас Іван Григорович**, д.ю.н., професор. *Місце та роль України у формуванні системи європейської безпеки. Від сучасної ООН архітектури світової безпеки та міжнародного правопорядку майбутнього.*
3. **Костюченко Ярослав Миколайович**, д.ю.н, викладач. *Роль ЄС у забезпеченні енергетичної безпеки України в умовах післявоєнного відновлення.*
4. **Святун Олена Володимирівна**, к.ю.н., доцент. *Практика Суду ЄС щодо конфіскація заморожених державних активів третіх держав.*
5. **Влялько Ілля Володимирович**, к.ю.н., доцент. *Особливості правових інструментів здійснення публічних закупівель для потреб оборони в Євросоюзі та Україні.*
6. **Веселовський Богдан Андрійович**, к.ю.н., доцент. *Санкції ЄС проти росії як інструмент Стратегічного компасу з безпеки та оборони: організаційно-правові засади.*
7. **Чорненька Анастасія Володимирівна**, аспірант, 2 рік навчання. *Сучасні виклики у боротьбі з корупцією в ЄС.*
8. **Юдіна Ганна Ігорівна**, аспірант, 2 рік навчання. *Повноваження Європекійської Ради у сфері безпеки і оборони.*
9. **Скопінцев Віктор Юрійович**, аспірант, 1 рік навчання. *Акт ЄС про штучний інтелект як перша всеосяжна правова база щодо штучного інтелекту в усьому світі.*
10. **Андрощук Юрій Борисович**, аспірант, 1 рік навчання. *Співвідношення тенденцій глобалізації та регіоналізації в Європі та їх вплив на переговори про вступ України.*
11. **Корець Катерина Петрівна**, 2 ОР "Магістр". *Вплив російсько-української війни на безпеку ЄС.*
12. **Пристапа Аліна Анатоліївна**, 2 ОР "Магістр". *Вплив ратифікації Римського статуту на євроінтеграційні процеси в Україні.*
13. **Антоненко Максим Сергійович**, 1 ОР "Магістр". *Інтеграція оборонного потенціалу України в структуру колективної безпеки ЄС: перспективи та виклики.*
14. **Любичч Олександр Віталійович**, 2 ОР "Бакалавр". *Безпекове співробітництво в Європейському Союзі.*
15. **Панченко Вікторія Василівна**, 2 ОР "Бакалавр". *Безпека Чорноморського регіону: виклики та перспективи партнерства Україна —ЄС.*

Правові виміри національної безпеки

1. **Павлюк Ярослав Васильович**, аспірант, 4 рік навчання. *Види трастів та їхні характерні ознаки.*
2. **Лазарева Марія Олексіївна**, аспірант, 1 рік навчання. *Особливості лобістської діяльності на сучасному етапі: міжнародно-правовий вимір.*
3. **Буз Андрій Олександрович**, 2 ОР "Магістр". *Поняття енергетичної безпеки у контексті сталого енергетичного переходу: аспекти міжнародного інвестиційного права.*
4. **Кирилюк Артем Русланович**, 4 ОР "Бакалавр". *Refining the EU Global Human Rights Sanctions Regime for Modern Security Challenges.*
5. **Ляховецька Ольга Миколаївна**, 3 ОР "Бакалавр". *Пісня у кайданах: боротьба українців за захист інтелектуальної власності.*
6. **Кайдаш Єлизавета Сергіївна та Сакалош Анастасія Юріївна**, 2 ОР "Бакалавр". *Порівняльний аналіз правового статусу жінок у військовій службі: перспективи удосконалення українського законодавства для забезпечення національної безпеки.*

Виміри міжнародної інформаційної безпеки та гігієни

1. **Пацьора Жанна Володимирівна**, аспірант, 3 рік навчання. *Комунікаційна політика в контексті національної безпеки України.*
2. **Юрій Аліна Олександрівна**, аспірант, 2 рік навчання. *Advancing media literacy as a strategic framework for mitigating foreign political disinformation: the Swedish perspective.*
3. **Сабатовська Анастасія Сергіївна**, 2 ОР "Магістр". *Соціальна мережа «X» як інструмент посилення російських наративів: на прикладі президентських виборів США 2024.*
4. **Янюк Аліна Сергіївна**, 2 ОР "Магістр". *Публічна дипломатія в Україні під час повномасштабного вторгнення на прикладі соцмереж МЗС.*
5. **Іванченко Аліна Едуардівна**, 2 ОР "Магістр". *Інформаційна політика Кореїської народно-демократичної республіки.*
6. **Теренник Валерія Ігорівна**, 2 ОР "Магістр". *Співробітництво між Україною та НАТО у сфері інформаційної безпеки.*
7. **Деревляний Давид Васильович** 1, ОР "Магістр" *Поєднання інформаційних та конвенційних методів ведення війни на прикладі сучасних конфліктів.*
8. **Марцун Іван Сергійович** 4, ОР "Бакалавр" *Адаптація законодавства України до GDPR у контексті євроінтеграційного процесу.*
9. **Черевко Станіслав Романович** 3, ОР "Бакалавр" *Технічний, організаційний та соціальний виміри міжнародної інформаційної безпеки.*
10. **Слущька Дарина Сергіївна** 2, ОР "Бакалавр" *"Проблематика кібербезпеки під час збройного конфлікту"*
11. **Середа Катерина Сергіївна** 2, ОР "Бакалавр" *Інформаційні операції росії під час виборів у США 2024 року*

Ментальні складові українства як чинник стратегічних комунікацій

1. **Братина Захар Олександрович**, Ад'юнкт, 3 рік навчання. *Стратком як інструмент силового протистояння.*
2. **Єрошин Андрій Геннадійович**, аспірант. *Сценарії перспектив завершення російсько-української війни: експертна оцінка станом на осінь 2024 року.*
3. **Корень Євген Русланович**, аспірант, 4 рік навчання. *Тіньові прояви архетипу матері (на прикладі окремої української казки).*
4. **Скороход Анна Костянтинівна**, аспірант, 3 рік навчання. *Мережевий потенціал малих альянсів: безпекові перспективи України.*
5. **Загородський Андрій Владиславович**, аспірант, 3 рік навчання. *Роль концепції стійкості у формуванні стратегічних комунікацій: український контекст.*
6. **Тарасенко Владислав В'ячеславович**, аспірант, 3 рік навчання. *Інформаційна протидія агресії Росії: стратегічні наративи та національна стійкість України.*
7. **Лісніченко Аліна Сергіївна**, 2 ОР "Магістр". *Інформаційна війна та національна безпека: аналіз стратегічних комунікацій на прикладі Єдиного марафону та Первого каналу.*
8. **Михайлова Владислава Олександрівна**, 2 ОР "Магістр". *Оцінка інструментарію м'якої сили України крізь призму ментальності українського суспільства.*
9. **Вірич Софія Володимирівна**, 2 ОР "Бакалавр". *Інфопростір як частина загального культурного простору України.*
10. **Головка Наталія Миколаївна**, 2 ОР "Бакалавр". *Вплив ІІІ на формування професійної ментальності майбутніх фахівців із міжнародних комунікацій.*
11. **Гуренко Марія Олександрівна**, 2 ОР "Бакалавр". *Соціальні медіа як інструмент політичних комунікацій: на прикладі кампаній Трампа у соціальних мережах під час президентських виборів у США 2016 році.*
12. **Святун Станіслав Олексійович**, 3 ОР "Бакалавр". *«Пропаганда у сучасних телеформатах: на прикладі серіалу «Зв'язок».*

Безпекові виміри зовнішньої політики та дипломатія

1. **Вартовник Іван Михайлович**, аспірант, 3 рік навчання. *Україна-АСЕАН: Налагодження інституційного рівня співробітництва.*
2. **Алієв Гамідулла Аман огли**, аспірант, 3 рік навчання *Стратегічне суперництво США-КНР та його безпекові наслідки.*
3. **Біла Андріана Андріївна**, аспірант, 2 рік навчання. *Безпековий вимір публічної дипломатії України в умовах російсько-української війни*
4. **Пчельніков Даніель Костянтин Костянтинович**, аспірант, 2 рік навчання. *Сценарій розвитку близькосхідного регіону: розділення Близького Сходу на коаліції. Регіональна біполярність у мультиполярному світі.*
5. **Гавлаков Кирило Максимович**, 2 ОР "Магістр". *Діяльність ООН з протидії актам агресії: виклики та напрямки реформування.*
6. **Іванців Христина Романівна**, 1 ОР "Магістр". *Безпековий вимір політики КНР в регіоні Східної Європи.*
7. **Ляхно Богдан Миколайович**, 1 ОР "Магістр". *Варіанти безпекових механізмів для України.*
8. **Левко Артур Ігорович**, 4 ОР "Бакалавр". *Інструменти превентивної дипломатії.*
9. **Петрова Марія Володимирівна**, 3 ОР "Бакалавр". *Гібридні загрози в сучасній зовнішній політиці: виклики для національної безпеки.*

10. **Кузьменко Микита Сергійович, Сугоняко Софія Олександрівна**, 3 ОР "Бакалавр". *Відмінності між підходами республіканців і демократів до двосторонніх американо-російських угод у сфері контролю над озброєннями.*
11. **Айрапетов Едгар Тонасович**, 2 ОР "Бакалавр". *Перспективи динамічного реалізму в зовнішній політиці та національній безпеці.*
12. **Пугач Анна Володимирівна** 2, ОР "Магістр" *Роль Франції у зміцненні безпекової архітектури Європи: дипломатичні пріоритети та виклики*
13. **Маньковський Богдан Віталійович** 3, ОР "Бакалавр", *Військова співпраця між Росією та КНДР як загроза для безпеки України і Республіки Корея*
14. **Кобилівська Дарія Олександрівна** 2, ОР "Бакалавр" *Еволюція безпекової політики Європейського Союзу в контексті геополітичної нестабільності*

Глобальні і регіональні аспекти національної безпеки

1. **Тезбір Роксолана Володимирівна**, аспірант, 4 рік навчання. *Еволюція підходів державного управління в контексті протидії популізму й посиленню опозиційних рухів у Сінгапурі.*
2. **Райков Артур Ернстович**, аспірант, 4 рік навчання. *Вплив перемоги Дональда Трампа на президентських виборах у США на динаміку російсько-українського збройного конфлікту.*
3. **Матюшина Ольга Володимирівна**, аспірант, 3 рік навчання. *Український виклик в глобальній кліматичній політиці.*
4. **Запорізька Ірина Сергіївна**, аспірант, 3 рік навчання. *Діяльність гюленівського руху в країнах Африки: від впливового актора «м'якої сили» до загрози національній безпеці Туреччини.*
5. **Сторожинецький Тарас Олексійович**, аспірант, 1 рік навчання. *Вплив російсько-української війни на баланс сил в Арктиці: перспективи для НАТО.*
6. **Жарун Анна Ігорівна** 1, ОР "Магістр" *Політична нестабільність в Західній Африці: виклики й можливості для України*
7. **Остапов Єгор Максимович** 2, ОР "Магістр" *Придністровське питання як проблема Чорноморського регіону та актуальні стратегії її подолання.*
8. **Нефьодова Анастасія Сергіївна**, 4 ОР "Бакалавр". *Сепаратизм як чинник дестабілізації національної безпеки.*
9. **Коробчук Анастасія Костянтинівна**, 3 ОР "Бакалавр". *"Міграційні процеси: вплив кліматичних змін та механізми регулювання".*
10. **Набухотна Васирина Анатоліївна**, 3 ОР "Бакалавр". *Роль Шовкового шляху в забезпеченні економічної безпеки Китаю та вплив на національні інтереси сусідніх країн.*
11. **Сотнікова Варвара Володимирівна**, 2 ОР "Бакалавр". *Організована злочинність і національна безпека в країнах Центральної Америки: Сальвадор, Гондурас, Гватемала.*
12. **Коптєв О.О.** *«Вплив війни в М'янмі на архітектуру безпеки в регіоні Південно-Східної Азії»*
13. **Матвійчук Марина**, *«Що потрібно знати про військовий потенціал КНДР в контексті російсько-української війни?»*

Міжнародні економічні виміри національної безпеки

Ієрархічна за своєю структурою економічна безпека має ряд рівнів – від мікро -, в основі якого знаходяться різноманітні за своєю організаційно – правовою формою суб'єкти господарської, бізнесової діяльності, до національного (макро) – та міжнародного (мега) рівня. Позиції країни у системі міжнародної економічної безпеки (МЕБ) є логічним продовженням її внутрішньої національної безпеки, у тому числі і політичної, соціальної, військової, техніко – технологічної, показником її потенціалу і конкурентних переваг, формою прояву її національних, егоїстичних за своїм змістом, інтересів, індикатором участі держави у міжнародному поділі праці та ступеню інтеграції у систему світогосподарських зв'язків.

Що стосується сучасної МЕБ, то вона як цілісна, динамічна і структурована система взаємодіючих елементів завершила свій життєвий цикл і практично перестала функціонувати. Вона фрагментарна, інституційно – регуляторно застаріла і бюрократично – консервативна, архаїчна і зарегламентована, без належних і дієвих регуляторних механізмів та інструментів і стимулів до трансформаційних змін. Створені на уламках Другої світової війни інституції та інститути МЕБ глобального (МВФ, СБ, ЮНКТАД, МОП, СОТ і т.п.), регіонального (ОБСЄ, ОЕС, ЄБРР) рівнів, інтеграційні об'єднання (ЄС, ОЧЕС, ГУАМ), та інші структури подібного типу з їхніми засадничими принципами одностайності і консенсусу при прийнятті рішень, застосуванням, при не співпадінні інтересів, права вето не відповідають викликам і загрозам цивілізації XXI століття. Параліч чи напівпараліч існуючих інститутів МЕБ, їх корумпованість та неефективність призводять до істотних порушень, збоїв, асиметрій у функціональній структурі МЕБ, зростаючої недовіри і конфліктів між державами у торговельній, інвестиційній, фінансово – кредитній і валютній сферах, міграційній політиці, у глобальних логістичних ланцюгах створення вартості. Конкретними формами прояву такого стану МЕБ є ренесанс неопротекціонізму, загострення торговельних війн, розширення переліку санкцій, заборон і обмежень (мита, тарифи, квоти), стагнація і відсутність результатів у раундах багатосторонніх переговорів в рамках СОТ, зростання обсягів тіньового, нелегального і кримінального підприємництва, офшорного бізнесу, незважаючи на зусилля з їх зменшення з боку відповідних регуляторних інститутів типу ФАТФ і їм подібних.

Набирають обертів процеси економічної дезінтеграції, які красномовно свідчать про відмову країн від існуючих правил і умов обміну факторами виробництва та ресурсами. Це у свою чергу призводить до збільшення бар'єрів для міжнародного руху капіталів, товарів, послуг, робочої сили, їх неефективного використання, зниження темпів світової економічної динаміки і в кінцевому рахунку до посилення загальної нестабільності, ризиковості і невизначеності у світогосподарських процесах. Як наслідок, сьогодні поступово, почасти антагоністично – суперечливо і непослідовно формується новий міжнародно – економічний ландшафт, поки що не нова архітектура системи МЕБ, яка прийде на зміну існуючої, але обриси якої уже проступають. Приклад 16-го саміту БРІКС у Казані у жовтні 2024р. свідчить про спробу, нехай і не зовсім вдалу, змістити ядро, центри прийняття глобальних економічних (торговельних, інвестиційних, валютно - фінансових) рішень і розрахунків із європейського і американського континенту на азійський. Показовим у цьому контексті є також приклад ініційованого КНР проекту «Один пояс один шлях», який розглядається як можливий варіант створення у перспективі трансрегіонального інтеграційного об'єднання з відповідними регуляторними інституціями і механізмами при збереженні домінуючої ролі КНР. Першими кроками на шляху реалізації проекту є лібералізація торгівлі, посилення відкритості ринків,

активізація співпраці учасників в інноваційно – технологічній сфері. Наразі складно передбачити якою буде нова система МЕБ, її оргструктура, чи збережуть свої позиції і масштаби та інструменти впливу на світову, регіональну та національні економіки МВФ, МОП, МОМ, СОТ, група Світового Банку та інші регуляторні інститути, проте у цій новій МЕБ окреслюються тенденції до посилення торговельно – економічного, інвестиційного, валютно – фінансового, кредитного співробітництва не у багатосторонньому, а у двосторонньому форматі. Двостороннє співробітництво і його регуляторний механізм (формальні і неформальні правила і норми, інструменти впливу і примусу) – це взаємодія суб'єктів (держав чи компаній) на засадах позитивного та адаптивного сприйняття один одного, воно характеризується сумісністю інтересів і цілей, здійснюється на основі компромісів, узгодження взаємних обов'язків і дотримання їх у процесі реалізації домовленостей. В умовах глобальних асиметрій, викликів і загроз, конфліктів, протекціоністських воєн, недієздатності, неефективності і кризи існуючих інституцій багатостороннього регулювання системи МЕБ саме двосторонній рівень стає пріоритетним напрямом подальшого розвитку світогосподарських процесів, фактором пом'якшення негативного впливу криз і дезінтеграції. Принцип консенсусу і одностайності при прийнятті рішень у форматі багатостороннього співробітництва виявився малоефективним, або зовсім неефективним у порівнянні з двостороннім (гнучкість, швидкість, оперативність). Багатосторонні угоди, домовленості, протоколи і заяви, дорожні карти, меморандуми і тому подібні рішення не виконуються, або ж виконуються лише частково з порушенням термінів, правил, норм і звичаїв ведення зовнішньоекономічної діяльності і міжнародного бізнесу. Назріла нагальна необхідність у формуванні нових інституційних (формальних і неформальних) засад економічної безпеки як системи. Проте, на сьогодні неясно і невідомо: хто, при допомозі яких важелів, яким чином і за рахунок яких ресурсів буде формувати (реформувати) або створювати цю нову функціональну та інституційну систему. Не ООН, її економічні інститути сьогодні керує і регулює світогосподарські та інші процеси, а організації об'єднаних корпорацій (ООК) і яку систему МЕБ та механізми вони створять загалом покаже час.

Щодо України, її позицій у системі МЕБ, її національних економічних інтересів, інтересів національної економічної безпеки та безпеки суб'єктів бізнесу.

У контексті вищевикладених характеристик наявної МЕБ постає принципове питання, а чи варто у ній брати участь (вступати, інтегруватися, долучатися, співробітничати), якщо так, то в якій мірі, до яких меж, у яких формах? Україна 33 роки шукає свого гідного місця у різних міжнародних структурах (від претензій на роль регіонального лідера у 90-і роки, до члена ЄС і НАТО у 2024році) попри відсутність науково обгрунтованої, чітко сформульованої, об'єднуючої, консолідуючої Схід і Захід, Північ і Південь нашої держави, ідеї, теорії якої немає і досі, попри економічні складнощі, політичні чвари і суперечки з приводу того що будувати, яку модель ринкової економічної системи, як будувати, з ким будувати, і за який рахунок. Чим будемо розраховуватися за це будівництво і як довго. Виходячи із наявного економічного, кадрового, науково – технічного потенціалу Україна змогла би зосередити свої зусилля і реалізувати власні економічні інтереси у щонайменше чотирьох сферах. По – перше, розвиток аграрного сектору, його зовнішньоекономічних, експортних можливостей і перетворення країни у провідного гравця у вирішенні глобальної продовольчої проблеми. По – друге, реалізація логістичного, зокрема транспортно – логістичного потенціалу зважаючи на географічне розташування нашої держави, перетворення її у європейський логістичний хаб. По – третє, концентрація зусиль у сфері програмного забезпечення, стимулювання створення стартапів, інноваційних кластерів, ІТ – компаній і т.п. По – четверте, з метою стимулювання, залучення іноземних інвестицій (як прямих, так і портфельних) для повоєнного відновлення економіки, розробити стратегію і конкретний план перетворення України в офшорну юрисдикцію з усіма пільгами і преференціями, які звідси випливають.

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Шепель Олександра Сергіївна

Заходи підтримки міграційної безпеки України в умовах сучасної міграційної кризи

Після здобуття незалежності українські громадяни набули набагато більше можливостей для тимчасового або перманентного виїзду за кордон завдяки демократизації та лібералізації. Однак варто зауважити, що основним драйвером для виїзду громадян закордон була не реалізація права на свободу пересування, а значні структурні зміни в національній економіці, що призвели до зниження рівня життя, росту рівня безробіття, поширення явища збідніння майже за усіма прошарками населення. Зауважимо, що виїзд закордон був зумовлений не тільки прагненням тимчасової або постійної зайнятості закордоном, але і необхідністю накопичення стартового капіталу та наповнення споживчого ринку товарами масового вжитку.

Зокрема, українські підприємці потребували фінансування на старті своєї бізнес-діяльності за відсутності надійних джерел фінансування в банківському секторі (за рахунок позик) і слабо функціонуючого ринку капіталу (для емісії цінних паперів з метою залучення власного капіталу). Активізація ділової активності, зумовлена переходом до ринкової економіки спричинила зростання споживчого попиту на високоякісні товари та послуги як поточного, так і довгострокового споживання (транспортні засоби, побутова техніка, нерухомість), включаючи будинки, транспортні засоби, побутову техніку тощо. Все це спричинило різкий ріст трудової міграції за кордон, що на кінець XX ст. - початок XXI ст. стала поширеним явищем і основним джерелом доходу для багатьох домогосподарств. Більше 10% працюючого населення виїхало за кордон на початку XXI ст., згідно з оцінками ДМСУ. Чисельність українських міжнародних трудових мігрантів продовжувала зростати протягом наступних років і до 2022 р. оцінювалася на рівні від 2 до 3 млн осіб [1].

Дана тенденція загострилася з новою хвилею міграції з України після лютого 2022 р.. ЄС прогнозує, що чисельність населення України може скоротитися в діапазоні від 24 до 33% (від чисельності населення станом на 2021 р.) в результаті міграції – залежно від тривалості збройної агресії та стану нестабільності функціонування критичної інфраструктури України. Згідно з офіційною статистикою, населення України скоротилося на 6,2 млн осіб від лютого 2022 р.; баланс міграції станом на кінець 2022 р. був від'ємним і складав близько -9,4 млн осіб [1-2]. В результаті, змінився віковий і статевий склад населення України, зменшилася кількість жінок репродуктивного віку і молоді у віці до 20 років, які перебувають в Україні. Зокрема, міграція за кордон станом на червень 2024 р. сягнула чисельності 8,2 млн українців, що є найбільшою хвилею міграції з 1991 р. [1-4]. Національний Банк України передбачає додатковий відтік близько 700 тисяч українців протягом 2024-2025 років.

Суттєві за своїм обсягом і темпом демографічні зрушення мають істотний вплив на національну економіку та міграційну безпеку, і мають комбінований ефект, охоплюючи як позитивні, так і негативні наслідки. Зокрема, грошові перекази збільшують обсяг внутрішнього попиту та покращують добробут міжнародних трудових мігрантів. До того ж, постійний приплив українських трудових мігрантів закордон пом'якшує наслідки соціально-економічної кризи після початку війни 2014 р. і служить одним з ключових джерел знаходжень іноземної валюти для України. До негативних наслідків міжнародної трудової міграції в Україні можемо віднести в першу чергу скорочення пропозиції трудових ресурсів в сегменті висококваліфікованих працівників, що в свою чергу, впливає на поточні та перспективні можливості внутрішнього виробництва. Доступність працівників на українському ринку праці знижується внаслідок еміграції, що впливає на потенційний обсяг

виробництва. Міжнародна трудова міграція також призводить до втрати набутих знань і навичок – за ситуації, коли знання та навички не використовуються в повному обсязі в країні призначення. Таким чином, Україні необхідно впроваджувати політику, яка максимізує позитивні наслідки для міграційної безпеки країни при одночасному зменшенні її негативних ефектів на стан національної економіки на мікро- та макро-рівні. Фокус даних заходів в першу чергу має бути направлений на посилення довгострокової зайнятості в Україні, побудову адекватної соціальної політики в державі, застосування важелів фінансової політики в стимулюванні зайнятості в Україні та повернення міжнародних трудових мігрантів до країни походження, покращення стану бізнес-середовища та інвестиційного клімату, активізацію інвестиційної активності домогосподарств за рахунок отриманих грошових переказів від міжнародних трудових мігрантів.

Зауважимо, що масова трудова міграція відбивається безпосередньо на стані людського капіталу та адекватності трудових ресурсів відповідно до поточних і стратегічних цілей розвитку національної економіки. Зокрема, до 2022 р. кожен десятий з трудових мігрантів не мали наміру повертатися в Україну, понад третина жінок-мігранток до 2022 р. були зацікавлені у встановленні постійного місця проживання за межами України [1-4]. Найнебезпечнішим впливом на демографічне зростання в Україні є перетворення значної частини тимчасового руху робочої сили закордон на постійну трудову міграцію. При цьому, навіть за реалізації сценарію повернення більшості міжнародних трудових мігрантів до України, демографічні втрати неминучі через напружені сімейні відносини, що спричинені тривалою відсутністю одного з подружжя, розриву емоційного зв'язку з близькими, іншими факторами.

Робота держави з відновлення національної економіки в площині системи стимулів повернення українців з-за кордону та усунення негативного впливу на міграційну безпеку має бути комплексного характеру та охоплювати ряд критичних зон, що є ключовими для основних стейкхолдерів – в першу чергу, українських громадян – для прийняття позитивного рішення про постійне повернення до України – українського бізнесу – для відновлення ділової активності як на коротко-, так і довгостроковому проміжку часу [5-6]. Соціально-економічні стимули продовжуватимуть впливати на рішення українців повернутися до України за позитивної динаміки безпекової ситуації, відповідно уряд має фокусуватися на наступному у програмі повернення трудових мігрантів для підтримання міграційної безпеки та забезпечення міграційних інтересів України та її громадян:

- Забезпечення сприятливого соціально-економічного середовища в Україні на мікро- та макро-рівні (створення технологічних парків та вільних економічних зон; розвиток спільних державно-приватних проєктів в регіонах; створення стимулів для зростання робочих місць; детінізація ринку праці; реалізація програм перепідготовки; загальний економічний розвиток та підвищення добробуту населення; стимулювання ділової активності в регіонах зі значним міграційним відтоком);
- Стимулювання зростання заробітної плати – особливо в районах, де спостерігається значний відтік мігрантів;
- Скорочення диспропорцій у якості освіти у великих та малих населених пунктах та різних типах навчальних закладів; розвиток професійно-технічних навчальних закладів та їх навчальних програм відповідно до потреб найближчих підприємств регіону, а також підвищення якості освіти, зокрема, шляхом зміни методології з предметно-орієнтованої моделі на практико орієнтовану, з використанням проєктного навчання;
- Покращення стану надання державних та соціальних послуг, забезпечення можливостей для українців зі збалансованого фізичного, інтелектуального, духовного розвитку;
- Створення сприятливих умов для інвестування зароблених за кордоном трудовими мігрантами коштів в економіку України після їх повернення;
- Реалізація результативних реформ сфери соціального забезпечення (запуск системи страхової медицини в Україні, здійснення повноцінної пенсійної реформи).

Список використаних джерел:

1. ДМСУ. Міграційний профіль України. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/MP2015.pdf (Дата доступу: 18.10.2023).
2. НБУ. Перекази від трудових мігрантів: поточна ситуація та оцінка перспектив. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Transfers_from_migrant_workers_Tokarchuk_2020-06-03.pdf?v=4 (Дата доступу: 20.10.2023).
3. ICMPD. Висвітлення питань міграції. URL: https://www.icmpd.org/file/download/54467/file/UA_Momenta%2520Handbook.pdf (Дата доступу: 18.10.2023).
4. Людський розвиток в Україні. Пріоритети національної політики мінімізації асиметрії українського ринку праці / кер. авт. кол. О.І. Цимбал; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ: Академперіодика, 2021. 210 с.
5. Буров І. Трудова міграція як наслідок соціально-економічної політики України 2014-2018 рр. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. зб. наук. праць. Інститут соціології НАН України. 2018. №6(20). С. 166–170.
6. Чайка-Петегірич Л. Трудова міграція та її взаємозв'язок з безробіттям в Україні. Галицький економічний вісник. 2012. №3(36). С. 5–9.
7. Кравчук П.С. Сучасний стан трудової міграції та перспективи регламентування трудових відносин. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2016. №36(1). С. 105–108.
8. Червінська Л. Міжнародна трудова міграція: особливості, наслідки для України. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2018. №2. С. 90–102.

Макарчева Ксенія Олегівна

Становлення регуляторного середовища у напівпровідниковій індустрії

Трансформації економічних систем є процесом неминучим, в основі якого — різні за своєю природою інновації, як руйнівні, так і підтримуючі. Економіка інновацій реалізує себе, в тому числі, в середовищі техноглобалізму і технонаціоналізму. В той час як техноглобалізм означає глобальне поширення технологічних знань та впровадження базованих на технологіях інновацій, що символізує собою становлення нового етапу глобалізації, технонаціоналізм виступає політикою стимулювання або супроводу національних техно-чемпіонів у сфері високих технологій [1]. Окреслене свідчить, що просування країн технологічними сходинами можливе саме за рахунок симбіозу техноглобалізму і технонаціоналізму.

Упорядники Всесвітнього економічного форуму наводять переконливі аргументи на користь того, що технологічний прогрес тісно пов'язаний з досягненнями в напівпровідниковій промисловості. Відтак уряди країн, чиї компанії контролюють ринок напівпровідників і ланцюги поставок, можуть отримати все більше стратегічних важелів впливу на технологічні інновації, розвиток штучного інтелекту, що свідчить про спроможність здійснювати економічну експансію [2]. Так, чіпсети, життєво важливі для технології штучного інтелекту (ШІ), відіграють дедалі більшу роль у геополітичній напруженості, і це не є наслідком лише ШІ. Кожен цифровий пристрій містить численні напівпровідникові компоненти, при цьому у таких галузях, як автомобілебудування також спостерігається значне збільшення використання чіпів, що відображає стрімке зростання цього сектору [2].

Технонаціоналізм у напівпровідниковій промисловості передбачає сукупність дій урядів із її захисту, спрямованих на збереження та розширення технологічних, і зокрема, економічних переваг. Китайський уряд ще у 2010-2015 роках спрямував значні грошові вливання у сектор напівпровідників в рамках реалізації стимулюючих технологічний розвиток програм, а уряд США та Єврокомісія ініціювали масштабні пакети інвестицій у власні ланцюги постачання напівпровідників у 2022 році.

Закон США про чіпи (The CHIPS Act) передбачає виділення 53 млрд дол на федеральне стимулювання вітчизняного виробництва напівпровідників, а також досліджень і розробок, з яких 39 млрд дол виділено на програму фінансової допомоги, так званий the CHIPS for America Fund, під керівництвом Міністерства торгівлі США для будівництва нових і розширення існуючих напівпровідникових потужностей. Компаніям також надається право на отримання податкових послаблень [3]. Закон ЄС про напівпровідники (the European Chips Act) передбачає залучення понад 43 млрд євро державних і приватних інвестицій та вжиття заходів для підготовки, передбачення та швидкого реагування на будь-які майбутні перебої в ланцюгах поставок разом з державами-членами та міжнародними партнерами [4].

Зростаюче визнання стратегічної важливості напівпровідників та спрямування у цю галузь значних коштів у поєднанні з ескалацією глобальної напруженості спричинило різні заходи для збільшення контролю над нею та її захисту, такі як санкції проти росії та Ірану, обмеження на експорт телекомунікаційних та ШІ-чіпсетів до Китаю, заборона Китаєм певних американських чіпсетів у своїй критичній інфраструктурі та тарифи на напівпровідникові компоненти з Китаю [2].

Однак попри те, що для інвестицій у цю галузь можна створити регуляторні акти й інструменти стимулювання та застосувати санкції й експортні обмеження, розгалужена мережа дистриб'юторів і торгових посередників робить майже неможливим ефективний моніторинг потоку складників та сировини, а також точне відстеження кінцевої інтеграції та використання чипів [2].

Отже, для створення ефективної та всеохопної регуляторної рамки необхідно інтегрувати розширені функції безпеки в напівпровідникові продукти, і відповідно, тоді, як спочатку уряди сконцентрували увагу на спрямуванні грошових потоків, то у наступні роки фокус має бути зміщений на розробку та впровадження регуляторних актів, які не тільки забезпечують безпеку, але й підтримують баланс з постійним зростанням і технологічним прогресом.

Список використаних джерел:

1. Резнікова Н. В., Булатова О. В., Іващенко О. А. Колізії конкуренції на діджиталізованих ринках в умовах техноглобалізму: ризики інноваційного та інформаційно-цифрового неопротекціонізму для міжнародного бізнесу та електронної комерції. – 2023. URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4056/1/koliz-2023_13_13.pdf (дата звернення: 10.11.2024)
2. How to balance regulating semiconductors with security. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/stories/2024/01/balance-regulating-semiconductors-global-security-technological-progress/> (дата звернення: 10.11.2024).
3. Kurilla M. What Is the CHIPS Act?. Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/in-brief/what-chips-act> (дата звернення: 10.11.2024).
4. European Chips Act. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-chips-act_en (дата звернення: 10.11.2024).

В'ялий Віталій Олегович

Economic and technological sovereignty of the EU: a cornerstone for global economic stability – insights from Mario Draghi's report

The recent return of Donald Trump to the White House not only raises serious concerns about continued military and financial support for Ukraine but also threatens the global economic and political order. Among the most controversial ideas expressed by the incoming 47th U.S. President are plans to impose prohibitive tariffs on imports, restrict immigration while reforming policies for those already contributing to the economy, push Ukraine and Russia toward a peace

agreement, and, if not leave NATO, significantly shift defense responsibilities to Europe. In defense, Trump appears intent on exceeding the 2% GDP spending requirement for all NATO members, undermining the solidarity of Article 5 on collective defense. It is becoming increasingly evident that the era of close EU-U.S. cooperation is nearing its end, compelling Europe to assume the role of an independent economic and political driver on the global stage.

In my research, I explore the EU's technological and economic competitiveness through insights provided in the recent "call-to-action" report by Mario Draghi, former Italian Prime Minister and President of the European Central Bank. This comprehensive analysis critiques a one-size-fits-all approach to trade policy and outlines a strategy for enabling more flexible economic frameworks within the European Union.

The EU economy, accounting for 17% of global GDP, is undoubtedly one of the most effective governance systems globally, with exceptional achievements in education, environmental protection, and healthcare. However, deep structural problems persist, slowing economic growth and undermining performance in critical areas such as trade, energy, and defense. The EU lags behind in breakthrough technologies and digital innovation, particularly in AI, quantum computing, and cloud services, losing ground to both the U.S. and China. While Europe excels in academic research, it struggles to scale innovations into commercial successes, hindered by weaker venture capital and late-stage financing compared to the U.S. Consequently, many promising ideas are commercialized abroad rather than within the EU. Additionally, high energy costs—partly due to decarbonization efforts—and heavy reliance on imports of critical raw materials and advanced technologies exacerbate these challenges. Aging populations and declining birth rates further erode the EU's competitive position.

The EU's complex governance structure and unanimity requirements among Member States often delay critical economic decisions, as exemplified by Hungary repeatedly blocking aid for Ukraine despite widespread support from other Member States. Policies are inconsistently implemented, and inefficiencies in the monetary union persist, with not all EU countries participating. The industrial policy lacks coordination, resulting in inefficiencies and duplication. Wealthier Member States often provide more substantial subsidies, creating unequal competition within the Single Market. Moreover, the EU remains heavily reliant on traditional industries, such as Volkswagen, while lagging in developing high-risk, emerging sectors like AI, in contrary to U.S. successes such as OpenAI and SpaceX.

To address these issues, Draghi recommends closing the innovation gap by increasing R&D investment, fostering technological sovereignty, reducing regulatory burdens to support SMEs and startups, creating a unified energy market, and investing in renewable infrastructure. He also emphasizes diversifying supply chains, strengthening FDI screening, and developing a robust foreign economic policy to reduce geopolitical dependencies. These recommendations represent a call for economic independence, echoing actions undertaken by China and the U.S., signaling the end of globalization and rising interdependencies. For the EU to remain competitive and avoid falling behind in the technological race, it must reassess its approach to foreign trade and the regulation and support of industries. For Ukraine, the anticipated global restructuring of value chains presents an opportunity to integrate into them, enabling not only economic gains but also access to technologies essential for advancing to the next stage of economic development.

Список використаних джерел:

1. Draghi M. The future of European competitiveness Part A | A competitiveness strategy for Europe [Електронний ресурс] / Mario Draghi. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: https://commission.europa.eu/document/download/97e481fd-2dc3-412d-be4c-f152a8232961_en.

Енергетична залежність як загроза економічної безпеки країни

Забезпечення енергетичної безпеки для уряду кожної країни є імперативом, адже економічний розвиток на пряму кореспондується із рівнем енергозабезпеченості. Серед інших факторів національної економічної безпеки — ступінь забезпеченості держави природними ресурсами, демографічна ситуація, боргова, фінансова і валютна стабільність тощо. Оскільки викопні джерела енергії є обмеженими, ключовими питаннями сучасної світової економіки залишаються подолання проблеми вичерпності енергоресурсів, зменшення енергетичної залежності та досягнення енергетичної безпеки.

Міжнародне енергетичне агентство (МЕА) визначає поняття енергетичної безпеки як безперервну наявність енергоресурсів за доступними цінами (*англ. «the uninterrupted availability of energy sources at an affordable price»*) [1]. Однак, враховуючи реалії сьогодення та стрімкі зміни в системі міжнародних відносин, поняття енергетичної безпеки набуває все більш вагомого та всеосяжного значення. Забезпечення енергетичної безпеки та незалежності є одними з ключових Цілей сталого економічного розвитку.

Питання енергетичної безпеки набуває більшої актуальності в сучасному світі, особливо для країн, що залежать від імпорту енергетичних ресурсів. Стійкий і надійний енергетичний сектор має виключне значення не лише для забезпечення економічного розвитку, але й для досягнення соціального добробуту та зміцнення національної безпеки. Залежність національної енергетичної системи від зовнішніх джерел енергозабезпечення, за умови відсутності їх диверсифікації, рано чи пізно матиме суттєві економічні наслідки, бо ВВП країни стає заручником монопольного ціноутворення зовнішніми енергопостачальниками. Звісно така залежність несе критичні геополітичні ризики та загрозу національному суверенітету.

Нестабільність світових енергетичних ринків і цін, спричинена численними кризами (COVID-19, російське вторгнення в Україну та гіперінфляція), призвела до макроекономічної та фінансової нестабільності. Окрім великих країн-експортерів енергоресурсів (Саудівської Аравії, ОАЕ та росії), коливання на енергетичних ринках суттєво впливають на економіку країн, які сильно залежать від імпорту енергоресурсів, зокрема на країни ЄС.

У 2018 році ЄС представив довгострокову пропозицію щодо досягнення кліматичної нейтральності, що передбачає нульовий рівень викидів. Згідно з цією програмою, до 2050 року ЄС прагне забезпечити більш ніж 80% виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії, при цьому частка атомної енергетики становитиме близько 15% [2]. Виконання цієї стратегії сприятиме зменшенню залежності ЄС від країн-імпортерів природного газу, зокрема росії. Нагальність реалізації цього плану зросла після того, як ЄС зіткнувся з раптовою нестачею газу та значним зростанням цін на електроенергію у 2022 році через війну в Україні. Однак збільшення залежності від відновлюваної енергетики може призвести до нового ризику енергетичної безпеки з точки зору залежності від імпорту металів і рідкоземельних елементів [3; 4; 5; 8]. Експерти МЕА неодноразово акцентували на металоємності технологій відновлюваної енергетики [4; 5].

За різними сценаріями МЕА, до 2030 року попит на чисті енергетичні технології збільшиться у два-три рази. Це призведе до зростання загального попиту на окремі критичні види мінеральної сировини від 25% до понад 300%. Очікується, що до 2040 року попит на критичні види сировини для технологій чистої енергії зросте в 4–6 разів. Виробництво низки найважливіших матеріалів, включаючи літій, кобальт і рідкісноземельних елементів, сконцентровано лише у кількох країнах, що може призвести до геополітичної боротьби [5; 7].

Значні відмінності в рівнях оптових цін на енергію також існують між країнами-членами, що частково зумовлено різним співвідношенням і розвитком енергосистем. Нижчі

ціни пов'язані не лише з наявністю в системі більшої кількості допоміжних джерел енергії, але й з додаванням більш диверсифікованої (з точки зору різних технологій) та дешевшої генерації, наприклад, ВДЕ, гідроенергетика, атомна енергетика. Враховуючи різницю в цінах на ринку між Іспанією та Німеччиною у 2023 році, стає очевидним, що диверсифікований «енергетичний мікс» може забезпечити нижчі ціни та сприяти зростанню енергетичної безпеки. Іншим показовим прикладом є порівняння цін в Італії та Швеції під час газової кризи, коли ціни в Італії були одними з найвищих в ЄС, а в Швеції - одними з найнижчих.

Одним із чинників таких цінових асиметрій є те, що Швеція вже давно покладається на ядерну енергетику як на одне з основних джерел виробництва електроенергії: близько 30% електроенергії виробляється на атомних електростанціях. Попри те, що окремими актами, що детермінують нормативний супровід стратегії декарбонізації, уряд Швеції декларував свої наміри поступово відмовитися від ядерної енергетики, орієнтуючись на повний перехід до відновлюваної енергетики, з вересня 2022 року було анонсовано рішення розглядати ядерну енергетику як важливу складову в стратегії відмови від викопних джерел енергії. Ця зміна частково пов'язана з енергетичною кризою, що охопила ЄС з 2022 року і призвела до зростання цін на енергоносії у Швеції. Атомна енергетика тепер розглядається як більш стабільне і менш геополітично залежне джерело енергії [8].

Ядерна енергетика є джерелом надійних поставок енергетичних ресурсів з нульовим рівнем викидів вуглецю, що відповідає курсу на досягнення кліматичної нейтральності. Прогнозованість поставок має вирішальне значення з огляду на занепокоєння щодо підтримки енергетичної безпеки та мінливу природу відновлюваних джерел енергії, які потребують розбудови мережі балансуючих потужностей. Саме з цих міркувань МЕА визначило ядерну енергетику як важливу складову енергетичного переходу, необхідного для досягнення кліматичних цілей, подібних до тих, що визначені в Паризькій угоді.

Список використаних джерел:

1. Emergency response and energy security. Ensuring the uninterrupted availability of energy sources at an affordable price. 2023. Retrieved from: <https://www.iea.org/about/emergency-response-and-energy-security>
2. EUR-Lex (2018). A Clean Planet for all A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0773>
3. Резнікова Н., Тарасенко Л. Макроекономічні ризики реалізації енергетичного та зеленого переходів в умовах глобальної невизначеності міжнародного економічного розвитку. Агросвіт. № 8 (квітень). 2024. С.15-22. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.8.15>
4. Резнікова Н., Русак Д., Іващенко О. Вплив російсько-української війни на зелений перехід та енергетичну кризу: підходи лідерів ринку консалтингових послуг до ідентифікації тригерів загострення глобальних проблем економічного розвитку. Ефективна економіка. 2022. № 6. URL: DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.6.1>
5. Reznikova N., Zvarych I., Zvarych R., Ivashchenko O. The impact of the Russian-Ukrainian war on the green transition and the energy crisis: Ukrainian scenario. STATISTICS IN TRANSITION new series. 2023. Vol. 24(1). P. 45-62. URL: <https://doi.org/10.59170/stattrans-2023-004>
6. IEA (2022). The role of critical world energy outlook special report minerals in clean energy transitions. The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions – Analysis – IEA
7. Draghi, M. The Future of European Competitiveness – In-depth Analysis and Recommendations. European Commission, 9 Sept. 2024. Retrieved from: https://commission.europa.eu/document/download/ec1409c1-d4b4-4882-8bdd-3519f86bbb92_en?filename=The%20future%20of%20European%20competitiveness_%20In-depth%20analysis%20and%20recommendations_0.pdf
8. Krayem A., Thorin E. Sustainability assessment of Sweden's nuclear power: implications of the new expansion plans. Environment, Development and Sustainability. 2024. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s10668-024-05219-8>

**Роль іноземних інвестицій в економічній безпеці України:
перспективи, проблеми та пошуки рішень**

В сучасних умовах розвитку України поміж багатьох безпекових факторів, важливе місце належить економічній безпеці. Вона визначається як цілеспрямовано скорегований у бажаному напрямку органами публічної влади стан економіки, який забезпечує стійкість держави до зовнішніх і внутрішніх системних загроз та цілеспрямованих актів інших держав, спрямованих на її дестабілізацію.[1]

Вагому роль на вплив сталого розвитку економіки у довгостроковій перспективі відіграють іноземні інвестиції.

Ще у 2016 р. український уряд створив офіс із заохочення інвестицій Ukraine Invest із повноваженнями залучити та підтримувати ПІІ. Місія Ukraine Invest полягає у тому, щоб забезпечити інвесторів «єдиним вікном», допомагають їм знайти або розпочати проєкт, а потім направляючи їх через будь-які регуляторні процеси.

Не дивлячись на військовий стан, зацікавленість в інвестуванні в економіку України серед іноземців існує.

Зокрема, 9-10 листопада 2022 р. у США відбулась зустріч української делегації з представниками американського бізнесу, де було зазначено, що електронна платформа Advantage Ukraine, на якій зібрано сотні інвесторів та можливостей у 10 галузях економіки, викликали неабиякий інтерес інвесторів з різних країн. На сьогодні отримано понад 370 запитів. Найбільший інтерес викликають інвестиції в інновації та технології, а також агропромисловий комплекс. [2]

Серед перспектив іноземного інвестування в економіку України можна назвати поглиблення співпраці в реалізації проєктів з трансформації української економіки та залучення іноземних інвестицій для відбудови країни.

Наприклад, Світовий банк та Міжнародна фінансова корпорація (IFC) планують розширити свою присутність в Україні, зосередившись на відновленні житла та критичної інфраструктури. Рада директорів Світового банку 11 жовтня 2024 р. затвердила створення спеціального фінансового траст. фонду для України, розмір якого становитиме щонайменше 10 млрд.€

Попри всі виклики, з якими стикається Україна, за період січень-серпень 2023 року країні вдалося залучити інвестицій на суму 2,9 млрд доларів, з яких 1,5 млрд доларів становило реінвестування доходів. Для порівняння, за аналогічний період 2022 року надходження прямих іноземних інвестицій (ПІІ) складали 2,1 млрд доларів.[3]

У 2024 році найбільші обсяги ПІІ до України надходять із таких країн:

- Нідерланди – 1,19 млрд доларів
- Кіпр – 1,13 млрд доларів
- США – 361 млн доларів
- Велика Британія та Ірландія – 297 млн доларів
- Люксембург – 284,5 млн доларів
- Австрія – 276,8 млн доларів
- Франція – 263,7 млн доларів
- Польща – 191,6 млн доларів
- Швейцарія – 189,2 млн доларів
- Угорщина – 101,9 млн доларів.[3]

Втім іноземні інвестори оцінюють інвестиційний клімат України досить обережно, а подекуди навіть із песимізмом. Переважна більшість наразі дотримується вичікувальної позиції. Лише окремі компанії, здебільшого ті, які вже мають досвід роботи в Україні, продовжують інвестувати. Серед таких – Bayer, Nestle, Kingspan, Unilever тощо.

Основними бар'єрами для ведення бізнесу під час війни залишаються:

1. Небезпека для діяльності, спричинена повномасштабною агресією Росії (55% опитаних).
2. Зростання вартості сировини та матеріалів (51%).
3. Брак робочої сили через мобілізацію або виїзд співробітників (43%).

Ці дані отримані з квітневого опитування керівників підприємств на тему "Український бізнес під час війни", проведеного Громадською організацією "Інститут економічних досліджень та політичних консультацій". Переважна більшість респондентів – представники промислових підприємств (92%).[4]

Іноземні компанії готові локалізувати свої потужності в Україні при наявності конкретних проектів та пропозицій. На наш погляд, шляхи подолання стримування іноземного інвестування можуть окреслюватися такими кроками:

1. Страхування воєнно-політичних ризиків.
2. Розробка пулу конкретних інвестиційних проектів у пріоритетних галузях.
3. Подальша євроінтеграція країни як сприятливий фактор нових інвестицій в економіку країни.

Підсумовуючи усе вище наведене, доходимо висновку, що іноземні інвестиції відіграють важливу роль у формуванні сталого розвитку економіки України, а отже сприяють її економічній безпеці та відбудові.

Список використаних джерел:

1. Молдован О.О. Економічна безпека д-ви як базове поняття екосистейту: у пошуках універсальної дефініції.
2. Бізнес США готовий інвестувати в Україну, - Юлія Свириденко за результатами зустрічі з американськими підприємцями. [Електронний ресурс]. URL: www.kmu.gov.ua.
3. Національний банк України. Статистика зовнішнього сектору. [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
4. Громадська організація "Асоціація підприємств інформаційних технологій України". Український бізнес під час війни: опитування [Електронний ресурс]. URL: <https://apitu.org.ua/ukrainskyy-biznes-pid-chas-viyny-opytuvannia/>

Шимко Олександра Дмитрівна

Імплементація заходу три плану протидії BEPS в Україні

Існують як законні, так і незаконні практики заниження бази оподаткування і виведення прибутку з-під оподаткування (англ. Base erosion and profit shifting, BEPS), проте не залежно від легальності, їхнє застосування впливає на ключовий принцип податкових систем різних держав – справедливість, чим саме підривають цілісність цих систем [1]. Іншими словами, ухиляння від сплати податків індивідами та компаніями негативно впливає на рівень добровільного виконання податкових зобов'язань серед усіх платників податків та підриває їхню довіру до податкової системи і справедливості розподілу податкового навантаження. Також, крім зворушення функціонування податкової системи як такої, бюджети держав недоотримують необхідні їм кошти, що особливо важливо у нашому випадку українського бюджету, який перебуває у рекордному дефіциті через російсько-українську війну. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) щорічно від 100 до 240 мільярдів доларів США доходу втрачається бюджетами країн через практики BEPS [1].

Термінологічний словник, укладений за підтримки Організації з безпеки і співробітництва в Європі, визначає, що «заниження бази оподаткування і виведення прибутку з-під оподаткування відноситься до розмивання національної податкової бази і одного процесу, за допомогою якого це відбувається. Цей процес полягає в тому, що багатонаціональні компанії змінюють прибутки, отримані в країні або за межами та в таких

юрисдикціях, як офшорні фінансові центри з нижчим або нульовим податком, що дозволяє мінімізувати їх податкове навантаження» [2, с. 270].

Спроби зменшити рівень практик BEPS ще почались у 1977 році із розробкою модельних конвенцій щодо подвійного оподаткування ОЕСР та ООН у 1980 році – на базі цих конвенцій країни почали розробляти договори щодо уникнення подвійного оподаткування. Поточним центральним планом дій стосовно проблем BEPS вважається «План протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування» (англ. The OECD G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, BEPS Project). Проєкт почав розроблятися у 2013 році ОЕСР у колаборації із Групою двадцяти (G20). Нині в загальній кількості з цим проєктом працює більше 140 країн та юрисдикцій [1]. Україна приєдналась до цієї програми у січні 2017 року [3]. План складається із 15 різних заходів, обов'язковими із яких є чотири (захід 5, захід 6, захід 13 та захід 14). Ці заходи є рекомендаціями країнам щодо імплементації політик проти практик BEPS. Одним із заходів, які Україна зовсім нещодавно почала реалізовувати в своєму законодавстві, є захід 3 – «Контрольовані іноземні компанії» (KІK, англ. Controlled Foreign Company).

Вперше в Податковому кодексі України визначення «контрольована іноземна компанія» з'явилося з 1 січня 2022 року у новій редакції кодексу. Для імплементації змін створили окрему статтю 39-2, а також доповнили статтю 120 пунктом 7, чим було впроваджено штраф за ухилення від повідомлення та звітування про КІК [4].

Контрольованою іноземною компанією вважається юридична особа, зареєстрована в іноземній державі або території; ключовим для визначення іноземної компанії як контрольованої для українського податкового законодавства є факт того, що ця юридична особа знаходиться під контролем фізичної або юридичної особи - резидента України. Контролюючою особою вважається резидент України, який є прямим чи опосередкованим власником КІК [5]. Вимоги податкової служби щодо КІК можна описати як «лояльні», оскільки звітність включає в себе лише два обов'язкових до подачі документи: повідомлення та звіт (звіт має дві форми: основну та скорочену; при виборі скороченої необхідність подання основної лише відтермінується).

Державна податкова служба України повідомляє, що за два роки реалізації законодавства про КІК до податкових органів надійшло більше 30 тисяч звітів [6], з яких можна побачити, що найбільше податкові резиденти України мають контрольованих іноземних компаній у Польщі (рис. 1).

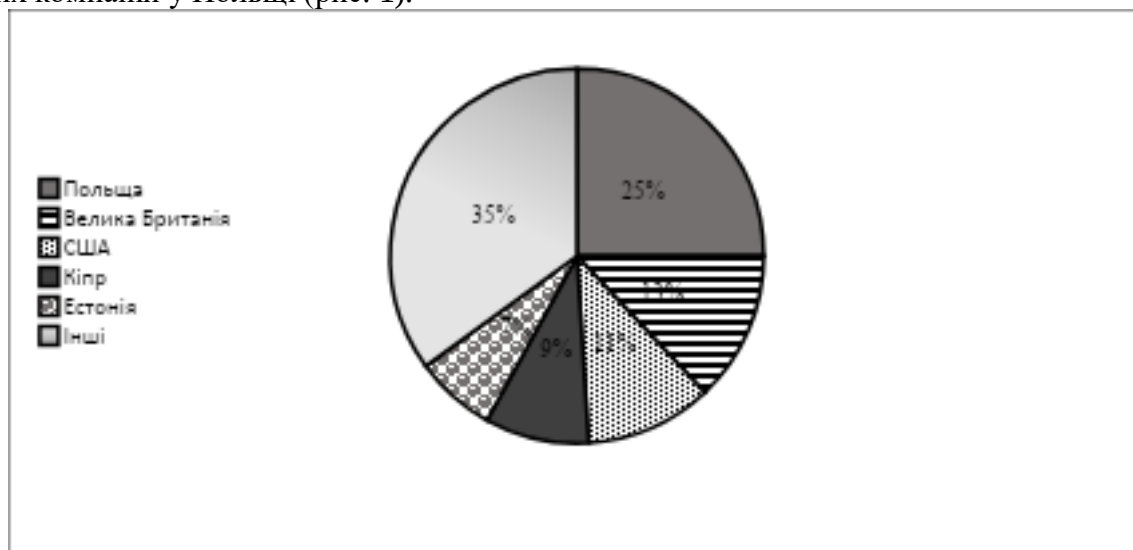

Рис. 1. Відсоток контрольованих іноземних компаній податковими резидентами України у звітах, поданих за 2022 та 2023 звітні періоди

Також від банків та інших фінансових установ надійшло 10766 повідомлень про факти, що свідчать про володіння фізичною чи юридичною особою часткою в іноземній

юридичній особі [7]. Фактична кількість КІК не є відомою, проте можливість обмінюватися податковою інформацією, наприклад через Багатосторонню угоду МСНН CRS, яка в Україні набрала чинності у червні 2024 року, дозволить максимізувати відомості про КІК.

За результатами декларування сума податку до сплати становить 1 776 млн гривень [6].

Отже, імплементація заходів Плану протидії BEPS покращує податкову прозорість та дає можливість податковій системі зберігати свою цілісність, не порушуючи ключові принципи, на засадах яких вона формується. Введення у законодавство України поняття про контрольовані іноземні компанії та форм контролю цього явища є одним із необхідних заходів у протидії практикам BEPS. Перші результати кампанії подання звітності про КІК пройшли вдало.

Список використаних джерел:

1. OECD 2024. Base erosion and profit shifting (BEPS) // Офіційний веб-сайт Організації економічного співробітництва та розвитку. URL: www.oecd.org/en/topics/policy-issues/base-erosion-and-profit-shifting-beps.html (дата звернення: 01.11.2024)
2. Чубенко А.Г., Лошицький М.В., Павлов Д.М., Бичкова С.С., Юнін О.С. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції – К.: Ваіте, 2018. – 826 с.
3. Урядовий портал. 1 січня Україна приєднається до Плану BEPS по боротьбі з ухилянням від оподаткування // Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: www.kmu.gov.ua/news/249514846 дата звернення 01.11.2024)
4. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ (дата звернення 01.11.2024)
5. Державна податкова служба України. ДПС: Дізнайся, що таке КІК та контролююча особа? // Офіційний веб-портал Державної податкової служби України. URL: ch.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-655563.html (дата звернення 01.11.2024)
6. Пресслужба Державної податкової служби України. Завершено кампанію подання Звіту про КІК за 2022 – 2023 роки // Офіційний веб-сайт Державної податкової служби України. URL: tax.gov.ua/media-tsentr/novini/779389.html (дата звернення 01.11.2024)
7. Пресслужба Державної податкової служби України. Контрольовані іноземні компанії: результати подання повідомлень // Офіційний веб-сайт Державної податкової служби України. URL: tax.gov.ua/media-tsentr/novini/747823.html (дата звернення 01.11.2024)

Тарасенко Лев

Вплив китайської ініціативи "Один пояс, один шлях" на економічну безпеку європейських країн

Економічна ініціатива Китайської народної республіки «Один пояс, один шлях» є масштабною глобальною стратегією розвитку, спрямованою на посилення торгівлі та інфраструктурних мереж, які з'єднують Азію, Африку та Європу. Ця ініціатива передбачає інвестиції в порти, залізниці, автомагістралі та інші інфраструктурні проекти для сприяння торгівлі та економічній інтеграції. Однією з першочергових причин запровадження подібної ініціативи вважається конкуренція Китаю зі США, зокрема для забезпечення більш безпечних торгових шляхів, оскільки значна частина китайської торгівлі проходить через Малаккську протоку поблизу Сінгапуру, союзника США. До того ж, згадана китайська ініціатива спрямована на зміцнення економічного та політичного впливу Китаю через взаємозалежність країн-учасниць від його економіки, подібно до Плану Маршалла для європейських країн після Другої світової війни. А оскільки європейські країни також приєднуються до ініціативи «Один пояс, один шлях», то поступово в західних дослідників зростає занепокоєння щодо зростання такого китайського впливу на розвинені європейські країни, використовуючи такий інструмент економічної дипломатії. [1]

На думку Лоретти Делл'Агуццо та Емідіо Діодато, однією з головних причин

щодо занепокоєння європейських будівельних компаній, критикують китайські інвестиції в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» в ЄС, є схильність до фаворитизму Китаю по відношенню до власних, особливо державних, компаній в інфраструктурних проектах. Одночасно з цим автори вказують, що така економічна експансія Китаю несе додаткові ризики через те, що в той час як китайські компанії мають відкритий доступ до європейського ринку, європейські компанії стикаються зі значними бар'єрами під час участі в тендерах на інфраструктурні проекти в Китаї. Крім того, інституції ЄС з недовірою ставляться до подібних ініціатив, як платформа «17+1», що є майданчиком для співпраці Китаю з країнами Центральної та Південної Європи, а також двосторонні меморандуми про взаєморозуміння між Китаєм та окремими країнами ЄС, які розглядаються як такі, що послаблюють єдність ЄС. Насамкінець, Лоретта Делл'Агуццо та Емідіо Діодато звертають увагу у своїй праці на потенційний контроль Китаю над критичною інфраструктурою, що порушує ширші питання безпеки, пов'язані з технологіями та національною обороною. [2]

Однією з головних проблем економічної безпеки на сьогодні окремих європейських країн та Європейського Союзу загалом, на нашу думку, є невчасна та запізнена реакція ЄС на сплеск китайських прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Європі. Так, протягом останніх років європейські підприємства часто викупувалися китайськими державними та приватними інвесторами. До 2014 року китайські ПІІ в Європі досягли рекордних 18 мільярдів доларів, подвоївшись порівняно з попереднім роком. Ця тенденція продовжилася і в 2015 році, досягнувши 23 мільярдів доларів. Враховуючи потенційну загрозу економічній і національній безпеці європейських країн, особливої уваги заслуговує той факт, що китайські інвестиції спрямовані на сектори, що мають стратегічне значення, включаючи ядерну та аерокосмічну промисловість, енергетику, автомобілебудування, транспортну інфраструктуру, телекомунікації та банківську сферу. [3]

Беручи до уваги те, що після спроби китайських інвесторів отримати контроль над акціями "Мотор Січ", який є стратегічно важливим підприємством для України та виробляє двигуни для літаків, гелікоптерів і крилатих ракет, Китай подав позов до міжнародного арбітражу проти України в розмірі 3,5 млрд. доларів через порушення захисту прав інвесторів що, на нашу думку, ставить загрозу економічній та національній безпеці і для України як європейської держави через намагання отримати контроль над стратегічним підприємством в галузі оборони та економіки в цілому, про що зокрема попереджували США, стверджуючи, що до цього китайські компанії вкрали технології виробництва військового літака F-35. [4] Тому, потенційна поглиблена економічна інтеграція України з Китаєм в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях» може нести серйозні ризики, враховуючи обмеженість у наявних ресурсів та логістиці, якщо китайські компанії, наприклад, отримають контроль над Одеськими портами, оскільки після початку російського повномасштабного вторгнення в 2022 році, а згодом після введення країнами ЄС односторонньої заборони на імпорту української агропродукції в 2023 році торгові шляхи через Чорне море залишилися одним із небагатьох доступних маршрутів для експорту української продукції [5]

Підводячи підсумки, можна стверджувати, що китайська ініціатива "Один пояс, один шлях", має значний вплив на економічну безпеку європейських країн. Зокрема, використовуючи економічну дипломатію, Китай створює залежність країн-учасниць від своєї економіки. Особливу критику викликають китайські інвестиції в європейські інфраструктурні проекти, що порушують єдність ЄС та надалі можуть спричинити контроль Китаю над критичною інфраструктурою, що створює виклики для національної безпеки окремих європейських країн та Європейського Союзу як економічного інтеграційного об'єднання.

Список використаних джерел:

1. What is China's Belt and Road Initiative (BRI)? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.chathamhouse.org/2021/09/what-chinas-belt-and-road-initiative-bri>
2. Dell'Aguzzo, L., & Diodato, E. (2022). The Belt and Road Initiative: An Opportunity or a

- Threat for the European Union?. Biblioteca della libertà, 57(gennaio-aprile), 1-30.
3. One Belt, One Road: the Chinese Dream and its Impact on Europe [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cidob.org/en/publications/one-belt-one-road-chinese-dream-and-its-impact-europe>
 4. Справа Мотор Січі. Чому китайські компанії хочуть стягнути \$3,5 млрд з України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55885052>
 5. Один пояс, один шлях: Вплив зниження торгових витрат на добробут в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://kse.ua/wp-content/uploads/2020/01/KSE-Trade-BRI-Ukrayina-zvit_20191228-1.pdf
 6. «Один пояс, один шлях» – глобальний геоелекономічний проект Китаю [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoeconomichnij-proekt-kitayu/>
 7. Європейські перспективи китайського проекту «Один пояс, один шлях» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/evropeyski-perspektyvy-kytayskoho-proektu-odyn-poyas-odyn>

НОВІТНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В СФЕРІ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Хоменко Максим Ярославович

Роль генеративного штучного інтелекту у трансформації банківської справи: управління ризиками, підвищення продуктивності та оптимізація клієнтського досвіду.

2023 рік був революційним: великі мовні моделі відкрили раніше невідомі можливості взаємодії зі штучним інтелектом в особистому та діловому житті. Керівники банків по усьому світу висловлюють занепокоєння та задаються питанням: як інновації в галузі штучного інтелекту можуть вирішити структурні недоліки світової банківської системи та відкрити можливості для підвищення продуктивності? [1]

Банківська справа традиційно була і залишається галуззю, що вимагає великих обсягів даних для прийняття ефективних рішень. Із появою генеративних моделей штучного інтелекту (ШІ), питання їх застосування набувають пріоритетності. На відміну від більшості методів кількісного аналізу, моделі ШІ не керуються кодом, а навчаються безпосередньо з даних, розпізнаючи закономірності або приймаючи рішення на їх основі автономно, без втручання людини. Таким чином, дані нерозривно пов'язані з моделями ШІ. Це змінює підхід банків до управління інформацією, по-новому постають ризики конфіденційності, цілісності та достовірності.

Після десятиліття цифрових інновацій алгоритми ШІ не є чимось новим для провідних банків. Прикладні рішення існували задовго до 2023 і варіювалися від автоматизованого схвалення іпотечних кредитів до виявлення шахрайських операцій. Однак розробка алгоритмів, як правило, відбувалася всередині ізольованих банківських підрозділів, навколо локальних задач. Відсутність ясності щодо того, як банки повинні на практиці керувати ШІ та управляти ризиками з централізованої точки зору, перешкоджає швидкому впровадженню технології. [2]

Генеративний ШІ може бути корисним для посилення людського нагляду за ризиками, надто складними для управління традиційними методами. У деяких банківських сферах ШІ вже використовується для зменшення загроз і підвищення ефективності дотримання нормативних вимог - наприклад, для автоматизації виявлення, розслідування та усунення витоків даних. Важливо зазначити, що неконтрольовані системи ШІ можуть робити хибні прогнози в своїх сценаріях, що неодмінно призводитиме до негативних наслідків. Людський нагляд є ключовим превентивним заходом виявлення помилок, упереджень або помилкових висновків, які у випадку невиявлення завдали б шкоди.

Взірцевим прикладом може слугувати Інвестиційний банк країн Північної Європи (ІБКПЄ), керівництво якого поставило за мету підвищити ефективність виявлення шахрайства, без шкоди для зручності здійснення транзакцій. Традиційно лише близько 10% транзакцій піддавалися перевірці на шахрайство за допомогою штучного інтелекту в режимі реального часу через проблеми затримки між локальними серверами та хмарними платформами, що впливало на швидкість здійснення платежів.

Щоб вирішити цю проблему, банк розробив і навчив моделі ШІ в хмарі, але розгорнув їх безпосередньо в основних банківських системах. Такий підхід значно скоротив час перевірки з понад 50 мілісекунд до 1 мілісекунди, що дозволило сканувати 100% транзакцій у режимі реального часу. Це дозволило значно підвищити точність виявлення шахрайських дій, не перериваючи виконання транзакцій. [3]

Фінансові установи вже мають системи управління ризиками для процесів, які можуть включати ШІ. Організації розробляють більш широке регулювання ШІ та розбираються з особливостями банківської справи та фінансових ринків. Все ще формуються стандарти та практики управління ризиками, пов'язаними зі штучним інтелектом. Банкам не потрібно вигадувати велосипед, коли йдеться про систему управління ризиками. Навпаки, їм варто додати новий аспект штучного інтелекту і вдосконалювати його за необхідності, щоб належним чином враховувати прозорість, надійність, зрозумілість і конфіденційність. [4]

Сьогодні банківські та інші фінансові установи стикаються з коротшими, ніж будь-коли, технологічними циклами. Для управління їм потрібен прискорений, структурований процес, щоб не просто рухатися вперед, а рухатися швидко. Компанії, які першими впровадили ШІ, часто керують моделями за допомогою безлічі інструментів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Стандартизація їх на єдиній платформі має основоположне значення для отримання повного контролю. Тут не існує універсального підходу, і кожен банк повинен враховувати власні можливості. Ефективне управління ризиками, які несе ШІ є основою ефективного ведення бізнесу - і переконливою конкурентною перевагою.

Генеративний ШІ може бути налаштований на посилення кібербезпеки, одночасно полегшуючи управління ризиками. Однак це створює виклики для фінансових установ, яким ще належить знайти баланс між цінністю, інноваціями та ризиками. Прагматичний підхід є незамінним, він спрямовує банки на безперервні інновації та застосування цієї нової технології. І цей підхід стає особистим: кожен співробітник повинен бути не просто менеджером з управління ризиками, а менеджером з управління ризиками ШІ.

Список використаних джерел;

1. CEO decision-making in the age of AI: Act with intention. Global C-suite Series: 28th Edition. IBM Institute for Business Value. June 2023. Unpublished information based on banking and financial markets data. <https://www.ibm.com/thought-leadership/institute-business-value/en-us/c-suite-study/ceo>.
2. NOREEN, Umara, et al. Banking 4.0: Artificial intelligence (AI) in banking industry & consumer's perspective. Sustainability, 2023, 15.4: 3682.
3. IBM. "Intelligence and IBM Embarking Nordic Clients on Their Journey to Cloud." 2024, https://mediacenter.ibm.com/media/Intelligence+and+IBM+embarking+Nordic+clients+on+their+journey+to+cloud/0_h2chxuef.
4. Keller, Christian, Mark Cus Babic, Akash Utsav, Ana Paula de Jesus Assis, and Brian Goehring. AI revolution: productivity boom and beyond. Barclays Research. January 11, 2024. <https://www.cib.barclays/our-insights/AI-productivity-boom.html>.

Клявіна Дар'я Сергіївна

Страхування воєнних ризиків як спосіб підвищення рівня корпоративної безпеки в Україні й припливу іноземних інвестицій

Страхування воєнних ризиків набуло особливої актуальності в Україні з огляду на тривалі військові дії, які серйозно впливають на корпоративну діяльність усередині країни.

Такий тип страхування став необхідним інструментом для бізнесу, що працює поблизу зон бойових дій, і важливим захистом для іноземних інвесторів, які розглядають можливість роботи в Україні. Це покриття дає змогу компенсувати втрати у разі пошкоджень, зупинки діяльності або ризиків для працівників, забезпечуючи тим самим фінансову стабільність підприємств і підвищуючи довіру з боку міжнародних інвесторів.

Щодо самого визначення воєнного страхування, то виокремлюють два основних типи таких ризиків – ризик фізичних збитків у зв'язку з політичним чи військовим насильством та економічні ризики, а саме експропріацію, конфіскацію чи ж зупинення виробництва.

З початку російського повномасштабного вторгнення світові страхові компанії відмовлялися брати на ризики збитків в Україні внаслідок військових дій (оскільки страхування від події, яка вже відбувається, не здійснюється й імовірність страховикам отримати регресні платежі від Росії дуже маленька) [1].

Загалом, з огляду на суттєві збитки, нанесені Україні внаслідок бойових дій та численні виклики для інвесторів в умовах постраждалої економіки, на початку війни всередині країни постало питання про зосередження зусиль на створенні системи повноцінної підтримки міжнародної інвестиційної діяльності. Така система має об'єднувати міжнародних донорів, уряд України та страховий ринок, щоб забезпечити рівноправні умови страхування вкладень від ризиків, які можуть бути спричинені військовими факторами, як для українських, так і для іноземних інвесторів. Ключовим аспектом у даній діяльності є міжнародне співробітництво з партнерами та залучення фінансової допомоги від донорів. Зусилля української дипломатії мають бути спрямовані на модернізацію «інвестиційної коаліції» країн-партнерів задля розробки узгодженої міжнародної програми страхування воєнних ризиків або, у разі потреби, спрямування гарантованої фінансової допомоги Україні. Окрім цього, необхідно скерувати частину міжнародної допомоги на відновлення України за допомогою Трастового фонду, який є підрозділом Світового банку [2].

І перших заходів у цьому напрямку було вжито в 2022 році. Після початку війни передусім Україна звернулася до організації MIGA (Багатосторонньої агенції з гарантування інвестицій), що входить до Світового банку й спеціалізується на страхуванні інвестицій у нестабільних умовах, із проханням забезпечити такі страхові механізми [3]. У тому ж 2022 році MIGA виділила Україні \$30 млн. задля розробки та реалізації першого проекту зі страхування інвестицій [4], а вже в 2023 році застрахувала інвестиційний проект, який розташовується у Львові, від ризиків, які можуть бути спричинені війною. Також ця організація надала гарантії на суму до \$9,2 млн кіпрській компанії Ukrainian Industrial Property Holding Limited (60% акцій якої належить Dragon Capital) у проект індустріального парку M10 Lviv Industrial Park у разі ризиків, спричинених війною, на період, який може охоплювати близько 10 років [5].

Іще однією міжнародною компанією, яка нині бере активну участь у воєнному страхуванні в Україні, є Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (DFC), і з моменту повномасштабного вторгнення обсяг її операцій досяг 848 мільйонів доларів, а загальний портфель – 1,6 мільярда доларів. У червні 2024 року компанія запровадила такі страхувальні операції воєнно-політичних ризиків: організовано перестрахування на \$50 млн через міжнародну брокерську компанію Aon і її дочірню українську ARX для покриття воєнних ризиків для українських компаній, виділено \$150 млн на страхування політичних ризиків в аграрному секторі, укладено контракти на \$152 млн для виробничої компанії та спрямовано \$5 млн на підтримку доступу українських студентів до освіти в умовах війни [6].

Окрім цього, наприкінці 2023 року Верховна Рада ухвалила закон, який затверджує на державному рівні дозвіл Експортно-кредитному агентству (державний орган, який підтримує та стимулює політику масового поширення експорту товарів українського походження) страхувати від ризиків, спричинених військовими діями, внутрішні та зовнішні інвестиції в Україні. ЕКА розпочало процес розгляду, прийому та затвердження заявок, що спрямовані на страхування вкладень від політично-військових ризиків, що стало можливим після набрання чинності згаданого закону з 1 січня 2024 року. Ця ініціатива надає інвесторам

можливість захисту капіталу в умовах нестабільності й спрямована на розвиток інфраструктури для підтримки виробництва та експорту товарів українського походження [7].

ЕКА пропонує два страхові продукти. Перший – страхування прямих інвестиційних вкладень для інвесторів. Другий – страхування інвестиційних кредитів для банків. Страхування покриватиме ризики військових конфліктів, насильницької зміни влади, терористичних актів, диверсій, окупації та анексії. Таке розширення гарантій для інвесторів націлене на відновлення переробної промисловості, створення нових виробництв і підвищення конкурентоспроможності української економіки на світовому ринку [7].

Отже, воєнне страхування зараз відіграє одну з ключових ролей у корпоративному захисті та залученні інвестицій в Україну. Механізми страхового покриття дозволяють бізнесу зменшувати фінансові збитки від пошкодження інфраструктури, зупинки діяльності та ризиків для працівників, що сприяє збереженню стабільності компаній в умовах кризи. Більше того, участь міжнародних страхових агентств і підтримка уряду дозволять створити сприятливе середовище для українських та іноземних інвесторів. Таким чином, розвинена система воєнного страхування є фундаментом для зміцнення довгострокової економічної стійкості, забезпечення корпоративної безпеки та сталого економічного відновлення України.

Список використаних джерел;

1. Воєнне страхування морських перевезень і бізнес-об'єктів: платить Україна, гарантують Велика Британія, Німеччина та США. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/publications/20270417>. (дата звернення: 13.11.2024).
2. Страхування інвестицій від воєнних ризиків в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/strakhuvannya-investytsiy-vid-voennykh-ryzykiv-v-ukrayini> (дата звернення: 13.11.2024).
3. Економічна правда. Страхування воєнних ризиків. Як влада планує вмовити інвесторів вкладати в Україну зараз. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/4/701830/> (дата звернення: 13.11.2024).
4. Прасад А. MIGA виділило \$30 млн Україні на реалізацію пілотного проекту зі страхування інвестицій – шмигаль – forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/news/miga-vidililo-30-mln-ukraini-na-realizatsiyu-pilotnogo-proektu-zi-strakhuvannya-investitsiy-shmigal-24102022-9258> (дата звернення: 14.11.2024).
5. Тарасовський Ю. Страхування воєнних ризиків. MIGA надала dragon capital гарантію на \$9 млн для інвестицій у львівський індустріальний парк (оновлено) – forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/news/strakhuvannya-voennikh-rizikiv-miga-nadala-dragon-capital-garantiyu-na-9-mln-dlya-investitsiy-u-lvivskiy-industrialniy-park-28092023-16327> (дата звернення: 14.11.2024).
6. Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (DFC) оголошує про нове страхування політичних ризиків в Україні на 357 мільйонів доларів. The US Embassy in Ukraine.. URL: <https://ua.usembassy.gov/uk/dfc-announces-357-million-in-new-political-risk-insurance-in-ukraine-as-russias-invasion-threatens-critical-private-investment/> (дата звернення: 14.11.2024).
7. Ukraine launches insurance for investors against military and political risks. Government portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/ukraina-pochynaie-strakhuvaty-svoikh-investoriv-vid-voienykh-ta-politychnykh-ryzykiv> (дата звернення: 14.11.2024).

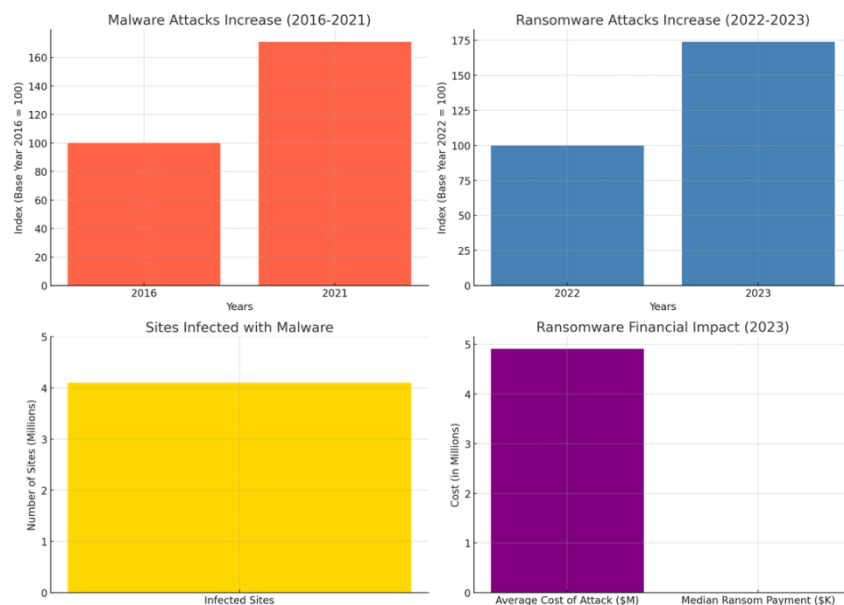
Зеленський Павло Віталійович

Посилення корпоративної безпеки в міжнародному бізнесі: управління ризиками кібербезпеки в умовах віддаленої роботи

Швидка глобалізація бізнесу переосмислила практики корпоративної безпеки, особливо у сфері кібербезпеки. Оскільки міжнародні компанії впроваджують віддалені та гібридні моделі роботи, вразливості кібербезпеки різко зросли, що загрожує активам

організації, продуктивності праці та цілісності даних. У цих тезах розглядаються останні тенденції у сфері корпоративної безпеки та підкреслюється роль кібербезпеки в міжнародному бізнесі. На основі аналізу даних і конкретних прикладів було визначено виклики та інноваційні рішення. Пандемія COVID-19 ще більше прискорила тенденції віддаленої роботи. Зростання кількості фішингових атак на 600% під час пандемії підкреслює нагальну потребу в надійних заходах кібербезпеки на робочому місці. Для міжнародного бізнесу ці ризики збільшуються через транскордонні операції, різне регуляторне середовище та різноманітну технологічну інфраструктуру. [1]

Тенденції кібербезпеки у сфері віддаленої роботи

Графік 1. Фінансовий вплив програм-вимагачів (Forbes, 2023) [2]

Маємо таке спостереження:

- Атаки шкідливих програм: з 2016 по 2021 рік кількість атак шкідливих програм зросла на вражаючі 71%. Це свідчить про стрімке зростання загрози шкідливого програмного забезпечення для бізнесу.
- Атаки з вимогами: у період з 2022 по 2023 рік кількість атак з використанням програм-вимагачів зросла на 74%, що підкреслює їх зростаючу поширеність як виклику кібербезпеці.
- Заражені веб-сайти: у будь-який момент приблизно 4,1 мільйона веб-сайтів заражені шкідливим програмним забезпеченням, що підкреслює повсюдний характер онлайн-загроз. [1]

Фінансові наслідки:

- У 2023 році середня вартість атаки з використанням програм-вимагачів досягла \$4,91 млн, що стало значним фінансовим тягарем для бізнесу.
- Середній розмір викупу становив \$10 000, а 7% атак призводили до фінансових втрат.

Система корпоративної безпеки в міжнародному бізнесі

Міжнародний бізнес стикається з унікальними викликами у стандартизації безпеки в різних країнах. Дотримання таких законів, як GDPR (Європа) та CCPA (Каліфорнія), вимагає гармонізації практик захисту даних з одночасною протидією локальним загрозам.

Нові загрози

Модульність (використання готових елементів коду) кіберзлочинності дозволила зловмисникам отримати доступ до складних інструментів без передових технічних знань. Deepfake-технології, програми-вимагачі та атаки з підміною облікових даних все частіше

націлені на міжнародні корпорації, і використовують прогалини в підготовці співробітників та безпеці пристроїв.

Але є й інновації в кібербезпеці:

1. Архітектура нульової довіри

Архітектура нульової довіри переосмислює традиційну безпеку, перевіряючи всіх користувачів і пристрої перед тим, як надати доступ. Ця технологія є важливою для міжнародних компаній, які керують великими командами з різних куточків світу.

2. Рішення для безпеки на основі штучного інтелекту

Штучний інтелект і машинне навчання трансформують виявлення загроз і реагування на них. Ці технології аналізують великі масиви даних для прогнозування атак і автоматизації захисту, забезпечуючи захист від нових загроз у режимі реального часу.

3. Управління даними та конфіденційність

Ефективне управління даними забезпечує відповідність світовому законодавству та захист інтелектуальної власності. Хмарні рішення та шифрування ще більше підвищують безпеку міжнародних операцій.

Отже, наведемо рекомендації для міжнародних компаній:

Необхідно впроваджувати навчальні програми, адаптовані до культурного та мовного розмаїття в міжнародних командах, що можуть зменшити ризики фішингу та соціальної інженерії. Для безпеки робочих пристроїв важливо застосовувати рішення для безпечного доступу, таких як віртуальні приватні мережі (VPN) та багатофакторна автентифікація, а також потрібний глобальний контроль за дотриманням законодавства, такий як гармонізація практик захисту даних у різних країнах. Також науковцями підкреслюється важливість інвестицій у виявлення загроз на основі штучного інтелекту та принципів нульової довіри: вони є життєво важливими для забезпечення довгострокової резильєнтності компаній. [3]

Насамкінець, кібербезпека стала наріжним каменем корпоративної безпеки в міжнародному бізнесі. Оскільки віддалена робота продовжує займати чільне місце і зараз, організації повинні впроваджувати інноваційні рішення для зменшення ризиків і забезпечення безперервності роботи. Надаючи пріоритет кібербезпеці, міжнародні компанії можуть захистити свої активи, зміцнити довіру та процвітати у все більш діджиталізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Cybersecurity in working from home: an exploratory study / M. Bispham та ін. researchgate.net. URL: https://www.researchgate.net/publication/353661008_Cybersecurity_in_Working_from_Home_An_Exploratory_Study(дата звернення: 15.11.2024).
2. Cybersecurity stats: facts and figures you should know. Forbes Advisor. URL: <https://www.forbes.com/advisor/education/it-and-tech/cybersecurity-statistics/>(дата звернення: 15.11.2024).
3. How to secure remote working environments: 10+ expert strategies and practices - host duplex blog. Host Duplex. URL: <https://www.hostduplex.com/blog/how-to-secure-remote-working-environments/>(дата звернення: 15.11.2024).

Носаль Денис Артурович

Комплаєнс і ризик менеджмент: перспективи і можливості для корпоративної безпеки

За сучасних умов волатильного бізнес-середовища, геополітичних криз і глобалізації, які спричиняють більш стрімкі глобальні зміни, дилема забезпечення довгострокової корпоративної безпеки набуває нового стратегічного значення. Комплаєнс і ризик менеджмент – це невід’ємні складові даної стратегії, які посилюються інноваціями і цифровізацією, оскільки вони спрощують пристосування компаній до мінливих викликів бізнес-середовища, таких як кібератаки, більш обтяжливе правове регулювання та інтеграція у корпоративну політику екологічних, соціальних та управлінських аспектів (Environmental,

Social, and Governance – ESG політика). Так, дослідження провідних фірм галузі свідчить про переваги для зв'язків із інвесторами і, відповідно, цінності компанії для акціонерів за рахунок застосування інтегрованих підходів до комплаєнсу і ризик менеджменту [1].

З огляду на постійний і все більш зростаючий вплив політично-правового фактору макросередовища на діяльність корпорацій (позови проти EU проти Apple щодо Double Irish & Dutch Sandwich, AOE & ASI), вони вимушені у рамках своїх government relations & investor relations (GR & IR) інвестувати у комплаєнс, який гарантує відповідність діяльності корпорацій нормативним актам, етичним принципам і внутрішнім політикам. Комплаєнс хоч і вимагає додаткових витрат і персоналу, але є розумною інвестицією, адже дозволяє уникнути репутаційних, фінансових і правових ризиків.

Наприклад, одним із напрямків комплаєнсу є запровадження компаніями міжнародних стандартів. General Data Protection Regulation (GDPR) та ISO 27001 дозволяють компаніям стандартизувати управління інформаційною безпекою [2, 3]. Так, GDPR – це частина правового поля ЄС, яка регулює обробку персональних даних і запроваджує суттєві штрафи за порушення принципів конфіденційності даних (до 4% від загального доходу) [2]. ISO 27001, у свою чергу, є стандартом з управління інформаційною безпекою, який дозволяє корпораціям захищати свої дані та уникати фінансових втрат через просочування конфіденційної інформації [3]. Існує також Акт Сарбейнза – Окслі (SOX) 2002, який, проте, вже частина історії.

Надзвичайну роль грає антикорупційний комплаєнс, який забезпечує прозорість ведення бізнесу і довіру з боку інвесторів і громадськості, що сприяє збільшенню вартості акцій і ринкової капіталізації. Наприклад, Foreign Corrupt Practices Act (FCPA) передбачає жорсткий контроль за проведенням фінансових операцій, спрямований на мінімізацію корупційних ризиків, розкрадання і маніпуляцій із бухгалтерською звітністю у порушення МСФЗ/GAAP. Transparency International, зокрема, у своєму дослідженні стверджує, що організації із розвиненими антикорупційними практиками удвічі рідше стають відповідачами у судових позовах [4]. Крім того, ще одним сучасним трендом у сфері корпоративної безпеки є зміцнення корпоративної культури, а саме етичного її аспекту. Ефективність комплаєнсу залежить не тільки від якості найнятих кадрів та їхньої компенсації, але ще й від культури особистої відповідальності у компаніях. Регулярні тренінги сприяють кращому розумінню важливості комплаєнсу у рамках ефективного менеджменту. Так, дослідження McKinsey підтверджує, що саме такі заходи знижують ризик внутрішніх порушень з боку працівників на 40% [5].

Ризик менеджмент у класичному розумінні (за класифікацією Базеля III) спрямований на завчасне виявлення потенційних загроз і зниження їхнього впливу на фінансові показники, зокрема, операційних, фінансових, ринкових ризиків і ризиків бізнес-події. Однак з часів Базеля III пройшло понад 10 років, бізнес-середовище значно змінилося. Так, значну загрозу як для бізнесу, так і для держав становлять кіберризики. У 2024 році вартість одного витоку даних сягнула 4.88 млн USD, що підкреслює необхідність інвестування у технології кіберзахисту [6]. Слід згадати і про постійні DDoS-атаки російських хакерів на банківський сектор України, у тому числі на Monobank. Посилення геополітичної напруги, пандемія COVID-19, російсько-українська війна, торговельна війна США і Китаю, загострення на Близькому Сході й у Південно-Східній Азії призводять до значних операційних ризиків – зрив глобальних ланцюгів постачання. Так, новітніми підходами до ризик менеджменту є:

- Governance, Risk, Compliance (GRC, SAP GRC) інструменти, які являють собою програмне забезпечення (ПЗ), що використовує штучний інтелект (ШІ) для інтеграції на одній централізованій платформі різних аспектів управління, таких як ризик менеджмент, комплаєнс, аудит; це дозволяє компанії мати чіткий горизонт планування та оптимізувати ресурси;
- Стрес-тестування, яке уможливорює моделювання кризових ситуацій; цей інструмент дозволяє оцінити вплив надзвичайних кризових подій, зазвичай «чорних лебедів», таких як економічні кризи, природні катастрофи тощо;

- ESG ризик менеджмент, спрямований на інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (презентації Apple останні роки підкреслюють важливість нульового вуглецевого сліду і цілей сталого розвитку).

За даними Boston Consulting Group, кожен долар, інвестований у комплаєнс та управління ризиками, економить до 3 доларів за рахунок уникнення витрат на покриття реалізованих ризиків [7]. Досягненню такого результату сприяє використання інтегрованих підходів до ризик менеджменту і комплаєнсу, а саме концепції Enterprise Risk Management (на прикладі ExxonMobil), яка становить єдину методологію для оцінки і реагування на ризики, здебільшого за прецедентним принципом. За даними EY, компанії, які запровадили ERM, мають більшу гнучкість і легше пристосовуються до волатильного середовища [8].

Комплаєнс і ризик менеджмент уможливають довготривалу корпоративну безпеку і захист від загроз як внутрішнього, так і зовнішнього середовищ. Інтеграція інноваційних рішень, таких як ІІІ та ESG-політика, підвищує ефективність менеджменту, зокрема, ERP, і створює конкурентні переваги.

Список використаних джерел:

1. Global Risk Management Survey. *Deloitte*. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/risk/deloitte-uk-global-tpm-survey-report-2022.pdf> (дата звернення: 2022).
2. General Data Protection Regulation Overview. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 2016).
3. Cybersecurity frameworks and standards. *PwC*. URL: <https://www.pwc.com/sg/en/services/risk/digital-solutions/cybersecurity-frameworks-and-standards.html> (дата звернення: 2023).
4. Corruption Perceptions Index. *Transparency International*. URL: https://www.transparency.org/en/cpi/2023?gad_source=1&gclid=Cj0KCQiA6Ou5BhCrARIsAPoTxrA8azjhNJ_A6tcgolZ5UCWpGge5reCU7Fhrzhj2-v_SAdt0NVTvD0kaApmJEALw_wcB (дата звернення: 2023).
5. McKinsey on Risk & Resilience. *McKinsey*. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business%20functions/risk/our%20insights/mckinsey%20on%20risk%20number%2014/mckinsey%20on%20risk%20and%20resilience%20issue%2014.pdf> (дата звернення: 2023).
6. Cost of a data breach. *IBM*. URL: <https://www.ibm.com/reports/data-breach> (дата звернення: 2024).
7. Two Keys to Success in Supplier Risk Management. *Boston Consulting Group*. URL: <https://www.bcg.com/publications/2023/how-to-mitigate-supply-chain-risk> (дата звернення: 2023).
8. Enterprise Risk Management 2020-2021. *EY*. URL: https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/home-index/ey-alm-pacesetter-research-enterprise-risk-management-2020-2021-full.pdf (дата звернення: 2021).

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ АСПЕКТИ

Буз Андрій Олександрович

Монетарна залежність незалежних держав як безпековий виклик в умовах сучасної міжнародної політичної економії монетарного суверенітету

Глобальні економічні кризи останніх десятиліть можна охарактеризувати насамперед як інституційну кризу в рамках постмодерністських демократичних систем. Характеристика А. Смітом фінансової кризи як «надмірної торгівлі, за якою йдуть швидкі зміни та відсутність довіри» підкреслює циклічну природу цих подій. Спостереження за минулими кризами показує, як зазначає Ч. Кіндлбергер, що хоча конкретні задіяні активи, – такі як облігації, акції, нафта, нерухомість, державні позики, товари або інноваційні фінансові продукти, – можуть змінюватися, базовий процес залишається постійним [1]. Проте традиційна кейнсіансько-монетаристська аналітична дихотомія неадекватна для

інтерпретації сучасних криз через її опору на безперервність та обмежені змінні, часто ігноруючи політичні чинники, шоки та розриви. Хоча обидві теоретичні точки зору мають свої переваги, їхня застосовність має бути контекстуалізована історично.

Крах Бреттон-Вудської системи ознаменував собою кардинальне зрушення в ролях центральних банків, поклавши на них макроекономічне завдання управління ширшою економічною стабільністю, що призвело до підвищення незалежності центральних банків і запровадило два суверенні економічні суб'єкти: держава та центральний банк. Ця двоїстість ускладнила набір інструментів, необхідні для підтримки внутрішнього балансу (низька інфляція) і зовнішньої рівноваги (стійкий платіжний баланс), приховуючи відповідальність за макроекономічні цілі.

Розглядаючи вплив фінансової глобалізації на Вестфальську модель монетарного суверенітету, можна стверджувати, що глобалізовані ринки підживлюють нове геополітичне суперництво між країнами. Спираючись на концепцію детериторіалізації грошей Б. Коена, можна розкрити взаємодію між економічними та політичними імперативами монетарного суверенітету у новітній епосі [3]. Монетарні відносини за своєю суттю є політичними та мають розумітися в їхньому історичному контексті. Разом з тим, фундаментальна природа грошей сама по собі залишається спірною [4]. Таким чином, хоча аналіз витрат і вигод міжнародної валюти можливий, йому не вистачає глибини без розгляду основного питання влади: хто встановлює правила та володіє владою у монетарних питаннях.

Компаративний аналіз центральних банків у єврозоні (ЄЦБ), Японії, Великій Британії та США показує консенсус у визначенні грошової маси M1, хоча визначення ширших агрегатів різняться, відбиваючи різні економічні контексти. Отже, те, що становить «точне» визначення грошей, залишається неоднозначним та суб'єктивним. Серед цих двозначностей визначень долар США, євро та єна домінують у валютній геополітиці, виконуючи функції інтернаціоналізації та субституції за межами своїх країн походження. Національні валюти, як і держави, конкурують у глобальному масштабі. За останні десятиліття ця конкурентна динаміка посилилася, що спричинило дарвінівську боротьбу між валютами за глобальну гегемонію. Традиційні фінансові функції дедалі більше відриваються від правової юрисдикції країн-емітентів, що призводить до руйнації територіальних монополій на фінансовий контроль. Це явище, описане Б. Коеном як детериторіалізація грошей, стратифікувало монетарну ієрархію. На вершині знаходяться олігополістичні «сильні» валюти, тоді як більшість інших займають конкурентоспроможне та економічно субординоване (підпорядковане) становище біля основи піраміди.

Нинішнє монетарне управління характеризується поділом повноважень між державою, центральними банками та ринковими агентами, а не винятковим політичним суверенітетом. Цей зсув посилює контроль над довільними фінансовими рішеннями, що підкріплює бачення міжнародної валютно-фінансової системи у ключі конструктивістського реалізму, але викликає побоювання щодо легітимності ринкових рішень або «невидимої руки». Чітка глобальна валютна ієрархія дає два результати: вона посилює нерівні відносини між провідними та вторинними валютами і дозволяє ринковим силам ігнорувати політичні кордони, кидаючи виклик монетарному суверенітету сучасних держав і спонукаючи перегляд самого концепту державного суверенітету. У цю епоху глобальної взаємозалежності держави формують плюралістичне співтовариство безпеки, відзначене економічною взаємозалежністю, що потребує переоцінки складних відносин між геополітикою та світовою економікою [6]. Так, взаємозалежність амбівалентна: економісти часто інтерпретують її як «взаємозалежність чутливості», фокусуючись на граничних чи середніх економічних змінах у стабільній структурі; однак поточна політична проблема – це «вразливість взаємозалежності», яка відображає всю економічну взаємопов'язаність держав із потенційно дорогими системними наслідками. Уже понад декаду ми перебуваємо в епосі «наївної глобалізації», коли різноманітні дрібні банки були замінені на великі, бюрократичні, взаємопов'язані інститути, що знижує ймовірність фінансових криз, але приховує ризик глобального краху [7].

Міжнародні фінанси відіграють ключову роль у встановленні панування та залежності між державами, тим самим впливаючи на національну владу. 1980-ті роки ознаменували собою значне зрушення у монетарному управлінні шляхом відмови від двох історичних принципів: по-перше, спроба Бреттон-Вудса «деполітизувати» монетарні питання, ізолювавши їх від національної безпеки та міждержавного суперництва, була зрештою занедбана; по-друге, Вестфальська модель, яка визначала державу як центральну одиницю управління, втратила свою *raison d'être* у глобалізованій економіці. Боргова криза 1980-х років виявила як зростаючу політизацію міжнародних фінансів, так і їх потенціал як інструмент для сприяння стійкій демократичній економіці [8]. У цей період децентралізовані ринки облігацій були захоплені банківськими консорціумами, що кредитують насамперед окремі держави, тим самим сегментуючи фінансові ринки та встановлюючи чітке розмежування між кредитоспроможними державами та державами з обмеженим доступом до капіталу. Одночасно посилилася економічна регіоналізація [9], динаміка відносин «кредитор-боржник» між державами та банками розвивалася разом із цими глобальними змінами. У той час як ринкові рішення та державні втручання по чергово вирішують проблеми боржників, зростаюча кількість випадків реструктуризації кредитів підкреслює системну вразливість світових фінансів: фінансова глобалізація спонукала перерозподіл повноважень між урядами та недержавними суб'єктами [10].

Отже, геополітичні наслідки цієї перевизначеної «географії грошей» виникають із діалектичної взаємодії між ринковими силами та державними перевагами. У той час як фінансова (де)глобалізація чинить тиск на уряди, змушуючи їх відповідати вимогам ринку, надаючи значне право вето певним громадським суб'єктам щодо дій держави, уряди зберігають значний контроль над грошовою масою. Навіть у детериторіалізованому контексті держави продовжують випускати валюту, конкуруючи через кордони. Фінансова роль уряду перевизначається, а не зменшується: держави трансформувалися у конкурентоспроможні суб'єкти в рамках олігополістичного фінансового ландшафту кредитно-емісійної монетарної економіки.

Список використаних джерел:

1. Kindleberger, C. P., Aliber, R. Z., & McCauley, R. N. (2023). *Manias, panics, and crashes: A history of financial crises* (8th ed.). Palgrave Macmillan.
2. Friedman, M. (1970). The social responsibility of business is to increase its profits. *The New York Times Magazine*.
3. Cohen, B. J. (2007). *Global monetary governance*. Routledge.
4. Tinguely, J. J. (Ed.). (2024). *The Palgrave handbook of philosophy and money: Modern thought*. Springer Nature.
5. Simmel, G. (2004). *The philosophy of money* (D. Frisby, Trans.). Routledge.
6. Holm, H.-H., & Sørensen, G. (1995). *Whose world order?: Uneven globalization and the end of the Cold War*. Routledge.
7. Taleb, N. N. (2010). *The black swan: The impact of the highly improbable* (2nd ed.). Random House.
8. Hutchinson, F., Mellor, M., & Olsen, W. (2002). *The politics of money: Towards sustainability and economic democracy*. Pluto Press.
9. De Grauwe, P. (2022). *Economics of monetary union* (14th ed.). Oxford University Press.
10. Farrell, H., & Newman, A. (2022). *Underground Empire: How America Weaponized the World Economy*. Princeton University Press.

Кухтєй Микола Володимирович

Вплив глобальних політичних подій на ринок криптовалют

Криптовалюти швидко набули популярності як трансформаційна сила у світовій фінансовій екосистемі, виступаючи децентралізованою альтернативою традиційним валютам та активам. З моменту появи першого біткойна у 2009 році ринкова капіталізація

криптовалют стрімко зросла, перевищивши 3 трильйони доларів США станом на листопад 2024 року [1].

Політичні події завжди мали величезний вплив на традиційні фінансові ринки. Взаємозв'язок між ними є важливою основою для прогнозування ймовірного впливу на ринок криптовалют. Станом на 2024 рік регуляторні підходи до криптовалют можна умовно поділити на три групи:

- Дозвільні: Наприклад, влада Швейцарії та Сінгапуру відомі своїми сприятливими для криптовалют правилами, що призвело до переїзду туди блокчейн-бізнесу з усього світу.
- Обмежувальні: Китай і Росія, серед інших країн, запровадили суворий контроль або повну заборону на торгівлю криптовалютою та її майнінг.
- Такі, що балансують: Ринок все ще перебуває на стадії розробки всеосяжної нормативно-правової бази, і в багатьох країнах, зокрема в США та країнах-членах Європейського Союзу, все ще існує певна невизначеність щодо ринку [2].

Політичний ландшафт має надзвичайно сильний вплив на вартість крипторинку. Ціна біткойна впала на 30% за тиждень після того, як у травні 2021 року Китай заборонив фінансовим установам надавати криптовалютні послуги - з \$45 000 до \$31 000 [3]. Ця подія продемонструвала, який величезний вплив може мати одна країна на загальний ринок криптовалют.

Після схвалення Комісією з цінних паперів і бірж США ф'ючерсних біржових фондів у жовтні 2021 року, ціна біткойна різко зросла. Всього через кілька тижнів, 10 листопада 2021 року, біткойн досяг нового історичного максимуму в 68 789 доларів [4]. Це рішення регулятора було сприйнято як крок до визнання криптовалют на загальноприйнятому рівні.

У 2023 році Європейський Союз завершив розробку комплексного регламенту MiCA, який мав на меті створити єдину регуляторну базу для криптовалют на території ЄС. Після його оголошення загальна капіталізація ринку криптовалют зросла на 15% протягом наступних тижнів, що свідчить про те, що чіткі регуляторні правила були гарною новиною для галузі.

Перемога Дональда Трампа на президентських виборах у США у 2024 році мала значний позитивний вплив на ринок криптовалют. Під час своєї передвиборчої кампанії Трамп обіцяв створити сприятливе криптосередовище, національний запас біткойнів, а також запропонував створити криптоконсультативну раду.

Після його обрання:

- Біткойн злетів до нового рекордного рівня в \$75 345, оскільки він виріс на 8% за 24 години після оголошення результатів виборів.
- Ethereum подорожчав на 8% до \$4 200.
- На тлі зростання Dogecoin на 29% до \$0,15, цифрового активу, який часто пов'язують з прихильником Трампа Ілоном Маском, пошуковий запит «Elon Musk Bitcoin» збільшився на 6450%.
- Вперше за 3 роки загальна капіталізація криптовалютного ринку перетнула позначку в \$3 трлн, що на 12% більше, ніж до виборів [5].

Ринок відреагував на це через очікування більш сприятливого для криптовалют регуляторного середовища за адміністрації Трампа. Зокрема, запропонований національний запас біткойнів розглядався як фактор, що змінює правила гри і робить біткойн резервним активом.

Регуляторні обмеження та геополітична напруженість часто пов'язані з негативним впливом на ринок криптовалют. Наприклад, за два дні в березні 2024 року біткойн впав на 12%, коли Комісія з цінних паперів і бірж США наклала великі штрафи на низку провідних криптовалютних бірж [6]. Ракетний удар Ірану по Ізраїлю 1 жовтня 2024 року спричинив падіння ціни біткойна приблизно на 4%, а загальна капіталізація криптовалютного ринку впала на 85 мільярдів доларів за 24 години, як і під час пандемії COVID-19 [7]. У березні 2020 року, на початку пандемії, ціна біткойна впала з \$9 000 до \$4 000 за один день, а

загальна капіталізація крипторинку впала більш ніж на 40%. Але потім ціна знову пішла вгору, і навіть перевищила новий рекордний максимум у 20 000 доларів до грудня 2020 року [6]. Але протягом 2021 року біткойн стрімко зростає, досягнувши максимуму в 68 789 доларів у листопаді, що свідчить про потенційну привабливість криптовалют як альтернативних активів під час глобальних економічних потрясінь.

Чутливість ринку криптовалют до глобальних політичних подій підкреслює важливість розуміння цього взаємозв'язку для інвесторів, політиків і дослідників, особливо в плані легалізації криптоактивів в Україні. Аналіз також показує, що регуляторні рішення мають найбільш швидкий і значний вплив на ринки криптовалют, що призводить до двозначних відсоткових коливань цін протягом декількох годин. Зростання популярності криптовалют може бути наслідком геополітичної напруженості у відповідних регіонах, але також призводить до короткострокової волатильності ринку. Політичні дії та соціальні мережі впливають на ціни на криптовалюту, оскільки це спекулятивний ринок, схильний до коливань, зумовлених настроями. Ціни на криптовалюту спочатку мають тенденцію до падіння через великі економічні події, такі як пандемія COVID-19, але в кінцевому підсумку це може призвести до довгострокового прийняття криптовалюти, оскільки інвестори шукають альтернативні активи. Зі зростанням рівня інтеграції криптовалют у традиційні фінансові системи майбутні політичні події можуть мати набагато більший вплив як на криптовалютні, так і на традиційні ринки. У міру того, як ринок дозріває, він може стати більш стійким до короткострокових політичних потрясінь, однак, оскільки ринок і надалі визначатиме майбутнє світових фінансів, цілком ймовірно, що він і надалі реагуватиме на значні зміни в геополітиці та регуляторній політиці.

Список використаних джерел:

1. CoinMarketCap. Cryptocurrency Prices, Charts And Market Capitalizations | CoinMarketCap. *CoinMarketCap*. URL: <https://coinmarketcap.com> (date of access: 15.11.2024).
2. Nekit K. H. Ways Of Changing The Legal Regulation Of Cryptoactives: An Analysis Of Foreign Expirience. *Economics and Law*. 2022. No. 1. P. 33–44. URL: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.01.033> (date of access: 15.11.2024).
3. Charlie Campbell / Chengdu and Shanghai. Why China Is Cracking Down on Bitcoin Mining and What It Could Mean for Other Countries. *TIME*. URL: <https://time.com/6051991/why-china-is-cracking-down-on-bitcoin-mining-and-what-it-could-mean-for-other-countries/> (date of access: 15.11.2024).
4. CoinMarketCap. A Look Back in Time: Bitcoin Price History and Events Timeline | CoinMarketCap. *CoinMarketCap Academy*. URL: <https://coinmarketcap.com/academy/article/bitcoin-price-history-and-events-timeline?> (date of access: 15.11.2024).
5. Grantham-Philips W. Bitcoin neared \$90,000 in a new record high. What to know about crypto's post-election rally. *AP News*. URL: <https://apnews.com/article/bitcoin-price-record-trump-election-rally-crypto-9a22f5b5ce24824d7df5a3ab4a58e8a0> (date of access: 15.11.2024).
6. Edwards J. Bitcoin's Price History. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/articles/forex/121815/bitcoins-price-history.asp?> (date of access: 15.11.2024).
7. Nguyen V. Bitcoin drops below \$62,500 on news of Iran's imminent missile attack on Israel. *Crypto Briefing*. URL: <https://cryptobriefing.com/bitcoin-iran-conflict-drop/> (date of access: 15.11.2024).

Білько Артем Богданович

Аналіз програм підтримки Групою Світового Банку економіки України у 2022-2024 роках

Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями (МФО) вкрай важлива сьогодні, оскільки перед нашою країною повсталася ключова проблема пошуку достатніх фінансових ресурсів для здійснення системних та структурних реформ, відновлення економіки. Не менш важливим на сьогодні є визначення основ нової

зовнішньої та внутрішньої політики України, а відтак, особливого значення набуває необхідність вдосконалення державної стратегії розвитку взаємовідносин з МФО. Серед МФО Група Світового банку є другим, після МВФ, кредитором України. З моменту приєднання України до Групи Світового банку у 1992 році і до початку 2022 року було затверджено 58 позик на 12,83 млрд.дол. США, з яких було отримано 9,6 млрд.дол. США. Загальні обсяги фінансування надані Світовим банком країнам-партнерам у період 2019-2023 роки представлено у Таблиці 1.

Групою Світового банку було надано 128,3 млрд.дол.США у 2023 фінансовому році країнам-партнерам та приватним компаніям у вигляді кредитів, грантів, інвестицій в акціонерний капітал та гарантій, зокрема країнам: Африки – 38,6 млрд.дол.США чи 30,0% усіх зобов'язань; Європи та Центральної Азії – 36,2 млрд.дол.США чи 28,2%; Латинської Америки та Карибського басейну – 18,2 млрд.дол.США чи 14,2%; Південної Азії – 15,4 млрд.дол.США чи 12,0%; Східної Азії та Тихоокеанського регіону – 13,0 млрд.дол.США чи 10,1%; Близького Сходу та Північної Африки – 6,8 млрд.дол.США чи 5,3% [2].

З початку повномасштабної війни Група Світового банку мобілізувала для України 49,899 млрд дол. США фінансової підтримки. Понад 39 млрд.дол. США вже надійшли до України, значну частину надали донори з розвинутих країн [3].

Таблиця 1.

Фінансування, що надано Групою Світового банку країнам-партнерам

	2019	2020	2021	2022	2023
Група Світового банку, в млн.дол.США					
-зарезервовано	68105	83547	98830	104370	128341
-надано	49395	54367	60596	67041	91391
МБРР:зарезервовано	23191	27976	30523	33072	38572
МБРР:надано	20182	20238	23691	28168	25504
МАР:зарезервовано	21932	30365	36028	37727	34245
МАР:надано	17549	21179	22921	21214	27718
МФК:зарезервовано	14684	17604	20669	22229	27704
МФК:надано	9074	10518	11438	13198	18689
МАГП:Загальний обсяг гарантій	5548	3961	5199	4935	6446

Джерело: складено за [1,2]

Світовий банк здійснює підтримку державного сектора України та сприяє збалансуванню валютно-фінансової позиції України. Було створено багатосторонній трастовий фонд для забезпечення критично важливих потреб України в умовах війни (Цільовий фонд підтримки, відновлення, відбудови та реформування України - URTF). URTF став платформою для мобілізації грантової допомоги міжнародних партнерів. Серед найбільш масштабних проєктів Групи Світового банку в Україні можна відзначити наступні [3]:

- Проєкт з відновлення в житловому секторі HOPE: більше як 64 тис. домогосподарств отримали компенсацію ремонту житлових будинків;

- Проєкт з підтримки сектора охорони здоров'я HEAL: 2,3 млн людей пройшли розширене первинне медичне обстеження;

- Проєкт з підтримки енергетичного сектора Re-PoWER: понад 20 захисних споруд для об'єктів енергетичної інфраструктури;

- Проєкт «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління» PEACE на 19,75 млрд.дол.США: з 2022 р. надав можливість підтримати 10 млн. пенсіонерів, 500 тис. працівників освіти, 145 тис. державних службовців тощо;

- Проєкт «Інвестиції у соціальний захист задля підвищення охоплення, стійкості та ефективності» INSPIRE: забезпечення соціального захисту населення. Фінансування здійснюється на 1,2 млрд дол.США з «Цільовий фонд з надання необхідної кредитної підтримки Україні» (ADVANCE Ukraine);

- Проєкт ARISE: має на меті підтримку доступу сільгоспвиробників до фінансування через пільгове кредитування та поліпшення доступу малих господарств до фінансування

через гранти. Обсяг фінансування - 550 млн.дол.США, з яких: 500 млн дол. США буде спрямовано на фінансування державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %» у 2023–2024 рр.;

-Проект на підтримку політики розвитку «Основи зростання» (Growth Foundations Development Policy Loan – DPL, 26.04.2024): 1,5 млрд.дол.США буде надано від Цільового фонду Світового банку (ADVANCE Ukraine);

- Проект в секторі освіти загальною вартістю 415 млн.дол.США у рамках програми «Підвищення доступності та стійкості освіти в умовах кризи в Україні» (LEARN, 30.08.2024): спрямовано на покращення загальних умов безпеки в школах, проведення навчання вчителів тощо. LEARN містить 235 млн.дол.США з коштів Цільового фонду (ADVANCE Ukraine) МБРР та розвитку та 150 млн.дол.США з коштів Спеціальної програми відновлення України MAP;

- «Проект стійкого, інклюзивного та сталого підприємництва» RISE : реалізації проєктів щодо трансформації української економіки та залучення іноземних інвестицій для відбудови економіки України на 1 млрд.дол. США;

- Проект підтримки України «Підтримка відбудови шляхом розумного фінансового управління» (SURGE, листопад 2024) на 750 млн.дол.США, який спрямований на підтримку інституційних реформ, необхідних для вступу в ЄС [4];

- Проект «Стійке, інклюзивне та екологічно збалансоване підприємство» (RISE, листопад 2024) на 600 млн.дол.США: спрямовано на підтримку малого та середнього бізнесу в Україні, «зелений» перехід, покращення бізнес-середовища, цифровізації та сприянню виходу на нові ринки. Запланована сума програми – понад 1 млрд.дол.США. Програма дозволить підтримати 20 000 малих та середніх підприємств та зберегти щонайменше 40 000 робочих місць [5].

Як висновок, можна зазначити, що сьогодні підтримка Групою Світового банку має особливе значення для економіки України, оскільки перед фінансовою системою постав ключовий виклик: забезпечення всіх першочергових та пріоритетних видатків в умовах значного зменшення доходів держбюджету через повномасштабні військові дії та наступне відновлення й розвиток економіки України.

Список використаних джерел:

1. НІСД. Підтримка України групою Світового банку після лютого 2022 року. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/pidtrymka-ukrayiny-hrupoyu-svitovoho-banku-pislya-lyutoho-2022> (Дата звернення 10.11.2024)
2. The World Bank. World bank annual report 2022. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099437402012317995/pdf/IDU00fd54093061a70475b0a3b50dd7e6cdf147.pdf> (Дата звернення 10.11.2024)
3. The World Bank. World bank annual report 2023. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/e0f016c369ef94f87dec9bcb22a80dc7-0330212023/original/Annual-Report-2023.pdf> (Дата звернення 08.11.2024)
4. Укрінформ. Світовий банк оголосив про новий пакет допомоги. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3924732-svitovij-bank-ogolosiv-pro-paket-pidtrimki-dla-ukraini-na-750-miljoniv-smigal.html> (Дата звернення 08.11.2024)
5. БізнесЦензор. Нова угода зі Світовим банком. URL: mbiz.censor.net/news/3518335/svitovyiy_bank_zapuskaye_programu_pidtrymky_biznesu_v_ukrayini_na_600_milyoniv (Дата звернення 07.11.2024)

Кононенко Максим Андрійович

Applying Musgrave’s “Pay as You Use” Principle to Ukraine’s Intergenerational Debt: Balancing Wartime Debt Obligations With Long-Term Economic Resilience

National debt has historically surged in wartime as governments seek to fund military operations, humanitarian aid, and infrastructure reconstruction. Such expenditures, vital for survival

and post-conflict rebuilding, often result in long-term debt obligations that can hamper a country's economic recovery. Additionally, in the post-war context, debt service becomes a pressing issue as it diverts resources from essential development initiatives. War damages to infrastructure, workforce displacement, and regional instability further strain a country's economy. Within this context, Ukraine, embroiled in a costly war, exemplifies this challenge, as the Ukrainian government has been forced to assume unprecedented levels of debt to support its defense efforts and maintain essential social services. In the future, addressing this intergenerational debt burden will be crucial, not only for immediate recovery but for long-term financial security.

Considering the above, we can state that the obligation to repay current high levels of Ukraine's debt will be transmitted to future generations. This statement is supported by the international macroeconomic principle "Pay as You Use", introduced by Richard Musgrave in his influential 1959 book, "The Theory of Public Finance: A Study in Public Economy" [1]. The approach to Musgrave's principle proposes that the cost of public goods and services should be borne by the generations that benefit from them. This concept suggests that debt accrued for long-term national benefits, like infrastructure and defense, should be paid by future generations who will enjoy the benefits of these investments. Therefore, intergenerational debt is justified when expenditures yield benefits over an extended period.

In post-war periods, the "Pay as You Use" model emphasizes that the debt incurred to restore national stability, security, and infrastructure should be managed over time, ensuring that it does not burden any single generation. By deferring repayment, Musgrave's concept promotes equity across generations, preventing excessive strain on the immediate post-war economy. For Ukraine, this concept provides a framework to manage war debt sustainably, ensuring that the burden is distributed fairly while rebuilding and fostering economic growth.

As of the end of September 2024, Ukraine faces an unprecedented debt burden, with total state debt obligations estimated to exceed 1.12 trillion hryvnias [2]. This debt, accumulated through loans and bonds to support military and humanitarian needs, is projected to decrease incrementally over the next decade. The Ministry of Finance's forecast indicates a decrease in repayment amounts from 933.41 billion hryvnias in 2025 to 487.75 billion in 2029, averaging a reduction of approximately 13.6 % per year [3]. However, this level of debt service remains daunting, necessitating strategic economic and financial planning to avoid fiscal instability.

Between 2030 and 2037, Ukraine's debt repayment schedule suggests a continued high debt service burden, with yearly repayments exceeding 300 billion hryvnias until 2038. Payments are projected to peak again in 2035 at 511 billion hryvnias before decreasing to 335 billion in 2037 [3]. These figures underscore sustained fiscal pressure, requiring efficient resource allocation to balance debt obligations with economic growth. From 2038 onward, Ukraine's debt repayments are forecasted to decline gradually, reflecting the tapering of wartime debt obligations. By 2040, the annual debt service is expected to stabilize below 200 billion hryvnias [3]. This decline is crucial for easing fiscal strain, allowing greater investment in public goods, infrastructure, and economic development.

However, in 2042, debt payments will briefly peak again at 209 billion hryvnias before resuming a downward trajectory. Ukraine's debt strategy during these years will play a pivotal role in economic stabilization and investment growth. From 2043 to 2049, Ukraine's annual debt service is expected to remain between 87 billion and 120 billion hryvnias, marking a sustained reduction in debt obligations [3]. Over this period, Ukraine is projected to pay a total of approximately 8.5 trillion hryvnias towards its debt.

According to Musgrave's "Pay as You Use" concept, Ukraine's approach to debt repayment can be justified if future generations benefit directly from the infrastructure, security, and stability that current debt finances. In Ukraine's case, large-scale debt taken on to support wartime expenditures could be rationalized if these funds are also directed toward rebuilding infrastructure, enhancing national security, and supporting economic development—all factors that will provide a stable foundation for future generations. This approach is evident in the experiences of other post-war economies, which have applied similar principles to manage and justify intergenerational debt.

Countries like Germany and South Korea demonstrate how the strategic application of debt can yield economic prosperity when balanced with investments that secure broad, lasting benefits for future generations.

Following World War II, Germany faced a debt burden that exceeded 200% of its GDP. With support from the U.S. Marshall Plan, Germany received around \$1.4 billion (equivalent to over \$15 billion today) in aid in the first four years, which allowed it to reduce debt obligations while focusing on industrial recovery [4, 5]. Germany's post-war economic strategy included 30-year bonds to manage debt repayment, enabling future generations to share the costs while benefiting from the restored economy. Over three decades (or two generations), Germany exemplified Musgrave's principle by allowing the debt burden to be equitably distributed, resulting in robust economic growth.

To summarize, Ukraine's approach to managing its intergenerational debt burden should align with Musgrave's "Pay as You Use" principle, distributing the cost of debt service across the generations who will benefit from today's investments in security, stability, and infrastructure. Global examples underscore that when debt is managed equitably and with a focus on long-term growth, it becomes a sustainable tool for economic security. By applying Musgrave's principle, Ukraine can transform its current financial challenges into a foundation for future resilience, ensuring that debt obligations support economic recovery and prosperity across generations.

Список використаних джерел:

1. Musgrave R. A. Theory of public finance: A study in public economy. 1959.
2. Зовнішній державний борг України (2009-2024). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/> (дата звернення: 13.11.2024).
3. Боргові платежі та прогнози. Міністерство Фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/borgovi-platezhi-ta-prognozi> (дата звернення: 13.11.2024).
4. Stern S. Marshall Plan 1947-1997 A German View. Wayback Machine. URL: <http://web.archive.org/web/20060709055340/http://www.germany.info/relaunch/culture/history/marshall.html> (date of access: 13.11.2024).
5. Burret H. T., Feld L. P., Köhler E. A. Sustainability of Public Debt in Germany – Historical Considerations and Time Series Evidence. *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*. 2013. Vol. 233, no. 3. URL: <https://doi.org/10.1515/jbnst-2013-0304> (date of access: 13.11.2024).

Прокопчук Дарина Андріївна

Операційна стійкість банківської системи України в умовах сучасних викликів

Операційна стійкість банків є важливою складовою фінансової безпеки країни. Щорічно національний регулятор проводить оцінку відповідності банківської системи нормативам, затвердженим Національним банком України (НБУ). До цієї оцінки входять такі показники, як рівень достатності основного капіталу і регулятивного капіталу, рівень короткострокової ліквідності, розмір кредитних ризиків та обсяг інвестування в цінні папери. Невиконання даних нормативів свідчить про втрату платоспроможності банку. Варто відзначити, що попри масштабність шоків військової агресії росії проти України, банківська система продемонструвала високий рівень резистентності. На міжнародному рівні оцінку операційної стійкості фінансової системи в розрізі країн проводить Міжнародний валютний фонд (МВФ). Дані, наведені в таблиці 1 підтверджують, що після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року банківському сектору України вдалося підтримати більшість ключових фінансових індикаторів на належному рівні.

На фінансові показники стійкості банківської системи впливають екзогенні та ендогенні фактори. Сукупний вплив напруги, що наявний у фінансовому секторі, відображає індекс фінансового стресу, дані про який періодично публікує НБУ. З початку повномасштабного вторгнення найвищий рівень стресу був зафіксований 4 березня 2022 року, тоді індекс сягнув позначки 0,8 (0 – повна відсутність напруги, а 1 – найвищий рівень стресу). Однак, на довгостроковому горизонті видно, що пікові значення стресу на рівні 0,9

були зафіксовані у 2008 році після банкрутства Lehman Brothers. Крім того, під час фази загострення конфлікту з росією у 2014-2015 рр. рівень стресу у фінансовій системі піднявся до 0,84 і тримався на високому рівні впродовж кількох місяців [2].

Таблиця 1.

Ключові індикатори фінансової стабільності банківських установ за методикою МВФ (за кварталами, %).

Індикатор фінансової стійкості	VI 2021	I 2022	II 2022	III 2022	IV 2022	I 2023	II 2023	III 2023	IV 2023	I 2024	II 2024
Співвідношення регулятивного капіталу до зважених ризикових активів	18,0	18,0	17,2	18,9	19,7	20,8	23,8	25,0	21,1	20,4	19,1
Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів	31,7	27,1	29,7	33,6	38,1	38,8	38,9	37,9	37,4	36,1	34,6
Резерви під недіючі кредити	91,6	91,6	88,7	87,2	83,2	83,8	84,2	83,8	83,6	83,6	84
Співвідношення процентної маржі до валового доходу	53,1	57,0	55,3	47,6	48,5	45,6	48,2	58,6	59,1	61,2	60,1
Норма прибутку на капітал	35,0	-0,3	-4,8	4,1	11,0	58,4	55,9	56,7	31,7	51,6	48,5

Джерело: [1]

Велика війна принесла нові виклики для українських банків. З січня 2022 року на IT-інфраструктуру більшості банків регулярно здійснюються кібератаки. Ці напади охоплюють DDOS-атаки, націлені на переривання роботи банку, кібератаки з метою викрадення даних, атаки, пов'язані із пошуком вразливих місць, більш комплексні атаки із застосуванням фішингу та методів соціальної інженерії. Згідно з даними банківських безпекових підрозділів, у 2024 році потужні кібератаки на системно важливі банки (СВБ) здійснюються щонайменше раз на місяць, а спроби зламу відбуваються майже щодня [3]. Сьогодні банки мають значно більше можливостей протистояти злочинним атакам, ніж на початку 2022 року, але кіберризики залишаються одними з основних факторів негативного впливу на операційну стійкість банків.

Безпека даних і збереження банківської таємниці займає центральне місце серед стратегічних пріоритетів банків. Наземні дата-центри знаходяться під ризиком фізичного знищення, що загрожує безповоротній втраті банківських даних. З метою убезпечення інформації 9 березня 2022 року НБУ дозволив банкам використання хмарних сховищ у своїй діяльності [4]. Банки у свою чергу швидко відреагували і перенесли IT-інфраструктуру у «хмару», таким чином розширивши можливості забезпечення стабільного функціонування банківської системи України в період дії воєнного стану.

Після початку масованих обстрілів енергетичної інфраструктури України у жовтні 2023 року перед банками гостро постала проблема енергозабезпечення. Тоді за ініціативою НБУ було створено систему забезпечених альтернативними джерелами енергії відділень Power Banking. На сьогодні до ініціативи доєдналися 2 390 банківських відділень, які, окрім безперебійного енергопостачання, забезпечені резервними каналами зв'язку, посиленою інкасацією готівки та додатковим персоналом і готові надавати фінансові послуги своїм клієнтам навіть під час блекауту [5].

Банки також відзначають значну залежність від послуг третіх сторін. Наприклад, 12 грудня 2023 року внаслідок кібератаки на найбільший мобільний оператор країни «Київстар» відбувся збій в роботі POS-терміналів [6]. Платіжні термінали, які не мали резервного каналу зв'язку, зупинили свою роботу більш ніж на добу, що мало негативний вплив на споживачів

фінансових послуг, оскільки позбавило їх можливості безготівкового розрахунку за товари і послуги.

У сфері регулювання сучасних ризиків для безперервної діяльності банків існують значні прогалини, як на національному, так і на міжнародному рівні. Європейський Союз тільки наприкінці 2022 року видав Закон про цифрову операційну стійкість (Digital Operational Resilience Act – DORA). DORA забезпечить гармонізацію правил операційної стійкості фінансового сектору, які застосовуватимуться до 20 різних типів фінансових установ та сторонніх постачальників послуг у сфері інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). DORA набув чинності 16 січня 2023 року і буде застосовуватися в ЄС з 17 січня 2025 року [7].

Перспективи впровадження DORA в Україні поки що невідомі. Однак, вже зараз можна констатувати, що процес приведення банківської системи у відповідність до вимог європейського законодавства вимагатиме від банків значних зусиль і тривалого часу. З урахуванням поточної ситуації, українські банки самостійно пристосовують власну стратегію управління ризиками до умов війни та цифрової трансформації, демонструючи високий рівень стійкості.

Список використаних джерел:

1. International Monetary Fund. Financial Stability Indicators: Ukraine. IMF Data Portal. URL: <https://data.imf.org/regular.aspx?key=63174545>.
2. Національний банк України. Про Індекс фінансового стресу. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/fsi>
3. Як українські банки захищаються від кібератак в умовах війни: розповідає Євген Балютів, директор з інформаційної безпеки Райффайзен Банку. UA.NEWS. URL: <https://ua.news.ua/technologies/kak-ukraynskye-banky-zashhyshhayutsya-ot-kyberatak-v-uslovyah-voyny-rasskazyvaet-evgenyj-balyutov-dyректор-po-ynformatsyonnoj-bezopasnosty-raiffajzen-banka>
4. Національний банк України. Про використання банками України хмарних послуг в умовах воєнного стану. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pro-vikoristannya-bankami-ukrayini-hmarnih-poslug-v-umovah-voennogo-stanu>
5. Power Banking. Power Banking. URL: <https://power.bank.gov.ua/>
6. Тарасовський Ю. Збій у «Київстарі». ПриватБанк попередив про можливі проблеми з банкоматами і POS-терміналами – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/news/zbiy-u-kiivstar-privatbank-poperediv-pro-mozhlyvi-problemi-z-bankomatami-i-pos-terminalami-12122023-17829> (дата звернення: 15.11.2024).
7. The Digital Operational Resilience Act (DORA) – Regulation (EU) 2022/2554 Digital Operational Resilience Act. URL: <https://www.digital-operational-resilience-act.com/>

Талах Софія Владиславівна

Шахрайські випадки з платіжними картками в Україні в умовах війни

Війна, що триває в Україні, посилила вразливість фінансового сектору, зокрема зростання випадків шахрайства з платіжними картками. Платіжне шахрайство – це сукупність дій, здійснених шахраями, з метою отримання конфіденційної інформації/ даних платіжної картки жертви. Економічна нестабільність, збої в інфраструктурі та термінова потреба в гуманітарній допомозі створили унікальні можливості для кіберзлочинців й аферистів.

За даними НБУ, у 2023 році майже 90% випадків карткового шахрайства пов'язані із розголошенням персональних даних користувачів. [3] Торік сума збитків через шахрайське використання платіжних карток перевищила 800 млн грн, що більш як на 70% перевищує показники 2022 року. [1] Середня сума однієї незаконної операції минулого року становила 3 065 гривень, що на 39% більше, ніж у 2022 році (у 2022 році – 2 200 гривень). [2] 83% від загальної кількості випадків платіжного шахрайства у 2023 році відбулося через інтернет, і

лише 17% -через фізичні пристрої (торгові мережі, банкомати та пристрої самообслуговування). Крім того, за аналізований період на 25% збільшилася кількість сумнівних операцій: вона перевищила 270 тис. [1] Важливо зазначити, що під час повномасштабного вторгнення шахрайство з платіжними картками не зменшується, а навпаки наразі спостерігається все більше проявів викрадання та заволодіння даними карток. Більшість випадків шахрайства є спричинена розголошенням особистих даних клієнтами. А саме 80% суми всіх збитків у 2023 році припало на соціальну інженерію (у 2022 році цей показник був 53%). [2] Поширеними способами прояву карткового шахрайства в Україні під час війни були такі: Фішингове шахрайство, націлене на пожертви на допомогу; Соціальна інженерія; Шахрайство з використанням карток без наявності (CNP); Захоплення облікових записів із вкраденими обліковими даними; Скімінг банкоматів і клонування карток; Атаки на BIN (ідентифікаційний номер банку); Шахрайство із заміною SIM-карти для перехоплення одноразових паролів (ОТР); Обмін валюти та шахрайство з грошовими переказами; Програми для підроблених платежів або електронні гаманці;

Поширеними сценаріями використання вищенаведених способів шахрайства з платіжними картками українців за останні два роки були такі [3]: розсилання шахраями фейкових повідомлень про можливість отримання допомоги від держави, соціальних фондів – клієнти переходять за посиланням та зазначають вразливі дані, за допомогою яких шахраї привласнюють їхні кошти; виготовлення дубліката SIM-карти, шляхом виманювання коду доступу до застосунків мобільних операторів зв'язку. Зловмисники напряду отримують доступ до мобільного банкінгу і викрадають гроші з рахунків, беруть кредити чи придбають товари; дзвінки від осіб, які представляють себе як працівники фінансових або інших установ, задля отримання реквізитів платіжних карток, спонукаючи до здійснення операції (наприклад, щоб уникнути нібито блокування рахунків) [3], отримання одноразових паролів із смс-повідомлень тощо; надсилання повідомлень у месенджерах, соцмережах з агітацією до швидкого заробітку, спонукаючи людину здійснити покупку або перевести кошти на невідому картку.

Шахраї працюють дуже швидко, користуються емоційним станом українців в умовах воєнного стану та вигадують все детальніші та професійні способи виманювання грошей у людей.

Усі перелічені ризики втратити кошти з карток є актуальними через довірливість та необізнаність громадян, які передають третім особам чи самостійно вводять свої ж паролі від платіжних карток на сумнівних сайтах. До того ж, з ростом кількості активних інтернет-користувачів все частіше трапляються випадки шахрайства саме в "мережі".

Наразі, як ніколи, на порядку денному стоїть надалі всебічна роз'яснювальна робота фінустановами і збільшення рівня обізнаності українцями в шахрайських схемах. Загалом цифровізація та фінансова інклюзивність в Україні буде нерозривно пов'язана із посиленням захисту персональних даних клієнтів.

Превентивні дії та протидія шахрайським випадкам з платіжними картками в Україні включають [1] : Попередження уряду та банків; Покращена автентифікація та моніторинг транзакцій; Кампанії з підвищення обізнаності громадськості; Співпраця з міжнародними організаціями з кібербезпеки. Водночас, з метою зниження рівня платіжного шахрайства, учасники платіжного ринку у 2024 році активно впроваджують вимоги постанови Національного банку «Про затвердження Положення про автентифікацію та застосування посиленої автентифікації на платіжному ринку».

Стратегії профілактики шахрайству, які важливо продовжувати імплементувати в Україні включають: 1. Токенізацію та шифрування даних картки під час транзакцій; 2. Багатофакторну автентифікацію для онлайн-транзакцій, що допомагає підтвердити особу власника картки. 3. Поведінкову аналітику: банки використовують штучний інтелект для виявлення незвичайних моделей витрат, позначаючи підозрілі транзакції для перевірки; 4. Навчання споживачів та заохочення клієнтів розпізнавати спроби фішингу чи підозрілу активність у їхніх облікових записах;

Як висновок, у відповідь на шахрайські випадки з платіжними картками в Україні в умовах війни, банки та продавці все частіше використовують передові засоби безпеки, такі як технологія чіпів EMV, виявлення шахрайства на основі штучного інтелекту та біометрію для ефективної боротьби з цими формами шахрайства. Однак варто брати до уваги, що з кожним новим роком схеми шахрайства стають все більш комплексними та професійними, а тому, в контексті теми сучасних вимірів національної безпеки, важливо удосконалювати методи протидії та боротьби, імплементуючи передовий досвід та поширюючи практики цифрової грамотності серед українців.

Список використаних джерел:

1. <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/05/30/714427/>
2. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prichinoyu-bilshosti-shahrayskih-vipadkiv-z-platijnimi-kartkami-stalo-rozgoloshennya-danih-yihnimi-koristuvachami>
3. <https://harazd.bank.gov.ua/article/sahrajstvo/platizne-sahrajstvo/platizne-sahrajstvo-ak-globalnij-trend-sposobi-protidii>
4. <https://tsn.ua/groshi/shahraystvo-z-bankivskimi-kartkami-nbu-vraziv-statistikoyu-pro-zhertv-zlovmisnikiv-2548954.html>

Кудренко Дарина Костянтинівна

Перспективи розвитку сфери зеленого інвестування в Україні

Сьогодні, у час, коли ми маємо низку екологічних проблем, регіональних воєн та конфліктів у глобальному масштабі та економічну нестабільність, наслідки якої можемо прослідкувати на різних континентах, питання розвитку зеленої економіки набувають дедалі більшого значення. Зокрема зелене інвестування, що включає фінансування проєктів з відновлюваної енергетики, розвитку енергоефективності, зниження викидів у атмосферу та охорони довкілля, стає важливим напрямом на шляху до сталого розвитку країн.

У цьому контексті варто розглянути приклад України як країни зі значним потенціалом до розвитку відновлюваної енергетики та екологічних технологій, та перспектив розвитку сфери зеленого інвестування на її території.

Слід розпочати з того, що в період до повномасштабного вторгнення неодноразово повідомлялося про виникнення та поширення окремих елементів механізму зеленого інвестування. Причому сталося це головним чином не в результаті послідовної, стратегічно орієнтованої політики, а як наслідок пошуку відповідей на гострі поточні проблеми економічного розвитку та під впливом низки прийнятих міжнародних зобов'язань [1].

Після російського вторгнення на територію України у 2022 році все більш піднявся дискурс щодо післявоєнного відновлення нашої держави, зокрема шляхом запровадження та розвитку зеленої сталої економіки, використовуючи інструменти зеленого інвестування з цією метою. Так, у 2023 році під час Конференції з відновлення України відбулась презентація Енергетичної стратегії України до 2050 року (далі – Енергетична стратегія), ключовим завданням якої є перетворення України на енергетичний хаб Європи [2]. Ця стратегія передбачає відновлення енергетичного сектору за найсучаснішими технологіями, зміцнення стійкості системи та посилення енергетичної безпеки України і європейського континенту в цілому [2].

Україна активно працює над диверсифікацією енергетичних джерел, що стало особливо актуальним через обмежений доступ до традиційних енергетичних ресурсів та пошкодження енергетичної інфраструктури. Відновлювана енергетика, зокрема сонячна, вітрова, та біоенергетика, є основними напрямками для зеленого інвестування. У рамках Енергетичної стратегії було зазначено, що інвестиційні можливості для нових енергетичних потужностей складають 383 млрд дол. США [2]. Значна частина цих інвестиційних можливостей потенційно може бути спрямована на розвиток «зеленої» інфраструктури, що

включає будівництво сонячних та вітрових електростанцій, біоенергетичних установок, а також модернізацію мереж та об'єктів для підтримки відновлюваної енергетики.

Підтвердженням цьому є нещодавнє дослідження UkraineInvest, у якому описані інвестиційні можливості зеленої енергетики за секторами енергетики. Зокрема найбільш перспективним для зелених інвестицій виокремлюють розвиток вітрової енергетики. Її потенційні інвестиційні можливості оцінюють у 134 млн дол. США, що еквівалентно 35% від загальної суми [3]. За цим сектором йдуть системи виробництва та передачі ядерної енергії, третє місце посідають інвестиційні можливості розвитку водневих технологій [3].

Це свідчить про перспективи залучення інвестицій та додаткового фінансування саме в цю сферу. У свою чергу, зелені інвестиції в довгостроковій перспективі сприятимуть забезпеченню безпеки держави, зокрема з фінансової точки зору. Оскільки розширення ринку відновлюваних джерел енергії сприяє посиленню енергонезалежності, що є одним із головних стратегічних пріоритетів країни.

Окрім безпосереднього інвестування у відновлювальну енергетику, енергоефективність та відновлення постраждалої інфраструктури, ще одним доволі перспективним напрямом є розвиток ринку зелених облігацій. Підтвердженням даного аргументу є те, що зелені облігації дають можливість уряду та приватним компаніям залучати кошти на конкретні проєкти, як-от будівництво сонячних і вітрових електростанцій, модернізація інфраструктури для зниження викидів в атмосферу, проєкти енергоефективності тощо. Інвестування коштів у зазначені боргові фінансові інструменти надає низку переваг, серед яких: можливість диверсифікації портфеля цінних паперів; створення додаткових можливостей для інвестування в екологічні проєкти; створення позитивного іміджу та репутації інвестора як соціально відповідальної фізичної/юридичної особи; сприяння реалізації стратегічних цілей національної екологічної політики України [4].

Підсумовуючи, плани з розширення частки відновлюваних джерел енергії, впровадження зелених облігацій та підвищення енергоефективності створюють широкий спектр можливостей як для внутрішніх, так і для іноземних інвесторів. Розвиток зеленого інвестування в Україні має великий потенціал, і при належній підтримці ця галузь може стати важливим елементом трансформації економіки країни.

Список використаних джерел:

1. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Центр Разумкова. Київ 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf
2. Стратегія майбутнього: Україна – це енергетичний хаб, який допоможе Європі позбутися залежності від росії. Урядовий портал новини. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/stratehiia-maibutnoho-ukraina-tse-enerhetychnyi-khab-iakyi-dopomozhe-ievropi-pozbutysia-zalezhnosti-vid-rosii>
3. Інвестиційні можливості сектору енергетики. UkraineInvest. 2024. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/energetychnyj-sektor-ukrayiny1.pdf>
4. Green bonds as a perspective financial instrument for bank investment in Ukraine. O. Rats, A. Alfimova. Development Management. – 2023. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29888>

Шупер Вікторія Олексіївна

Роль експортно-кредитних агентств у відновленні економіки України

Експортно-кредитні агентства (ЕКА) – це поширений механізм державної підтримки з метою сприяння розвитку зовнішньої торгівлі. Вони поліпшують умови ведення бізнесу національних компаній за кордоном та є особливо актуальним інструментом у контексті співпраці з «ризиковими» країнами.

Для України тема діяльності ЕКА була доречною завжди, проте зараз вона стала як ніколи актуальною. Виклики та перешкоди породжені військовою агресією Російської Федерації підкреслили необхідність напрацювання механізму відновлення, фундаментом якого зможе стати підтримка експорту та залучення іноземних інвестицій. Тому, наприклад, державні гарантії, які передбачаються функціонуванням ЕКА, в цьому плані виступають запорукою конкурентоспроможності продукції національних експортерів на світовому ринку, оскільки відповідне страхування нівелює ризики і робить укладання зовнішньоекономічних угод більш вигідним як для самого експортера, так і для отримувача товару.

Експортно-кредитне агентство було створено в Україні у 2018 році як приватне акціонерне товариство під егідою Кабінету Міністрів України відповідно до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності». ЕКА має статус страховика із спеціальним статусом, що здійснює діяльність на підставі ліцензії, що включає страхування, перестрахування та надання гарантій щодо товарів, робіт, послуг українського походження. [1] Надання державної фінансової підтримки експортної діяльності здійснюється з урахуванням положень Угоди про офіційно підтримувані експортні кредити, укладеної членами Організації економічного співробітництва та розвитку, та зобов'язань України як члена Світової організації торгівлі.

Після початку повномасштабного вторгнення масштаби діяльності ЕКА доповнилися страхуванням інвестицій в Україні від воєнних ризиків, таких як збройні конфлікти, повалення конституційного ладу, теракти, диверсія, окупація, анексія тощо. [2] За словами Міністра економіки Юлії Свириденко, ЕКА приєдналося до страхування воєнних ризиків (насамперед, це стосується страхування прямих інвестицій для інвесторів та страхування інвестиційних кредитів для банків), яке раніше було доступне тільки від міжнародних організацій та інших агенцій по типу Багатосторонньої агенції з гарантій інвестицій (MIGA), завдяки чому «українські компанії отримують додаткові гарантії фінансової безпеки, а економіка — посилення ділової активності» [3]. Згідно з уточненням самого агентства «прямим страхуванням можуть скористатися інвестори, які мають частку не менше 10% у корпоративних правах такого підприємства, страхуванням позик — банки, які видають для цього інвестиційний кредит». [1] На початку листопада 2024 року, Мінекономіки повідомило, що ЕКА взяло на себе 1,062 млрд грн страхової відповідальності за договорами ЗЕД, а також кредитами, виданими банками-партнерами українським експортерам. Загальна ж сума експортних контрактів, застрахованих ЕКА, вже перевищила 8 млрд грн. Основними експортними напрямками клієнтів ЕКА стали Польща, Азербайджан та Об'єднані Арабські Емірати. [4]

Водночас, роль ЕКА у сприянні поживавленню української економіки не обмежується лише діяльністю вітчизняної агенції. Наші західні партнери, особливо у цьому році, активно долучаються до страхування воєнних і політичних ризиків. Так, до прикладу, відома завдяки своїй співпраці з приватним сектором Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (DFC) у червні 2024 року оголосила про нове страхування політичних ризиків в Україні на 357 млн доларів (загальний обсяг операцій з моменту початку вторгнення РФ становить уже 848 млн доларів). [5] Фінансування поширюється на створення портфеля полісів страхування від воєнних ризиків для компаній, що працюють в Україні, аграрний та виробничий сектор, а також на підтримку доступу українських студентів до вищої освіти в умовах війни.

Вартим уваги є також кейс польської експортно-кредитної агенції KUKE, яка наприкінці вересня 2024 року у співпраці з MIGA застрахувала виробничий комплекс польської компанії в Україні вартістю понад 45 млн доларів. [6] Цьому передувало підписання меморандуму про взаєморозуміння між MIGA та KUKE на Ukraine Recovery Conference 2024 в Берліні за участі Міністерства економіки України. Ця угода стала знаковою у багатьох відношеннях. Передусім, це перше страхування польських інвестицій в Україні з моменту початку повномасштабної війни. Також це перша транзакція перестрахування політичних ризиків ПП, здійснена саме для інвестора, а не для

фінансування банку, та перша в історії транзакція перестрахування, здійснена для багатосторонньої фінансової установи, а не для іншого ЕКА. [6]

Окремо варто відзначити зусилля Європейської Комісії, Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) та Європейського інвестиційного фонду (ЄІФ), які у червні цього року домовилися про створення механізму гарантування експортних кредитів на суму 300 млн євро в рамках флагманської інвестиційної програми ЄС InvestEU для підтримки малих та середніх компаній з ЄС, що експортують товари та послуги в Україну. [7] Усунення ризиків для експортерів допоможе європейському бізнесу відігравати важливу роль у відновленні України та забезпечить надання відповідних матеріалів, обладнання, технологій тощо.

Отже, ЕКА відіграють важливу роль у сприянні поживленню економіки нашої країни в умовах підвищених політичних та воєнних фінансових ризиків. Світовий досвід залучення до цього процесу іноземних партнерів є зараз особливо актуальним у контексті страхування та гарантування кредитів і інвестицій з метою розширення співпраці та здійснення внеску у післявоєнне відновлення України.

Список використаних джерел:

1. ПрАТ “Експортно-кредитне агентство”. URL: <https://www.eca.gov.ua/> (дата звернення: 10.11.2024)
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності" щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків». [Режим доступу]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3497-IX#Text>
3. ЕКА: Україна починає страхувати інвестиції від воєнних та політичних ризиків. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-eka-ukraine-strahuvannia-investytsii/32971955.html> (дата звернення: 10.11.2024)
4. «Зроблено в Україні»: Страхова відповідальність ЕКА у 2024 році перевищила 1 млрд грн. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zrobleno-v-ukraini-strakhova-vidpovidalnist-eka-u-2024-rotsi-perevyshchyla-1-mlrd-hrn>
5. Офіційний вебсайт Посольства США в Україні. [Режим доступу]: <https://ua.usembassy.gov/uk/> (дата звернення: 10.11.2024)
6. KUKA and MIGA insure Polish investment in Ukraine. URL: <https://kuka.com.pl/en/news-and-insights/kuka-and-miga-insure-polish-investment-in-ukraine> (дата звернення: 10.11.2024)
7. European Commission and EIB Group pave the way for new €300 million export credit guarantee facility to support exports by European companies to Ukraine. URL: <https://www.eib.org/en/press/all/2024-215-european-commission-and-eib-group-pave-the-way-for-new-eur300-million-export-credit-guarantee-facility-to-support-exports-by-european-companies-to-ukraine> (дата звернення: 10.11.2024)

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА РОЛЬ УКРАЇНИ У ЇЇ СТАНОВЛЕННІ

Шпакович Ольга Миколаївна

Енергетична безпека як частина цілісного виміру безпеки в праві Європейського Союзу

Поняття «безпека» не має певної «галузевої» приналежності. Безпека має універсальний, регіональний та національний рівні. Її конкретизації в рамках «економічної», «енергетичної», «екологічної», «продовольчої», «ядерної» безпеки слугують не тільки норми певної галузі, але і інших пов'язаних галузей. Вона не пов'язана із певною галуззю права, вона є частиною цілісного виміру безпеки на певному рівні. Відповідно, міжнародна енергетична безпека – це не лише безпека енергетики, а частина цілісної безпеки,

реалізована у рамках енергетичної галузі. Як зазначає М. Роггенкамп питання міжнародної енергетичної безпеки охоплюють широкий спектр питань, починаючи від фізичної безпеки осіб персоналу та установок, безпечного транспортування по суші чи морю, до забезпечення стабільного правового та політичного клімату для торгівлі енергією та інвестицій [1]. Прикметник «енергетична» в цьому випадку характеризує не конкретну галузь взаємодії держав, де має діяти безпека, а безпеку, як таку, у новому «енергетичному» оздобленні, що також функціонує і в інших галузях міжнародних відносин. Втіленням цього явища є принцип енергетичної безпеки, що є галузевим принципом міжнародного енергетичного права.

«Галузеві» ознаки безпеки виступають відповіддю на існуючі в цій царині загрози. Військові або терористичні атаки, спрямовані на енергетичну інфраструктуру з політичних мотивів, або суперечки між урядами, також є іншими серйозними проблемами для світових енергетичних ринків.

Що ж стосується міжнародної енергетичної безпеки, то у позитивному міжнародному праві наразі відсутнє загальноприйняте визначення міжнародної енергетичної безпеки. Документи «м'якого права» дають нам наступні визначення енергетичної безпеки: «впевненість у тому, що енергія буде матися в розпорядженні у тій кількості і тій якості, які потрібні за даних економічних умов» (Світова енергетична рада), «адекватні поставки енергії за розумною ціною» (Міжнародне енергетичне агентство), «безпека поставок означає, що істотно необхідні енергетичні потреби будуть задоволені як за рахунок використання адекватних внутрішніх ресурсів, що розробляються економічно доцільним способом або підтримуваних в якості стратегічного резерву, так і за рахунок доступних і стабільних зовнішніх джерел, що доповнюються у разі потреби за рахунок стратегічного резерву» (Європейська Комісія) [2].

Європейська комісія вважає [3], що довгострокова стратегія Європейського Союзу з безпеки поставок енергії має бути спрямована на забезпечення благополуччя своїх громадян та належне функціонування економіки, безперервну фізичну наявність енергетичних продуктів на ринку, за ціною, яка є доступною для всіх споживачів (приватних та промислових), дотримуючись при цьому екологічних аспектів і шукаючи шляхи сталого розвитку [4].

Одним з найбільш характерних відмінних особливостей концепції європейської енергетичної безпеки є явний зв'язок між енергетичною безпекою (поставок) та конкурентною політикою. Це засновано на переконанні, що ефективний ринок є низьковартісним способом вирішення довгострокових загроз енергетичній безпеці.

Головні загрози енергетичній безпеці Європи були визначені у Зеленій книзі Комісії Європейських Співтовариств – «Європейська стратегія сталої, конкурентоспроможної та безпечної енергетики» від 8 березня 2006 року, а пріоритети нової енергетичної стратегії Європейського Союзу у XXI столітті - у документі «Європейська енергетична політика» від 10 січня 2007 року. До переліку новітніх загроз безпеці європейських держав було внесено загрозу енергетичній безпеці і на сьогодні стоїть поруч із загрозами міжнародного тероризму, регіональних конфліктів, поширення зброї масового знищення.

В травні 2014 року Парламентська Рада ЄС приймає нову «Європейську стратегію енергетичної безпеки» (European Energy Security Strategy), основними завданнями якої визначено сприяння забезпеченню стійкості до можливих загроз енергетичній безпеці ЄС та реалізації заходів запобігання їх негативного впливу на країни ЄС. Стратегією визначено ключові елементи, які разом сприяють підвищенню рівня енергетичної безпеки як ЄС в цілому, так і кожної країни-члена, що є підтвердженням задекларованого принципу солідарності [5].

Для України, як країни-сусіда ЄС, та країни для якої інтеграція в політичні та економічні структури ЄС визначені як пріоритетний напрям зовнішньої і внутрішньої політики, завдання та механізми забезпечення енергетичної безпеки, визначені в даній Стратегії ЄС, є вкрай важливими. Більшість з ключових елементів стратегії енергетичної

безпеки ЄС є актуальними для України, особливо це важливо в аспекті взятого країною стратегічного курсу на інтеграцію в ЄС та існуючих спільних загрозах безпеці.

Так, в рамках Угоди про асоціацію України з ЄС (2014 р.) згадано «відданість сторін посиленню енергетичної безпеки» та необхідність «продовжувати та активізувати наявне співробітництво у сфері енергетики з метою підвищення енергетичної безпеки» (ст. 337.1). Тобто, головними в сфері енергетичної безпеки вважаються існуючі багатосторонні механізми, такі, як Договір до Енергетичної хартії та Договір про Енергетичне Співтовариство, причому норми другого мають перевагу над нормами угоди про асоціацію (ст. 278) [6].

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом встановлює, що обидві сторони віддані посиленню енергетичної безпеки, сприяння розвитку належної інфраструктури та посиленню ринкової інтеграції та регуляторної адаптації до ключових елементів *acquis* ЄС, сприяють енергетичній ефективності та використанню поновлюваних джерел енергії, тощо.

Список використаних джерел:

1. Energy Law In Europe. National, EU and International Regulation. Third Edition. /Edited by Roggenkamp M., Redgwell C., Ronne A, del Guayo I. Oxford: University Press, 2016. P. 103.
2. Єлібаєва А.Е. До проблеми інтерпретації поняття енергетичної безпеки. - Вісник КазНУ. Серія міжнародні відносини і міжнародне право, 2011. - № 1-2. С. 32-38. С. 33.
3. Брежнєва Т. Роль НАТО в забезпеченні енергетичної безпеки. - 2012. 10 с. URL: http://www.db.niss.gov.ua/docs/polmil/NATO_Energy_Security.pdf С. 8-9.
4. International Energy Security: Common Concept for Energy Producing, Consuming and Transit Countries. – EEC, 2015. – 28 p. URL: http://www.encharter.org/fileadmin/user_upload/Publications/International_Energy_Security_2015_ENG.pdf.
5. European Energy Security Strategy. Brussels, 28.5.2014, COM(2014) 330 final. URL: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/european-energy-security-strategy.pdf>
6. Угода Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони (2014 р.). URL: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document;jsessionid=E4F3FCF73C31F4084DC8290BC0B70BB4?id=56219>

Костюченко Ярослав Миколайович

Роль ЄС у забезпеченні енергетичної безпеки України в умовах післявоєнного відновлення

Енергетична безпека України в умовах післявоєнного відновлення має вирішальне значення не лише для нашої держави, але й для стабільності регіону. Сьогодні, коли питання надійного енергозабезпечення стало невід'ємною частиною національної безпеки, Україна потребує підтримки міжнародної спільноти, і, зокрема, Європейського Союзу, який залишається стратегічним партнером у цьому напрямку.

Однією з найбільш згубних тактик РФ у війні стало прицільне знищення української енергетичної інфраструктури. Ці атаки спричинили колосальні збитки, що обмежили доступ мільйонів громадян до базових потреб, таких як водопостачання, опалення та електроенергія. Станом на 2024 рік, збитки в енергетичному секторі перевищують 10 мільярдів доларів, що значно ускладнює як відновлення, так і щоденне забезпечення громадян. Завдяки героїчній праці енергетиків та міжнародній донорській підтримці до кінця 2023 року вдалося відновити понад 2,2 гігавата потужності, однак інтенсивні атаки продовжуються. У березні 2024 року особливо збільшилася кількість нападів на теплові електростанції, які є основою для забезпечення енергією великих міст [1].

Знищення ключових елементів енергетичної інфраструктури змушує Україну імпортувати електроенергію з Європи, що, на жаль, є фінансово важким тягарем для державного бюджету. Окрім того, існує гостра потреба у постачанні газових турбін та

запасних частин для пошкоджених електростанцій. У цих умовах роль міжнародної підтримки стає визначальною [2]. Післявоєнне відновлення української енергетичної інфраструктури має базуватися на принципах енергоефективності та сталого розвитку. У цьому контексті тісна інтеграція України до європейського енергетичного ринку є вкрай важливою та вигідною для обох сторін. Зокрема, така співпраця забезпечить:

- Зміцнення енергетичної безпеки ЄС. Україна володіє значними запасами енергоресурсів, таких як природний газ та нафта, і має великий потенціал у сфері відновлюваної енергетики. Ці ресурси здатні сприяти зменшенню залежності ЄС від енергоресурсів з авторитарних країн.
- Економічний потенціал. Значні природні ресурси України можуть стимулювати розвиток європейської економіки, а також сприяти створенню додаткових можливостей для європейських виробників.
- Геополітична важливість. Залучення України як стратегічного партнера сприяє посиленню геополітичної стабільності та безпеки ЄС, а також допомагає протидіяти зовнішнім загрозам.

У цьому контексті співпраця з Європейським Союзом охоплює кілька стратегічно важливих напрямків:

- Зелена трансформація: розвиток відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика, дозволить зменшити залежність від традиційних енергоносіїв.
- Енергоефективність: впровадження сучасних енергоефективних технологій у будівництві, промисловості та транспорті значно зменшить витрати на енергоресурси.
- Інтеграція з ENTSO-E: пришвидшення інтеграції української енергосистеми з європейською мережею дозволить забезпечити стабільність і надійність енергопостачання навіть у критичних ситуаціях.
- Стійкість та захист критичної інфраструктури: посилення кібербезпеки та фізичного захисту енергетичних об'єктів є життєво важливими для зниження вразливості енергосистеми.

Незважаючи на надзвичайні виклики, Україна залишається привабливою для інвесторів в енергетичний сектор. Стратегічне розташування нашої держави робить її важливим транзитним коридором для енергоресурсів до Європи. Окрім того, значний потенціал відновлюваної енергетики, зокрема у сфері сонячної, вітрової та біоенергетики, відкриває перспективи для залучення інвестицій.

Таким чином, роль ЄС у забезпеченні енергетичної безпеки України в умовах післявоєнного відновлення не можна переоцінити. Спільними зусиллями Україна та Європейський Союз здатні створити не лише надійну енергетичну систему, але й потужний економічний та геополітичний альянс. Це партнерство не тільки зміцнює безпеку України, а й сприяє стабільності усього європейського регіону.

Післявоєнне відновлення енергетичної інфраструктури України потребує масштабних інвестицій і технологічної підтримки. Інтеграція України до європейського енергетичного ринку стане стратегічною перевагою для обох сторін, сприяючи розвитку відновлюваних джерел енергії, підвищенню енергоефективності та адаптації до кліматичних вимог ЄС [3]. Європейський Союз, зі свого боку, отримає стабільного партнера у сфері енергетики, що допоможе зменшити його залежність від авторитарних країн.

Список використаних джерел:

1. В Україні вже відновили 2,2 ГВт потужностей, пошкоджених через атаки РФ. Укрінформ від 16.01.2024 URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3814073-v-ukraini-vze-vidnovili-22-gvt-potuznostej-poskodzenih-cerez-ataki-rf-smigal.html>
2. Сидорук Т. Війна Росії в Україні та майбутнє європейської безпеки. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. № 1. 2024. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/371/345>
3. Про схвалення Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року: Розпорядження КМУ від 25 червня 2024 р. № 587 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2024-%D1%80#Text>

Практика Суду ЄС щодо конфіскація заморожених державних активів третіх держав

Головна мета діяльності Європейського Союзу закріплена в ст. 3 (1) ДЄС, яка полягає «підтримувати мир, свої цінності і добробуту своїх народів». Євросоюз наділений компетенцією визначати та впроваджувати Спільну зовнішню політику і політику безпеки (СЗППБ), включаючи поступове формування спільної оборонної політики (ст. 2 (4) ДФЄС).

Компетенція Союзу щодо введення обмежувальних заходів закріплена в ст. 215 ДФЄС. Згідно зі статтею 215 (1) ДФЄС, Рада може прийняти необхідні заходи кваліфікованою більшістю за спільною пропозицією Верховного представника Союзу із зовнішніх зносин і політики безпеки та Комісії, якщо рішення, ухвалене відповідно до глави 2 розділу V Договору про Європейський Союз (ДЄС), передбачає призупинення, обмеження або повне припинення економічних і фінансових відносин з однією або декількома третіми країнами. Рада повинна повідомити про це Європейський парламент. Прийняття обмежувальних заходів щодо держав відбувається за двоетапною процедурою відповідно до ст. 215 (1) ДФЄС [1]. В принципі положення ст. 215 (1) ДФЄС охоплюють економічні санкції проти третіх країн всіх типів. Це може стосуватися, зокрема, і фінансових санкцій. В минулому такі фінансові санкції передбачали «заморожування» коштів або економічних ресурсів, якими володіли особи, на яких поширюються відповідні санкції. Згідно з прийнятими до сьогодні актами, «замороження» в цьому контексті в основному означало недопущення використання таких коштів. Проте випадків застосування Союзом фінансових санкцій у вигляді саме конфіскації активів поки ще не мало місця.

У своєму рішенні 2017 р. (C-72/15 PJSC Rosneft Oil Company v Her Majesty's Treasury and Others) Суд ЄС зазначив, що зі статей 24 і 29 ДЄС випливає, що в принципі Рада має одностайно визначати предмет обмежувальних заходів, які Союз вживає в рамках СЗППБ. Беручи до уваги широкий спектр цілей і сфер СЗППБ, зазначених у ст. 3 (5) ДЄС і ст. 21 ДЄС, а також спеціальні положення щодо СЗППБ, зокрема статті 23 і 24 ДЄС, Рада має повноваження визначати предмет обмежувальних заходів СЗППБ у широкому сенсі. Згідно з позицією Суду ЄС, це положення застосовується, зокрема, якщо такі заходи передбачають призупинення, обмеження або повне припинення економічних і фінансових відносин з однією або кількома третіми країнами відповідно до ст. 215 (1) ДФЄС [2].

Згідно зі статтею 3 (1) (e) ДФЄС, Союз несе виключну відповідальність за економічні санкції, тому відповідно до права Союзу держави-члени в принципі більше не мають юридичних підстав запроваджувати окремі економічні санкції в тій мірі, в якій санкції були введені відповідно до законодавства Союзу. Єдиний можливий відступ від цього правила було зазначено Судом ЄС у рішенні від 1999 р. у справі C-414/97 *Commission of the European Communities v Kingdom of Spain*, яка стосувалася невиконання Іспанією своїх зобов'язань за правом ЄС шляхом звільнення від податку на додану вартість щодо внутрішнього імпорту та придбання Співтовариством зброї, боєприпасів та обладнання виключно для військового використання, крім літаків і військових кораблів. Параграф 21 рішення зазначає, що єдиними статтями, в яких Договір передбачає можливість відступу від зобов'язань, застосованих в ситуаціях, які можуть загрожувати громадській безпеці, є відступи щодо вільного руху товарів (наразі ст. 36 ДФЄС), щодо вільного пересування працівників (наразі ст. 45 ДФЄС), щодо свободи заснування (наразі ст. 52 ДФЄС), і щодо посиленого співробітництва (наразі ст. 346 і 347 ДФЄС), які стосуються виняткових і чітко визначених випадків [3].

Стосовно юридичних осіб публічного права з третіх країн, які повинні бути класифіковані як «еманація» третьої країни, цікавим є рішення у справі C-200/13 P *Bank Saderat Iran v Council of the European Union*. У зазначеному провадженні позивач, іранський державний банк Bank Saderat Iran (іранський державний банк (який на 94 % належить

іранському уряду), подав позов про скасування санкцій, запроваджених проти Ірану, оскільки такі заходи безпосередньо негативно впливали й на нього. Остаточне рішення Загального Суду ЄС полягало в тому, щоб скасувати низку заходів, які стосуються Bank Saderat Iran, і видалити його зі списку санкцій, оскільки, з точки зору Загального суду, Рада ЄС не змогла перевірити актуальність і достовірність доказів щодо причетності Bank Saderat Iran та обґрунтувати прийняття обмежувальних заходів проти нього. Апеляція Ради ЄС на це рішення Загального суду до Суду ЄС була також відхилена Судом [4].

У справі про санкції проти Аль-Каїди (справа C-130/10 European Parliament v Council of the European Union) Парламент оскаржив застосування Радою статті 215 (2) ДФЄС у поєднанні з Розділом V ЄС щодо встановлення економічних санкцій, шляхом прийняття спільної позиції в рамках СЗППБ. Парламент стверджував, що цей захід мав бути прийнятий відповідно до внутрішніх правил ДФЄС, що стосуються простору свободи, безпеки та юстиції, і статті 75 ДФЄС – правових застосування економічних санкцій. Твердження про те, що запровадження санкцій не кваліфікується як захід СЗППБ, було відхилено Судом. Суд ЄС вирішив, що «ст. 215 (2) ДФЄС є належною правовою основою для заходів,..., спрямованих на адресатів, причетних до актів тероризму, які, беручи до уваги їхню діяльність по всьому світу та міжнародний вимір загрози, яку вони становлять, фундаментально впливають на зовнішньополітичну діяльність Союзу» [5].

Крім того, неодноразово виникала дискусія стосовно питання, чи взагалі має третя країна процесуальну правосуб'єктність оскаржувати акти ЄС в судах ЄС. Рішенням Великої палати від 2021 р. у справі T-65/18 République bolivarienne du Venezuela v Council of the European Union Загальний суд ЄС остаточно постановив, що треті держави мають право подавати позов про скасування актів ЄС у судах ЄС на тих саме умовах, що й юридичні особи [6]. Це рішення відкрило доступ до судів ЄС для третіх держав, чий інтерес підпав під дію санкційних заходів ЄС, і є альтернативою традиційним методам вирішення міждержавних спорів. А у вересні 2023 р. Велика палата Загального суду ЄС поставила крапку у цій справі, відхиливши заяву Венесуели про скасування регламенту, яким обмежувальні заходи проти її фізичних та юридичних осіб запроваджувалися [7].

Таким чином, в установчих договорах ЄС компетенція Європейського Союзу конфіскувати активи іноземної держави прямо не передбачена. Існуюча практика Суду ЄС розвинула положення установчих договорів та уточнила їх, зокрема в контексті визначення ролі юридичних осіб публічного права щодо реалізації політики третьої держави і можливості накладення санкцій на таких юридичних осіб за діяльність держави. Також Суд ЄС визнав право третьої країни оскаржувати акти інститутів ЄС, якими накладаються санкції на її громадян та юридичних осіб, чим відкрив нову еру щодо розвитку своєї практики стосовно анулювання актів ЄС про накладення економічних санкцій.

Список використаних джерел:

1. Consolidated text: Consolidated version of the Treaty on European Union: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02016M%2FTXT-20200301>.
2. Judgement of the Court (Grand Chamber) of 28 March 2017. PJSC Rosneft Oil Company v Her Majesty's Treasury and Others (C-72/15): <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=189262&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=788650>.
3. Judgement of the Court (Sixth Chamber) of 16 September 1999. Commission of the European Communities v Kingdom of Spain (C-414/97): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61997CJ0414>.
4. Judgement of the Court (Fifth Chamber) of 21 April 2016. Council of the European Union v Bank Saderat Iran. (C-200/13 P): <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=176801&doclang=en>.
5. Judgement of the Court (Grand Chamber), 19 July 2012. European Parliament v Council of the European Union (C-130/10): <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-130/10&language=EN>.
6. Judgement of the General Court (Fourth Chamber, Extended Composition) of 20 September 2019 République bolivarienne du Venezuela v Council of the European Union (T-65/18):

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218021&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2959635>.

7. Judgement of the General Court (Grand Chamber) of 13 September 2023 République bolivarienne du Venezuela v Council of the European Union (T-65/18 RENV): <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=277442&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=6640840>.

Влялько Ілля Володимирович

Особливості правових інструментів здійснення публічних закупівель для потреб оборони в Євросоюзі та Україні

Під час триваючої широкомасштабної збройної агресії росії проти України, одним з багатьох актуальних питань організації відсічі агресору є вдосконалення правових інструментів здійснення оборонних закупівель та раціонального використання наявних коштів. У період дії воєнного стану належне забезпечення процесів таких закупівель є надзвичайно важливим, оскільки витрати на оборону є пріоритетними і зросли до половини усіх бюджетних видатків [1].

Види процедур, що передбачені в Законі «Про оборонні закупівлі» [2] формально відповідають європейським положенням, оскільки заздалегідь відбувалася гармонізація правил для потреб оборони зі стандартами Євросоюзу в тому числі в частині норм Директиви 2009/81/ЄС про координування процедур укладення окремих видів контрактів на виконання робіт, закупівлю товарів і надання послуг у сфері оборони та безпеки [3]. Особливості проведення оборонних закупівель в Україні на період дії воєнного стану врегульовано також Постановою КМУ № 1275 [4].

Загалом виділяють 3 основні види таких процедур: закриті закупівлі, торги з обмеженою участю, спрощені торги із застосуванням електронної системи. Найбільш економічно вигідна тендерна пропозиція зазвичай визначається електронною системою закупівель та ґрунтується на критеріях та методиці оцінки, визначених замовником.

Згідно правил проведення закритих закупівель - здійснюється придбання озброєння та військової техніки, товарів і послуг оборонного призначення, що становлять державну таємницю; така інформація є закритою, не підлягає оприлюдненню, вартість угоди може бути будь-якою.

Згідно правил торгів з обмеженою участю (можливо проведення у 2 етапи - спершу кваліфікаційний відбір учасників процедури закупівлі; далі розгляд та оцінка тендерних пропозицій) та спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель – здійснюється придбання продуктів харчування, пального, речового майна тощо; така інформація є відкритою, вартість угоди відіграє вирішальну роль. Торги здійснюються через електронну систему Prozorro (офіційний веб-портал закупівель) [5].

Проведення оборонних закупівель з використанням рамкової угоди є дуже схожим на норми, вказані в іншому профільному Законі «Про публічні закупівлі», але відміним є положення про те, що кваліфікаційні документи обраних постачальників не будуть доступними публічно; застосовують рамкової угоди при закупівлі товарів та послуг широкого вжитку, не одноразово, а за потреби, продовж тривалого часу, у взаємодії з кількома постачальниками.

Окрім цього, в Євросоюзі врегульовані динамічні системи закупівель (DPS), які передбачають на першому етапі кваліфікаційний відбір потенційних постачальників конкретних товарів або послуг, на другому - проводиться короткий «міні тендер» лише серед цього переліку учасників, коли виникає потреба у товарі або послугі; все це проводиться в електронному вигляді. Проте, на відміну від рамкових угод, кваліфікаційний відбір DPS не так обмежений у часі, можливий перегляд цін, що дозволяє швидко реагувати на проблеми ринку.

У профільному законі поки відсутнє визначення DPS, але наявні рамкові угоди. В Україні розпочали пілотне використання інструменту DPS на окремих замовниках для оборонних закупівель, визначивши особливості здійснення закупівель із використанням рамкової угоди для потреб оборони в постанові КМУ № 1275. Крім того, певні закупівлі наразі потребують обмеження доступу до чутливої інформації, тому доступ до певної інформації в DPS обмежується лише замовником та учасниками, які пройшли кваліфікацію, а також контролюючими та правоохоронними органами. Наразі в системі Prozorro оголошено 69 оголошень для здійснення вказаних закупівель, у тому числі для закупівель безпілотних авіаційних комплексів, дронів [6].

Також відмітимо, що в Євросоюзі схвалений новий Регламент 2023 р. про створення інструменту для зміцнення європейської оборонної промисловості через спільні закупівлі (EDIRPA) [7], який має сприяти конкурентоспроможності та ефективності Європейської оборонної технологічної та промислової бази (EDTIB), включно з малими та середніми підприємствами, зокрема шляхом співпраці й адаптації промисловості до структурних змін, в тому числі шляхом створення та нарощування виробничих потужностей і транскордонного співробітництва держав-членів; сприяти співпраці в процесі оборонних закупівель з метою солідарності, підвищення ефективності державних витрат і зменшення надмірної фрагментації, що призведе до збільшення стандартизації оборонних систем та більшої їх сумісності, зберігаючи конкурентоспроможність та різноманітність.

Комісія ЄС наразі оголосила про ряд проектів вищевказаної співпраці на 60 млн. євро, а загальна сума фінансування становить 300 млн. євро. Більшість обраних проектів включають закупівлю озброєнь на потреби ЗСУ, зокрема систем протиповітряної та протиракетної оборони, а також боєприпасів, що зміцнює обороноздатність України в умовах тривалої російської агресії. Але бюджет EDIRPA лише компенсує державам-членам додаткові адміністративні витрати, пов'язані зі спільними закупівлями. Обрані проекти (MISTRAL, JAMIE, CAVS, CPOA) охоплюють 20 держав, які отримають грантові угоди, що передбачають детальну координацію між Комісією ЄС та консорціумами державних органів країн Євросоюзу.

Відмітимо, що загальна вартість всіх очікуваних закупівель у цих проектах сягає 11 млрд. євро, що свідчить про досить високий рівень фінансування, тобто завдяки інвестиціям EDIRPA у розмірі 300 млн. стимулювали зобов'язання держав в сфері оборони більш ніж у 36 разів, тобто, є значна ефективність нового інструменту співпраці.

Список використаних джерел:

1. Гулак О.В., Артеменко О.В., Світличний О.П. Правовий механізм публічних закупівель в оборонній сфері України. Академічні Візії. Випуск 17. 2023. <https://zenodo.org/records/7739425>. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7739425>
2. Закон України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 року № 808-IX, зі змінами 2024 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text>
3. Гармонізація системи державних закупівель в Україні зі стандартами ЄС. Збірник директив ЄС з питань державних закупівель. 2015. Стр. 444-537. <https://dn.gov.ua/storage/app/sites/1/zakupivli/dodatok-31dyrektyvy-yes-po-zakupivlyah-1.pdf>
4. Постанова КМУ «Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» від 11.11.2022 р. № 1275. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#Text>
5. Трансформація системи оборонних закупівель під впливом потреб воєнного стану. 2023. 15 с. Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки. DOI: <https://doi.org/10.37701/ts.02>. 2023.10. <https://dndivsovt.com/index.php/ts/article/view/367/338>
6. Шимко Наталія. Динамічні системи закупівель: використання в Україні для проведення закупівель для потреб оборони. 2024. <https://radnuk.com.ua/voiennyj-stan/dynamichni-systemy-zakupivel-vykorystannia-v-ukraini-dlia-provedennia-zakupivel-dlia-potreb-oborony>

7. Regulation 2023/2418 on establishing an instrument for the reinforcement of the European defence industry through common procurement (EDIRPA). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302418
8. EU boosts defence readiness with first ever financial support for common defence procurement. Nov 14, 2024. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5827

Чорненко Анастасія Володимирівна

Сучасні виклики у боротьбі з корупцією в ЄС

Корупція в межах Європейського Союзу (ЄС) є серйозною проблемою, яка загрожує добробуту, верховенству права країн-членів та репутації всього Союзу. Останні корупційні скандали, зокрема «Qatargate» та випадки зловживання коштами Європейського фонду відновлення, виявили слабкі місця чинних механізмів контролю, особливо на тлі зростаючої транснаціональності корупційних схем. Ці випадки підкреслюють нагальну потребу вдосконалення міжнародного права та інституційних реформ для ефективної протидії корупції, особливо в умовах глобальних криз, що створюють передумови для зловживань у процесі розподілу державних та міжнародних ресурсів[1].

Скандал «Qatargate» розкрив суттєві проблеми з прозорістю та етикою в Європарламенті, зокрема випадки, коли депутати, включно з колишньою віце-президенткою Європарламенту Євою Кайлі, отримували хабарі за просування рішень, вигідних для Катару. Ця корупційна схема включала фінансові винагороди, дорогі подарунки та використання посередницьких організацій для приховування незаконної діяльності[2]. У відповідь на це Європейський парламент ухвалив реформи для посилення етичних стандартів, зокрема ввів «період охолодження» для колишніх посадовців, який забороняє їм займатися лобістською діяльністю одразу після завершення каденції[3]. Також була впроваджена обов'язкова реєстрація лобістів у Реєстрі прозорості, що створює правову базу для моніторингу лобістської діяльності та прозорої взаємодії з політиками ЄС[4].

Корупційні зловживання у процесі розподілу коштів Європейського фонду відновлення в Італії наочно демонструють ризики корупції під час управління міжнародною допомогою. Італія, яка отримала більше 200 мільярдів євро, зіткнулася з корупційними практиками на рівні державних тендерів, що включають завищення кошторисів та маніпуляції при виборі підрядників. У результаті цих зловживань підозрювані особи використовували кошти не за цільовим призначенням, що мало серйозні фінансові та репутаційні наслідки для країни. З метою зниження корупційних ризиків у сфері використання коштів Європейського фонду відновлення застосовується Директива ЄС 2014/24, яка забезпечує правову основу для прозорих тендерних процедур, обов'язкової електронної подачі заявок та публічного доступу до документації. Директива включає вимогу використовувати електронні платформи для державних закупівель, що сприяє прозорості та знижує ризики маніпуляцій і конфліктів інтересів. Вона також забороняє участь у тендерах компаніям, винним у корупційних злочинах, згідно з національними законами країн-членів ЄС, включаючи Кодекс державних контрактів Італії[5].

Для ефективної боротьби зі зловживаннями європейськими фондами ЄС створив Європейську прокуратуру (EPPO) [6], яка отримала додаткові повноваження для розслідування злочинів, що загрожують фінансовим інтересам Союзу, згідно з Регламентом ЄС 2021/785. Цей орган уповноважений розслідувати випадки шахрайства, корупції та відмивання коштів, що пов'язані з використанням фондів ЄС, на основі положень Конвенції Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію [7]. Також EPPO має право співпрацювати з національними правоохоронними органами, використовуючи Європейський ордер на арешт та положення статей 83 і 86 Договору про функціонування ЄС, які дозволяють створення спеціальних європейських органів для боротьби з транснаціональною злочинністю[8].

ЄС підтримує впровадження технологій штучного інтелекту для антикорупційного моніторингу, що передбачено в Регламенті ЄС 2022/2065 «Про цифрові послуги». Цей регламент дозволяє використання аналітичних платформ на базі штучного інтелекту для моніторингу фінансових операцій та виявлення ризиків відмивання коштів та незаконного збагачення. Також ЄС підтримує інтеграцію блокчейн-технологій для прозорого відстеження транзакцій, що фінансуються з фондів ЄС. Впровадження цих цифрових інновацій передбачено і Директивою ЄС 2019/1153, яка регулює обмін фінансовою інформацією для розслідування фінансових злочинів у ЄС. Крім того, ЄС підтримує діяльність громадських організацій у сфері моніторингу державних закупівель і розподілу фондів, надаючи правові гарантії незалежним антикорупційним організаціям. У межах цієї ініціативи державні органи зобов'язані звітувати про розподіл коштів, а громадські організації отримують право звертатися до Європейського суду з прав людини у разі виявлення порушень.

ЄС забезпечує також правовий захист журналістів та інформаторів, які викривають корупційні схеми у європейських інституціях. Директива 2019/1937/ЄС надає журналістам статус інформаторів, що захищає їх від переслідувань за оприлюднення інформації, пов'язаної з фінансовими зловживаннями.

Конвенція ООН проти корупції (UNCAC) є основним міжнародним правовим документом, що регулює антикорупційну діяльність. ЄС гармонізував своє законодавство з положеннями Конвенції, що охоплюють міжнародну правову допомогу у корупційних справах, обмін інформацією між правоохоронними органами та співпрацю з третіми країнами для боротьби з відмиванням коштів. Крім того, криміналізація корупційних злочинів на рівні країн-членів ЄС забезпечує єдиний підхід до покарання за корупцію. Група держав проти корупції (GRECO), яка діє під егідою Ради Європи, регулярно перевіряє відповідність країн ЄС європейським антикорупційним стандартам. Рекомендації GRECO охоплюють, зокрема, прозорість державних закупівель та боротьбу з корупцією серед політичних діячів, а також встановлюють суворі вимоги до прозорості лобістської діяльності та кодексу етики для політиків у країнах-членах ЄС.

Корупція в Європейському Союзі залишається серйозною проблемою, яка підриває довіру до його інституцій та принципів верховенства права. Скандали на зразок «Qatargate» і зловживання коштами Європейського фонду відновлення висвітлили слабкі місця антикорупційних механізмів, наголошуючи на потребі системних реформ. У відповідь ЄС розвиває комплекс заходів, включаючи посилення етичних стандартів, впровадження технологій для моніторингу транзакцій, захист інформаторів і підтримку громадських організацій. Ефективна боротьба з корупцією потребує подальшого вдосконалення правових інструментів і координації на міжнародному рівні. Тільки спільними зусиллями можна забезпечити прозорість, підвищити підзвітність і зберегти репутацію ЄС як єдиної, чесної та стабільної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз. (2023). Кодекс поведінки Європарламенту. Офіційний сайт Європейського Союзу. Доступно за посиланням: <https://www.europarl.europa.eu>
2. European Union. (2019). Directive 2019/1937/EU on the protection of persons who report breaches of Union law. Official Journal of the European Union. Доступно за посиланням: <https://eur-lex.europa.eu>
3. European Commission. (2020). 2020 Rule of Law Report: The Rule of Law Situation in the European Union. Європейська комісія. Доступно за посиланням: <https://ec.europa.eu>
4. Martini, M. (2014). Lobbying and Corruption in the EU. Transparency International. Доступно за посиланням: <https://www.transparency.org>
5. Європейський Союз. (2014). Directive 2014/24/EU on public procurement. Official Journal of the European Union. Доступно за посиланням: <https://eur-lex.europa.eu>
6. Європейський Союз. (2021). Регламент ЄС 2021/785 про Європейську прокуратуру (EPPO). Офіційний журнал Європейського Союзу. Доступно за посиланням: <https://eur-lex.europa.eu>
7. Council of Europe. (1999). Criminal Law Convention on Corruption. Council of Europe Treaty Series. Доступно за посиланням: <https://www.coe.int>

8. Rose-Ackerman, S., & Palifka, B. (2016). Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform. Cambridge University Press.
9. Європейська комісія. (2022). Регламент ЄС 2022/2065 про цифрові послуги. Офіційний журнал Європейського Союзу. Доступно за посиланням: <https://eur-lex.europa.eu>
10. United Nations. (2003). United Nations Convention against Corruption (UNCAC). UN Office on Drugs and Crime. Доступно за посиланням: <https://www.unodc.org>

Андрощук Юрій Борисович

Співвідношення тенденцій глобалізації та регіоналізації в Європі та їх вплив на переговори про вступ України

Дана тема є важливою для дослідження, оскільки вона стосується майбутнього України в контексті євроінтеграції. Глобалізація та регіоналізація визначають сучасні геополітичні й економічні процеси в Європі, і їхній вплив на переговори України про вступ до ЄС є надважливим. ЄС виступає прикладом конструктивної регіоналізації, що сприяє стабільності й процвітання через тісну інтеграцію. Натомість деструктивна регіоналізація, характерна для авторитарних режимів, посилює розриви й ускладнює співпрацю. У цьому контексті гіпотеза дослідження полягає в тому, що конструктивна регіоналізація ЄС є ключовим чинником успішної євроінтеграції України. Завданням є з'ясувати, як Україна може досягти такої регіоналізації, щоб реалізувати свій потенціал в умовах глобалізованого світу.

Теоретичні основи

Глобалізація охоплює об'єктивне стискання світу через інтеграцію ринків, фінансової сфери, гомогенізацію культури, а також суб'єктивне сприйняття цих змін [1, с.19]. Вона забезпечує легкий рух людей, капіталу, ресурсів через кордони, сприяючи економічній інтеграції, культурному обміну та асиміляції ідей [2].

Перші ознаки глобалізації з'явилися завдяки торговим шляхам, таким як Шовковий і Спецієві. Шовковий шлях пов'язував Китай і Рим, залежачи від могутності імперій, тоді як Спецієві шляхи поширювали товари і релігію ісламських торговців між Середземномор'ям і Індонезією [3]. Перша хвиля глобалізації (кін. XVIII – поч. XIX ст.) підсилювалася промисловою революцією у Великій Британії, розвитком транспорту й міжнародними інвестиціями. Однак колонізація та нерівність призвели до кризи, і після Першої світової війни глобальна торгівля суттєво знизилася [3]. Друга і третя хвилі (XX ст.) стимулювалися технологіями, зростанням економік США та падінням Берлінської стіни. Інтернет і нові технології сприяли значному розширенню торгівлі [3]. Четверта хвиля глобалізації охоплює сучасні виклики, такі як зміна клімату, цифрова економіка, автоматизація, але також викликає спротив через зростання нерівності й соціальну нестабільність [4, с.6-7].

Регіоналізм описує спільні зусилля країн для інтеграції в рамках регіону, тоді як регіоналізація стосується ринкових процесів і приватних ініціатив, що сприяють економічній взаємозалежності. Характерною є транснаціональна взаємодія, яка послаблює державні кордони, але сприяє стабільності, добробуту та вирішенню спільних проблем [6, с.39-40]. Мета регіональної інтеграції варіюється від усунення торгових бар'єрів до створення багаторівневих наднаціональних організацій. Важливими теоретичними підходами до цього є неореалізм, що акцентує зовнішні чинники інтеграції, взаємозалежність, яка підкреслює глобальні проблеми, та неофункціоналізм, що пояснює поступове зближення через "співпадіння" у співпраці [6, с.46-53].

Глобалізація і регіоналізація розвиваються паралельно, впливаючи одна на одну. Можливими сценаріями наступного етапу є різні моделі фізичної та віртуальної інтеграції або фрагментації. Питання полягає в тому, які механізми дозволять адаптуватися до змін і запобігти націоналістичним тенденціям [5, с.4].

Глобалізація та регіоналізація в Європі: контекст для України

Україна, опинившись у ситуації війни, може зіткнутися з посиленням націоналістичних настроїв і централізації влади, що загрожує політичними та соціальними поділами між регіонами. Це створює ризик деструктивної регіоналізації, яка може призвести до фрагментації держави. Натомість інтеграція в західний світ через сучасну європейську регіоналізацію є перспективним шляхом. Вона базується на багаторівневій системі управління, активній участі регіонів у розвитку країни, європейських стандартах і використанні структурних фондів, які сприяють створенню сприятливого середовища для співпраці та культурного обміну.

Політика згуртованості ЄС спрямована на подолання економічних і соціальних розривів між регіонами, сприяючи збільшенню доходів, зайнятості, інновацій та переходу до низьковуглецевої економіки. Основними інструментами є Структурні фонди та Фонд згуртованості, що працюють за принципом співфінансування, забезпечуючи більшу підтримку менш розвиненим регіонам [8, с. 282-284; 9, с. 20]. Окрім економічних переваг, політика сприяє розвитку інфраструктури, боротьбі з бідністю, соціальній інтеграції, а також покращує якість освіти та державного управління.

Україна як кандидат на вступ до ЄС поки що не має прямого доступу до структурних фондів, проте вже використовує програми, як-от INTERREG, які підтримують транскордонне співробітництво в галузях інфраструктури, екології та економіки. Це дає можливість розвивати спільні проекти з європейськими партнерами, отримуючи досвід у сферах управління та політики сталого розвитку. Підготовка до використання структурних фондів після вступу до ЄС є стратегічно важливою для України.

Політика згуртованості має не лише економічну, але й соціальну цінність. Вона формує індивідуальну згуртованість, що відображає готовність громадян до співпраці та культурного обміну. Участь у спільних європейських ініціативах підвищує привабливість України як майбутнього члена ЄС і зміцнює її позиції в європейській спільноті [10].

Для України політика згуртованості є важливим елементом євроінтеграції. Успішна її реалізація сприятиме подоланню соціально-економічних розривів, розвитку демократії та інтеграції до європейського простору. Це зміцнить довіру суспільства до євроінтеграційних процесів і сприятиме стабільності та єдності як України, так і ЄС.

Список використаних джерел:

1. Zamagni, S. Globalization and New Regionalism: Implications for Development and Peace. *Társadalom és gazdaság Közép- és Kelet-Európában / Society and Economy in Central and Eastern Europe*, 1995, Vol. 17, No. 5, pp. 19–32.
2. What is Globalization anyway? [Електронний ресурс] // World Economic Forum. – 2017. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/stories/2017/01/what-is-globalization-explainer/>. – Дата звернення: 06.09.2024.
3. A brief history of globalization. [Електронний ресурс] // World Economic Forum. – 2019. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/stories/2019/01/how-globalization-4-0-fits-into-the-history-of-globalization/>. – Дата звернення: 27.09.2024.
4. World Economic Forum. Globalization 4.0: Shaping a New Global Architecture in the Age of the Fourth Industrial Revolution. – April 2019. – 40 p
5. World Economic Forum. Four Futures for Economic Globalization: Scenarios and Their Implications. White Paper. – May 2022. – 13 p.
6. Fawcett L. Regionalism in World Politics: Regional Organization and International Order. – Oxford: Oxford University Press, 1992. – 360 p.
7. Molchanov M. Regionalism and Globalization: The Case of the European Union // *Perspectives on Global Development and Technology*. – 2005. – Vol. 4, No. 3-4. – P. 431–446.
8. Molle W. Enhancing the Efficiency of the EU Funds through Better Coordination // *Society and Economy*. – 2008. – Vol. 30, No. 2. – P. 275–292.
9. What is the EU's idea of cohesion and what is being done to achieve it? // *Europe: Is the System Broken?*. – 2019. – Jun. 14. – P. 20–21.
10. Kengyel Á. Evaluating the Added Value of EU-Level Regional Policy // *Society and Economy*. – 2008. – Vol. 30, No. 2. – P. 303–322.

ПРАВОВІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Павлюк Ярослав Васильович

Види трастів та їхні характерні ознаки

Загальноприйнятим є поділ трастів на прямо виражені (*express trusts*), тобто трасти, що засновані внаслідок відкритого волевиявлення сторін, та презюмовані трасти (*implied trusts*), тобто трасти, для встановлення існування яких потрібно визначити намір сторін. Крім того, виділяють так звані “законодавчі трасти” (*statutory trusts*), тобто трасти, що виникають за певних умов в силу положень законодавства.

Прямо виражені трасти (*express trust*) створюються з метою передачі майна в довірчу власність управителя, який керуватиме і розпоряджатиметься ним на користь та в інтересах певної особи чи кола осіб. Прямо виражені трасти поділяються на декілька категорій. За критерієм засновника трасту розрізняють прижиттєві (*inter vivos*) та заповітні трасти (*testamentary trusts*). За критерієм бенефіціара трасту виділяють трасти, створені на користь приватної особи чи групи осіб (*private trusts*) та благодійні трасти (*charitable trusts*). [1]

Траст може мати дискреційну природу (*discretionary trust*), тобто в такому трасті управитель активів трасту матиме повноваження визначати, хто з осіб, віднесених до класу бенефіціарів має право на активи трасту та доходи від них. Ці повноваження визначаються згідно з умовами, викладеними у договорі про траст. Основна вимога для дійсності дискреційного трасту полягає в тому, що засновник має чітко окреслити правила відбору бенефіціарів.

Зародження благодійних трастів (*charitable trusts*) відбувалося під впливом канонічного права та законів про благодійність. Традиційно до благодійності відносили подолання бідності, популяризацію освіти, поширення релігії та інші цілі, які становлять цінність для громади. [2] Важливо впевнитися, що задекларована діяльність насправді вважається благодійною для цілей створення трасту. Наприклад, наукові дослідження не вважаються благодійністю, а поширення релігійного вчення можна віднести до благодійної діяльності, якщо це вчення “не суперечить самим основам релігії і не підриває моральність”. [3] Трасти, створені з метою поширення будь-якої політичної ідеології, не є благодійними.

Захисні трасти (*protective trusts*) - це спеціальна категорія трастів, що створюються в інтересах бенефіціарів, щоб уберегти активи трасту від нерозумного використання шляхом обмеження обсягу прав бенефіціарів. Як правило, захисні трасти створюються у випадку, коли бенефіціар є обмежено дієздатною чи недієздатною особою, не досягнув повноліття або має шкідливі звички. В США такий вид трастів називається трастом “проти марнотратників” (*spendthrift trust*).

Секретні трасти (*secret trusts*) виникли у відповідь на потребу залишити майно у спадок позашлюбним дітям або представникам релігійних меншин. [4] У сучасному розумінні секретний траст за англійським правом передбачає передачу спадщини без дотримання вимог законодавства про заповіти, який встановлює вимогу письмової форми та посвідчення свідка. Крім того, можуть існувати так звані “напівсекретні” трасти, які утворюються, якщо в заповіті згадується про існування трасту, але не розкриваються його умови. Управитель майна має бути повідомлений про створення такого трасту до моменту смерті або під час відкриття спадщини, інакше траст буде вважатися недійсним.

Презюмовані трасти (*implied trust*) можуть виникнути в двох випадках: (1) якщо відсутня прямо виражена згода з боку засновника передати майно в траст або (2) якщо засновник має намір створити траст, але не дотримався всіх юридичних формальностей для цього. Існування трастів, створених без визначеної згоди, встановлюється судом з відповідних фактів. [5]

До презюмованих трастів належать результуючі трасти (*resulting trust*) та конструктивні трасти (*constructive trusts*). Результуючий траст може виникати або з

поведінки сторін (presumed resulting trusts), або з фактів справи, які спричиняють існування результуючого трасту автоматично (automatic resulting trusts).

За загальним правилом, передача права власності на майно іншій особі без створення прямо вираженого трасту (express trust) означає виникнення результуючого трасту. Винятком буде ситуація, коли така передача права власності відбувається за договором, є подарунком, позикою чи погашенням боргу. [6]

Результуючий траст також може виникати, коли особа передає гроші з наміром придбати майно. В такому випадку діятиме презумпція, що майно перебуває в трасті, бенефіціаром якого є особа, яка заплатила гроші, або ця особа й попередній власник майна будуть співбенефіціарами. У випадку, якщо особа купує майно за гроші іншої особи, то вона стає управителем результуючого трасту на користь цієї особи. Водночас передача права власності на майно в заповіті, без прямої вказівки на створення трасту, вважатиметься подарунком і результуючий траст не виникає, якщо немає “переконливих доказів, що сторони мали іншу мету”. [7]

Результуючі трасти є інструментом протидії незаконному збагаченню управителя майном. Вони можуть виникати при недотриманні вимог для створення трасту чи передачі подарунка або при відсутності формальної передачі бенефіціарних прав на майно.

Конструктивний траст (constructive trust) виникає, коли особа, що має фідуціарні обов’язки щодо бенефіціара, отримує персональну вигоду, використовуючи своє становище управителя довірчого майна. Внаслідок цього, кожен, хто незаконно заволодів частиною активів трасту, визнається управителем стосовно відповідних активів та в інтересах бенефіціарів первісного трасту. Так, якщо управитель заволодів майном внаслідок порушення умов трасту, він стає управителем цього майна на користь бенефіціара. При цьому застосовується правило “слідування” (tracing) для ідентифікації кінцевого бенефіціара трасту. [8]

На відміну від результуючого трасту, конструктивний траст може виникати в силу положень законодавства всупереч бажанню управителя майном.

Список використаних джерел:

1. O. Vygovskyy, Textbook on International Financial Law, Kyiv: Publishing and Polygraphic Centre “The University of Kyiv”, 2017, p. 313.
2. Income Tax Special Purposes Commissioners v. Pemsel [1891] AC 531.
3. Re Shaw [1957] Ch 299.
4. Bartie v. Herenden (1560), Baker & Milsom sources of English legal history: private law to 1750, Oxford University Press, 2nd edition, 2010.
5. Hussey v. Palmer [1972] 2 All ER 744.
6. Vandervell (No. 2) [1974] 1 All ER 47, 64.
7. F. Mainland, Equity: A Course of Lectures, J Brunyate, Ed, Rev Ed, Cambridge, Cambridge University Press, 1936, p. 77.
8. D. Hayton, S. Kortman and H. Verhagen. Hague, Principles of European Trust Law: Kluwer Law International; W.E.J. Tjeenk Willink, 1999, p. 104.

Лазарева Марія Олексіївна

Особливості лобістської діяльності на сучасному етапі: міжнародно-правовий вимір

Розглядаючи питання правового регулювання лобістської діяльності в Європейському Союзі, слід зупинитися на ключових моделях такого регулювання, що склалися в зарубіжних країнах, і визначити загальні тенденції розвитку цього феномену. Так, у найбільш загальному вигляді дослідники виділяють англосаксонську та континентальну моделі правового регулювання лобізму. Англосаксонська модель передбачає наявність спеціалізованої законодавчої бази держави, що оперує єдиним нормативно-правовим актом, який характеризує всі прояви лобізму. Континентальна модель відзначається відсутністю

єдиного закону, який забезпечував би всеохопне регулювання лобістської діяльності: остання регламентується різними суміжними нормативно-правовими актами за ключової ролі Конституції, де закріплено право громадян на взаємодію з органами влади [1, с. 191].

Континентальна модель, характерна для держав-членів ЄС, відзначається двочленною структурою процесу лобіювання: група інтересів – органи державної влади. Зазначена структура набула свого поширення через відсутність в окремих державах єдиного закону про лобізм, де суміжні нормативно-правові акти регулюють, як правило, певну проблему, що може бути частково дотичною до лобістської діяльності (наприклад, французький Закон про корупцію 2016 року) [2, с. 1298-1299]. Відтак, лобісти або входять до групи інтересів, або є посередниками між владою та замовником, проте не виступають у ролі особливої ланки в наявній системі лобіювання, адже жорсткі вимоги щодо їх реєстрації та методів відсутні, а діяти вони мають у межах наявного правового поля. Тому в рамках даної моделі мається на увазі прямий вплив, що здійснюється лобістами на державні органи та їх посадових осіб, і застосовується м'якший, диспозитивний підхід до регулювання лобізму, характерний для більшості держав-членів Європейського Союзу, на шляху до членства в якому перебуває Україна.

У країнах-учасниках Євросоюзу регулювання лобізму переважно вводиться в окремих органах влади і часто ґрунтується на добровільній реєстрації та встановленні правил поведінки у кодексах професійної етики лобістів. Тобто, на території ЄС діяльність лобістів переважно регулюється «м'яким правом» і ведеться добровільний реєстр лобістів, які взаємодіють з інституціями цієї організації. Приміром, у Німеччині запроваджено добровільну систему реєстрації лобістів, які здійснюють взаємодію з членами Парламенту, однак отримати доступ до Парламенту вони можуть виключно за наявності такої реєстрації [3, с. 32-34].

Однак, у зв'язку з трансформацією загальноконтинентальної системи безпеки в Європі та наявністю постійної політико-ідеологічної загрози з боку РФ та підзвітних їй консалтингових агенцій і лобістських структур, наразі можна помітити тенденцію до посилення механізмів регулювання лобізму в державах-членах ЄС та його окремих інституціях (з'являються ініціативи щодо запровадження обов'язкового реєстру лобістів для підвищення довіри населення до діяльності європейських інституцій) [4].

Так, у Франції, де довгий час був відсутній спеціальний закон про лобізм і не передбачалося ведення добровільних реєстрів палатами Парламенту та регулювання в загальному було аналогічним за своїм підходом до німецького, у 2016 році було схвалено Закон, що встановлює обов'язкову реєстрацію лобістів та створення електронного публічно доступного реєстру для розкриття інформації громадянам про взаємини між представниками інтересів осіб чи груп осіб та органами державної влади. Під час внесення даних у цей реєстр лобістам необхідно розкрити досить широке коло інформації, включаючи відомості про свої фінансові ресурси. Примітно, що французький закон, на відміну від законів про лобізм в інших країнах, закріплює правила поведінки лобістів [5]. Мова про посилення регулювання лобістської діяльності йде і в згаданій Німеччині: останніми роками пропонуються різноманітні ініціативи і подаються різні скарги з вимогою про розкриття інформації про лобістів у ФРН та запровадження жорсткішого імперативного регулювання, запровадження обов'язкового реєстру осіб, які ведуть лобістську діяльність [6, с. 26].

Дана тенденція свідчить про важливість регулювання лобізму для забезпечення його прозорості, безпечності та зрозумілості для всіх учасників суспільного життя. Тим часом, імперативні вимоги до регулювання лобізму можуть пропонуватися і матимуть найбільший ефект у державах, де попередньо працювала добровільна, заснована на методах стимулювання, модель регулювання лобізму, сформувалася лобістська культура та чітке усвідомлення як представників держави, так і представників громадянського суспільства про те, що всі лобістські операції вимагають розкриття та оприлюднення. Як показує, приміром, практика Литви та Польщі, використання імперативної моделі лобістського регулювання на початковому етапі в країнах, де історично регулювання лобізму не здійснювалося, відсутня

лобістська культура та розуміння правил лобістської етики, не дозволяє ефективно забезпечити прозорість лобістської діяльності [4].

Відтак, можемо стверджувати, що континентальна модель правового регулювання лобізму, що застосовується на теренах ЄС, ґрунтується на диспозитивному підході, кодексах професійної етики лобістів та добровільній реєстрації, проте зараз у низці держав-членів об'єднання спостерігається тенденція до посилення лобістського регулювання: від диспозитивного методу законодавець переходить до імперативного, що дозволяє забезпечити трансформацію суспільно-правових відносин у цій сфері та підготувати їх учасників до сприйняття лобістської культури та наявних політичних загроз на тлі безпекових викликів, котрі постають перед державами Європи в світлі російсько-української війни і поширення ідеологічних впливів РФ за кордоном.

Список використаних джерел:

1. Лубінець Д. В. Англосаксонська та континентальна моделі регулювання лобізму: порівняльний аналіз. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2018. Вип. 21. С. 190-196.
2. Chand D. E. Lobbying and Nonprofits: Money and Membership Matter – But Not for All. *Social Science Quarterly*. 2017. Vol. 98, No. 5. P. 1296-1312.
3. Klüver H. Lobbying in the European Union: Interest Groups, Lobbying Coalitions, and Policy Change. Oxford: Oxford University Press, 2013. 320 p.
4. Яровой Т. С. Європейський лобізм, як дороговказ для вітчизняних законотворців: досвід Республіки Польща та Литовської Республіки. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 8. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1279> (дата звернення: 28.10.2024).
5. New French Anti-Corruption Law. *Sullivan & Crowell LLP*. 21 December 2016. 5 p. URL: <https://fcpa.stanford.edu/research-reports/20162113-new-french-anti-corruption-law.pdf> (дата звернення: 29.10.2024).
6. Speth R. Lobbying in Germany. Berlin: Transparency International Deutschland e.V., 2014. 42 p.

Буз Андрій Олександрович

Поняття енергетичної безпеки у контексті сталого енергетичного переходу: аспекти міжнародного інвестиційного права

Енергія залишається найважливішою умовою соціально-економічного розвитку кожної країни, що робить енергетичну безпеку давньою опорою національної безпеки. Хоча енергетична безпека є однією з найважливіших концепцій у міжнародних відносинах, її точний зміст залишається спірним. З юридичної точки зору в міжнародному праві немає загальноприйнятого визначення енергетичної безпеки, і ЄС не пропонує конкретного визначення. Хоча Угода про Міжнародну енергетичну програму, основна для Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), віддає пріоритет запобіганню «надзвичайних ситуацій з постачаннями», в ній немає точного визначення. МЕА у широкому розумінні визначає енергетичну безпеку як «безперебійну доступність джерел енергії за доступною ціною» [1], тоді як ПРООН звужує це до «постійної доступності енергії в різних формах, достатніх кількостях та за розумними цінами» [2].

Історично енергетична безпека була спрямована на забезпечення постачання для економічного зростання, з акцентом на диверсифікацію джерел та партнерів, що гарантувало доступ до ресурсів або енергетичну незалежність [3]. Нині з'явилися додаткові ризики, пов'язані з енергетичним переходом: захист внутрішніх НДДКР, доступ до критичної сировини та безпека даних. Іншими словами, традиційні стовпи енергетичної безпеки – доступність і незалежність – сьогодні стають важливішими, доповнюючись необхідністю захисту технологічних потужностей та управління даними. Сучасні підходи акцентують на довгостроковій сталій безпеці, що узгоджується з економічними та екологічними завданнями

в рамках «енергетичної трилеми» Світової енергетичної ради, яка балансує між енергетичною безпекою, економічною конкурентоспроможністю та екологічною сталістю [4]. Цей підхід інтегрує сталість до енергетичної безпеки та міжнародних енергетичних відносин, при цьому зелені інвестиції та стала енергетична трансформація все частіше розглядаються як пріоритети національної безпеки.

Сучасна міжнародна ситуація поєднує економічні та безпекові аспекти, підкреслюючи баланс між економічними вигодами та ризиками безпеки, особливо в енергетичному секторі. Оскільки енергетична безпека стає важливою складовою зовнішньої та оборонної політики, глобалізація й взаємозалежність ускладнюють її забезпечення. Держави традиційно регулюють прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в енергетику через обмеження власності та перевірки для об'єктів виробництва, зберігання, передачі й розподілу енергії. Енергетика вважається чутливим сектором, а розширені поняття «критичної інфраструктури» й «критичних технологій» охоплюють цифрові енергосистеми та технології на основі даних, посилюючи нагляд. Суворіший відбір інвестицій може стримувати ПІІ, необхідні для енергетичного переходу, змушуючи держави обирати між Цілями сталого розвитку (ЦСР) та обмеженням ПІІ. Сфера енергетичної безпеки тепер охоплює екологічні аспекти, зокрема зниження викидів, акцентуючи на диверсифікації джерел та зменшенні впливу на довкілля, додаючи «компонент сталості» до міжнародних енергетичних відносин [6]. Збройний конфлікт між Росією та Україною підкреслює необхідність зміцнення правової бази для забезпечення енергопостачання та запобігання «використанню енергії як зброї» в умовах змінної геополітики. Міжнародне інвестиційне право не має перешкоджати досягненню цих цілей; швидше, його слід адаптувати для балансу конкуруючих інтересів [7].

Іноземні інвестиції можуть відіграти важливу роль у боротьбі зі зміною клімату та досягненні ЦСР. Однак більшість міжнародних інвестиційних угод (МІУ) не були розроблені для захисту чи заохочення інвестицій, що відповідають цим цілям. Натомість багато МІУ можуть ненавмисно підтримувати екологічно шкідливі інвестиції, обмежуючи можливості держав для вжиття заходів щодо пом'якшення наслідків чи адаптації, перешкоджаючи кліматичним та екологічним ініціативам. Таким чином, захист інвестицій та дії щодо боротьби зі зміною клімату часто здаються суперечливими одне одному, про що свідчить провал зусиль щодо модернізації Договору про Енергетичну хартію (ДЕХ) при погодженні інвестиційних та кліматичних цілей. Незважаючи на ці проблеми, примирення цих двох підсистем міжнародного права можна здійснювати за допомогою комплексних реформ у міжнародному інвестиційному режимі, які потребують інноваційних підходів як на юриспруденційному, так і на нормативному рівнях для усунення ризиків правової фрагментації.

На сьогоднішній день арбітражні суди часто тлумачили МІУ без особливого врахування екологічних проблем, що часто обмежувало можливості держав, що приймають, щодо вирішення проблеми зміни клімату [8]. Однак деякі нещодавні справи відображають більш збалансований підхід, який визнає як захист інвесторів, так і необхідність захисту екологічних та суспільних інтересів. У деяких випадках механізми врегулювання суперечок між інвесторами та державою також захищали інвестиції у відновлювані джерела енергії, особливо в рамках ДЕХ, демонструючи потенціал міжнародного інвестиційного права для підтримки енергетичного переходу [7]. Проте загалом інвестиційні суди мають приділяти більше уваги кліматичному режиму у спорах між інвесторами та державою, що вимагає включення міжнародних договорів і рамок, пов'язаних з кліматом, до процедур міжнародного інвестиційного арбітражу (МІА), особливо коли вони вбудовані у внутрішнє законодавство держави, що приймає, розглядаються як частина правового контексту спору або застосовуються як регулююче право [9].

Більш того, МІУ повинні включати чіткі положення, які уповноважують держави вживати заходів щодо адаптації до зміни клімату та пом'якшення його наслідків. Існує кілька шляхів: по-перше, реформи МІУ повинні гарантувати, що держави збережуть право та обов'язок регулювати у суспільних інтересах, підтримуючи перехід до низьковуглецевої

економіки. Слід включити положення, що заохочують інвестиції у сталу енергетику та сприяють вкладу ПП в енергетичний перехід, віддаючи пріоритет доступу до доступної, надійної та сталої енергії для всіх (ЦСР 7), при цьому відмовляючись від захисту від інвестицій, які завдають шкоди екологічним цілям. Майбутні МІУ повинні також включати положення про передачу технологій та посилення корпоративної соціальної відповідальності [10]. Ключовим нововведенням може стати запровадження положень, що виключають застосування МІА до заходів, пов'язаних зі скороченням викидів парникових газів. Проте, як свідчить справа *Eco Oro Minerals проти Колумбії*, ефективність таких винятків залишається спірною: хоча виняток може дозволити приймаючій державі вживати екологічні заходи, не порушуючи угоду про вільну торгівлю (УВТ), вона може дозволити інвесторам вимагати компенсації.

Отже, хоча реформи міжнародного інвестиційного режиму залишаються невизначеними, очікується, що поточні зміни суттєво вплинуть на енергетичний перехід та дії боротьби зі зміною клімату. ЄС може відіграти ключову роль у відстоюванні рішень, які інтегрують екологічні зобов'язання у захисні рамки МІУ, відображаючи його відданість сталому розвитку у його УВТ. В енергетичному секторі, як і в інших економічних галузях, основна проблема полягає у балансуванні дискреційних повноважень держав щодо захисту енергетичної безпеки та просування політики сталого розвитку із забезпеченням вільних, безпечних міжнародних інвестиційних потоків – імператив, враховуючи критичну роль ПП у сприянні енергетичному переходу та зміцненню аспекту сталості внутрішньої енергетичної безпеки. Зрештою, кліматична криза потребує не лише змін МІУ та змін в арбітражних підходах, а й створення рамок, в яких цілі в галузі клімату є основними, що сприятиме суттєвій трансформації міжнародного інвестиційного права, його сфери охоплення та його мандату.

Список використаних джерел:

1. IEA, *Energy Supply Security: Emergency Response of IEA Countries 2014* (2014).
2. United Nations Development Programme, *World Energy Assessment: Energy and the Challenge of Sustainability* (2000).
3. Energy Charter Secretariat, *International Energy Security—Common Concept for Energy Producing, Consuming and Transit Countries* (2015).
4. World Energy Council, *World Energy Trilemma 2012: Time to Get Real—The Case for Sustainable Energy Policy* (2012).
5. Oliver Fleischmann, Anne Vallery & Cormac O'Daly, *FDI in the Energy Sector*, GLOBAL COMPETITION REV. (Dec. 6, 2022).
6. Esther Akwii et al., *Incorporating Climate Considerations into Investment Assessment Processes: Guidance for National and Local Governments* (Columbia Ctr. on Sustainable Inv. 2024).
7. Stefan Newton, *New Directions in International Investment Law: Towards Energy Transition*, KLUWER ARB. BLOG (May 24, 2022).
8. Lorenzo Cotula, *International Investment Law and Climate Change: Reframing the ISDS Reform Agenda*, 24 J. WORLD INV. & TRADE 766 (2023).
9. Camille Martini, *From Fact to Applicable Law: What Role for the International Climate Change Regime in Investor-State Arbitration?*, 2024 CAN. Y.B. INT'L L. 1 (2024).
10. Lukas Schaugg, Suzy H. Nikiéma & Nathalie Bernasconi-Osterwalder, *Investor-State Dispute Settlement and Fossil Fuels: What Role for a Carveout?* (IISD, Policy Analysis, Mar. 8, 2024).

Кирилюк Артем Русланович

Refining the EU Global Human Rights Sanctions Regime for Modern Security Challenges

In December 2024, the EU will mark four years since the establishment of its Global Human Rights Sanctions Regime (GHRSR), a tool crafted to confront serious human rights violations worldwide. Designed as part of a broader strategy to respond to escalating global human rights abuses, the GHRSR empowers the EU to impose targeted restrictive measures on individuals, entities, and bodies – both state and non-state actors – that are responsible for or complicit in severe

violations, regardless of geographic location. These measures include travel bans, asset freezes, and restrictions on EU-based individuals and entities from financially supporting listed parties [1, 2020]. The GHRSR's scope spans a range of grave human rights abuses, from genocide and crimes against humanity to torture, slavery, and arbitrary detention, underscoring the EU's commitment to human rights and the rule of law in international affairs [2, 2020].

This sanctions regime represents a significant evolution in the EU's foreign policy, marking a shift toward more decisive, actionable measures aimed at preventing human rights violations. However, as geopolitical tensions intensify – particularly with Russia's ongoing aggression against Ukraine – the GHRSR takes on an additional layer of importance as a component of national security. The regime serves not only to uphold the EU's core values but also to address threats that extend beyond the EU's borders, impacting allies such as Ukraine. In this context, the GHRSR highlights the critical need for other nations, including Ukraine, to consider adopting similar sanctions frameworks to safeguard their security and sovereignty in an increasingly polarized world.

Despite these advances, questions remain as to whether the GHRSR is achieving its intended impact. While the EU has frequently turned to sanctions as a primary policy instrument, critics argue that the GHRSR's current form lacks the strategic precision necessary for optimal effectiveness. For the regime to reach its full potential in addressing human rights abuses globally, its targeting mechanisms and enforcement must undergo further refinement, ensuring it serves as more than a symbolic gesture.

To understand the current challenges and limitations of the EU's GHRSR, it is essential to briefly trace its development and the motivations behind its adoption. Responding to growing international calls for accountability in the face of grave human rights abuses, the EU took decisive action in December 2020 by formally establishing the GHRSR. This move came after some initial hesitation, aligning the EU with like-minded allies, including the United States, Canada, and the United Kingdom, which had already implemented similar frameworks inspired by the 2016 US Global Magnitsky Act [3, 2024].

The GHRSR's initial rollout was gradual, with limited activity in 2021 and no additional measures in 2022. However, 2023 marked a turning point, as the EU prioritized specific thematic areas, such as gender-based and sexual violence, which had become increasingly prominent in EU public statements and policy objectives. In this phase, the GHRSR became a tool for the EU to address violations affecting gender-based rights, particularly by targeting actors who systematically restrict access to education and justice for women and girls or use conflict-related sexual violence as a weapon of war [4, p. 7].

In December 2023, EU member states renewed the GHRSR for another three years, signaling a commitment likely to continue into the future [5, 2023]. To maintain credibility as a human rights defender, the EU must adopt a more assertive use of its foreign policy tools. This makes it essential to address key issues and areas for improvement to enhance the regime's global effectiveness.

Firstly, for the GHRSR to be a truly robust instrument, the EU must exercise it with greater flexibility and rigor, applying sanctions impartially without yielding to political or economic interests. Serious human rights abuses should be addressed consistently, regardless of the EU's strategic ties with specific countries. Yet, in cases involving major energy or trade partners – such as Russia – the EU has at times been hesitant to impose high-level sanctions, potentially undermining the GHRSR's intended impact. A more consistent approach would reinforce the EU's strategic interest in partnering with countries that respect international human rights standards, ultimately strengthening its credibility as a global human rights defender.

Secondly, the GHRSR's current implementation has raised concerns about its effectiveness in targeting influential perpetrators. Of those sanctioned to date, 58% have been mid-ranking officials below the level of deputy minister, while only 36% have been high-level officials, including ministers, prison directors, and prosecutors general [6, 2024]. This tendency suggests a reluctance to target those with significant political power, potentially limiting the deterrent effect of

the sanctions. To address this, the EU should consider refining its targeting strategy to focus more assertively on high-ranking perpetrators of human rights abuses, ensuring that sanctions reach those with the authority to drive systemic change.

On a structural level, the GHRSR's horizontal sanctions framework helps mitigate concerns of political bias by centralizing decisions between the EU Council and the EU High Representative for Foreign Affairs. Unlike country-specific sanctions, which are often influenced by the interests of individual EU member states, horizontal sanctions under the GHRSR are based on a more standardized, EU-wide decision-making process. This approach fosters a more balanced and geographically diverse application of sanctions, which is essential to preserving the regime's integrity [7, p. 260].

Finally, beyond internal improvements, closer coordination with international allies is essential to maximizing the GHRSR's impact. Joint efforts with the US, UK, Canada, and Australia amplify the reach of sanctions and send a unified message to perpetrators of human rights violations [8, 2023]. Freezing assets across multiple jurisdictions imposes greater economic and political costs than isolated actions, making multilateral cooperation a powerful tool for reinforcing the EU's commitment to global accountability.

Список використаних джерел:

1. Council of the EU. (2020, December 7). EU adopts a global human rights sanctions regime. Council of the EU and the European Council. Retrieved November 11, 2024, from <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/12/07/eu-adopts-a-global-human-rights-sanctions-regime/>
2. European External Action Service. (2020, December 7). Questions and Answers: EU Global Human Rights Sanctions Regime. EEAS. Retrieved November 11, 2024, from https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-eu-global-human-rights-sanctions-regime_en
3. European Parliament & Russell, M. (2024, October 20). A European Magnitsky Act In "A Stronger Europe in the World". Legislative Train. Retrieved November 11, 2024, from <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-stronger-europe-in-the-world/file-a-european-magnitsky-act>
4. Open Society Foundations & Tsertsvadzel, T. (2023, December). The European Union's Use of Global Human Rights Sanctions in 2023. Open Society Foundations. Retrieved November 11, 2024, from <https://www.opensocietyfoundations.org/publications/the-european-union-s-use-of-global-human-rights-sanctions-in-2023>
5. Direyeva, N. (2023, December 4). EU extends partial sanctions against Russia for three years. RBC-Ukraine. Retrieved November 18, 2024, from <https://newsukraine.rbc.ua/news/eu-extends-partial-sanctions-against-russia-1701716110.html>
6. Tsertsvadze, T. (2024, March 12). Sharpening the EU's Global Human Rights Sanctions Regime. European Democracy Hub. Retrieved November 18, 2024, from <https://europeandemocracyhub.epd.eu/sharpening-the-eus-global-human-rights-sanctions-regime/>
7. Eckes, C. (2022, August 10). EU global human rights sanctions regime: is the genie out of the bottle?. Journal of Contemporary European Studies, 30:2, 255-269. Retrieved November 18, 2024, from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14782804.2021.1965556#abstract>
8. Foreign, Commonwealth & Development Office. (2023, December 8). UK and allies sanction human rights abusers. GOV.UK. Retrieved November 18, 2024, from <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-allies-sanction-human-rights-abusers>

Ляховецька Ольга Миколаївна

Пісня у кайданах: боротьба українців за захист інтелектуальної власності

Сьогодні фронт не обмежується окопами чи лінією зіткнення. Українська боротьба розгортається у кожному куточку, де знищується наша ідентичність, культура та мова. Коли Російська Федерація та її громадяни привласнюють нашу інтелектуальну власність – пісні,

літературу, винаходи – вони намагаються стерти нас не тільки фізично, але й культурно. Виборювати свободу у цій сфері – означає не мовчати. Не дозволяти вкрати нашу пісню чи ідею, не миритися з несправедливістю, не боятися заявляти про свої права.

Насправді, ця проблема сягає глибше 2022 та навіть 2014 року – історія українського народу завжди була історією боротьби та незламності. До прикладу можна навести російську пісню «Вот кто-то с горочки спустился», права на яку заявив росіянин Борис Терентьев [1], яка має своє документальне закріплення ще з 1961 року у збірці «Українські народні романси» та у дійсності є українським романсом «В саду осіннім айстри білі». Ці дві композиції мають однакове звучання, мелодію та слова.

Аналогічно було викрадено «Ой мороз, мороз», яка була популярною у 1900-х на Вінниччині, у 1935 увійшла до збірки «Українські народні пісні», а вже у 1954 була заявлена як російська, оскільки «написана спеціально для дуету Марією Морозовою-Уваровою» [1].

Як ми бачимо, привласнення Росією чужої культури, творів та пісень почалось дуже давно. Сьогодні, особливо в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, де ворог намагається знецінити та знищити українську незламність усіма способами, ця тенденція продовжує набирати оберти: спочатку росіяни переклали на російську та «переспівали» пісні Скрибіна та Океану Ельзи. Потім танцювальна група з Росії «Futhark.Dans» опублікувала відеоролик з танцем під пісню «UYAVY» українських співаків

ОНУКА та ДахаБраха [2]. Як стверджують самі танцюристи, це було «актом підтримки», але яка може бути підтримка, якщо вона починається з крадіжки? Привласнення чужої культури не є проявом солідарності, а лише цинічною спробою використати українські здобутки для створення ілюзії близькості.

Кривавим та цинічним актом заволодіння чужою власністю є кліп російського співака та воєнного кореспондента Акіма Апачева та Дарії Фрей на пісню «Пливе кача» з переписаним текстом, який був записаний на руїнах заводу «Азовсталь», де відбувались найстрашніші трагедії оборони Маріуполя. У словах переробленого твору співається про те, що Крим – російський, «я забираю мову», а у відео використали кадри про бійців полку «Азов» [2].

Так само росіяни переспівали пісню «Чути гімн», яка була присвячена загиблому українському солдату і назвали «Выстоим».

Найбільш резонансним стало використання пісні Христини Соловій «Тримай» у російському льодовому шоу «Вечори на хуторі», яку переробили та переклали для Тетяни Навки, дружини пресекретаря Російської Федерації Дмитра Пескова [3]. Була також використана мелодія «Щедрика» Миколи Леонтовича та «Ніч яка місячна».

Що ж про це говорить міжнародна спільнота та закон? У всьому світі авторське право на твір виникає автоматично за фактом створення та не вимагає обов'язкової реєстрації. При захисті своїх прав, Україна може посилатись на *Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів, Договір ВОІВ про авторське право та Протокол №1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод* [4, 5, 6].

Захист інтелектуальної власності, у тому числі і авторських прав, підпадає під дію статті 1 Протоколу 1 до Конвенції на підставі рішення у справі «Анхойзер-Буш Інк. проти Португалії», що зазначено у §72 [7]. Це ж підтверджується і у справі «Коротюк проти України», §33 [8], де беззаперечним визнається те, що заявниця була автором відповідної книги і мала авторське право на неї – таким чином, вона володіла «майном» у розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції. Право на музичні твори та економічні інтереси, що впливають з них також захищені цією статтею (SIA AKKA/LAA v. Latvia, 2016, § 55) [9].

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів забезпечує охорону авторського права та наголошує, щоб усі сторони, що її підписали, поважали та дотримувались авторських прав на твори авторів з інших країн-учасниць Конвенції.

Таким чином, підсумовуючи, варто сказати, необхідно піднімати питання про крадіжку інтелектуальної власності, звертатися до міжнародних судів і платформ, розповідати світу про цю несправедливість.

Україні необхідно посилити позиції на міжнародному рівні: по-перше, варто працювати над створенням спеціальних комісій з інтелектуальної власності, які будуть вести моніторинг про випадки порушень прав українців на міжнародному рівні та оперативно реагувати на них.

По-друге, необхідно активізувати співпрацю з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня організація інтелектуальної власності, яка регулює питання захисту авторських прав на глобальному рівні. Важливим є також залучення інших країн до обговорення цієї проблеми на платформах ООН, щоб на міжнародному рівні піднімати питання систематичних порушень з боку Російської Федерації.

По-третє, варто подавати позови у міжнародні інстанції, звертатись до міжнародних платформ (YouTube, Spotify) та добиватись видалення контенту, який порушує права авторів.

Таким чином, захист інтелектуальної власності є важливою складовою збереження культурної ідентичності та забезпечення національної безпеки України. Шлях до розв'язання цієї проблеми включає як реформу національного законодавства, так і активну участь України на міжнародній арені, співпрацю з міжнародними організаціями та залучення громадськості до боротьби за права авторів.

Список використаних джерел:

1. 5 українських пісень, які росіяни привласнили собі | Курс. Курс. URL: https://kurs.if.ua/news/5_ukrainskyh_pisen_yaki_rosiyany_pryvlasnyly_sobi_60894.html/ (дата звернення: 15.11.2024).
2. Горlach П. «Наше слово – Любов»: росіяни станцювали під ONUKA, використавши пісню без дозволу. Суспільне. Культура. URL: <https://suspilne.media/culture/366608-nase-slovo-lubov-rosiani-stancuvali-pid onuka-vikoristavsi-pisnu-bez-dozvolu/>.
3. Христина Соловій судитиметься з росіянами через крадіжку пісні «Тримай». СЛУХ – медіа про музику та все, що навколо неї. URL: <https://slukh.media/news/russians-stole-trymai/> (дата звернення: 15.11.2024).
4. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : Конвенція Всесвіт. орг. інтелект. власності від 24.07.1971 : станом на 31 трав. 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 15.11.2024).
5. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року : Договір Всесвіт. орг. інтелект. власності від 20.12.1996 : станом на 20 верес. 2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text (дата звернення: 15.11.2024).
6. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : Протокол Ради Європи від 20.03.1952 : станом на 17 лип. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (дата звернення: 15.11.2024).
7. Рішення Європейського суду з прав людини 11.01.2007 in no. 73049/01. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B"itemid":\["001-78981"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B). 8. Справа «Коротюк проти України» (Заява № 74663/17) : Рішення Європ. суду з прав людини від 19.01.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i51#Text (дата звернення: 15.11.2024). 9. Рішення Європейського суду з прав людини 12.10.2016 in no. 562/05. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B"itemid":\["001-164659"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B).

Порівняльний аналіз правового статусу жінок у військовій службі: перспективи удосконалення українського законодавства для забезпечення національної безпеки
«Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир і безпека»: гендерна перспектива у контексті комплексної оборони та стійкості України»

За словами Заступниці Міністра оборони Наталії Калмикіної, станом на січень цього року загальна чисельність жінок у Збройних силах України складає 66,9 тисячі осіб, із них 47,2 тисячі – військовослужбовиці. При цьому, 6,5 тисяч перебувають на керівних посадах, а близько 4 тисяч знаходяться на лінії зіткнення [1]. Від початку повномасштабного вторгнення їхня кількість зросла на 40%, що є безпрецедентним показником у новітній світовій історії [2]. Законодавчо в Україні забезпечено рівність між військовослужбовцями різної статі, зокрема, скасовано обмеження на доступ жінок до бойових посад, що забезпечує закон, ухвалений у 2018-му році [3]. Згідно з наказом №50 Міноборони, ухваленим 10 лютого 2022 року, усі посади рядового, сержантського, старшинського і офіцерського складу в Збройних Силах України доступні жінкам-військовослужбовцям.

Дані соціологічних досліджень демонструють позитивні зміни у думці українського соціуму щодо ролі та місця жінок у суспільстві [4]. Так, за останні два роки збільшилася кількість тих, хто вважає, що нерівності між чоловіками та жінками є більш рідкісними. Разом із цим у суспільстві все ще лишаються упереджені погляди щодо жінок в ЗСУ: більш ніж половина опитуваних погодилися з тим, що жінкам краще займатися небойовими задачами.

У зв'язку з різноманітністю загроз, що постають перед європейськими країнами, та зростаючою агресією з боку росії, стратегії комплексної оборони здобули значну популярність останніми роками. Водночас порядок денний «Жінки, мир і безпека» (ЖМБ) підкреслив важливість розуміння ролі гендеру у конфліктах. Досить нестандартним, але дедалі більш визнаним способом розгляду цієї концепції є застосування гендерної перспективи, що пропонує потенціал для більш комплексного, а отже, ефективнішого підходу до одного з ключових компонентів концепції комплексної оборони, запровадженої в Україні в березні 2021 року, – стійкості [5].

Комплексна (всеохоплююча) оборона — це підхід, що спрямований на стримування потенційного ворога шляхом «збільшення вартості агресії та зменшення шансів на її успіх». Вона зазвичай розглядається як стратегія стримування через заперечення, коли країна-захисник позбавляє супротивника можливості досягти його цілей. Такий підхід особливо актуальний для менших держав, які часто не входять до альянсів, але стикаються із загрозами з боку значно потужніших противників. Прикладом є оборонні стратегії Фінляндії та Швеції, які дотримувалися цього підходу не лише під час Холодної війни, а й з деякими модифікаціями донині [6].

Основою комплексної оборони є тісна координація між військовою та цивільною сферами, заснована на переконанні, що безпека є відповідальністю всього суспільства. Цей підхід забезпечується інституціоналізованою «співпрацею між збройними силами, урядовими міністерствами, громадськими та приватними організаціями, приватним сектором і суспільством».

Гендерна інтеграція в безпеку бере початок у резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир і безпека» [7]. Цей документ наголошує на важливій ролі жінок у запобіганні і врегулюванні конфліктів та в розбудові миру, а також закликає держави-члени забезпечити більш активну участь жінок на всіх рівнях прийняття рішень в національних, регіональних і міжнародних інститутах, у механізмах запобігання, управління та вирішення конфліктів. Перший Національний план дій з виконання резолюції на період до 2020 року затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016. Україна стала першою країною в світі, де документ було прийнято в умовах збройного конфлікту. У жовтні 2020 року Уряд України прийняв рішення про затвердження плану до 2025 року.

Визнаючи непропорціональний вплив збройних конфліктів на жінок та дівчат, резолюція закликає відповідних учасників оцінювати наслідки будь-яких запланованих дій як для жінок, так і для чоловіків. НАТО та багато його держав-членів значно просунулися в реалізації порядку денного ЖМБ у своїй діяльності, в основному завдяки їхній багаторічній участі в Афганістані та Іраку. Хоча остання стратегічна концепція НАТО заявляє про зобов'язання інтегрувати принципи ЖМБ у всі три основні завдання, включаючи стримування та оборону, Альянс постає перед труднощами в ефективному впровадженні цих принципів, оскільки їх корисність для традиційних завдань НАТО сприймалася як досить обмежена.

Починаючи з військової складової загальної оборони, залучення жінок як відносно невикористаного сегмента населення може значно розширити пул потенційних кандидатів для армії або резервних сил. Така робота з залучення може привернути більше відповідних кандидатів і допомогти розв'язувати проблему нестачі набору. Важливо визначити та подолати бар'єри, що перешкоджають жінкам вступати й залишатися в цих установах, такі як гендерні стереотипи чи токсичне робоче середовище. Також слід створити стимули, щоб зробити кар'єру в секторі безпеки більш привабливою для жінок. Створюючи інклюзивне середовище, армії можуть краще використовувати переваги, які жінки приносять: від збільшення чисельності до нових перспектив, що додатково зміцнює національні оборонні можливості.

Знаходження конкретних прикладів інтеграції гендеру в загальну оборону та стійкість є дещо складним, не лише тому, що ці політики часто не є публічно доступними, а й через те, що гендер ще не є широко вживаним поняттям у цьому контексті. Однак одним із перспективних шляхів залучення жінок до цієї сфери може бути так звана гендерно-нейтральна мобілізація, практика, що впроваджена в Норвегії, Швеції та нещодавно в Данії, згідно з якою чоловіки та жінки мобілізуються на рівних умовах. Ця практика призвела до збільшення участі жінок у регулярних та резервних силах. За межами Північних країн, де є потреба підвищити порівняно низький рівень суспільної обізнаності про питання оборони, є можливість дослідити стратегії, що активно залучають як чоловіків, так і жінок до різних оборонних заходів, таких як підготовка до надзвичайних ситуацій або курси з кібербезпеки.

Загалом, інтеграція гендерної перспективи може сприяти розробці більш всеосяжних та ефективних підходів до стійкості та загальної оборони національної безпеки України в цілому. Застосування гендерної перспективи сприятиме розвитку українського суспільства та Збройних Сил України, що збільшить шанси нашої держави на вступ до найбільшого міжнародного військово-політичного союзу.

Список використаних джерел:

1. Кількість жінок в армії на початок січня 2024 року становила майже 70 тисяч, Офіційний сайт Міністерства оборони України
URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2024/05/01/kilkist-zhinok-v-armii/>
2. Жінки на війні: як долати «скляну стелю», Радіо Свобода
URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-ukrayina-zahroza-viyny/31703318/lbl0lbi374090.html>
3. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях” (2018)
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2523-viii#Text>
4. Дискримінація різних соціальних груп у ЗСУ: погляди військових та цивільних громадян, Український ветеранський фонд
URL : <https://veteranfund.com.ua/analitics/social-group-discr/>
5. Тарасов, С. (2021). РУХ ОПОРУ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ
URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20211221/article/view/tarasov/pdf
6. Štěpánka Šťastníková (2024), Connecting Gender and Deterrence in NATO: A Gender Perspective on Total Defence and Resilience. URL: <https://www.securityoutlines.cz/connecting-gender-and-deterrence-in-nato-a-gender-perspective-on-total-defence-and-resilience/>
7. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325
URL: <https://www.act.nato.int/article/unscr-1325-at-nato/#:~:text=On%20October%2031st%2C%202000,the%20peace%20and%20security%20sector.>

ВИМІРИ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ГІГІЄНИ

Пацьора Жанна Володимирівна

Комунікаційна політика в контексті національної безпеки України

Аспекти сучасної комунікації. Важливим аспектом сучасної комунікаційної політики є реформування її ключових засад, що сприятиме утвердженню в суспільстві довіри до влади, усвідомлення громадянами України своєї ідентичності, покращення їхнього добробуту, переконаність в ефективності інституційної системи. Значення комунікаційної політики полягає у тому, що вона формує здатність держави протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, через що має враховувати національні цінності. Війна проти України унаочнила низку ключових питань, вирішення яких потребує свого розв'язання, як всередині країни, так і за її межами. Адже сучасна неопарадигма національної безпеки передбачає усвідомлення і сприйняття комунікаційної політики в двох вимірах: внутрішньому та зовнішньому. Утвердження державного суверенітету відбувається не лише безпосередньо на фронті, а й на міжнародному рівні, всередині країни. Водночас, застосування наративного та дискурсивного аналізу надає можливість відстежувати тенденції формування нових підходів до національної безпеки України (неопарадигми) у зарубіжних джерелах, таких як аналітичні статті, дослідження, а також у розвідувальних звітах. Окремої уваги потребують мовні особливості в комунікаціях наших партнерів, які часто вживають терміни, що зменшують масштаб ситуації. Наприклад, замість слова «війна» використовуються такі вирази, як «конфлікт» або «українська криза», а замість слова «фронт» – «лінія бойового зіткнення». Таке заміщення термінів часто проявляється і в текстах нормативних документів.

Зокрема, у пункті 63 Стратегії зовнішньополітичної діяльності України зазначено, що «головною метою зовнішньополітичної діяльності України щодо російської федерації є припинення російсько-українського збройного конфлікту», а в пункті 67 – що «зовнішньополітична діяльність України щодо рф обумовлюватиметься подальшим перебігом російсько-українського конфлікту» [1]. Однак така термінологія є некоректною, оскільки в Україні йде війна, причому з 2014 року. Тож у документах нормативного рівня доцільно використовувати саме термін «війна». Відмічаємо не завжди чітку реакцію відповідних державних органів на застосування у міжнародних відносинах такої термінології, як: «українська криза», «український конфлікт». На міжнародних зустрічах потрібно виправляти наших іноземних колег, оскільки «українська криза» не є предметом комунікації з боку України в рамках війни рф проти неї.

Здійснений нами аналіз уможливив виділити лише декілька актів, предметом яких була саме комунікаційна політика: 1. Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на період до 2025 року [2]; 2. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України [1].

Лінгвістичний аналіз Стратегії забезпечення державної безпеки. Так, лінгвістичний аналіз Стратегії забезпечення державної безпеки України дозволив виявити, що термін «комунікації» використовується лише один раз: у пункті 9, де зазначено «слабкість системи стратегічних комунікацій», що ускладнює протидію цій загрозі на тлі інформаційної експансії з боку російської федерації, зокрема через розширення її інформаційної інфраструктури та контрольованих нею установ на тимчасово окупованих територіях [3]. Подальший аналіз тексту не виявив належного відображення цього напрямку державної політики відповідно до сучасних вимог. Тому можемо констатувати непослідовність у висвітленні комунікаційної політики в межах окремих нормативних актів. Ця тенденція продовжує тези, викладені у пункті 20 Стратегії національної безпеки України 2020 року, де вказано: «Відсутність цілісної інформаційної політики держави, слабкість системи стратегічних комунікацій ускладнюють нейтралізацію загрози деструктивної пропаганди як зовні, так і всередині України, яка, використовуючи суспільні протиріччя, розпалює ворожнечу, провокує конфлікти, підриває суспільну єдність» [4]. В умовах неочевидності

ефективності ООН, відсутності прямих гарантій від НАТО, політична та безпекова комунікація виступають на перший план щодо підписання двосторонніх безпекових угод. Таке партнерство має бути розширене новими масштабними проєктами у сферах безпеки, енергетики, оборони та торговельно-економічної співпраці. Під час війни, також потрібно чіткіше оперувати і не зловживати в текстах комунікаційних стратегій урізноманітненою термінологією на кшталт: «мир», «розвиток», «відновлення», «процвітання» (основна мета, визначена в Стратегії зовнішньополітичної діяльності України). Чим більшою є палітра таких термінів, тим менш зрозумілим для західного світу є стратегічна мета нашої держави. Вона має бути чітко визначеною, зрозумілою, тоді й зміст комунікаційної політики буде прозорим та зрозумілим. Ця мета має бути визнана консенсуально як серед політичних еліт, так і впроваджена у відповідних нормативних актах, зокрема стратегіях, концепціях. Узгодженість, синхронізація, послідовність — ось запорука і передумови формування ефективної державної комунікаційної політики.

Висновки. Для формування ефективної комунікаційної політики на сучасному етапі зумовлює вирішення наступних завдань: 1. Узгодження ключової термінології як в рамках наукового дискурсу, так і в рамках чинних нормативних актів, що регулюють суспільні відносини у сфері комунікаційної політики. 2. Гармонізація та синхронізація законодавства у сфері комунікаційної політики. 3. Розроблення Стратегії державної комунікаційної політики України, в якій доцільно визначити ключові засади державної політики, спрямованої на формування комунікаційних спроможностей системи органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства з метою реалізації стратегії розвитку України. 4. Створення сучасної комунікаційної інфраструктури, використання штучного інтелекту з метою просування цілей комунікаційної політики України. Безпека України — безпека демократичних цінностей світу, та важливий чинник для забезпечення міжнародної безпеки, — основа авторського бачення неопарадигми національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України: Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 448/2021.
2. Стратегія комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції на період до 2025 року : Розпорядження КМУ від 22 грудня 2023 р. № 1203-р.
3. Стратегія забезпечення державної безпеки України : Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022.
4. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини — безпека України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020.

Юрій Аліна Олександрівна

Advancing media literacy as a strategic framework for mitigating foreign political disinformation: the Swedish perspective

In the modern information environment, disinformation has become an important tool for external actors to influence domestic politics and public opinion in various countries. The primary goal of such campaigns is to undermine trust in governmental structures, ignite social conflicts, and influence international politics. Considering the aforementioned challenges, Sweden has implemented systematic approaches to enhancing citizens' media literacy.

The Swedish Psychological Defence Agency acts as a key coordinator of measures to counter informational threats, ensuring cooperation between government agencies, educational institutions, and civil society organizations [1]. Particular attention is given to integrating media literacy into the education system. Educational materials are developed for schools to help students

analyse media content and identify fake news, while specialized training courses are conducted for teachers. This approach fosters the development of critical thinking among both youth and adults.

In addition, civic initiatives play a significant role. For example, the “Internetkunskap” platform provides practical tools for fact-checking, while information campaigns raise public awareness about the risks of disinformation, particularly during elections [2]. Another important component is the support for independent journalism, which conducts fact-checking and disseminates reliable information via social media platforms.

Thanks to these measures, Sweden has achieved significant success. The population of the country demonstrates increasing trust in official sources of information and actively engages in fact-checking. However, challenges remain: external actors continually adapt their methods by leveraging new platforms and technologies. Sustainable funding and support at all levels are required to maintain the effectiveness of these initiatives.

Sweden’s experience can be valuable for other countries, including Ukraine. Integrating media literacy into educational programs, fostering active civic participation, and ensuring cooperation between the state and media can serve as effective tools for countering disinformation. International collaboration in this field is a key element in ensuring information security and strengthening societal resilience to external threats.

Another important area is the preparation of teachers and other educators to work in the context of informational threats. In Sweden, specialized courses for educators are organized, which include analysing modern disinformation tactics and methods for identifying them. This ensures high-quality preparation of the younger generation for dealing with information challenges.

Sweden also emphasizes cooperation with international partners in the field of information security. Sharing experiences with other EU countries and establishing joint initiatives enhance the effectiveness of countering disinformation and ensure better coordination of efforts at a global level. Notable joint projects include collaborative efforts with EU institutions to develop guidelines for media literacy education and campaigns to raise awareness about the dangers of online disinformation. Sweden is actively engaged in research projects under the Horizon Europe framework that focus on developing technological solutions to identify and combat fake news. Notable initiatives include VIGILANT and FERMI, which are designed to assist law enforcement agencies in tackling disinformation [3]. These projects aim to create advanced tools for detecting manipulated media, investigating disinformation campaigns, and evaluating their societal impact.

The role of technological tools is also critical in the fight against disinformation. Sweden invests in the development of software for media monitoring and detecting fake news. These technologies enable rapid responses to new threats and reduce their impact on society. An important lesson for other countries is Sweden’s openness to public dialogue. Continuous engagement with the population, considering their requests and needs, helps build trust between society and the government. This approach can be effectively applied in Ukraine to enhance citizens’ awareness and resilience to disinformation.

Список використаних джерел:

1. Youth Wiki: Europe’s Encyclopedia of National Youth Policies. Sweden. European Commission. 2024. URL: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/sweden/68-media-literacy-and-safe-use-of-new-media> (дата звернення: 10.10.2024).
2. The Swedish Internet Foundation. URL: <https://internetstiftelsen.se/en/> (дата звернення: 11.10.2024).
3. EU funded research projects help combat disinformation ahead of elections. European Commission. 2024. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/news/eu-funded-research-projects-help-combat-disinformation-ahead-elections-2024-05-30_en (дата звернення: 11.10.2024).

Публічна дипломатія в Україні під час повномасштабного вторгнення на прикладі соцмереж МЗС

У еру цифрової дипломатії виклики та загрози іміджу країни постають із новою, до цього небаченою швидкістю. І відповідне реагування на них вимагає максимальної концентрації та стратегічного планування. А в умовах війни низка нових додаткових проблем постає перед Міністерством закордонних справ (далі - МЗС) з огляду на складність формування наративів та велику увагу, прикуту до суб'єктності України на міжнародній арені.

З початком повномасштабного вторгнення Україна стала центром світових новин, але головним наріжним каменем було формування наративів про країну не нею самою, а її сусідами, ворогами та іншими міжнародними акторами, які подавали інформацію упереджено, заангажовано та з огляду на власний попередній досвід. Тому головним викликом для МЗС стало взяти в свої руки управління медійним простором та почати формувати новий образ України – країни у війні, країни гідності та стійкості.

Безпосередньо перед російським вторгненням 2022 року парламент України ухвалив закон, що дозволяє зберігати дані в хмарі протягом війни та одного року після неї. А в березні Кабінет Міністрів дозволив зберігати державні дані в хмарі за межами України. [1]. Це виявилось далекоглядним кроком, оскільки він забезпечує додатковий, але не повний захист чутливих даних від кібератак, забезпечує наявність резервних копій у разі руйнування центрів обробки даних та полегшує обмін даними для переміщених українців по всій Європі. Таким чином, усі дані, що містяться у Дії та усі офіційні українські канали комунікації стали захищеними від атак та викрадень.

Пік глобального інтересу до України припав на період з 20 лютого по 5 березня. За даними Google trends запити про країну увійшли у топ'ять за кількістю (третє місце у категорії "Пошуки") [2].

У 2022 році охоплення цифрової екосистеми Ukraine.ua, яка об'єднує офіційний сайт України та сторінки нашої держави в соціальних мережах, перевищило 1 мільярд. Сторінка Ukraine.ua в інстаграмі набрала понад 1 мільйон підписників та увійшла до топ-5 офіційних сторінок країн світу в інстаграмі. [3] Саме тому необхідність заповнити інформаційний простір зросла у пропорційному співвідношенні. Крім того, Російська Федерація роками формувала потужні канали комунікації на міжнародну аудиторію і заповнювала ефір відповідними наративами. Отримавши увагу аудиторії такою ціною Україна не могла собі дозволити втратити її.

У період з 22 лютого до 22 березня було опубліковано 243 пости на Instagram-аккаунті ukraine.ua. Серед тематики: висвітлення обстрілів України російськими військами, висвітлення злочинів російських військ на території України, трагічні історії українців та українських біженців, успіхи спортсменів на міжнародній арені, підтримка іноземних партнерів, нагороди світового рівня представникам українського уряду, історії українського протистояння та незламності, публікації про Україну у світових виданнях, творчість українців та іноземців для підтримки країни.

Крім того МЗС вдалось запустити креативні партнерства із United24, інфлуенсерами та світовими знаменитостями (Шон Пенн, Кіра Найтлі, Міла Куніс, Кейт Бланшет, The Imagine Dragons та ін.), креативними та івент агенціями, шеф-кухарями (Євген Клопотенко та Володимир Ярославський), дизайнерами (Руслан Багінський) та спортсменами (Еліна Світоліна, Андрій Шевченко, Олександр Зінченко, Ярослава Магучих та ін.).

Серед кейсів успішної комунікації також хештеги запуснені у мережі X. #StandwithUkraine отримав охоплення більше 2,5 млн користувачів. #BoycottRussianSport запуснений з метою відсторонити, а згодом і не допустити повернення російських та білоруських спортсменів на міжнародні змагання зібрав більше 10 млн переглядів. #RussianLanguageDay in Kahovka було створено через недоречне привітання від X аккаунту

ООН до дня російської мови у день підриву Каховської дамби російськими військами, що призвело до екоциду величезної території. Хештег зібрав більше 15 млн переглядів. Під #FreeTheLeopards було запущено глобальний флешмоб, учасники якого в Україні та за кордоном масово одягали леопардовий принт та ділились фото у соцмережах. У результаті Україна отримала танки Leopards II. Під час блекаутів МЗС запустили #LightUpUkraine, у результаті якого більше 60 знакових будівель вимкнули світло на підтримку України. Також було зібрано \$2,9 млн на генератори для українських лікарень.

Таким чином, МЗС вдалось утримати увагу аудиторії та створити контент для озвучення власної версії війни. Контент був спрямований на руйнування російських наративів та висвітлення реальних подій, а також російських злочинів на території держави. Також вдалось використати інструменти партнерств, завдяки яким меседжі отримала ширша аудиторія та вдалось досягти не лише цілей інформування, а й інтеграції та фандрейзингу. Шалене охоплення та високий рівень взаємодії свідчить про успіх кампаній.

Список використаних джерел:

1. Ingram, G., & Vora, P. (2024). Ukraine Digital Resilience in a Time of War. Washington: Brookings Institution. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2024/01/Digital-resilience-in-a-time-of-war-Final.pdf>
2. Brand Ukraine. (2023). #UkraineUA увійшла до топ-5 офіційних сторінок країн світу в Instagram. URL: <https://brandukraine.org.ua/uk/news/ukraineua-uvijshla-do-top-5-oficijnih-storinok-krayin-svitu-v-instagram/>
3. Visit Ukraine Today. (2022). What Are the Most Common Queries About Ukraine on Google and What Are Foreigners Most Interested In? URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2734/what-are-the-most-common-queries-about-ukraine-on-google-and-what-are-foreigners-most-interested-in#top-zapiti-u-google-u-2022-roci-naipopolyarnisi-temi>
4. Instagram #UkraineUA – Офіційна сторінка України у соцмережі Instagram. URL: <https://www.instagram.com/ukraine.ua>
5. Twitter MFA Ukraine (X) – Офіційний акаунт Міністерства закордонних справ України. URL: https://twitter.com/MFA_Ukraine

Теренник Валерія Ігорівна

Співробітництво між Україною та НАТО у сфері інформаційної безпеки

Співробітництво між Україною та НАТО у сфері інформаційної безпеки є критично важливим у світлі ескалації гібридних загроз та повномасштабної війни, що розпочалася в 2022 році. В умовах глобалізованого інформаційного простору, де кібератаки та дезінформація використовуються як інструменти впливу та залякування, захист національних інформаційних систем є пріоритетним завданням для збереження суверенітету та забезпечення внутрішньої стабільності держави. Як зазначено в дослідженні Національного інституту стратегічних досліджень України, саме російська агресія проти України стала стартовою точкою формування нової гібридної реальності у світовій системі безпеки, яка передбачає застосування різних інструментів впливу, зокрема інформаційного та кібернетичного [1]. Тож зважаючи на те, що стратегічна комунікація, активна взаємодія із суспільством та посилення спроможності протидіяти дезінформації є ключовими складовими стійкості інформаційної політики, активне партнерство з НАТО надає Україні не лише доступ до сучасних технологій та методів протидії кіберзагрозам, а й створює можливості для інтеграції у глобальну систему безпеки [2]. Таким чином, посилення співпраці у сфері інформаційної безпеки є надзвичайно актуальним для забезпечення стабільності в регіоні та для успішної протидії загрозам сучасної гібридної війни. Аналіз теми дає можливість виявити потенційні можливості для поглиблення співпраці та прогалини, що потребують усунення.

1. Виклики інформаційної безпеки у контексті гібридної війни:

Україна зіткнулася з надзвичайно складною ситуацією: комплексні атаки на її інформаційні інститути та системи з боку росії є як систематичними, так і масштабними. На думку експертів, використання кіберпростору у сучасній війні стало визначальним елементом гібридного протистояння, а кібератаки проти державних установ та критичної інфраструктури України демонструють постійне ускладнення цієї загрози [3]. До найпоширеніших форм загроз належать кібернетичні атаки на критичну інфраструктуру, активні дезінформаційні кампанії та маніпуляції з метою підриву довіри до демократичних процесів і міжнародного іміджу країни. Такі загрози вимагають не лише технічних рішень, але й значної підтримки в питаннях стратегії, ресурсів та професійної підготовки, яку НАТО може забезпечити в рамках відповідних програм. Наразі, запроваджені в Україні стратегії включають «як реактивні, так і проактивні заходи у протидії дезінформації, засновані на міжнародних практиках, зокрема НАТО» [1, 2].

2. Інституційні рамки та механізми співробітництва:

Ключовою складовою партнерства є також стратегічна інтеграція з євроатлантичними стандартами через впровадження заходів стратегічної комунікації та посилення правової бази у сфері інформаційної безпеки [2]. Одним із найважливіших документів, що визначають співпрацю України та НАТО у сфері кібербезпеки, є Комплексний пакет допомоги НАТО (CAP) для України, ухвалений у 2016 році, а оновлений у 2022. Цей документ став фундаментом для інтеграції України у євроатлантичний кіберпростір, дозволяючи залучати передові технології для захисту інформаційних систем [3]. Участь України у Програмі підвищення обізнаності про кіберзагрози НАТО (Cyber Defence Pledge) з 2023 року також сприяє зміцненню національної безпеки завдяки глибокій інтеграції з принципами кіберстійкості НАТО.

3. Основні форми співпраці та реалізовані проекти:

Приєднання до Центру НАТО з кіберзахисту: Україна офіційно приєдналася до Центру передового досвіду з кібероборони НАТО (CCDCOE) в Естонії, що є міжнародною платформою для обміну передовими практиками.

Програми навчання та підготовки: НАТО активно залучає українських фахівців до навчання та тренувань, спрямованих на підвищення обізнаності щодо сучасних кіберзагроз та засобів захисту.

Спільні кібернавчання: Спільні кібернавчання, зокрема Locked Shields, допомогли Україні випробувати здатність до ефективної співпраці з країнами-членами НАТО у реагуванні на кіберзагрози, що є важливим етапом посилення стійкості країни у цій сфері [3].

4. Перспективи та виклики співробітництва:

Незважаючи на суттєві досягнення, партнерство України з НАТО у сфері інформаційної безпеки зіштовхується з викликами, такими як обмеженість фінансових і технічних ресурсів та потреба у гармонізації національної кіберстратегії з загальноєвроатлантичними стандартами. Експерти підкреслюють, що для подальшого розвитку співробітництва необхідна більша координація зусиль України та НАТО в усіх аспектах безпеки, враховуючи вплив сучасної гібридної війни на глобальні процеси [1]. Водночас збереження високого рівня політичної підтримки цього напрямку є ключовим для подальшого розвитку партнерства та інтеграції з НАТО.

Отже, співробітництво України та НАТО у сфері інформаційної безпеки відіграє вирішальну роль у зміцненні регіональної стабільності та глобальної безпеки. Як зазначив В. Горбулін: «сучасний світ перебуває в умовах гібридної війни, що потребує принципово нових підходів у побудові міжнародної системи безпеки» [1]. І посилення партнерства України та НАТО сприятиме не лише зміцненню національної кібернетичної оборони України та інтеграції країни до євроатлантичного безпекового простору, а й покращенню безпекової ситуації та протистояння сучасним гібридним загрозам в усьому світі.

Список використаних джерел:

1. Horbulin V. The World Hybrid War: Ukrainian Forefront. Kharkiv: Folio, 2017. (https://niss.gov.ua/sites/default/files/2017-01/GW_engl_site.pdf)

2. Hurkivska, A. (2024). Ukraine's Information Security Resilience Amidst Contemporary Warfare: Policy Context in Development. *Social Sciences & Humanities Open*, 28 pages. National Academy of Sciences of Ukraine; Södertörn University (University College of Southern Stockholm). (https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4896495)
3. Shypovskiy, V., Cherneha, V., & Marchenkov, S. (2020). Analysis of the ways of improvement of Ukraine–NATO cooperation on cybersecurity issues. (<https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/197/198>)
4. Дубов Д.В. Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва. Київ: НІСД, 2014. (https://niss.gov.ua/sites/default/files/2015-02/Dubov_mon-89e8e.pdf)

Деревляний Давид Васильович

Поєднання інформаційних та конвенційних методів ведення війни на прикладі сучасних конфліктів

Усі сучасні війни – чи то пак, конфлікти – до певної міри можна назвати гібридними. Методи ведення війни у XXI сторіччі охоплюють протистояння в інтернет-просторі, радіоелектронну боротьбу, сутички з використанням зброї, хакерські атаки, напади на інфраструктуру та багато інших засобів ураження супротивника. Ця стаття розповідає про поєднання інформаційних та конвенційних методів ураження на прикладі двох сучасних конфліктів – російсько-української війни та протистояння Ізраїлю з Іраном.

Частим у вживанні терміном – і навіть розмовним виразом – стала аббревіатура ІПСО «інформаційні психологічні спеціальні операції». ІПСО під час російсько-української війни дуже часто корелюють із атаками конвенційними методами – себто ракетами, дронами-камікадзе та авіанальотами. Найчастіше такі ІПСО пов'язані з відключеннями світла – про розтрощання коштів та продажу згенерованої електрики закордон. [1]

Українські контрзаходи включають у себе доволі широкі дії – як правило, вони включають у себе точкові удари по колаборантам або вищому офіцерському складу російських збройних сил та протистояння у атаках на сайти та телеканали держави-агресора. Однією з найуспішніших атак можна назвати удар по «Правосуддю» – автоматизований системі електронного документообігу в усіх судах Російської Федерації усіх юрисдикцій та рівнів. Виведення з ладу відповідного ресурсу значно ускладнить роботу усієї системи юстиції супротивника. [2]

Більш багатою та різноманітною є протистояння Ізраїлю та Ірану – проксі-війна цих двох держав іноді виходить на нові рівні ескалації та прямого їх зіткнення. Ізраїль та Іран активно підтримують своїх союзників і проксі-групи в країнах, де тривають збройні конфлікти, таких як Сирія, Ліван, Ірак та Ємен. Іран надає військову, фінансову та технічну допомогу шиїтським бойовикам, включаючи «Хезболлу» в Лівані та «ХАМАС» у Газі, а також підтримує уряд Башара аль-Асада в Сирії. Ізраїль, в свою чергу, неодноразово завдавав ударів по об'єктах, пов'язаних з іранськими інтересами в цих країнах, намагаючись не дозволити Ірану зміцнити своє військове присутність поблизу ізраїльського кордону. Значна частина ізраїльських конвенційних нападів, кібератак та боротьби у інформаційному просторі проти Ірану стосується його ядерної програми.

Важливою віхою у протистоянні двох держав є перше використання прицільної кіберзброї – комп'ютерного вірусу Stuxnet, що був спрямований проти центрифуг на заводі зі збагачення урану в Натанзі. Вірус впливав на програмне забезпечення, яке керувало промисловими системами (SCADA), створеними компанією Siemens. Основна мета — прискорення або уповільнення роботи центрифуг, що призводило до їхнього зношення чи поломки, водночас не викликаючи підозр у операторів. Кібератака Stuxnet призвела до значної затримки ядерної програми та початку нової ери в конфліктах, де критична інфраструктура стала основною мішенню і для мережових атак. [3]

Метою ж ракетних ударів Ізраїлю наприкінці жовтня 2024 року було знищення діючого дослідницького центру з розробки ядерної зброї. Згідно з ізраїльськими та

американськими даними, там проводилися роботи з моделювання, металургії та досліджень вибухових матеріалів, які могли мати як цивільне, так і військове застосування. Внаслідок атаки цю будівлю було повністю зруйновано, що завдало значної шкоди відновленню Іраном програм ядерних досліджень. Зокрема, ізраїльські чиновники заявляють про знищення високотехнологічного обладнання, призначене для створення пластичних вибухівок, необхідних для активації ядерного пристрою. [4]

Варто відзначити, що Іран проводить свої конвенційні удари – зокрема, тільки за 2024 рік так званий «Корпус вартових ісламської революції» санкціонував дві атаки на Ізраїль – своїми дронами-камікадзе типу «Шахед» та балістичними ракетами 13 квітня та 1 жовтня 2024 року. Крім того, іранські сили також проводили власні кібероперації (такі, як «Операція Абабиль»). Напади, здійснені через розподілені атаки типу відмови в обслуговуванні (DDoS) на банківські установи США та Ізраїлю, мали на меті дестабілізацію роботи комерційних сайтів. [5]

Сучасні конфлікти, попри їхню унікальність, мають спільний знаменник — гібридність. Вони поєднують конвенційні методи ураження із інформаційними та кібернетичними засобами, перетворюючи війну на багатовимірну взаємодію. Уроки російсько-української війни та протистояння між Ізраїлем та Іраном показують, як інформаційні операції (ІПСО) взаємодіють із фізичними ударами по інфраструктурі, створюючи синергетичний ефект для досягнення військових і політичних цілей. Приклади двох сучасних конфліктів свідчать про зміну парадигми ведення війни у XXI столітті, де перемога досягається не лише завдяки військовій силі, а й за рахунок комплексного застосування інформаційних, кібертехнологічних та конвенційних методів.

Список використаних джерел:

1. Міненерго попередило українців про активізацію ворожих ІПСО. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/07/02/novyna/suspilstvo/minenerho-poperedylo-ukrayincziv-pro-aktyvizacziyu-vorozhyx-ipsa>
2. Кіберфахівці ГУР зламали держсистему всіх судів Росії. Kyiv Post. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/40139>
3. How Digital Detectives Deciphered Stuxnet, the Most Menacing Malware in History. Wired. URL: <https://www.wired.com/2011/07/how-digital-detectives-deciphered-stuxnet/>
4. Ізраїль знищив в Ірані секретну лабораторію, де проводили ядерні дослідження. Бабель. URL: <https://babel.ua/news/112710-axios-izrajil-znishchiv-v-irani-sekretnu-laboratoriyu-de-provodili-yaderni-doslidzhennya>
5. Iran blamed for cyberattacks on U.S. banks and companies. The Washington Post. URL: https://web.archive.org/web/20130620170129/http://articles.washingtonpost.com/2012-09-21/world/35497878_1_web-sites-quds-force-cyberattacks

Мариун Іван Сергійович

Адаптація законодавства України до GDPR у контексті євроінтеграційного процесу

Загальний регламент захисту даних (англ. General Data Protection Regulation (GDPR)) є одним із найсуворіших законів як таких; це регламент про збір і обробку особистої інформації від осіб, які проживають у Європейському Союзі (ЄС) і за його межами.

Загальний регламент захисту даних (GDPR) задав високий стандарт регулювання обробки персональних даних, який має екстериторіальну дію. Згідно зі статтею 3 GDPR, його вимоги поширюються на опрацювання персональних даних фізичних осіб, що перебувають на території ЄС, а також на компанії, які здійснюють опрацювання таких даних, незалежно від місця їхнього розташування. [1] Для України, яка задекларувала намір досягти членства в ЄС, адаптація законодавства у сфері захисту даних є частиною зобов'язань, які впливають з Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Ще у 2020 році (період до повномасштабного вторгнення здійсненого на Україну) Мінцифри мало намір почати розробляти оновлений ЗУ «Про персональні дані» з урахуванням впливу GDPR на міжнародні компанії, які ведуть свою діяльність на європейському ринку. Аналіз показав, що на міжнародному рівні GDPR як правова регуляторна основа набуває дедалі більшого значення. Він є найважливішим стандартом у західному світі, який вже змінив законодавство та діловий підхід провідних країн G7. [2]

Закон України «Про захист персональних даних», ухвалений у 2010 році, був першим кроком до впровадження регуляції у цій сфері. Однак зараз він суттєво поступається європейським стандартам і не враховує багатьох вимог, закладених у GDPR, який прийняли у 2016 році і який вступив у силу у 2018 році.

У 2021 році було запропоновано законопроект №6177 «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації». Законопроект передбачає створення органу, що контролюватиме захист персональних даних. У 2022 році було внесено проект Закону «Про захист персональних даних» №8153. У 2023 було організовано обговорення цього законопроекту, яке включало понад 100 учасників, зокрема депутатів, урядовців, експертів і представників бізнесу. Він має на меті оновлення правового регулювання обробки персональних даних в умовах збройної агресії та цифровізації, а також приведення українського законодавства у відповідність до європейських стандартів (зокрема GDPR). Експерти Ради Європи, зокрема Діана Шинкунієне та Нана Ботчорішвілі, які брали участь у підготовці правового висновку, підкреслили важливість створення ефективної системи захисту даних в Україні. Вони зазначили, що законопроект потребує уточнень, зокрема щодо умов обробки даних та доступу органів до персональної інформації, а також необхідності забезпечення належної роботи контролюючого органу. У зв'язку з цим, відзначено, що захист персональних даних в умовах війни має особливу важливість для забезпечення безпеки громадян та бізнесу. [5]

Проект Закону №8153 пропонує кілька змін у сфері захисту персональних даних, зокрема він деталізує права громадян та обов'язки контролерів (що «означає фізичну чи юридичну особу, орган публічної влади, агентство чи інший орган, який самостійно чи спільно з іншими визначає цілі та засоби опрацювання персональних даних»). Законопроект чітко визначає обов'язки щодо інформування про збір і обробку даних, а також про зміни в цілях обробки. Він також гармонізує термінологію з європейськими стандартами, зокрема вводячи визначення біометричних та генетичних даних. Проект розмежовує підходи до обробки чутливих даних залежно від мети їх обробки та включає права громадян, зокрема на забуття, обмеження обробки та мобільність даних. Окремо визначається порядок обробки даних після смерті особи з дозволу родичів. Законопроект також передбачає обов'язки щодо впровадження заходів безпеки та процедури повідомлення про витік даних, а також уточнює, хто має право на отримання персональних даних за кордоном та в яких випадках це дозволено. Крім того, законопроект встановлює штрафи до 150 млн грн або 8% обороту юридичної особи за порушення законодавства. [6]

Загалом, адаптація законодавства України до Регламенту Європейського Союзу з охорони персональних даних є важливим етапом у процесі євроінтеграції країни. Внесення змін до національних законів, що регулюють захист персональних даних, дозволяє Україні відповідати вимогам ЄС і забезпечити належний рівень захисту прав громадян у цифровому середовищі. Прийняття нового законодавства, що гармонізує національні норми з GDPR, сприятиме підвищенню прозорості обробки персональних даних, посиленню прав громадян на контроль над власною інформацією та забезпеченню високих стандартів захисту даних у час, коли в Україні так розвинена програма «держава у смартфоні»

Паралельно з цим, адаптація законодавства до GDPR відкриває Україні доступ до єдиного цифрового ринку ЄС, сприяючи розвитку бізнесу та покращенню міжнародних відносин. Однак важливим викликом є реалізація цих змін на практиці, оскільки потребується створення ефективних механізмів контролю та забезпечення виконання нових

норм. Крім того, ризик залишати надмірну дискрецію органам влади, що відповідають за захист даних, може призвести до проблем у застосуванні норм у реальних умовах.

Список використаних джерел:

1. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text (дата звернення: 15.11.2024).
2. Погоджуємо українське законодавство про захист персональних даних до стандартів ЄС. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/pogodzhuyemo-ukrayinske-zakonodavstvo-pro-zahist-personalnih-danih-do-standartiv-yes> (дата звернення: 15.11.2024).
3. Картка законопроєкту - Законотворчість. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/27996> (дата звернення: 15.11.2024).
4. Картка законопроєкту - Законотворчість. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/40707> (дата звернення: 15.11.2024).
5. Council of Europe. Захист персональних даних українців на часі – обговорення висновку Ради Європи щодо проєкту Закону «Про захист персональних даних» №8153 від 25.10.2022 р. - Офіс Ради Європи в Україні - www.coe.int. Офіс Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/protection-of-ukrainians-personal-data-is-on-time-an-expert-discussion-of-the-opinion-provided-by-the-council-of-europe-on-the-draft-law-no.-8153-of-25.10.2022-on-personal-data-protection-> (дата звернення: 17.11.2024).
6. Обов'язкове інформування, контроль та великі штрафи: як новий законопроєкт змінює правила захисту персональних даних. VoxUkraine | «Вокс Україна» – більше ніж найкраща аналітика про Україну. URL: <https://voxukraine.org/obovyazkove-informuvannya-kontrol-ta-velyki-shtrafy-yak-novyj-zakonoprojekt-zminyuye-pravyla-zahystu-personalnyh-danyh> (дата звернення: 17.11.2024).

МЕНТАЛЬНІ СКЛАДОВІ УКРАЇНСТВА ЯК ЧИННИК СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Єрошин Андрій Геннадійович

Сценарії перспектив завершення російсько-української війни: експертна оцінка станом на осінь 2024 року

Зміна політичних еліт в США внаслідок програшу правлячої демократичної партії у передвиборчій боротьбі за Білий дім, Сенат та Конгрес неодмінно призведе до тектонічних зсувів у зовнішній та безпековій політиці одного з ключових міжнародних акторів на планеті. Зокрема, існують ризики, що новий президент США Д. Трамп різко перенесе увагу Вашингтона на індійсько-тихоокеанський регіон, бо він є «фактором майбутньої безпеки та процвітання Америки». Так, згідно звіту від аналітичного центру The Heritage Foundation «Імператив визначення пріоритетів. Стратегія захисту інтересів Америки у більш небезпечному світі», 60% світового ВВП та 2/3 світового економічного зростання зосереджені саме в цьому регіоні, де присутня нова зростаюча та агресивна потуга – Китай. Водночас сумнівно, що США в змозі вести одночасно дві повноцінні військові кампанії в Європі та на Тихому океані. Отже, присутність традиційних американських сил в ЄС може бути скорочена, окрім американської «ядерної парасольки» у відповідному сегменті НАТО. По суті, Вашингтон підштовхує країни ЄС до більшої самостійності в сфері власної безпеки, включно з тим, щоб взяти на себе більшу відповідальність за підтримку України як фінансово, так і зброєю задля того, щоб завдати РФ низки військових поразок й переконати В. Путіна, що він не здобуде перемоги у війні на виснаження проти об'єднаної Європи та України [1]. І хоча вже не йде мова про вихід США з НАТО, чим свого часу погрожував Д. Трамп, значна частка країн-учасниць Альянсу не дотримуються своїх зобов'язань щодо

витрат 2% ВВП на оборону до кінця 2024 року. Наразі найбільше інвестують у сектор оборони: Польща – 4,1% ВВП, Естонія – 3,4%, США – 3,4% [2].

Можливі наміри нової адміністрації Білого дому переключити фокус уваги США на Китай та реалізувати передвиборчу обіцянку Д. Трампа «впродовж 24 годин» зупинити неспровоковану російську війну проти України, формують кілька сценаріїв завершення конфлікту [3].

Один з них передбачає, що Україна погоджується тимчасово поступитися територіями, які вже захопила російська окупаційна армія, в обмін на членство в НАТО. Повернення територій передбачається в майбутньому виключно дипломатичним шляхом. І хоча більшість громадян України прагнуть миру та членства в Альянсі, такий компроміс з Москвою може мати негативні наслідки для внутрішньої стабільності України. Водночас Вашингтон побоюється, що прискорений вступ України в НАТО до завершення війни, а отже і активація гарантій безпеки згідно статті 5 договору, призведе до прямого зіткнення США та РФ – двох ядерних держав. Тож застосування західнонімецької моделі для прийняття Києва в оборонний блок має низку критичних ризиків. Зокрема й те, що тимчасові кордони між українськими та російськими силами, за які йде щоденна запекла боротьба, не дозволяють чітко визначити, на яку територію розповсюджується стаття 5 НАТО, а яка тимчасово окупована. Тому головним викликом залишиться готовність США та країн ЄС взяти на себе військові зобов'язання щодо захисту України. Крім того, якщо офіційний Київ погодиться на запропоновану модель «членство в НАТО в обмін на території», юридична процедура приєднання завдяки своїй бюрократичній складності вимагатиме часу та згаджених дій усіх членів оборонного блоку, включно з Угорщиною та Словаччиною, позиція яких щодо членства України в Альянсі є досить особливою.

Головне, що такий сценарій не враховує позиції РФ, яка ставить за мету окупувати всю територію України з подальшим знищенням української державності. Тим більше, що окупація України не є кінцевою здобиччю Кремля, враховуючи бажання РФ повернути свій вплив в Центрально-Східній Європі та Балтії. Побажання Кремля були озвучені у 2021 році в так званому ультиматумі Альянсу, згідно з яким «НАТО треба збирати манатки та вирушати на рубежі 1997 року» [4]. Тож запропонований сценарій, за оцінкою Інституту зовнішньополітичних досліджень, свідчить про небажання Заходу вдаватися до більш проактивної політики щодо РФ, та є «повторенням помилок, які Захід робив по відношенню до Росії ще по закінченню холодної війни та які ще жодного разу не приносили йому бажаних довгострокових результатів» [5].

За іншим сценарієм, США змусять Україну погодитися на «заморозку» війни зі створенням демілітаризованої зони довжиною в понад 1 тис. км, що залишить під контролем РФ захоплені нею регіони – близько 20% території України. Крім того, щоб пом'якшити позицію Кремля, Україну також змусять погодитись не прагнути до членства в НАТО протягом наступних 20 років [6].

Свою чергою аналітик Chatham House Дж. Лоу розглядає чотири можливі сценарії закінчення російсько-української війни:

- №1. «Довга війна» на виснаження зі знищенням української економіки та інфраструктури, більшими людськими втратами та міграцією населення;
- №2. «Заморожений конфлікт» та тимчасове перемир'я, що стабілізує лінію фронту та дозволить сторонам підготуватися до нових бойових дій;
- №3. «Перемога України» внаслідок різкої зміни політики Заходу, надання союзниками зброї та військової підтримки, що дозволить Україні відтіснити окупаційні війська РФ, наприклад, до лінії розмежування 23 лютого 2022 року. Глибокі інституційні реформи в Україні призведуть до прискореного приєднання до ЄС та швидкої інтеграції до НАТО;
- №4. «Поразка України» внаслідок припинення підтримки Заходу і військового краху. Прийняття Україною російських умов капітуляції (зміна уряду,

демілітаризація, нейтралітет) і фактичного поділу країни, включно з визнанням територіальних втрат [7].

Загалом усі поточні сценарії перспектив завершення російсько-української війни характеризуються відсутністю чітких гарантій безпеки для України в післявоєнний період, які б унеможливили чергову агресію РФ та створили умови для відновлення України, залучення іноземних інвестицій, економічного розвитку тощо. Фактично, щоб уникнути пастки Будапештського меморандуму, ядерні держави – США, Велика Британія та Франція – повинні взяти на себе юридичні прямі гарантії, що у випадку нападу РФ на Україну, в яких територіальних межах вона б не була, негайно застосують максимально потужну конвенційну силу проти агресора. Навіть за умови, якщо Україна на той момент не буде повноправним членом НАТО, на якого розповсюджується стаття 5 договору.

Список використаних джерел:

1. DEFENSE EXPRESS. (2024, 6 листопада). Головні плани Трампа щодо оборони США, НАТО та України без передвиборчого популізму | Defense Express. Військовий портал Defense Express - все про військову справу. https://defence-ua.com/army_and_war/golovni_plani_trampa_schodo_oboroni_ssha_nato_ta_ukrajini_bez_pere_dviborchogo_populizmu-17108.html
2. Culbertson, A. (2024, 11 листопада). Donald Trump committed to NATO and is right to push Europe to increase funding, UK defence secretary John Healey says. Sky News. <https://news.sky.com/story/donald-trump-committed-to-nato-and-right-to-push-europe-to-increase-funding-uk-defence-secretary-john-healey-says-13252519>
3. Радіо Свобода. (2024, 7 листопада). Зеленський про обіцянку Трампа щодо закінчення війни: деталі невідомі, але «швидко – це втрати для України». <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-tramp-zakinchennia-viyny/33192426.html>
4. Українська правда. (2022, 9 січня). Переговорник від РФ у Женеві заявив, що НАТО “треба збирати манатки”. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/01/9/7319822/>
5. Інститут зовнішньополітичних досліджень. (2024, жовтень). Вибір Заходу: краще поганий мир з Росією ніж її поразка у війні з Україною. FPRI. <https://www.fpri.kiev.ua/archives/INTERNATIONAL%20WEEKLY%20№15%2001.09.2024%20-%2015.09.2024.pdf>
6. Нинько, Д. (2024, 14 листопада). Волц: Трамп планує посадити Україну і РФ за стіл переговорів – DW – 14.11.2024. dw.com. <https://www.dw.com/uk/volc-tramp-planue-posaditi-ukrainu-i-rosiu-za-stil-peregovoriv/a-70774930>
7. Скаврон, Б. (2024, 26 жовтня). Чотири сценарії завершення війни в Україні: якими будуть наслідки — оцінка британського аналітика. ТСН.ua. <https://tsn.ua/ukrayina/chotiri-scenariyi-zavershennya-viyni-v-ukrayini-yakimi-budut-naslidki-ocinka-britanskogo-analitika-2687868.html>

Корень Євген Русланович

Тіньові прояви архетипу матері (на прикладі окремої української казки)

Емпіричним матеріалом, що використаний у даній роботі є українська народна казка «Про чоловіка що мав злу жінку». Сюжет цієї казки починається з опису пари – хлопця та дівчини, котрі полюбили одне-одного та на четвертий рік одружились [1]. Далі відбувається опис сімейного сценарію, котрий описується як можливий, проте, в контексті даної казки, виявляє собою прояви архетипу тіні. Представлено сценарій знецінення чоловіка після того, як його дружина народила двох дітей.

Дане знецінення виявляється у безпосередній вказівці в тексті, де вказано, що через певний час, після народження дітей, жінка зненавиділа свого чоловіка та регулярно виявляла свою ненависть у поведінці. Будь-яка дія чоловіка не могла догодити жінці, на що вказує народний оповідач. Не дивлячись на це, чоловік намагався її заспокоїти, проте, у нього

нічого не вийшло. Поведінка жінки виявлялася, згідно опису сюжету, у постійній критиці та сварках на чоловіка, котрий апріорі виявлявся «винним» та «негідним» виконавцем жіночої волі [1].

Окремі акти такої поведінки ілюстровано у сюжеті, коли жінка посилає чоловіка до лісу збирати дрова. За процесом збору чоловік знаходить посеред лісу глибоку яму [1]. Образ ями є репрезентацією, що вказує на відповідні тіньові прояви придушеної агресії чоловіка до жінки, що виявляє себе у маргінальній поведінці у чоловічому виконанні. Дана поведінка реалізується у подальшому поштовху чоловіком жінки у яму посеред лісу, під час повторної прибуття туди чоловіка разом з дружиною [1].

Сценарій казки ілюструє колективні несвідомі уявлення, що мають продовження у демонстрації руйнівних тіньових аспектів архетипу великої матері. Дані деструктивні аспекти посилюються на відповідні деструктивні дії жінки стосовно чоловіка (ненависть, постійні сварки), а також відповідні фемінізовані дії чоловіка стосовно жінки (штовхання чоловіком дружини у яму). Деструктивні аспекти архетипу великої матері пов'язані з культуропатіями та соціопатіями [2-3] відповідних зразків в даному продукті української культури.

Відповідні інверсії ідентичності виявляють себе у поєднанні несумісних елементів в єдиній аксіосфері: від давніх язичницьких вірувань та відповідних міфологічних уявлень, котрі вказують на язичницькі культи жертвоприношення богині матері-землі, до християнської моралі що забороняє й тінює язичницькі вірування та уявлення. Особливості поєднання язичницьких та християнських аксіосфер як єдиної ціннісної надбудови розглядає, наприклад, І. Огієнко, називаючи таку аксіосферу «двовоєвір'ям» [4, с. 4, с. 229-249]. Про культ великої матері у взаємозв'язку з міфологічними уявленнями давніх народів, детально писав, зокрема, Е. Нойман [5, 6].

Додатковими візуальними ознаками, що підтверджують символічне значення жінки, як персоніфікації архетипу матері, що відповідає певним язичницьким віруванням вшанування жіночого начала, є опис, у сюжеті казки, плачу всієї живої худоби вдома у чоловіка, а також плачу дітей. Даний опис, а також сором чоловіка, котрий після полишення жінки, вирішив під впливом дітей та худоби повернути жінку назад є виявом підвладності батьківського і чоловічого начал відносно материнського та жіночого начал у колективній психіці та відповідним зразкам соціальної моралі.

Особливості прояву жіночих персонажів (жінки чоловіка-селянина, царевої доньки, дружина царя іншого царства) що представлені в сюжеті цієї казки, ілюстровані відповідними візуальними символами, що вказують на переважання негативних аспектів архетипу матері, що дозволяє стверджувати про наявні різні персоніфікації образу жадливої матері, що периферійно виявляють позитивні аспекти архетипу великої матері.

Зазначені візуальні символи виявляють себе у безпосередніх інтеракціях жіночих персонажів з персонажем «Чорт», що додатково акцентує на соціальні сценарії що пов'язані з відповідними потенціалами української ментальності. Персонаж «Чорт» у казковому сюжеті виявляє себе, в одних випадках як спів-мешканець жіночої колективної душі. Він спів-існує у тілах обох царів, котрі зустрічає головний герой (чоловік вищезгаданої жінки) – доньки одного царя, а потім дружини іншого царя. Чорт перебуває у їх тілах та «мучить» їх, від чого ті хворіють, поки не приходить чоловік та не виганяє його магічним дивом, ведучи з нечистим духом діалог [1].

В іншому випадку казковий сюжет гіперболізує вияв впливу архетипу жадливої матері, що вказує на елементи аксіосфери, що посилюють на релігійні та міфологічні уявлення, що походять від язичницьких колективних уявлень. Даний вплив архетипу жадливої матері є представленим у елементах сюжету де жінка, котру чоловік штовхає у яму посеред лісу перебуває разом з «Чортом», а він, у свою чергу, жахається її та просить чоловіка врятувати його від неї. Цитата опису того жаху, котрий, згідно казки, пережив злий дух: «Одну ніч із бабою переночував і посивів наполовину.» [1].

Завершення казки ілюструє як Чорт тікає, лише від згадки чоловіком своєї дружини, з котрою Чорт перебував у ямі. Чоловік бреше, нібито його дружина прийшла з ним до чорта, цієї брехні достатньо, щоб злий дух покинув дружину іншого царя, до якого запросили чоловіка, щоб зцілити останню від хвороби. [1]. Дані візуальні особливості описують архетип тіні як жіночого так й чоловічого начал, як ілюстрація підпорядкованості чоловічого та батьківського начал та соціальних ролей жіночим та материнським началам, що є типовим випадком в українських казках та легендах.

Список використаних джерел:

1. Українська народна казка «Про чоловіка що мав злу жінку». 2017 р. URL: <https://derevo-kazok.org/pro-cholovika-shho-mav-zlu-zhinku-kazka.html>
2. Романенко, Ю. Культуропатії і соціопатії в Україні: розвиток теоретичної соціології девіацій в рамках культурної та соціальної системології (частина 1). Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2020, Вип. 86, с. 35-44. <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2020.86.3>
3. Романенко, Ю. Культуропатії і соціопатії в Україні: розвиток теоретичної соціології девіацій в рамках культурної та соціальної системології (частина 2). Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2020, Вип. 87, с. 37-51 <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2020.87.4>
4. Огієнко І. Дохристиянські вірування українського народу – Київ: Центр учбової літератури, 2023 – 320 с.
5. Neumann, E. (2013). Origins and history of consciousness. Taylor & Francis Group.
6. Neumann, E. (2015). The Great Mother: An Analysis of the Archetype. Princeton University Press; Revised edition.
7. Чортів млин, казки про чортів, Харків: Фоліо, 2005 — 316 с.
8. Легенди та міфи України / уклад. В. П. Товстий. — Харків: Промінь, 2005. — 64 с.: іл.
9. URL: <https://proridne.org/>

Скориход Анна Костянтинівна

Мережевий потенціал малих альянсів: безпекові перспективи України

Повернення до Білого Дому Дональда Трампа, який увійде в історію як 45-й та 47-й президент Сполучених Штатів Америки, та його особливий стиль політичної поведінки створюють додаткову напругу та невизначеність щодо трансформаційних процесів як всередині Організації Північноатлантичного договору (НАТО), так і щодо євроатлантичних перспектив України, яка з 2014 року протистоїть неспровокованій та незаконній військовій агресії з боку Російської Федерації. І хоча одноосібно новий американський президент завдяки створеним законодавчим запобіжникам не зможе реалізувати такі радикальні кроки як, наприклад, оголошення про вихід США з НАТО [1], безпекова політика нової адміністрації у Вашингтоні може набути ознак політичного реалізму, який абсолютизує роль сили в міжнародних відносинах. Зокрема, концепцію політичного реалізму обстоювали американський учений Г. Моргентау та французький соціолог Р. Арон. За Г. Моргентау, міжнародні відносини спираються на об'єктивні закони суспільного розвитку і є ареною гострого протиборства держав, які прагнуть до збільшення своєї влади або сили та ослаблення опонентів шляхами воєнної стратегії та політичної гри, та добиватися балансу влади (сили), яка є єдиним реальним способом забезпечити і зберегти мир – стан рівноваги сил між державами. При цьому хоч і треба враховувати норми міжнародного права і моралі, але жодним чином не можна їх надмірно ідеалізувати та надто довірятися їм [2].

Україна давно шукає своє місце в глобальній системі безпеки і стратегічно єдиним джерелом довготривалих гарантій безпеки для Української держави є повноцінне членство в оборонному блоці НАТО. Однак, відсутність політичної волі всередині Альянсу тримає офіційний Київ в режимі очікування з 2008 року, коли на Бухарестському саміті НАТО вирішили, що Україна та Грузія згодом стануть членами Альянсу [3]. Та вчергове геополітична ситуація в Європі, ускладнена неоімперськими амбіціями РФ та її війною проти

України, створює ризики, за якими, за одним зі сценаріїв, офіційний Київ змушений буде взяти на себе зобов'язання відтермінувати свій вступ в НАТО ще на 20 років, втративши при цьому до 20% територій [4]. Також активно обговорюється формула «членство в НАТО в обмін на території». Ця модель передбачає, що Україна тимчасово відмовляється від військового звільнення окупованих територій, приєднується до НАТО і отримує гарантії безпеки статті 5 Вашингтонського договору суто на підконтрольні уряду території [5]. За оцінкою Інституту зовнішньополітичних досліджень, існує мовчазна домовленість, що тимчасово окуповані території будуть повернуті за допомогою дипломатії в майбутньому. Але для українців будь-який несправедливий компроміс з агресором сприймається дуже болісно, а територіальні поступки заради членства в НАТО є публічним табу. У зв'язку з цим продовжується відкрите обговорення питання характеру та часу гарантій безпеки, необхідних Україні для досягнення стабільності [6].

Водночас російська загроза та політичні зміни в США створюють умови для підвищення суб'єктності країн Європейського Союзу в частині військових спроможностей та здатності взяти на себе більшу відповідальність за власну ж безпеку. Зокрема, президент Франції Е. Макрон під час Будапештського саміту Європейського політичного співтовариства констатував, що європейці не можуть постійно делегувати свою безпеку американцям, тому самі стали «постачальниками безпекових рішень». Можливе скорочення американської військової присутності в Європі вимагає від лідерів ЄС прийняття рішень, які убезпечать і Україну, й держави-члени ЄС, які є сусідами РФ та формують східний фланг НАТО [7]. Таким рішенням є створення суто європейської армії для оперативного використання на театрах бойових дій без обов'язкового погодження з боку США. Водночас необхідність посилення «європейської компоненти» безпеки не ставить під сумнів провідну роль НАТО у забезпеченні стабільності на європейському континенті. Така самостійність дозволить лідерам ЄС пропонувати власні рішення у сфері безпеки, особливо на «східному фланзі». У такий спосіб Е. Макрон просуває власну ідею щодо Європейської ініціативи зі створення Європейських сил реагування (European Intervention Initiative). Показово, що очільник Франції закликає країни, які не входять до складу ЄС, також приєднуватися до Європейських сил реагування [8]. Вочевидь йдеться і про участь України у формуванні нової європейської армії, враховуючи досвід російсько-української війни.

Варто зауважити, що безпековий напрямок спільної діяльності з країнами Європейського Союзу можливий в контексті української стратегії малих альянсів. Зокрема, Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, введена в дію у 2021 році, передбачає те, що «зادля покращення міжнародного безпекового середовища зовнішньополітичні зусилля буде спрямовано на максимальне використання наявних регіональних форматів для стабілізації безпекової ситуації в регіоні через участь України у спільних безпекових та оборонних ініціативах». Серед них: «Бухарестська дев'ятка», «Вишеградська група», «Люблінський трикутник», Організація за демократію та економічний розвиток – ГУАМ, Організація Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС), «Веймарський трикутник» [9], альянс Велика Британія-Польща-Україна тощо. Отже, додаткового імпульсу розвитку може отримати спільна військова компонента в межах малого альянсу «Люблінський трикутник» – Литовсько-Польсько-Українська військова бригада імені Костянтина Острозького (ЛИТПОЛУКРБРИГ), досвід якої був використаний в 2022 році під час широкомасштабного вторгнення РФ [10].

Крім того, стратегія малих альянсів може бути використана для конструювання у Центрально-Східній Європі нового регіонального комплексу безпеки (РКБ), провідну роль у формуванні якого мала би взяти на себе Польща, що претендує на роль регіонального лідера, але за умови симетричного стратегічного партнерства з Україною [11]. В умовах послаблення наявних структур європейської та євроатлантичної безпеки, зменшення ролі США в Європі, посилення дезінтеграційних процесів на європейському континенті, втратою актуальності кооперативної безпеки, що домінувала в Європі в період становлення монополярного світу, РКБ ЦСЄ здатен забезпечити стабільність та безпеку країн в регіоні. В

умовах багатополарності та зростання воєнних загроз на такий комплекс можна покласти питання спільної оборони [12].

Важлива також участь України в регіональній ініціативі «Тримор'я» або «Ініціативі трьох морів», яка спрямована на розвиток масштабних інфраструктурних проєктів в центральній-східній частині ЄС – від Балтійського до Чорного та Адріатичного морів за рахунок фондів ЄС [13].

Отже, за відсутності політичного рішення щодо визначеної дати вступу України в НАТО, продовження російсько-української війни та зростання російської загрози для країн Центрально-Східної Європи та Балтії, офіційний Київ повинен посилювати мережевий потенціал малих альянсів як інструмент інкорпорації України до економічного, політичного, інфраструктурного, культурного та безпекового простору Європейського Союзу та НАТО. Мережеві регіональні зв'язки України з країнами-сусідами та залучення до альянсів світових важковаговиків, таких як Велика Британія, сприятимуть входженню України до нової безпекової архітектури Європи в якості повноправного гравця, зберігаючи стратегічний поступ в НАТО.

Список використаних джерел:

1. Ліскович, М., (2024). Валерій Чалий: Байден буде президентом США до 20 січня, тож сподіваємося, що він таки запросить Україну в НАТО [онлайн]. Укрінформ. [Дата звернення 10 листопада 2024]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3920827-valerij-calij-diplomat-posol-ukraini-u-ssa-u-20152019-rokah.html>
2. "Теорія Міжнародних Відносин". 43. Характеристика класичного політичного реалізму [онлайн], (без дати). КНУ імені Тараса Шевченка. [Дата звернення 10 листопада 2024]. Режим доступу: <http://kimo.univ.kiev.ua/ТМО/43.htm>
3. Декларація Бухарестського саміту [онлайн], (2008). nato.int. [Дата звернення 10 листопада 2024]. Режим доступу: https://www.nato.int/cps/uk/natolive/official_texts_8443.htm
4. Венкіна, К. та Шварц, Д., (2024). Трамп може на 20 років виключити вступ України до НАТО - WSJ – DW – 07.11.2024 [онлайн]. dw.com. [Дата звернення 10 листопада 2024]. Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/trampu-radat-na-20-rokiv-vikluciti-vstup-ukraini-do-nato-wsj/a-70723563>
5. Нотевський, О. та Костецький, М., (2024). НАТО в обмін на території? Які виклики доведеться здолати у разі запрошення України до Альянсу [онлайн]. Європейська правда. [Дата звернення 10 листопада 2024]. Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/10/29/7197259/>
6. FPRI, (2024). Вибір Заходу: краще поганий мир з Росією ніж її поразка у війні з Україною. International Weekly. Foreign policy, international relations and security analysis [онлайн]. (15), 3. [Дата звернення 10 листопада 2024]. Режим доступу: <https://www.fpri.kiev.ua/archives/INTERNATIONAL%20WEEKLY%20№15%2001.09.2024%20-%2015.09.2024.pdf>
7. Емманюель Макрон у Будапешті заявив, що Європа не може делегувати безпеку американцям [онлайн], (2024). PolskieRadio.pl. [Дата звернення 10 листопада 2024]. Режим доступу: <https://www.polskieradio.pl/398/7856/Artykul/3444222>
8. Ukrinform, (2024). Макрон пропонує країнам Європи долучитись до створення «європейської армії» [онлайн]. Укрінформ. [Дата звернення 10 листопада 2024]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3924578-makron-proponue-krainam-evropi-dolucitis-do-stvorennja-evropejskoi-armii.html>
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року "Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України", Указ Президента України № 448/2021 (2021) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021#Text>
10. Кліщук, Л. (2024). Начштабу КДШВ Дмитро Братішко: Під час відсічі РФ ми використали технічні напрацювання з маневрів "Три мечі" ЛитПолУкрБриг, яку я очолював. Новинарня – новини України, що воює. <https://novynarnia.com/2024/05/30/dbratishko/>
11. Петрась, М., Балюк, В., Перепелиця, Г., & Даниленко, С. (Ред.). (2021). Стан та перспективи стратегічного партнерства Польщі та України. Погляд з Польщі та України. Департамент поліграфії Видавництва Сейму РП. <https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2023->

12. Перепелиця, Г. (2024). Перспективний комплекс регіональної безпеки в Центрально-Східній Європі. У М. Петрась, В. Балюк & Г. Перепелиця (Ред.), Стратегічне партнерство Польщі та України в умовах зміни міжнародної системи. Точки зору Польщі та України (с. 377–397). УМКС.
13. Гетьманчук, А. (2017, 5 липня). Україна загубилась по дорозі від «Міжмор'я» до «Тримор'я». ГЛАВКОМ. <https://glavcom.ua/columns/alenahetmanchuk/ukrajina-zagubilas-po-dorozi-vid-mizhmorya-do-trimorya-424202.html>

Загородський Андрій Владиславович

Роль концепції стійкості у формуванні стратегічних комунікацій: український контекст

Доктрина стратегічних комунікацій під впливом російсько-української війни зазнає динамічних перетворень. Потужні удари по традиційним когнітивним системам демократичних держав – суспільним установкам, цінностям, нормам – призвели до дискусії про фрагментацію та диверсифікацію комунікаційних відносин у світі. Традиційна централізована модель ухвалення стратегічних комунікаційних рішень у вертикально-інтегрованих управлінських системах зазнає випробувань через безпрецедентні безпекові виклики, пов'язані із ворожим вторгненням у семантичну структуру плюралістичних суспільств.

На тлі ворожих впливів, спрямованих на розщеплення смислових полів, інформаційні політики урядів, засновані на принципах інформування через єдине вікно “one voice” та формуванні централізовано скоординованих «методах впливу» на цільові аудиторії не завжди дають раду новим викликам через суттєву фрагментацію та збільшення соціально-впливових комунікаторів, особливо на рівні локальних та регіональних спільнот.

З одного боку, національні політики щодо стратегічних комунікацій акцентують увагу на єдиній координації всіх суб'єктів у даній сфері та вироблені уніфікованого наративу. З іншого боку, проведені у 2022-2023 р.р. міжнародні міжсекторальні навчання із стійкості у 8 областях України, розроблені аби відобразити реалії гібридної війни, продемонстрували суттєві розриви зв'язності під час кризових ситуацій між представниками сектору безпеки, цивільних відомств, громадських організацій та медіа [1], що узгоджується із раніше проведеним дослідженням, яке виявило 5 ключових розривів між органами влади та недержавним сектором у цінностях цілях, мотиваціях, можливостях та комунікації, які ослабляють загальну стійкість України до викликів внутрішньої та зовнішньої безпеки, а також ускладнюють досягнення синергії для подолання гібридних загроз національній безпеці України [2].

Якісне дослідження комунікації спільнот, проведене за підтримки ЄС в рамках проекту Національної платформи стійкості та згуртованості у 2022-2023 р.р. підтвердило гіпотезу про зміни у структурі взаємодій на локальному рівні: «варто запроваджувати нові практики взаємодії військових і цивільних», «для підвищення рівня стійкості важливо посилювати горизонтальні зв'язки між органами місцевого самоврядування...», «...стійкість — це самоорганізація та мережування... наша мережа нагадує «павутину-батут»: коли навантажується якась її частина, решта мережі «перетягує» напругу на себе й розподіляє її між іншими ланками» [3].

Основна складність пов'язана з необхідністю знаходити поля спільного в рамках диверсифікованого та фрагментованого комунікаційного середовища. Тому, актуальним завданням для системи стратегічної комунікації є опис, пояснення та моделювання децентралізованої зв'язності, осмислення її ролі під час кризових та конфліктних явищ.

З точки зору Концепції забезпечення національної системи стійкості проблеми, які потребує вирішення: «на рівні формування каналів взаємодії заінтересованих сторін - низький рівень комунікації між органами державної влади, органами місцевого

самоврядування та населенням; недостатній рівень довіри населення до органів державної влади; недосконалість механізмів координації дій у сфері кризового менеджменту» [4].

З точки зору концепції стійкості принцип неподільності комунікаційної стійкості передбачає, що представники багатьох верств суспільств мають брати на себе відповідальність та сприяти забезпеченню національної та міжнародної безпеки на рівні та разом з органами державної влади, що особливо важливо в умовах глобального гібридних загроз [5]. Ключові параметри стійкості, які можуть бути інтегровані з системою стратегічних комунікацій: міжсекторальність, адаптивність, гнучкість, креативність, субсидіарність. При цьому, принцип субсидіарності, описаний у Концепції, передбачає «розподіл повноважень і відповідальності, за якого ключові рішення щодо реагування на загрози і кризові ситуації ухвалюються на найнижчому можливому рівні з координацією на вищому доцільному рівні». Насправді, досвід різноманітних криз і особливо подій після початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну показує, що ключом до виживання і стійкості є оперативна зв'язність серед громад, спільнот, місцевих влад, поліції, ДСНС та локального бізнесу.

Концепція стійкості передбачає вдосконалення концепції стратегічної комунікації за рахунок когнітивної активації впливових кластерів суспільства, винайдення безпечних шляхів прискорення смислового обміну, розробку дієвого підґрунтя та механізмів управління зв'язністю на локальному, національному та міжнародному рівнях.

Таким чином, концепція стійкості, заснована на децентралізації і локалізації, може стати частиною доктрини стратегічних комунікацій. Політики комунікаційної стійкості зазвичай розробляється, як «знизу-до-гори», тобто через ініціативи локальних суб'єктів, наукові розробки, дискусії щодо поліси та адвокацію, так і «згори-донизу» - через інституалізацію на рівні держави чи міжнародної організації.

У практичній площині рекомендується визначити роль і місце децентралізованої комунікації у системі стратегічних комунікацій, вдосконалити понятійний апарат на стику «стійкості» та «страткому».

Список використаних джерел:

1. Resilient Ukraine. (2023). Cross-sector cooperation: lessons for a resilient society. <https://resilient-ukraine.org/en/activities/120>
2. Resilient Ukraine – a Delicate Mosaic? Society, Media, Security, and Future Prospects. (2021). <https://icds.ee/en/resilient-ukraine-a-delicate-mosaic-society-media-security-and-future-prospects/>
3. National platform of resilience. (2023). Community experience as a basis for National Resilience Policy. <https://national-platform.org/community-experience-as-a-basis-for-national-resilience-policy/>
4. Концепція забезпечення національної системи стійкості. 2021. <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>
5. International Centre for Defence and Security. (2018). A Route to National Resilience. Building Whole-of-Society Security in Ukraine. <https://icds.ee/en/a-route-to-national-resilience-building-whole-of-society-security-in-ukraine/>

Тарасенко Владислав В'ячеславович

Інформаційна протидія агресії Росії: стратегічні наративи та національна стійкість України

Україна протистоїть агресії Російської Федерації на багатьох фронтах: на полі бою, в інформаційному, культурному та віртуальному просторах, а також на міжнародному та побутовому рівнях. Для ефективної інформаційної боротьби проти ворожого впливу в медіа, соціальних мережах та інтернет-просторах .

Україні необхідні, передусім, матеріальні ресурси: фінансування, інфраструктура, освітні платформи та фахівці з інформаційної безпеки. Проте не менш важливим є створення бази ідей, образів та сенсів — явищ віртуального світу, які формують так звані "стратегічні наративи". Саме ці наративи стають інструментом захисту національних інтересів України і активно використовуються в інформаційно-психологічних війнах та операціях, поширюючись через передові технології стратегічних комунікацій.

Російсько-українська війна, прискорила процес формування в Україні інструментів захисту національних інтересів у інформаційній сфері як усередині держави, так і в інформаційних просторах держав-парт-нерів, передусім Польщі. В контексті стратегічного партнерства України та Польщі особливої ваги набувають і стратегічні комунікації, які у «Стратегії інформаційної безпеки України» визначені як «скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави - публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави» (ВРУ, 2021).

Важливим елементом інформаційного протистояння є створення в Україні національної системи стійкості. Це стало необхідним через низький рівень обізнаності серед представників влади та громадянського суспільства щодо вимог інформаційної безпеки, відсутність ресурсів і інструментів для ефективної боротьби в інформаційній війні, а також недостатню здатність протидіяти дезінформації. Ці проблеми вирішує Центр протидії дезінформації при РНБО України, який бере участь у формуванні мережі інституцій національної стійкості. Основними завданнями центру є моніторинг інформаційного простору, виявлення загроз інформаційній безпеці, протидія маніпуляціям та дезінформації, а також розробка концептуальних підходів у сфері стратегічних комунікацій.

Війна Росії проти України підтвердила важливість регіональних джерел національної стійкості. Українське суспільство на місцях виявило здатність ефективно протистояти ворогу, що підтвердило адаптивність і горизонтальні зв'язки на рівні громад. Мешканці периферії продемонстрували високий рівень компетентності в аналізі загроз та вміння будувати захист від деструктивного інформаційного впливу Росії. Тому українська нація виявила значний потенціал для формування та розвитку національної стійкості, створюючи ефективні концепти протидії гібридній війні РФ і її ідеології — рашизму.

Це особливо важливо в контексті демократичних перетворень в Україні, де «культура стійкості» формується не тільки через інструменти держави, а й завдяки соціальним зв'язкам, зокрема через соціальні медіа.

Таким чином, можна говорити про завершення процесу формування системи національної стійкості України як важливого елементу протидії рашизму. Водночас українські медіа мають важливу роль у поширенні стратегічних наративів, що протистоять російським гібридним впливам.

Список використаних джерел:

1. Ожеван М. А. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України / М. А. Ожеван // Стратегічні пріоритети. Серія : Політика. - 2016. - № 4. - С. 30-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_6
2. Стратегічне партнерство Польщі та України в умовах зміни міжнародної системи. Точки зору Польщі та України / Марек Петрась, Валентин Балюк, Григорій Перепелиця
3. Питання Центру протидії дезінформації: Указ Президента України від 07.05.2021 р. № 187/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/2021#Text>
4. Сійка Україна – крихка мозаїка? Суспільство, медіа, безпека і перспективи / Д. Теперік та ін. Таллінн, Естонія : International Centre for Defence and Security, 2021.
5. Даниленко С. Перевтілення демократії в інформаційну добу: роль нових медіа та громадянського комунікування / Політичні дослідження (Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України). № 1. 2021. – С. 90 – 105. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/danylenko_perevtilennia.pdf

**Інформаційна війна та національна безпека:
аналіз стратегічних комунікацій на прикладі Єдиного марафону та Первого каналу**

Інформаційна війна є важливим інструментом сучасної геополітики, оскільки дозволяє державам впливати на громадську думку, формувати наративи та маніпулювати фактами задля досягнення політичних, економічних або військових цілей. У контексті національної безпеки інформаційна війна спрямована на зміцнення внутрішньої стабільності, збереження громадянського порядку та захист від зовнішніх інформаційних атак [1], [2].

До основних підходів у цій сфері належать:

Пропаганда: Поширення ідеологічно спрямованої інформації для мобілізації населення. Прикладом є акцент на патріотичних цінностях [3].

Дезінформація та маніпуляція: Використання викривлених фактів або фейкових новин для створення плутанини та підриву довіри до інституцій.

Психологічний вплив: Інформація спрямована на зміну свідомості, переконань, оцінок і формування страхів, ненависті або довіри до певних груп або подій [4].

«Єдиний марафон» — це інформаційний канал, що активно підтримує національні інтереси України в умовах війни та намагається мобілізувати громадську думку, зміцнити моральний дух і згуртувати суспільство навколо державних цілей [5]. Ось кілька основних методів, що використовуються для цього:

Підтримка патріотичних настроїв і морального духу через позитивні наративи. Працює на створення емоційного зв'язку з аудиторією, формує наративи, які підкреслюють важливість військових та волонтерських зусиль на тлі зовнішніх загроз. Формуються образи українських героїв, як військових, так і цивільних осіб, що активно сприяють мобілізації національної ідентичності та патріотизму [5]. Розглянемо на прикладах:

Соціальні ролики про героїв війни та волонтерів: Протягом року марафон створив понад 700 соціальних відео, що акцентують на героїчних вчинках військових та цивільних осіб, зокрема волонтерів, які допомагають Збройним силам України та постраждалим.

Прямі ефіри з фронту та гарячих точок: Марафон організував понад 40 тисяч прямих включень, часто з найгарячіших місць конфлікту, щоб глядачі бачили реальні зусилля українців на фронті.

Спільні проекти зі збереження пам'яті про загиблих героїв: Марафон підкреслює героїзм тих, хто поклав життя за незалежність України, через документальні матеріали, спогади близьких та інтерв'ю з побратимами [5].

Інтеграція фактичної інформації через державні канали і незалежних фактчекерів. Активно співпрацює з фактчекінговими організаціями, щоб оперативно спростовувати фейки та маніпуляції, які можуть дестабілізувати внутрішню ситуацію або формувати негативний імідж держави на міжнародній арені [5]. Розглянемо на прикладах:

Викриття фейків про роботу енергосистеми України. Російська пропаганда поширювала інформацію про те, що енергосистема України не витримає зими. У межах «Єдиного марафону» використовували дані з StopFake та «Укренерго», які надали статистику про стабільну роботу енергосистеми навіть під час атак. Викриття фейку про викрадення дітей підрозділом «Білі ангели». Російські джерела заявляли, що цей спеціальний поліцейський підрозділ займається викраденням дітей, що не відповідає дійсності. Насправді «Білі ангели» забезпечують гуманітарну допомогу та евакуацію цивільних з небезпечних регіонів [6].

Інформаційні кампанії на підтримку армії та мобілізації ресурсів. Через ефективні інформаційні кампанії канал активно мотивує громадян допомагати армії, віддавати свої кошти на закупівлю необхідного обладнання або підтримувати постраждалих від війни.

«Перший канал» у Росії застосовує інші підходи до стратегічних комунікацій, спрямовані на підтримку політики Кремля і зміцнення внутрішнього консенсусу в умовах міжнародної ізоляції та санкцій. Основні методи:

Дискредитація супротивників через негативні наративи. Працює на формування страху та ворожнечі щодо «ворога», який є зовнішньою загрозою для Росії. Це сприяє внутрішній консолідації через демонізацію противника. Пропагує образ Росії як «захисника» прав російськомовних громадян, використовуючи для цього спеціально створені наративи [7]. Розглянемо на прикладах:

Репортажі про боротьбу на Донбасі часто включають фальшиві інтерв'ю, де місцеві жителі, зображені як постраждалі від дій українських військових, висловлюють «подяку» Росії за «захист» і підтримку.

Спотворення інформації та маніпулювання фактами. «Перший канал» часто використовує дезінформацію, щоб змістити фокус з реальних подій. Тут активно маніпулюють фактами, подаючи викривлені версії подій, щоб підтримати наративи Кремля.

У квітні 2022 року в ефірі «Першого каналу» вийшов сюжет, в якому стверджувалося, що українські війська нібито застосували хімічну зброю в Маріуполі проти мирних жителів та військових сил, які підтримують Росію. У репортажі наводилися свідчення «місцевих жителів» та «спеціалістів», які нібито підтверджували факт використання отруйних речовин. Проте незалежні міжнародні організації та журналісти спростували ці заяви, оскільки вони не мали доказів і були позбавлені підтвердження з боку незалежних джерел [8].

Тематичні «спеціальні репортажі» і ток-шоу, спрямовані на формування підтримки серед населення. Канал часто організовує програми, де обговорюються теми національної безпеки, "захисту прав росіян" та «антитерористичної боротьби», що дозволяє легітимізувати дії уряду і маніпулювати настроями громадян [9].

Ключова відмінність між двома платформами полягає у методах і підходах: «Єдиний марафон» прагне до прозорості, єдності та піднесення морального духу суспільства, тоді як «Перший канал» фокусує увагу на створенні страхів, міфів і поляризації. Це визначає й різний вплив на аудиторію: український марафон викликає довіру та зміцнює національну ідентичність, тоді як російський канал демонструє короткострокову ефективність, але стикається з кризою репутації на міжнародному рівні.

Отже, дослідження інформаційної війни та її впливу на національну безпеку через аналіз стратегічних комунікацій на прикладі «Єдиного марафону» та «Першого каналу» дозволяє зробити кілька важливих висновків:

1. Інформаційна війна є важливим елементом національної безпеки, де медіа платформи формують політичні наративи і мобілізують суспільство. «Єдиний марафон» підтримує патріотизм в Україні, а «Перший канал» маніпулює фактами для виправдання агресії Росії.
2. Обидва канали використовують емоційно насичені наративи, маніпуляції фактами і спотворення реальності. «Єдиний марафон» сприяє згуртуванню нації, в той час як «Перший канал» створює образ ворога для підтримки своїх агресивних дій.
3. «Єдиний марафон» сприяє патріотичним настроям в Україні, тоді як «Перший канал» формує образ зовнішньої загрози і виправдовує російську агресію. Обидва канали мають значний вплив на свої аудиторії.
4. «Єдиний марафон» ефективно формує позитивний імідж України, тоді як «Перший канал» активно використовує дезінформацію для підтримки наративів Кремля. Обидва канали досягають своїх цілей через маніпуляцію інформацією та вплив на громадську думку.

Список використаних джерел:

1. Sutcliffe, S., & Scott, C. (2022). *Information Warfare in the Context of National Security: Insights from the Ukraine Crisis*. Cambridge University Press.
2. Шевченко, О. (2023). *Інформаційна війна як інструмент зовнішньої політики: Вивчення прикладів України та Росії*. Львів: Видавництво «Наука».

3. Miller, A. (2023). The Psychological Impact of Strategic Communications on National Security. Oxford University Press.
4. StopFake. (2023, October 19). Світло проти темряви: Які жахи очікують на українців взимку за версією російської пропаганди. [Дата звернення 15 листопада 2024]. Режим доступу: <https://ms.detector.media/propaganda-ta-vplivi/post/33249/2023-10-19-svitlo-proty-temryavy-yaki-zhakhy-ochikuyut-na-ukraintsiv-vzymku-za-versiieyu-rosiyskoi-propagandy/>
5. MCSC. (2023, November 18). Пік єдності: 365 днів марафону Єдині новини. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. [Accessed 15 November 2024]. Available at: <https://mcsc.gov.ua/news/rik-iednosti-365-dniv-marafonu-yedyni-novyny/>
6. StopFake. (2023, October 19). Фейк: українські військові викрадають дітей у прифронтових містах України. StopFake. Available at: <https://www.stopfake.org/uk/fejk-ukrayinski-vijskovi-vikradayut-ditej-u-prifrontovih-mistah-ukrayini/>
7. Pervyy Kanal. (2022). Special Report: The Situation in Donbas. [Accessed 10 November 2024].
8. United Nations. (2022). Chemical Weapons in Conflict: A Report on Mariupol Incident. [Accessed 15 November 2024]. Available at: <https://www.france24.com/en/europe/20220412-chemical-weapons-threat-raises-stakes-for-mariupol-s-last-stand>
9. Коваль, А. (2023). Медіаплатформи і їх роль у формуванні національної безпеки: Приклад України. Київ: Наукова думка.

Михайлова Владислава Олександрівна

Оцінка інструментарію м'якої сили України крізь призму ментальності українського суспільства

Кінець Другої світової війни спричинив спалах глобалізаційних процесів в усьому світі. Так, навіть найбільш ізольовані та автаркічні до того держави почали вступати між собою в активні взаємовідносини в політичному, економічному, культурному, соціальному та багатьох інших вимірах. Міждержавні взаємовідносини, у свою чергу, неминуче вимагають від їх учасників наявності певного інструментарію для досягнення своїх цілей. Упродовж більшої частини історії людства держави здебільшого відстоювали свої позиції шляхом примусу: такий підхід нині називають «жорсткою силою». Утім, із розвитком дипломатії та міжнародних комунікацій усе більшого поширення (особливо починаючи з другої половини ХХ ст.) набуває застосування так званої «м'якої сили» – сукупності непримусових заходів будь-якої держави, спрямованих на переконання інших акторів міжнародних відносин прислухатися до прохань і вимог цієї держави [1].

Геополітичні події початку ХХІ ст. дають зрозуміти, що «м'якою силою» користуються не тільки демократичні суспільства. Авторитарні країни на кшталт РФ, Китаю, Ірану, КНДР та ін. почали усвідомлювати, що «жорстка» та «м'яка» сили можуть використовуватися водночас, причому вони ніяк не впливають на ефективність одна одної (таке поєднання ще називають «розумною силою») [2, 3]. Саме це обумовлює актуальність дослідження не тільки м'якої сили, а й її інструментарію в контексті тих чинників, що її формують. Одним із основних таких факторів є ментальні складові народу тієї чи іншої держави.

Незважаючи на те, що комунікацію держави з іншими здійснює її уряд, сам він неспроможний з нуля побудувати ту чи іншу стратегію м'якої сили. Причина цього є очевидною: політичний, економічний, культурний та інші аспекти іміджу країни формуються її народом, а не лише політичною елітою. Отже, компоненти ментальності українського суспільства відіграють ключову роль у формуванні того інструментарію, яким користується уряд України при застосуванні своєї стратегії м'якої сили.

Основою для розробки і реалізації стратегії м'якої сили України традиційно є історія, культура та національна кухня, а також національна мова. Ці складові знаходять своє відображення у численних культурних проєктах та ініціативах, що презентують Україну як унікальну частину світової культурної спадщини.

Наприклад, проєкт «Українська Весна» проходив у Франції з вересня 2022 до лютого 2023 року. Метою цього проєкту було представити українську культуру як самобутню і важливу, спростовуючи хибні уявлення, сформовані через вплив російської ідеології. У рамках «Української Весни» було організовано лекції, дискусії, виставки, кінопокази, концерти та літературні читання [4].

Ще однією важливою ініціативою став «Європейський фестиваль: Українська весна», який вдруге відбувся у Швеції у 2024 році. Події фестивалю включали концерти, кінопокази та виступи, присвячені українським митцям, які загинули, захищаючи Батьківщину. Фестиваль підкреслював ідею, що Україна є невід'ємною частиною європейської культурної спадщини [5].

Також, щорічний Тиждень українського кіно у Страсбурзі «Україна у фокусі» став важливою платформою для популяризації українського кінематографа. З 2017 року в рамках заходу демонструються найкращі українські фільми, які знайомлять європейську аудиторію з реаліями життя в Україні та її культурними здобутками. Наприклад, у 2018 році фестиваль відкривав фільм «Донбас» Сергія Лозниці, який претендував на премію «Оскар» і здобув міжнародне визнання [6].

На формування сучасної стратегії м'якої сили України також впливають такі характерні риси української ментальності, як прагнення до свободи своєї Батьківщини крізь призму відстоювання особистої свободи й індивідуалізму та поєднання миролюбного характеру з вимушеною роллю захисника Вітчизни. Ці риси формують послання, яке Україна транслює світу. Це виражається у культурних проєктах, дипломатичних кампаніях і міжнародних ініціативах, спрямованих на поширення ідей демократії, захисту прав людини та свободи вибору. Україна демонструє своє прагнення до миру через гуманітарні ініціативи, заклики до міжнародної солідарності та допомогу постраждалим. Таким чином створюється образ країни, яка готова захищати свої цінності, залишаючись відкритою до діалогу і співпраці.

Наприклад, платформа UNITED24 об'єднує міжнародну спільноту задля допомоги Україні. Її мета — створити прозорий і ефективний механізм підтримки, що відповідає потребам України. UNITED24 надає можливість зробити благодійний внесок у такі напрями, як оборона, гуманітарне розмінування, медична допомога, відбудова України, освіта і наука. Кошти зараховуються безпосередньо до Національного банку України і розподіляються відповідно до обраного напрямку. Звіти про надходження та витрати публікуються щотижня, а незалежні аудити забезпечують максимальну прозорість. UNITED24 об'єднує зусилля благодійників, урядів, партнерів і відомих осіб з усього світу, перетворюючи ідею солідарності на практичний інструмент підтримки [7].

Водночас, слід зазначити, що у державній політиці м'якої сили не відображаються риси, що залишилися «в спадок» від часів російської імперії та СРСР (окремі прояви «пролетарської ментальності» та проросійськості в деяких осіб, корупція, кумівство) та запозичені від народів Сходу (відданість традиціям, патерналізм, колективізм) [8, 9].

Таким чином, великий потенціал м'якої сили України обумовлений тими непересічними якостями, якими характеризується ментальність українства: зокрема, волелюбність, відраза до деспотії, прагнення до незалежності, самостійності та демократії. Ці компоненти стали основою інструментарію м'якої сили України. Утім, як стверджував католицький філософ Жозеф де Местр: «кожен народ має той уряд, якого він заслуговує». Отже, у сучасних поразках української зовнішньої політики винний не тільки уряд, але й сам народ, і чим раніше українці позбудуться негативних складових своєї ментальності, тим кращим буде життя наступних поколінь громадян нашої Батьківщини.

Список використаних джерел:

1. What Is Soft Power? [Електронний ресурс] / Foreign Policy // CFR Education – 2023. – URL: <https://education.cfr.org/learn/reading/what-soft-power>

2. «Розумна сила» як стратегія деконфліктизації та сталого розвитку української держави [Електронний ресурс] / Авер'янова Н. М., Воропаєва Т. С. // «Молодий вчений» – 2020. – URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2100/2079>
3. Вплив політики «м'якої сили» на імідж держави [Електронний ресурс] / Савон К. В. // «Актуальні проблеми політики» – 2020. – URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/66_2020/18.pdf
4. Українська Весна в Парижі. Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/sectors/ukrainian-spring/>
5. Українська правда. Життя. У Швеції вдруге відбудеться фестиваль "Українська весна 2024": що в програмі. Українська правда. Життя. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/evropeyskiy-festival-ukrajinska-vesna-u-stokgolmi-programa-festivalyu-301027/>
6. Фільми Тижня українського кіно у Страсбурзі. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20181121205236/https://coe.mfa.gov.ua/ua/press-center/news/59773-filymi-tizhnya-ukrajinskogo-kino-u-strasburzi>
7. UNITED24 - Ініціатива Президента України. UNITED24 - The initiative of the President of Ukraine. URL: <https://u24.gov.ua/uk/about>
8. Роль ментальності та менталітету в розвитку етносів [Електронний ресурс] / Гетманов О. О. // «Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики» – 2018. – URL: <https://web.archive.org/web/20220402165637/https://books.google.com.ua/books?id=4dNdDwAAQBAJ&pg=PA184&dq#v=onepage&q&f=false>
9. Причина, чому ми такі, чи привід, щоб не змінюватись: що таке менталітет та якою є ментальність українців [Електронний ресурс] / Філоненко О. // «Гал-інфо» – 2023. – URL: https://galinfo.com.ua/articles/prychyna_chomu_my_taki_chy_pryvid_shchob_ne_zminyuvatys_shcho_ho_take_mentalitet_ta_yakoyu_ie_mentalnist_ukraintsiv_409916.html

Вірич Софія Володимирівна

Інфопростір як частина загального культурного простору України

У сучасному цифровізованому, глобалізованому світі розглядати інфопростір держави як територію, обмежену її кордонами зовсім недоречно. Відтак, інформаційний простір варто розглядати як стан і результат постійної взаємодії процесів виробництва і споживання інформації, комунікаційної діяльності суспільства [1, 105].

Культурний простір також є радше процесом, ніж сталим явищем. Національний культурний простір можна визначити як сукупність сфер суспільно-культурної діяльності, котрі здатні забезпечувати культурні, мовні, інформаційні потреби громадян України [2, 49]. Тривалий вплив несприятливих зовнішніх чинників, таких як відсутність суверенітету і експансивний вплив інших культур, завадили повноцінному становленню української культури і, відповідно, культурного простору. Не відбулося повноцінного поширення і закріплення еволюційно обумовлених цінностей і традицій, створення національно-культурного менталітету. Це порушує цілісність психологічного аспекту інформаційної складової національного культурного простору, що ставить під загрозу збереження національної ідентичності.

Невербальна інформація, тобто традиції, вірування, звичаї – продукт повсякденного життя українців – формують вербально зафіксовану інформацію: пісні, приказки, легенди тощо. Обидві категорії складають код національної культури. Вони також утворюють початковий інформаційний простір нації. Менталітет впливає на погляд на світ, який, у свою чергу, віддзеркалюється в звичках споживання інформації: як часто і через які канали це відбувається, якому контенту надається перевага, наскільки високий рівень довіри до спожитої інформації і чи є тенденція шукати альтернативні джерела. Звідси висновок, що інформаційний простір має соціальний характер. Його параметри зумовлені психологічними характеристиками споживачів інформації, як індивідуально, так і як цілісної соціальної структури.

Збереження і передача інформації є ключовою для виживання нації-народу. В умовах глобалізації зменшується увага до автентичних особливостей народів, відбувається

універсалізація традицій, цінностей тощо. У культурі заковано ментальність українців, тому збереження та переосмислення культури (традицій, цінностей), відродження ідентичності необхідно для подальшого розвитку суспільства й творення держави, цілі якої резонують з громадськими. Достатня насиченість інформаційного простору України власне українським культурним продуктом допоможе як формувати громадську думку, так і гуртувати громадян.

Сучасний інформаційний простір України включає не тільки ЗМІ та ЗМК українського походження, а й соціальні мережі й матеріали ЗМІ та ЗМК інших держав, які потрапляють в Україну. Завдяки розвитку інформаційних технологій національний інформпростір стає частиною глобального. Культура – це теж інформація. Крім того, мережа Інтернет і соціальні медіа на сьогодні є головними засобами поширення культурних продуктів. Без медійної присутності витвори мистецтва, музики, кіноіндустрії тощо мають критично низькі шанси отримати увагу суспільства.

Список використаних джерел:

1. Шевченко М. Поняття національного інформаційного простору та його характеристики. Теорія і практика сучасної журналістики. Київ, 2018. С. 103–112.
2. Гриценко О. Теоретичне осмислення культурного простору: попередні підсумки та прагматичні висновки щодо національного культурного простору України. Культурологічна думка. 2017. №12. С. 30–52.
3. Костира І., Шевченко М. Стан українського інформаційного простору як відображення позиції України в глобальному культурному дискурсі: позиції та перспективи. Український Інформаційний Простір. 2021. № 8. С. 98–105.

Головко Наталія Миколаївна

Вплив ІІІ на формування професійної ментальності майбутніх фахівців із міжнародних комунікацій

Поява технологій ІІІ (нейромереж) у загальному доступі з 2022 року стала вагомим чинником, що посприяв зростанню зацікавленості до технологій генеративного штучного інтелекту та активному їх використанню у багатьох сферах людського життя. Спектр застосування штучного інтелекту є доволі широким – це пов'язано з тим, що його можливості більше не обмежуються виключно автоматичним опрацюванням великих баз даних та пошуку матеріалу, потрібного користувачу. Натомість сучасні нейромережі здатні опрацьовувати та аналізувати інформацію, а їх останнє покоління – генерувати власний контент (MidJourney, Suno.ai тощо). Новою віхою в розвитку технологій ІІІ стало створення чат-боту Character.AI, здатного вступати у вербальну взаємодію з людиною, наприклад брати участь у розмові, та поява його повної версії в загальному доступі 2024 року [1]. Таким чином, можемо спостерігати процес гібридизації штучного інтелекту, тобто поступового переходу від автоматизму до вміння комунікувати. Своєю чергою, це спричиняє формування нової віртуальної ментальності особистості, зміни в сприйнятті соціальних, зокрема комунікативних процесів та свого місця в суспільстві [2].

Особливо актуальними ці тенденції є для професійної ментальності фахівця з міжнародних комунікацій як сукупності переконань, цінностей та мисленнєвих процесів, які визначають діяльність дипломата, оскільки навички спілкування та взаємодії з людьми є ключовими для його професії [3].

Водночас найбільш помітним цей вплив буде на становлення майбутніх фахівців, світогляд яких сьогодні формується в процесі здобуття вищої освіти і є відкритим для технологій та інновацій, оскільки досвідчені фахівці вже мають сформовану систему професійних якостей.

У цьому контексті актуальним є з'ясування впливу технологій штучного інтелекту на процес підготовки майбутніх фахівців з міжнародних комунікацій, зокрема в аспекті їх ставлення до перспективи такої реальності, де штучний інтелект відповідатиме за більшість комунікативних процесів та зможе замінити людину як фахівця.

Емпіричною основою дослідження є онлайн-опитування студентів 2 курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Навчально-наукового інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, створене та реалізоване за допомогою застосунку Microsoft Forms.

Попри порівняно незначну кількість респондентів для цілком репрезентативного дослідження (в опитуванні взяло участь 27 студентів), можна визначити загальну тенденцію в розрізі окресленої проблеми.

Респондентам було запропоновано 4 блоки питань, що стосувалися досвіду використання технологій ШІ, зокрема нейромережі Character.AI, періодичності використання інструментів ШІ, оцінки власного вміння формулювати чіткі й зрозумілі для нейромережі запити та вміння розпізнавати контент, який було згенеровано штучним інтелектом, та власного ставлення до перспектив посилення впливу технологій ШІ в освітній і професійній діяльності міжнародників.

За результатами опитування з'ясовано, що інструментарієм ШІ послуговуються 100% респондентів, натомість досвід використання Character.AI має третина опитаних. Відтак, застосування штучного інтелекту студентами є звичним, при цьому простежується тенденція широкого використання чат-боту Character.AI. Зауважимо, що до послуг штучного інтелекту звертаються від 1 до 4 разів на день.

Дослідження показало, що студенти більш упевнені в оцінюванні власних навичок спілкування з нейромережею. Так, середня оцінка становила 8,15, причому 5 опитаних оцінили свої компетентості в максимальну кількість балів. Натомість середня оцінка вміння розрізняти матеріали, створені ШІ, становив 7,89, а 3 опитаних максимально оцінили свої вміння.

Примітно, що на питання анкети про позитивний вплив технологій ШІ на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців-міжнародників ствердно відповіли 45%, тоді як лише 19% не погодилися. Натомість, оцінюючи перспективи повної заміни в майбутньому нейромережами професіонала в галузі міжнародних комунікацій, лише 23% опитаних висловилися ствердно, тоді як 55% респондентів не погодилися з цим твердженням.

Дослідження показало, що застосування технологій ШІ майбутніми фахівцями міжнародних комунікацій є на сьогодні поширеним явищем, масштаби якого продовжують зростати. При цьому майбутні фахівці високо оцінюють як свої навички роботи зі штучним інтелектом, так і вміння розпізнавати контент, згенерований за його допомогою. Відповідно, можемо простежити здебільшого позитивне ставлення до впровадження сучасних технологій в підготовку фахівців із міжнародних комунікацій, але більшість опитаних не вважає ці технології такими, що будуть здатні замінити фахівця-комунікатора в майбутньому. Водночас чверть опитаних висловили згоду з цим твердженням.

Таким чином, тенденційним є бачення майбутніх фахівців-міжнародників ШІ як складника нової ментальної реальності своєї професійної діяльності. Хоча більшість респондентів не вважають штучний інтелект здатним повністю замінити людину-фахівця із міжнародних комунікацій в осяжному майбутньому, варто враховувати перспективи посилення його впливу на всі галузі суспільного та особистого життя людини, що потребує подальших досліджень у напрямі розроблення методології обґрунтованого використання нейромереж з урахуванням їхнього впливу на формування професійного менталітету дипломатів та їх використання в освітньому процесі сучасного закладу вищої спеціалізованої професійної освіти.

Список використаних джерел:

1. The old/beta has been fully retired. Please use character.ai or the mobile app. character.ai. URL: <https://support.character.ai/hc/en-us/articles/28987281244827-The-old-beta-has-been-fully-retired-Please-use-character-ai-or-the-mobile-app>
2. Attitudes towards AI: measurement and associations with personality / J.-P. Stein et al. Scientific Reports. 2024. Vol. 14, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-024-53335-2>
3. Kicmari S. Introduction into Diplomacy. Singapore : Springer Nature Singapore, 2024. URL: <https://doi.org/10.1007/978-981-97-3897-7>

Соціальні медіа як інструмент політичних комунікацій: на прикладі кампаній Трампа у соціальних мережах під час президентських виборів у США 2016 році

Сьогодні соціальні медіа стали невід'ємною частиною глобальної комунікаційної системи, докорінно змінивши традиційні способи взаємодії між громадянами, урядами та суспільними інституціями. Від інструменту особистого спілкування вони еволюціонували до потужного засобу політичної комунікації, здатного оперативно впливати на громадську думку та мобілізувати окремі соціальні групи. Цей процес відкриває нові можливості для політичних сил, які можуть ефективно взаємодіяти з електоратом, поширювати свої ідеї та стимулювати активну участь громадян у суспільному житті. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю аналізу способів, якими соціальні медіа сприяють демократизації комунікаційних процесів і забезпечують широку доступність інформації для різних верств населення. Вивчення соціальних медіа як інструменту політичної комунікації дозволяє глибше зрозуміти їхній потенціал для зміцнення громадянського суспільства та залучення громадян до політичних процесів.

Сьогодні платформи, такі як Facebook, Tik Tok, Instagram, Twitter, стали важливим інструментом політичної комунікації, здатним змінювати інформаційний простір і безпосередньо впливати на громадську думку. Одним із ключових механізмів цього впливу є можливість поширення контенту через алгоритми, які сприяють персоналізованому охопленню, адаптуючи повідомлення для конкретних аудиторій. Зокрема, мікросегментація дозволяє політичним акторам таргетувати виборців на основі їхніх інтересів і поведінкових характеристик. Наприклад, у фейсбуку немає жодної редакції яка відповідає б за зміст новин та їхню правдивість. Алгоритм вибирає пости, які нас можуть зацікавити, лише з огляду на те, що друзі чи знайомі користувача вже прочитали їх та поширили. Яскравим прикладом цього є Twitter-кампанія Дональда Трампа під час виборів у 2016 році, коли його повідомлення активно охоплювали цільову аудиторію, безпосередньо впливаючи на суспільні настрої.[1,2]

Трамп ефективно використовував Twitter для створення прямих та емоційно насичених повідомлень, які не лише викликали миттєву реакцію громадськості, але й часто впливали на фінансові ринки. Його публікації на актуальні політичні й економічні теми ставали подіями, що формували інформаційний порядок денний у реальному часі, конкуруючи з традиційними ЗМІ. Багато з його твітів призводили до коливання цін акцій компаній, які він згадував, що засвідчує потужний вплив його онлайн-комунікацій на бізнес-середовище.[3,4]

Можливість емоційного залучення аудиторії стала ще одним важливим аспектом комунікації через соціальні медіа. Згідно з теорією емоційного впливу в політичній комунікації, емоційний контент сприяє формуванню довіри й позитивного ставлення до політичних лідерів. Трамп активно використовував цю особливість, створюючи короткі, емоційно насичені повідомлення, які резонували з його прихильниками й сприяли мобілізації його електоральної бази.[3, 5]

Алгоритми соціальних мереж, зокрема Facebook і Twitter, мають ще один цікавий ефект: вони часто формують так звані «інформаційні бульбашки», де користувачі взаємодіють лише з контентом, який відповідає їхнім існуючим поглядам. Це явище стало особливо помітним під час президентства Трампа, коли його послідовники взаємодіяли переважно з контентом, що підтверджував їхні власні погляди, що сприяло посиленню суспільного розколу. Такі «бульбашки» підсилюють когнітивні упередження користувачів, зменшуючи їхню відкритість до альтернативних точок зору і підвищуючи ризик поляризації.[6]

Дослідження показало, що соціальні медіа стали потужним інструментом політичної комунікації, здатним впливати на громадську думку та об'єднувати людей навколо важливих питань. Платформи, такі як Twitter і Facebook, дають змогу політикам напряду звертатися до своєї аудиторії, адаптуючи повідомлення під інтереси конкретних груп, що значно підвищує

ефективність комунікації. Водночас виникають і виклики: «інформаційні бульбашки» та дезінформація можуть призводити до розділення суспільства. Попри це, розвинені алгоритми та нові інструменти аналізу даних у соціальних мережах відкривають перспективи для зміцнення довіри та прозорості в політичному діалозі. Для максимального використання цього потенціалу важливо надалі досліджувати ці процеси й відповідально управляти платформами.

Список використаних джерел:

1. Цифрові технології та виборчий процес: стандарти ЄС на захисті демократичного вибору. Аналітичний звіт – Київ: ГО «Лабораторія цифрової безпеки», 2022 р. Автори: Анна Людва, Максим Дворовий URL: <https://dslua.org/wp-content/uploads/2022/10/TSyfrovi-tekhnologii-ta-vyborchyy-protses.pdf>
2. Як працюють алгоритми стрічки, Reels та Stories у Facebook. Головне з інструкції від Meta, Анастасія Несенюк, червень 2023, URL: <https://forbes.ua/innovations/yak-pratsyuyut-algoritmi-strichki-reels-ta-stories-u-facebook-golovne-z-instruktsii-vid-meta-30062023-14561>
3. Campaigning for hearts and minds: How emotional appeals in political ads work - by Ted Brader, September 2006, Journal of Communication 56(3) DOI:10.1111/j.1460-2466.2006.00310.x
4. The disinformation landscape and the lockdown of social platforms, September 2019, Information Communication and Society 22(11):1531-1543 DOI:10.1080/1369118X.2019.1648536
5. Using social media analytics: The effect of President Trump's tweets on companies' performance, March 2018, Journal of Accounting and Management Information Systems 17(1):100-121 DOI:10.24818/jamis.2018.01005 <https://www.researchgate.net/publication/324203948>
6. The Washington Post, Emily Yahr, February 2017 URL: <https://www.washingtonpost.com/news/arts-and-entertainment/wp/2017/02/01/jon-stewart-mocks-trump-slams-his-first-days-in-the-white-house-this-nation-is-in-crisis/>

Святун Станіслав Олексійович

Пропаганда у сучасних телеформатах: на прикладі серіалу «Зв'язок»

Сучасні телеформати активно використовують методи пропаганди, адаптуючи їх до змін у медіапросторі та вдосконалюючи способи інформаційного впливу. Одним із ключових інструментів є інформаційне перенасичення: на фоні великої кількості інформації пропаганда вибірково акцентує увагу на подіях або тенденціях, вигідних для певних сил, що допомагає спрямувати думки аудиторії в бажаному напрямку. [1] Так, в українському медіапросторі через значну кількість проєктів кіно та телеформатів, таких як різні фільми, мультфільми, серіали та мультсеріали, реаліті-шоу чи іншого роду розважальні програми керівництво каналів та продюсери мають змогу поширювати різного роду цінності, погляди або норативи, які можуть мати як негативний, так і цілком позитивний характер. [2]

Одним із таких прикладів є популярний український серіал «Зв'язок» в жанрі комедійного скетчкому, створеного на замовлення «Нового каналу». Історія серіалу розповідає про три родини з трьох великих українських міст - Києва, Полтави та Одеси, які живуть і вирішують свої сімейні та повсякденні проблеми в умовах війни. Особливістю серіалу є те, що всі події відбуваються в онлайн-форматі через телефонні дзвінки та відеозв'язок.

Серіал став неймовірно популярним на Новому каналі завдяки чудовій акторській грі, а також добре написаному і максимально реалістичному та життєвому сюжету. У серіалі піднімаються такі важливі питання, як сімейні стосунки, кохання на відстані та в умовах війни, значення того, що значить бути військовим або цивільним, а також питання, яке, як на мене, є найважливішим у серіалі, - що саме означає бути людиною-українцем? Тому технічно серіал можна розцінювати як один із прикладів сучасної української пропаганди, проте, в даному випадку, це є на мою думку прикладом позитивного характеру.

Так, наприклад, в серіалі часто згадуються знакові події російсько-української війни, як позитивного характеру, так і негативного. Однією із таких є сцена, де одна з головних

героїнь, матір родом з Одеси, яка довгий час живе в Італії і майже все життя говорила російською, після відвідування свого зятя в Україні приймає рішення перейти на українську і починає свою поступову українізацію [3]. Або ще варто згадати момент з 17 серії першого сезону, де вся родина з Полтави святкує звільнення Херсону [4] або епізод 2-го сезону, пов'язаний з підривом Каховської ГЕС та допомоги волонтерів постраждалим з затоплених територій [5].

За допомогою фільмів та серіалів подібного формату можна, по перше, подивитися на умови нашого сьогодення під іншим, більш позитивним кутом, отримати заряд позитивних емоцій, а також поштовх до того, щоб не здаватися і продовжувати захищати і оберігати найважливіше, а саме наші родини, наш дім, нашу історію, культуру тощо. Тобто за допомогою подібних методів піднімається рівень патріотизму серед українців, а також рівень об'єднаності і співпраці, що є принципово необхідним для нас сьогодні у нашій боротьбі з російськими загарбниками.

Отже, серіал «Зв'язок» є яскравим прикладом позитивної дії української пропаганди. Цей дуже життєвий і правдивий серіал наголошує на найважливіших темах нашого життя сьогодні - берегти себе, своїх рідних і близьких, бути вірним собі, своїм принципам та своїй країні, в незалежності від перешкод, випробувань і негараздів, які припадають на нашу країну в ці важкі часи. Також він підіймає такі складні і важливі питання, що значить бути людиною, що значить бути українцем та громадянином своєї країни, на що українці готові піти заради близьких та дорогих людей: батьків, дітей, коханих, друзів тощо. Але головним є відповідь на питання: навіщо потрібне таке життя, де немає заради чого чи кого жити, якщо зрадити свою батьківщину, якщо зрадити своїм рідним або зрадити самим собі та своїй вірі?

Список використаних джерел:

1. Як розрізнити мистецтво та пропаганду [Режим доступу]: <http://mediadriver.online/kino/yak-rozrizniti-mistetstvo-ta-propagandu/>
2. Врятуватись від російської брехні: у Києві створили серіал протидії ворожій пропаганді [Режим доступу]: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/103539/>.
3. Лагідна депропагандизація – серіал Зв'язок [Режим доступу]: <https://www.youtube.com/watch?v=lxwNUIJfjUo>.
4. Серіал «Зв'язок» 1 сезон 17 серія [Режим доступу]: <https://www.youtube.com/watch?v=alVweOdIlvM>.
5. Серіал «Зв'язок» 2 сезон 1 серія <https://youtu.be/yCZaH7equLs?si=MTKdbYZkiRU6Lme6>.
6. Серіал «Зв'язок» 2 сезон 7 серія [Режим доступу]: <https://www.youtube.com/watch?v=98t5LHhDX0E>.

БЕЗПЕКОВІ ВИМІРИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДИПЛОМАТІЯ

Вартовник Іван Михайлович

Україна-АСЕАН: Налагодження інституційного рівня співробітництва

Питання налагодження інституційної рамки відносин України з Асоціацією країн Південно-Східної Азії (тут і далі – АСЕАН) визначено у Стратегії зовнішньої політики України, де йдеться, що держава «докладатиме зусиль для інституціоналізації відносин з Асоціацією держав Південно-Східної Азії» [1], а також меті збільшити товарообіг між Україною та державами-членами АСЕАН до \$5 млрд [2]. Тож виникає потреба забезпечити належний рівень інституціоналізованої співпраці задля досягнення згаданих цілей та розвитку відносин, які мали б чітке структурне оформлення для подальшого поглиблення взаємовідносин.

Важливою подією, що дозволяє констатувати активізацію відносин Україна-АСЕАН стало приєднання першої 21 грудня 2023 року [3] до Договору про дружбу та співробітництво у Південно-Східній Азії. Приєднання до даного договору є обов'язковим елементом для започаткування формату партнерства з АСЕАН. При цьому, згідно Хартії

АСЕАН, інституціоналізація відносин може мати характер діалогового партнерства, секторального діалогового партнерства, статусу спеціального спостерігача або гостя [4]. У цьому відношенні Україна може, як мінімум, отримати статус гостя або у середньостроковій перспективі статус секторального діалогового партнера, що визначено у документі “Україна-АСЕАН: бачення співробітництва” [5].

Варто також констатувати, що інституціоналізація відносин у рамках торгівельної взаємодії уже здійснюється на рівні міжурядових комісії України з деякими державами-членами АСЕАН. Наприклад, з 1994 року [6] функціонує Міжурядова українсько-в'єтнамська комісія з питань торговельно-економічного та науково-технічного співробітництва, а з 2005 року міжурядова українсько-індонезійська комісія з питань економічного і технічного співробітництва. При цьому створені спільні комісії з питань торгівлі з Таїландом (2017 р.) та Малайзією (2017 р.). При тому слід розглянути можливість створення подібних комісій з Сінгапуром та Філіппінами, з якими в Україні одні з найбільших обсягів товарообігу у Південно-Східній Азії.

Також слід відзначити, що інтенсифікація економічно-торгівельних відносин може відбутися через укладання угод про зону вільної торгівлі (тут і далі – ЗВТ) між Україною та відповідними країнами-членами АСЕАН, насамперед з Індонезією та В'єтнамом, з якими найбільший торгівельний оборот і з якими вже ведуться переговори щодо укладення таких угод [7]. Однак не варто розраховувати на укладання ЗВТ з АСЕАН як з міжнародною організацією, оскільки така практика стосується виключно регіонального близьких до Південно-Східної Азії країн і форматів АСЕАН+3 (Китай, Японія, Південна Корея) та «АСЕАН+6» (Китай, Японія, Південна Корея, Австралія, Нова Зеландія та Індія).

Наступними способами активізувати інституціоналізацію відносин між Україною та АСЕАН може послужити механізм Міжпарламентської Асамблеї АСЕАН, де Україна 28 серпня 2021 року отримала статус спостерігача [8]. Міжпарламентська асамблея АСЕАН – це міжпарламентська організація країн-членів Асоціації. Однією з цілей Асамблеї є сприяти розумінню, співробітництву та тісним взаємовідносинам парламентарів країн-членів АСЕАН з парламентарями тих країн, які мають статус спостерігача при Міжпарламентській Асамблеї Асоціації. Практична користь такого статусу для України несе як активізацію відносин на рівні депутатських груп ВРУ з міжпарламентських зв'язків з В'єтнамом, Індонезією, Малайзією, Сінгапуром, Таїландом і Філіппінами, так і налагодження міжпарламентських відносин з Лаосом з перспективою започаткування депутатської групи і активізації інтеракцій з Брунеєм та Камбоджею.

Не менш важливою можливістю в рамках статусу спостерігача при Міжпарламентській Асамблеї може стати просування українськими парламентарями зацікавленості у тому, щоб Асоціація заснувала Комітет АСЕАН в Україні, який б просував інтереси та ідентичність АСЕАН в державі перебування. Наразі таких комітетів 55, найбільша кількість яких – двадцять дві – були створені у Європі [9]. Тому як на рівні Міжпарламентської Асамблеї АСЕАН, так і на рівні посольств варто закликати представників Південно-Східної Азії впровадити такий інституційний механізм, враховуючи, що для його започаткування не потрібне дипломатичне представництво усіх 10 країн-членів АСЕАН у державі перебування. Так, наприклад, у Португалії тільки 3 дипломатичні представництва країн-членів АСЕАН при наявності Комітету АСЕАН. В Україні ж функціонують 6 дипломатичних представництв країн-членів Асоціації – В'єтнаму, Індонезії, Малайзії, Таїланду, Сінгапуру та Філіппін, при тому встановлено дипломатичні відносини зі всіма країнами Асоціації і з самою АСЕАН.

Отже, Україна може в коротко- та середньостроковій перспективі наростити інституційний рівень співробітництва з АСЕАН. Для цього потрібно як використовувати наявні інституційні механізми – статус спостерігача при Міжпарламентській Асамблеї АСЕАН; міжурядові комісії з питань торгівлі, так і проактивно висловлювати зацікавленість у розширенні інституційної рамки співробітництва через візійний документ “Україна-АСЕАН: бачення співробітництва”; просування інтересу у відкритті Комітету АСЕАН в

Україні; та утворення зон вільної торгівлі з державами-членами Асоціації, щоб наростити рівень товарообігу до запланованого показника \$5млрд. При цьому слід врахувати, що поглиблення економічно-торгівельних та політико-дипломатичних контактів з АСЕАН та її державами-членами сприятиме інституціоналізації відносин з Асоціацією і навпаки – нарощування інституційного рівня співпраці сприятиме активізації і поглибленню відносин з Асоціацією держав Південно-Східної Азії та її країнами-членами

Список використаних джерел:

1. Стратегія зовнішньої політики України [Електронний ресурс] // Офіс Президента України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>.
2. Дмитро Кулеба: Наша мета - 5 мільярдів товарообігу з країнами АСЕАН [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-nasha-meta-5-milyardiv-tovaroobigu-z-krayinami-asean>.
3. Закон України "Про приєднання України до Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії" [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3531-20#Text>.
4. ASEAN Charter [Електронний ресурс] // Association of Southeast Asian Nations. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <https://asean.org/wp-content/uploads/images/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf>.
5. Ukraine-ASEAN: vision of cooperation [Електронний ресурс] // Ministry of Foreign Affairs of Ukraine. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://singapore.mfa.gov.ua/storage/app/sites/68/uploaded-files/ukraine-asean-vision-of-cooperation.pdf>.
6. Четвертий територіальний департамент [Електронний ресурс] // Міністерство закордонних справ України. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spirovbitnictvo/4-td>.
7. Україна готується підписати десятки двосторонніх угод про ЗВТ – Тарас Качка [Електронний ресурс] // УКРІНФОРМ. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3276605-ukraina-gotuetsa-pidpisati-desatki-dvostoronnih-ugod-pro-zvt-taras-kacka.html>.
8. Верховна Рада України отримала статус спостерігача в Міжпарламентській Асамблеї АСЕАН [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/213237.html?search=АСЕАН>.
9. ASEAN Committee in Third Countries and International Organisations (ACTCs) [Електронний ресурс] // Association of Southeast Asian Nations. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://asean.org/our-communities/asean-political-security-community/outward-looking-community/external-relations/asean-committee-in-third-countries-and-international-organisations-actcs/>.

Алієв Гамідулла Аман огли

Стратегічне суперництво США-КНР та його безпекові наслідки

Суперництво між Сполученими Штатами Америки і Китайською Народною Республікою протягом останніх років стало одним з факторів, які мають стратегічний формуючий вплив на сучасні міжнародні відносини, політичну, економічну та військову складову на глобальній арені. Економічне та геополітичне піднесення Китаю, який наразі є другою економікою світу [1], свідчить про зростання впливу КНР не лише на регіональному рівні, а й на глобальній міжнародно-політичній арені, таким чином кидаючи виклик домінуванню Сполучених Штатів у системі міжнародних відносин, яка склалась після завершення Холодної війни та розпаду СРСР.

В основі стратегічного суперництва між США та КНР ключовим є питання про існуючий глобальний баланс сил на міжнародній арені, який визначає стратегічну позицію

держав на загальносвітовому геополітичному рівні. Зокрема, з 2017 року в офіційних стратегічних документах уряду США Китай розглядається як «ревізіоністська держава та стратегічний конкурент» [2]. На думку Г. Гільперта і Г. Вакера, Сполучені Штати ніколи добровільно не поступляться Китаю значним міжнародним впливом і, відповідно, Вашингтон розглядає Китай як ревізіоністську державу, довгостроковою метою якої є глобальне панування [2] [3].

Безперечно, глобальне суперництво між Китаєм та США має декілька ключових вимірів, які в сукупності складають бачення комплексності та глобальності протистояння між державами. Першим аспектом суперництва між Пекіном та Вашингтоном, на думку дослідниці Р. Ахтар, є економічний аспект, який характерний напруженими, та деколи конфронтаційними торговельними відносинами, ілюстрацією чого можна вважати торговельну війну, яку розпочали обидві держави під час першого президентського терміну Д. Трампа, яка ознаменувалась посиленням глобальної економічної напруженості та невизначеності [4]. Одним з ключових аспектів в цьому плані для Сполучених Штатів стало питання зростання залежності від китайських товарів і технологій, яке створює серйозні ризики з точки зору національної безпеки, що в результаті призвело до зростання рівня економічної конфронтації між державами, а саме торговельної війни та взаємного введення тарифів на товари.

Іншим важливим аспектом з точки зору стратегічного протистояння між Китаєм та США є питання технологій. Згідно з Р. Ахтар, обидві країни розуміють важливість технологічного розвитку та лідерства в цій сфері як необхідної передумови для політичного, економічного та військового лідерства у сучасному світі [4]. Так, США, з огляду на вищезгадані занепокоєння про вплив китайських технологій на національну безпеку, обмежили діяльність та вплив таких китайських технологічних компаній як Huawei та TikTok; Китай, в свою чергу, просуває китайський «Цифровий Шовковий Шлях» (складова цифрової інфраструктури Ініціативи «Пояс і шлях», спрямована на «зміцнення впливу КНР у сфері управління Інтернетом і розробку підходів до глобального технологічного розвитку») та прагне до повноцінної технологічної самодостатності [4] [5]. Крім того, адміністрація Президента Байдена запровадила значні експортні та інвестиційні обмеження, які спрямовані на обмеження доступу Китаю до американських технологій, в першу чергу на передові напівпровідники, які можуть використовуватись для спеціалізованих військових застосувань та для розвитку у сфері штучного інтелекту [6]. Ще одним важливим питанням з точки зору технологічної безпеки є питання безпеки у кіберпросторі: обидві держави протягом останніх років звинувачують одне одного в порушенні безпеки власного кіберпростору та кібершпигунстві, що підсилює боротьбу у сфері кібербезпеки та у сфері технологій як одного з ключових векторів суперництва Китаю та США [4].

Проте, як для Китайської Народної Республіки, так і для Сполучених Штатів Америки, питання Тайваню і Південно-Китайського моря є найбільш гострим та підкреслює основну точку напруженості між двома державами. Загалом, заяви китайських лідерів та урядові політичні документи щодо Тайваню були послідовними у відстоюванні позиції Китаю, з дотриманням принципів і політики єдиного Китаю та сприяння мирному розвитку відносин з Тайванем [7]. З огляду на це, підтримка Сполученими Штатами Тайваню, зокрема під час візиту Н. Пелосі, на той час спікера Палати представників Конгресу США, з боку Китаю розглядається як порушення визнання Вашингтоном принципу одного Китаю та деструктивними діями в контексті двосторонніх відносин між КНР та США, приводячи до їхнього погіршення [7]. Крім того, американсько-китайське суперництво у військовому вимірі передбачає значне нарощування потенціалу та посилення стратегічних позицій в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: США підтримують значну військову присутність в регіоні, включно з військово-морським патрулюванням в Південно-Китайському морі, в той час як Китай розширює та модернізує власні збройні сили з метою посилення власних позицій в регіоні [4]. Так, Китай послідовно наголошує на багатосторонньому співробітництві у сфері безпеки та відкритому регіоналізмі в Азійсько-Тихоокеанського

регіоні, в той час як США відстоює бачення колективної оборони та закритого регіоналізму, що підкреслює різні стратегічні цілі та парадигми держав та ще один вимір стратегічного суперництва в регіоні, який підкреслює безпековий вимір боротьби між Китаєм та США [8].

Таким чином, підсумовуючи, можна дійти висновку, що сучасний стан двосторонніх відносин між Китайською Народною Республікою та Сполученими Штатами Америки можна охарактеризувати як стан стратегічного суперництва, з огляду на геополітичні цілі та амбіції держав, а також їхній політичний, економічний та військовий потенціал та вплив на сучасну систему міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. The 15 countries with the highest gross domestic product (GDP) in 2030 [Електронний ресурс] // Statista Research Department – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/statistics/271724/forecast-for-the-countries-with-the-highest-gross-domestic-product-gdp-in-2030/>.
2. National Security Strategy of the United States of America [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>.
3. Lippert B. Strategic rivalry between United States and China: causes, trajectories, and implications for Europe [Електронний ресурс] / B. Lippert, V. Perthes // Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP- Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/68408/ssoar-2020-lippert_et_al-Strategic_rivalry_between_United_States.pdf?sequence=1&isAllowed=y&lnkname=ssoar-2020-lippert_et_al-Strategic_rivalry_between_United_States.pdf.
4. Akhtar R. US-China Rivalry in Asia-Pacific: Dimensions and Implications [Електронний ресурс] / Rabia Akhtar // The Korea Times. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: https://www.koreatimes.co.kr/www/opinion/2024/05/137_374083.html.
5. Яка роль проекту «Цифровий Шовковий Шлях» [Електронний ресурс] // "Асоціація Українсько-Китайського співробітництва". – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://aucc.org.ua/jaka-rol-proektu-cifrovij-shovkovij-shljah/>.
6. Remarks by National Security Advisor Jake Sullivan at the Special Competitive Studies Project Global Emerging Technologies Summit [Електронний ресурс] // The White House. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/09/16/remarks-by-national-security-advisor-jake-sullivan-at-the-special-competitive-studies-project-global-emerging-technologies-summit/>.
7. Jie Y. China 'under siege' [Електронний ресурс] / Y. Jie // Chatham House, The Royal Institute of International Affairs. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.chathamhouse.org/2024/07/china-under-siege/key-issues-china-us-relationship>.
8. US-China strategic rivalry, South Korea's strategic choices, and implications for German and South Korea cooperation [Електронний ресурс] // FES Asia Editorial. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://asia.fes.de/news/south-korea-strategic-choices.html>.

Біла Андріана Андріївна

Безпековий вимір публічної дипломатії України в умовах російсько-української війни

Публічна дипломатія у визначенні класика Джозефа Ная є найбільш ефективним методом нарощування потенціалу «м'якої сили» [1]. Науковець визначав такі класичні задачі публічної дипломатії, як регулярне спілкування для вирішення зовнішньополітичних питань, уникнення криз; стратегічна комунікація, тобто інформаційні кампанії, які б у «м'якому стилі» розповідали чи інформували про найважливіші теми країни, такі як культура, історія, цінності, здобутки, а також – побудова взаємин із впливовими акторами (діячами, організаціями, структурами).

Усі ці задачі мають здійснюватися у довгостроковій перспективі, за тлумаченням Ная, та у «приємній формі» заохочення, тобто через наукові обміни, культурні проекти, освітні

послуги, гранти [2]. Такого ж погляду притримуються й інші американські вчені, зокрема Крістін Лорд, яка визначає одним із ключових підходів до публічної дипломатії – «вплив, зачаровування та натхнення людей для забезпечення підтримки ними певних політик» [3].

Натомість, аналізуючи сучасний порядок денний, варто об'єктивно резюмувати, що концепція публічної дипломатії зазнала суттєвих змін, а Україна в умовах воєнного стану та необхідності боротьби за власне існування, – вибудувала власну систему здійснення публічної дипломатії, задала тон, ритм, запропонувала нові інструменти і підходи до її здійснення.

Публічна дипломатія України воєнного часу має значний безпековий вимір. Її завдання в умовах війни росії проти України виходять далеко за межі тих завдань, які були визначені кілька десятиліть тому американськими вченими у державі, яка хоч і вела «холодну війну» [4], але з іншого боку, яка була територіально цілісною та впізнаваною в усіх куточках світу.

Захищеність кордонів, територіальна цілісність України, за визначенням українського законодавства [5], є питанням і умовою національної безпеки. А в нинішній ситуації цілість українських кордонів є порушеною не лише фізично загарбанням територій ворогом, але й маніпулятивним їх привласненням в інформаційному просторі, а також штучним привласненням культурних діячів та культурної спадщини, що мають приналежність до цих територій.

Одним із яскравих прикладів того, як публічна дипломатія України працює у вимірі забезпечення національної безпеки – це повернення територіальної цілісності нашої держави на картах світу, а отже, повернення міжнародно визнаних кордонів України не просто у політичному сегменті, а в свідомості мільйонів звичайних людей іноземних країн.

Йдеться про те, як впливові міжнародні компанії, такі як National Geographic та Amazon розповсюджували великими тиражами мапи із неправдивим, некоректним зображенням українських кордонів у різних варіаціях: між Кримом та Україною пунктиром зображували державний кордон; Крим зображували як частину Російської Федерації; Крим позначали як «спірну» територію; Крим і тимчасово окуповані території Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей відокремлювали від України пунктиром; Крим зображували як територію, «на яку претендує Україна» [6].

Публічний розголос, публічні інформаційні кампанії з цього приводу, розслідування активістів разом із конкретними діями та рішеннями МЗС України, зокрема Департаменту публічної дипломатії та комунікацій, вплинули на ситуацію та примусили міжнародні компанії змінити свою сумнівну політику. У деяких випадках тиск відбувався саме на громадськість іноземних держав, споживачів продукції, які у свою чергу тиснули на великий бізнес.

Питанням національної безпеки в умовах воєнного стану є захист культурної спадщини як важливої національної цінності, яка зберігає історичну пам'ять нації та формує ідентичність [7]. І в умовах, коли росія повномасштабно знищує культурні пам'ятки, у тому числі, які визнані Всесвітньою спадщиною ЮНЕСКО, а також привласнює українські культурні надбання, як «великоросійські» або радянські, публічна дипломатія України повинна здійснювати миттєву реакцію та забезпечувати суб'єктну та пасіонарну дію. Власне, це ми можемо й спостерігати.

Прикладом є активна діяльність стосовно повернення так званої «української прописки» таким митцям, як Іван Айвазовський, Архип Куїнджі, Ілля Ріпин, Олександра Екстер, Давид Бурлюк, Казимир Малевич. Повернення цих діячів і їх спадщини є безпековим питанням, тому що через них росія здійснює «розмиття кордонів» у свідомості іноземних аудиторій. Тобто якщо кримчанин Іван Айвазовський і далі фіксуватиметься, як «російський» художник, в уявленнях людей з Німеччини чи, наприклад, Нідерландів, у майбутньому в довготривалій перспективі за умов бездіяльності не виникне сумнівів, що Крим – частина росії [8].

Загалом, варто підкреслити, що сучасна публічна дипломатія України відповідає на виклики воєнного часу і виконує надважливу роль у забезпеченні національної безпеки

держави. У багатьох випадках, коли мова йде про національні інтереси та відновлення історичної справедливості, українська публічна дипломатія вже не може бути лише м'яким і «приємним» засобом спонукання і заохочення, вона крізь увесь спектр власних інструментів і засобів швидко реагує, послідовно тисне, впливає, переконує та протистоїть ще більшим майбутнім загрозам.

Список використаних джерел:

1. Nye J. Soft Power: The Means To Success In World Politics / Joseph Nye. – New York: Public Affairs, 2004.
2. Joseph S. Nye, Jr. Public Diplomacy and Soft Power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2008. Vol. 616. P. 94–109.
3. Kristin M. Lord. Voices of America: U.S. Public Diplomacy for the 21st Century. URL : https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/11_public_diplomacy_lord.pdf
4. Дубов Д. В. Публічна дипломатія США в добу Холодної війни. Як США завойовували «серця і розум людей» (у дзеркалі розсекречених документів ЦРУ): Аналітична доповідь / Дмитро Володимирович Дубов. – Київ: НІСД, 2020. – 164 с.
5. ЗАКОН УКРАЇНИ Про національну безпеку України [Електронний ресурс] / М. М. М // Офіційний сайт Верховної Ради України. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
6. Битва за мапу: як західні компанії «віддають» Росії українські території [Електронний ресурс] / І. І. І // RFI. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rfi.fr/uk/міжнародні-новини/20230501-битва-за-мапу-як-західні-компанії-віддають-росії-українські-території>
7. Потапенко В. Культурна спадщина та національна безпека : аналітична доповідь [Електронний ресурс] / В'ячеслав Потапенко // НІСД. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-09/ad_kult_spad_nac_bezp_06092023.pdf.
8. Плис А. Велика російська культура — це міф". Як світові музеї повертають відомих митців Україні [Електронний ресурс] / Анастасія Плис // Інформаційна агенція ЛІГАБізнесІнформ. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://life.liga.net/istoriyi/article/velikaya-russkaya-kultura-mif-kak-mirovye-muzei-vozvrashchayut-hudojnikov-ukraine>.

Пчельніков Даніель Костянтин Костянтинович

Сценарій розвитку близькосхідного регіону: розділення Близького Сходу на коаліції. Регіональна біполярність у мультиполярному світі

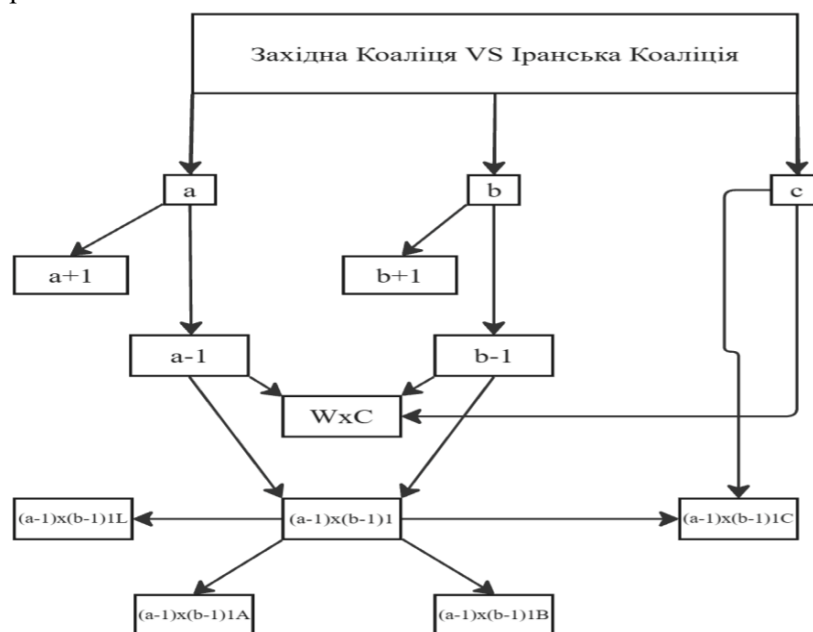
Близький Схід є одним з найбільш проблемних і конфліктних регіонів не тільки в 20 столітті, але і в 21 столітті. Фундаментальні проблеми регіону лежать в їх корені, а саме недбалість британських мандатів, законне заснування Ізраїлю в 1948 році і безпрецедентна агресивна політика арабських країн щодо цієї країни, що призвело до неконтрольованих воєн і конфліктів, повільна реакція на правління диктаторів, що призвело до жахливих наслідків, бездіяльність та нехтування розвитком терористичних організацій, формування проксі-держав, а також неконтрольована підтримка не тих сторін, яка згодом виявилася хибним кроком у зовнішній політиці потужних країн. Прикладом є Іранська ядерна угода, яка була реалізована завдяки президенту США, Барак Обама, який висловлювався, що: “Розбіжності між нами реальні, і не можна ігнорувати складну історію між нашими націями. Проте речі змінюються. Ця угода дає можливість рухатися у іншому напрямку, і ми повинні скористатися цим.” [1] Тим самим президент США показав, що він та демократична партія не готові боротися з Іраном і готові піти на поступки, але це все завершилось у 2018 році, коли Дональд Трамп вийшов з цієї угоди, назвавши її “гнилою”, а також додав: “Будь-яка країна, яка допомагає Ірану в його прагненні здобути ядерну зброю, також може потрапити під жорсткі санкції Сполучених Штатів” [2]. Наразі, у 2024 році, після розвідувальної інформації та заяв Ірану, що в них майже готова ядерна зброя, (не будемо забувати про співпрацю Росії, особливо після 24 лютого 2022 року, яка протягом повномасштабного вторгнення в Україну співпрацює з Іраном та надає ядерні технології) ми можемо зробити висновки, що Обама тільки прискорив створення ядерної зброї Іраном. В цілому політика демократичної гілки США останніми роками вказує на її пасивність, слабкість та

неможливість бути “міжнародним поліцейським”, що ми самі - українці, можемо побачити на власному досвіді. Також потрібно пригадати про гуманітарну допомогу ООН для Сектору Газа [3], які робили зброю, тунелі та готували напад на Ізраїль, який відбувся 7 жовтня 2023 року, що призвело до багатьох жертв, а також військової операції проти ХАМАС, приєднання до цього конфлікту Хезболли (Лівану), а наразі до третьої Ліванської війни, обстрілів зі сторони Йємену та Ірану.

Дивлячись на всі події, які відбувались та відбуваються на Близькому Сході я хочу звернутися до своєї магістерської роботи, тема якої була: “Сценарії розвитку Близькосхідного регіону” та яку я захистив у 2022 році та представляв 3 оригінальні сценарії розвитку цього регіону, 2 з яких можуть бути реалістичними на сьогоднішній день. Тому, в цій роботі я хотів би розглянути, удосконалити та трохи змінити 1 із таких сценаріїв, звертаючи увагу на події сьогодення - Розділення Близького Сходу на коаліції. Регіональна біполярність у мультиполярному світі.

При моделюванні цього сценарію я використовував теорію ігор, яка дозволить вивести оптимальні стратегії за даним сценарієм. Я використовував за основу такі країни як Ізраїль та Іран, саме вони найбільше підходять для створення «Дерева Гри», яке включає в себе прогнозування моделей розвитку даного сценарію. На сьогоднішній день Ізраїль та Іран демонструють біполярність регіону, що призводить до того, що регіональним країнам та зовнішнім потрібно буде обирати сторону конфлікту. Під час моделювання буде згадана можлива політика Дональда Трампа, аналізуючи його заяви стосовно політики на Близькому Сході, а також поточна політика Росії по відношенню до Ірану. Звичайно, не будемо забувати і про країни ЄС та Китай.

Після 7 жовтня 2023 року Ізраїль проводив військову операцію проти ХАМАС, які є союзниками Ірану, а також відбивався від ракетних ударів з боку Лівану за якою стоїть Хезболла, з боку Ємену, Сирії та Ірану, що вже створює певну коаліцію. Таким чином в нас є Іранська Коаліція в яку входить Іран, ХАМАС, Ліван, Сирія, Ємен та Ірак і Росія, які виступають проти військової операції в Секторі Газа, а також підтримують терористичну організацію, як зазначає та розповідає у себе на каналі ізраїльський оглядач Сергій Ауслендер [4], [5]. Ізраїль має свою коаліцію, - Західна Коаліція -, та партнерів, один з головних - Дональд Трамп, який представляє США, а також планує відновити «максимальний тиск» на Іран, щоб змусити його відмовитися від ядерних амбіцій та припинити фінансування груп, які США вважають терористичними [6]. Хоча Йорданія, Саудівська Аравія та Єгипет виступали проти ескалації у Секторі Газа, вони допомагали збивати ракети, що летіли на Ізраїль. Тим паче, дії Ємену шкодять економіці цих країн, що може призвести їх стати на бік Ізраїля. ЄС засуджував військову операцію Ізраїля, але все одно підтримують Ізраїль. Є і нейтральна сторона (яка не буде додаватися через нейтральність), яка слідкує за подіями та говорить про занепокоєння - ООН, Китай, Індія та інші країни. Маючи 3 перемінні - приступаємо до формування «Дерева Гри».

а - Ізраїль за підтримки партнерів веде військові операції у Лівані та Секторі Газа
 б - Іран та Росія продовжують підтримувати гібридні війни у регіоні
 с - Між коаліціями починається діалог про завершення військових конфліктів та підписання нових умов про співіснування
 а+1 - Західна Коаліція досягає значних успіхів у військових операціях і завершує конфлікт
 а-1 - Західна коаліція стикається з труднощами, тим самим ескалує конфлікт
 б+1 - Іранська коаліція досягає значних успіхів, тим самим формує нові реалії Близькосхідного регіону
 б-1 - Іранська коаліція стикається з труднощами, тим самим ескалує конфлікт
 WxC - Через велику кількість жертв з обох сторін, Коаліції домовляються про припинення військового конфлікту і завдяки зовнішнім партнерам формують новий договір по співіснування
 (а-1)х(б-1)1 - Коаліції оголошують про початок повномасштабної війни
 (а-1)х(б-1)1L - Мета Коаліцій - повне знищення один одного будь-яким чином, без переговорів
 (а-1)х(б-1)1A - У війні перемагає Західна Коаліція
 (а-1)х(б-1)1B - У війні перемагає Іранська Коаліція
 (а-1)х(б-1)1C - Обидві сторони змушені завершити війну через те, що не можуть продовжувати її та перейти до підписання мирних угод

Матриця Грі

Г \ с	с	а+1	а-1	б+1	б-1	WxC	(а-1)х(б-1)1	(а-1)х(б-1)1L	(а-1)х(б-1)1A	(а-1)х(б-1)1B	(а-1)х(б-1)1C
ЗК	9	10	5	3	6	8	4	2	11	1	7
ІК	5	2	3	10	6	9	8	4	1	11	7

Тут також демонструємо матрицю гри, де 1 балл – це не вигідна ситуація для однієї з коаліцій, а 11 – найбільш вигідна ситуація. Таким чином завдяки Теорії Ігор, можна детально описати події при формуванні такого сценарію - Розділення Близького Сходу на коаліції. Регіональна біполярність у мультиполярному світі.

Реалістичність цього сценарію підкріплюється сучасними подіями, що свідчать про зростання напруженості та формування чітких блоків. Підтримка Ірану та його союзників Росією, зокрема, надання ядерних технологій, посилює ризик конфлікту, який може перерости у повномасштабну війну. Ізраїль, своєю чергою, спирається на підтримку США, особливо посиляючись на політику Дональда Трампа, який обіцяє посилити тиск на Іран.

Пропонується розглянути декілька можливих шляхів розвитку ситуації:

- Військові операції Західної коаліції можуть призвести як до швидкого завершення конфлікту, так і до його ескалації у випадку труднощів.
- Іранська коаліція може досягти успіхів у регіоні або зіткнутися з внутрішніми проблемами, що загальмують її просування.
- Третій варіант передбачає діалог між коаліціями та підписання нових угод для стабілізації ситуації, що є найменш імовірним через високий рівень ворожнечі.

Сценарій регіональної біполярності в Близькому Сході має високу реалістичність через наявність чітких протиборчих коаліцій та підвищену геополітичну активність основних гравців. Однак перспективи стабілізації ситуації у короткостроковій перспективі виглядають сумнівними через глибокі суперечності між сторонами, різноманітність інтересів регіональних та глобальних гравців, а також зростання кількості збройних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. BBC News. Обама оголосив про досягнення угоди з Іраном щодо ядерної програми. BBC Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2015/07/150714_sa_obama_iran (дата звернення 06.11.2024).
2. BBC News. "Іран оголосив про вихід з ядерної угоди з США". BBC Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-44044107> (дата звернення 06.11.2024).
3. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). Humanitarian Needs Overview 2022. URL: https://www.un.org/unispal/wp-content/uploads/2021/12/OCHANUMNEEDSOVERVIEW2022_161221.pdf (дата звернення 06.11.2024).
4. Sergey Auslender. Ізраїль за крок від великої війни? [відео на YouTube]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PAZ26Bqutj4> (дата публікації: 02.11.2023; дата звернення: 09.11.2024).
5. Sergey Auslender. Маски зірвані. У чому витoki конфлікту у Газі? [відео на YouTube]. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YpbDmOvG0UY> (дата публікації: 29.10.2024; дата звернення: 06.11.2024).
6. Trump планує відновити максимальний тиск на Іран — WSJ. Mind.ua. URL: <https://mind.ua/news/20281269-trump-planue-vidnoviti-maksimalnij-tisk-na-iran-wsj> (дата публікації: 08.11.2024; дата звернення: 09.11.2024).

Гавлаков Кирило Максимович

Діяльність ООН з протидії актам агресії: виклики та напрямки реформування

Згідно зі Статутом ООН, підтримання міжнародного миру та безпеки є ключовим питанням у діяльності Організації. Виклики, пов'язані з протидією актам агресії, знижують ефективність ООН та підривають глобальну довіру. У зв'язку з цим постає питання реформування Організації та вдосконалення її безпекових механізмів.

Слід розпочати з проблеми трактування акту агресії, що пов'язано з міжнародно прийнятим визначенням терміну «агресія». Це поняття детально розкривається у резолюції Генеральної Асамблеї (ГА) 3314 (XXIX) від 14 грудня 1974 р. Проблемою у цьому контексті є рекомендаційний характер резолюції, а тому фактично кожна держава може тлумачити визначення акту агресії на власний розсуд [1].

Ключовою вразливістю безпекової системи ООН є наявність права вето постійних членів Ради Безпеки (Р5), що дозволяє контролювати питання міжнародної безпеки, включно з уникненням відповідальності за вчинення акту агресії. Найчастіше право вето застосовував Радянський Союз і надалі Російська Федерація, загалом 158 разів (СРСР – 120, РФ – 38), далі йдуть Сполучені Штати (92), Сполучене Королівство (32), Китай (21) і Франція (18) [2]. Серед проблем Ради Безпеки (РБ) також слід виділити недостатнє представництво, оскільки її склад повною мірою не відображає сучасні геополітичні реалії та регіональну представленість.

Генеральна Асамблея може впливати на ситуації, що представляють загрозу миру, через механізм «Єдності заради миру», однак резолюції спеціальних надзвичайних сесій мають лише рекомендаційний характер і відповідно не можуть ефективно долати вето. Викликом також є проблеми у виконанні рішень Міжнародного Суду (МС), оскільки члени Р5 мають повноваження заблокувати резолюцію щодо примусу до реалізації постанови суду, як було, наприклад, у справі 1984 р. Нікарагуа проти США [3].

На ефективність санкційних режимів також впливає політична поляризація серед постійних членів РБ. Країни Р5 можуть застосовувати вето при накладанні санкцій або для уповільнення роботи відповідальних комітетів, як, наприклад, блокування з боку РФ у 2023 р. мандату на моніторинг санкцій проти КНДР [4]. Операції з підтримання миру (ОПМ) стикаються з проблемою недостатньо швидкого розгортання, що складно реалізувати за відсутності резервних сил. Хоча у 2015 р. була створена Система забезпечення готовності миротворчого персоналу (PCRS) для попередньої реєстрації державами миротворців, участь

у ній залишається добровільною. Затримка у розгортанні ОПМ разом з обмеженим мандатом на застосування сили може призвести до неспроможності запобігти катастрофічним наслідкам, як, наприклад, під час геноциду в Руанді у 1994 р., внаслідок чого загинуло близько 800 тис. осіб [5].

ООН усвідомлює важливість змін у цьому контексті, а тому вже багато десятиліть веде роботу з напрацювання ефективних пропозицій і моделей реформ, передусім звертаючи увагу на ключову проблему - застосування вето. Перший вагомий проект у цій сфері, ініціатива Разалі (1997 р.), передбачав репрезентативне розширення РБ до 24 членів, додавши 5 постійних учасників без права вето і 4 непостійних, а також обмеження вето у випадках, передбачених Розділом VII Статуту ООН [6]. У 2005 р. дискусію продовжили об'єднання країн, зокрема Африканський Союз (АС), G4 та мала п'ятірка (S5). АС на базі Езульвінського консенсусу пропонував розширення РБ до 26 членів (6 постійних, 5 непостійних), враховуючи регіональне представництво та зберігаючи за новими постійними учасниками РБ право вето, доки воно існуватиме [7]. Німеччина, Японія, Індія та Бразилія у складі G4 виступають за надання їм постійного членства у РБ з правом вето у майбутньому, а також розширення структури до 25 членів (6 постійних і 4 непостійних) [8]. Група S5 зосередилася на забезпеченні підзвітності РБ у контексті звітування членами Р5 про підстави вето, а також утримання від цього у випадках масових злочинів проти людства [9]. Останній принцип ліг в основу відкритих до приєднання французько-мексиканської заяви та Кодексу групи АСТ у 2015 р.

Слід звернути увагу на пропозиції України щодо безпекового реформування, озвучені президентом В. Зеленським під час виступу на засіданні Ради Безпеки у 2023 р. Серед основних тез глави держави: подолання вето 2/3 голосів членів ГА, репрезентативне розширення РБ, окремо виділивши Німеччину, Японію та Індію у контексті постійного членства, а також превентивні санкції у разі підготовки країни до агресії та призупинення членства порушників миру [10].

Розглянувши ключові виклики та моделі реформ, можна сформулювати рекомендації, враховуючи найбільш ефективні пропозиції для уточнення та доповнення позиції України. Важливо відобразити у Статуті ООН дефініцію агресії згідно резолюції 3314 (XXIX), щоб надати цьому поняттю обов'язковий характер. Право вето повинно бути обмеженим у випадках злочинів проти людства, здійснення акту агресії та прийняття резолюцій РБ щодо примусових заходів для виконання рішень МС. Важливо забезпечити звітність перед Генеральною Асамблеєю щодо причин вето. У разі відсутності підстав накладання вето ГА зможе його скасовувати 2/3 голосів. Рекомендується залучити до складу постійних членів країни G4 та 1 африканську державу, яку має визначити АС, а також надати по 1 непостійному місцю для всіх регіональних груп. Варто визначити критерії для автоматичного розгляду накладання превентивних санкцій та розгортання ОПМ на основі вже згаданого визначення агресії. Крім цього, ефективність операцій зможе підвищити введення гнучких мандатів на застосування зброї та створення резервних сил на основі PCRS, надавши їй обов'язкового характеру.

Реформування зазначених напрямків діяльності ООН з протидії актам агресії потребує значних дипломатичних зусиль, оскільки для реалізації цих змін необхідно внести поправки до Статуту. Важливо продовжувати дискусію щодо реформи задля формування справедливої світової архітектури безпеки та ефективної протидії актам агресії.

Список використаних джерел:

1. Падалка М. Актуальні питання проблемності притягнення до міжнародної відповідальності держави за вчинення акту агресії. Наукові записки. Серія: право. 2022. № 13. С. 161-166.
2. The UN Security Council. Council on Foreign Relations : website. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/un-security-council#chapter-title-0-1>
3. What is the ICJ for, and how does it work? United Nations : веб-сайт. URL: <https://news.un.org/en/story/2024/01/1145392shtml>

4. Political Divides Drive a Reassessment of UN Sanctions. International Crisis Group : website. URL: <https://www.crisisgroup.org/global/political-divides-drive-reassessment-un-sanctions>
5. Sarjoon A., Yusoff M.A. The United Nations Peacekeeping Operations and Challenges. Academic Journal of Interdisciplinary Studies. 2019. Vol. 8, No 3. P. 202-211.
6. Paper by the Chairman of the Open-Ended Working Group on the Question of Equitable Representation on and Increase in the Membership of the Security Council and Other Matters Related to the Security Council. Global Policy Forum : website. URL: <https://archive.globalpolicy.org/security-council/security-council-reform/41310-razali-reform-paper.html>
7. Question of equitable representation on and increase in the membership of the Security Council and related matters. General Assembly : website. URL: <https://archive.globalpolicy.org/images/pdfs/0718auresolution.pdf>
8. Security Council reform. General Assembly : website. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n05/410/80/pdf/n0541080.pdf?OpenElement>
9. Improving the working methods of the Security Council. General Assembly : website. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n12/278/23/pdf/n1227823.pdf>
10. Застосування права вето потребує реформування, і це може стати ключовою реформою ООН – виступ Президента України на засіданні Ради Безпеки ООН. Президент України : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zastosuvannya-prava-veto-potrebuye-reformuvannya-i-ce-mozhe-85745>

ГЛОБАЛЬНІ І РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Тезбір Роксолана Володимирівна

Еволюція підходів державного управління в контексті протидії популізму й посиленню опозиційних рухів у Сінгапурі

У процесі трансформування глобальної міжнародної системи багато країн Заходу зіткнулися з ризиком внутрішньополітичних заворушень та приходу до влади популістів, що призводить до ерозії демократичної системи. У цьому контексті Республіка Сінгапур може слугувати прикладом успішного подолання загрози впливу популізму на державне управління.

Попри наявність багатопартійної системи, Партія народної дії (ПНД) традиційно отримує абсолютну більшість місць у парламенті. Водночас опозиційні сили, зокрема Робітнича партія (РП), поступово зміцнюють свої позиції. Так, на останніх виборах у 2020 р. РП отримала рекордні десять місць у парламенті, включно з перемогою у виборчому окрузі Сенгканг. Зміна урядової партії наразі є малоюмовірною, однак посилення позицій РП, а також утворення нових опозиційних об'єднань свідчать про потребу оновлення підходів до державного управління [1].

Внутрішньополітичні трансформації Сінгапуру передусім пов'язані із транзитом керівної посади в уряді. Попередній лідер Лі Сянь Лун очолював країну з 2004 року й був визнаним ефективним управлінцем, про що свідчили стабільні показники економічного зростання Сінгапуру й посилення ролі у глобальних і регіональних міжнародних процесах. Певне падіння рейтингів керівної партії і низка скандалів, пов'язаних із корупційними схемами й викриттям позашлюбного зв'язку серед депутатів ПНД, посилили потребу оновлення керівної верхівки. На особистий імідж Лі Сянь Луна також негативно вплинули публічні звинувачення його молодшого брата Лі Сянь Яна, який не тільки розкритикував засади управління ПНД, а й став одним із засновників опозиційної Партії прогресу і навіть залишив країну, отримавши політичний притулок у Лондоні [2].

У травні 2024 року четвертим прем'єр-міністром Республіки Сінгапур став Лоуренс Вонг, що до того займав посаду віцепрем'єр-міністра й очолював фінансове відомство в уряді. Політик довів свою ефективність завдяки вдалій стратегії управління в боротьбі з наслідками пандемії COVID-19. За результатами дослідження Інституту політичних наук,

більше 60% жителів Сінгапуру позитивно оцінюють політику Л.Вонга, що свідчить про високі шанси урядової партії отримати широку підтримку й під час наступних парламентських виборів восени 2025 року [3].

Одною з ключових політичних інновацій Лоуренса Вонга був запуск кампанії *Forward Singapore* в червні 2022 р., що включала комплекс заходів реформування суспільного договору на основі активного залучення громадськості. Ініціатива мала на меті сформувати дорожню карту для розвитку нового покоління сінгапурців, що зіткнулося із загостренням соціальних проблем, зокрема нерівністю доходів, потребою суспільної мобільності й інклюзивності, змінами клімату, старінням населення та геополітичною напруженістю [4].

Після вступу на посаду прем'єр-міністра Лоуренс Вонг продовжив приділяти значну увагу корегуванню соціальної політики уряду й вирішенню економічних проблем середнього класу. Офіційний слоган *Together for Better* свідчив про бажання уряду зміцнити комплекс соціального захисту громадян і підтримувати потреби населення, зокрема у придбанні власного житла, під час побудови кар'єри, створення сім'ї, а також при виході на пенсію [5].

Для розуміння політичних пріоритетів уряду Сінгапуру важливо проаналізувати щорічне звернення прем'єр-міністра з нагоди Національного дня, що вважається головною політичною промовою. За оцінками експертів, виступ Л.Вонга в серпні 2024 р. був позитивно сприйнятий у суспільстві, насамперед серед місцевої молоді [6]. Попри емоційну риторику лідера й публічні обіцянки покращення рівня життя, промову не можна вважати популістською, адже вона включала ряд конкретних реформ, які повинні відповісти на загострення глобальних викликів і зберегти стабільне зростання економіки. З-поміж головних нововведень слід відзначити підвищення соціальних виплат у структурі бюджету на 2025 рік. Передусім уряд планує збільшити тривалість оплачуваної декретної відпустки для обох членів подружжя й підвищити допомогу при народженні третьої дитини. Значну увагу привернула ініціатива *SkillsFuture*, що передбачає тимчасову фінансову підтримку людей, які втратили роботу, за умови проходження ними навчання й кар'єрного коучингу. Також було анонсовано підвищення доступності житла, розширення можливостей вивчення рідної мови, побудову нового спортивного комплексу, що дозволить сінгапурським спортсменам тренуватися всередині країни, а також організовувати заходи високого рівня. Позитивно сприйнято рішення про перегляд Програми освіти для обдарованих дітей, що передбачала навчання учнів з особливими здібностями в окремих навчальних закладах. Поширення програми на всі початкові школи допоможе залучити більше обдарованих дітей і підвищити інклюзивність освіти [7].

Згаданий комплекс заходів повинен сприяти покращенню соціальної складової й не допустити зростання впливу на внутрішню політику популістської риторики опозиційних партій, що, на думку К. Махбубані, є одним із головних безпекових викликів для Сінгапуру. Накопичення золотовалютних резервів робить країну вразливою до можливого використання фінансових ресурсів для маніпулювання думкою громадськості. У перспективі це може призвести до нерентабельної дотаційності місцевого бізнесу або надмірної кількості пільг для власного населення, що негативно відобразиться на інвестиційному кліматі Сінгапуру [8, с.24].

З метою недопущення подібних сценаріїв важливою є співпраця з опозиційними партіями в парламенті. У квітні 2023 р. після дебатів на тему політичного розвитку країни Лоуренс Вонг і лідер РП Прітам Сінгх домовилися координувати зусилля з недопущення популізму і взаємного контролю політичної риторики. Тенденція до зростання ролі альтернативних політичних сил у Сінгапурі наразі є обмеженою й не загрожує зміні керівної партії. Водночас наявність опозиції дозволяє здійснювати контроль над ухваленням законів і за умови співпраці узгоджувати необхідні реформи, у тому числі для протидії популізму й політичному опортунізму [9].

Список використаних джерел:

1. Lim K. Can Singapore's opposition really win the next general election and form a coalition government? South China Morning Post. 2024. URL: <http://surl.li/yvwrjo>

2. Lee Hsien Yang turning 'personal vendetta' into international smear campaign: Singapore government. CNA. 2024. URL: <http://surl.li/dgcwmj>
3. Baker J.A. 6 in 10 Singaporeans trust that Lawrence Wong is best 4G leader to steer country in post-pandemic era: IPS study. CNA. 2022. URL: <http://surl.li/eimtag>
4. Koh F. From Lee Kuan Yew to Lawrence Wong: The changing leadership styles of Singapore's Prime Ministers. CNA. 2024. URL: <http://surl.li/gycotv>
5. Building our shared future, together. Forward SG. 2024. URL: <https://www.forwardsingapore.gov.sg>
6. Koh F. PM Wong makes 'radical' policy shifts in maiden National Day Rally: Analysts. CNA. 2024. URL: <http://surl.li/isptlq>
7. Chin Soo Fang. NDR 2024: Key highlights from PM Wong's first National Day Rally. The Straits Times. 2024. URL: <http://surl.li/tnlpjz>
8. Махбубані К. Чи виживе Сінгапур? Як місто-держава готується до нових викликів. Наш Формат. Київ, 2021. 272 с.
9. Iau J. No place for populism, political opportunism in S'pore: DPM Wong. The Straits Times. 2024. URL: <http://surl.li/notxdf>

Райков Артур Ернестович

Вплив перемоги Дональда Трампа на президентських виборах у США на динаміку російсько-українського збройного конфлікту

Президентські вибори у Сполучених Штатах, які відбулися 5 листопада, стали подією, яка матиме довготривалий вплив на ситуацію у світі та в Україні зокрема. В умовах, коли російська агресія проти України триває, роль США як головного партнера Києва є визначальною для перебігу цього міжнародного конфлікту. Упевнена перемога на виборах та триумфальне повернення Дональда Трампа у Білий дім, враховуючи його політичні погляди, створюють певну невизначеність щодо подальшої підтримки України та американської позиції щодо російсько-української війни. Прагматичний підхід Трампа до міжнародної політики разом з його неоднозначними коментарями та заявами членів його команди викликають занепокоєння щодо змін у політиці США.

Фінансова та військова підтримка з боку США є важливою для здатності України протистояти Росії. З початку повномасштабного вторгнення США виділили для України 175 млрд доларів, що є найбільшою допомогою для європейської країни з часів Плана Маршалла [1]. У цю суму входить як бюджетна підтримка, так і військова допомога. Жодна інша країна НАТО не може зрівнятися з масштабами американської підтримки. Проте повернення Дональда Трампа може обернутися обмеженням такої допомоги через непопулярність теми війни та ідеї продовження підтримки України.

Під час свого першого президентства Трамп наголошував на пріоритетності американських інтересів і прагматичному підході до міжнародних справ. Він критикував європейських союзників за недостатнє фінансування НАТО [2] та навіть ставив під сумнів доцільність існування Альянсу [2]. Крім того, Трамп намагався перекласти більшу відповідальність за підтримку України на європейські країни та налагодити відносини з Володимиром Путіним [3]. Хоча тоді Трамп і не припинив підтримку України, побоювання у зміні позиції та риторики США зберігалися до кінця його першої каденції.

Нинішня позиція Дональда Трампа щодо підтримки України залишається нечіткою. З одного боку, у багатьох інтерв'ю і передвиборчих заявах він говорив, що за його президентства Росія не наважилася б на війну, поряд з цим звинувачуючи Джо Байдена, що слабкість його адміністрації розв'язала Путіну руки [4]. З іншого боку, Трамп неодноразово ставив під сумнів масштаби та доцільність фінансової і військової допомоги Україні [4]. Наприклад, під час голосування за пакет допомоги навесні 2024 року були чутки, що Трамп виступав проти ухвалення цього акту і через лояльних республіканців блокував його розгляд [5]. Така позиція Трампа мотивована бажанням уникнути тривалих зобов'язань, розглядаючи

це питання через призму доцільності витрат коштів державного бюджету, а також бажанням перекласти цей тягар на держави ЄС.

Сам Трамп неодноразово заявляв про прагнення якнайшвидше завершити конфлікт, проте конкретних кроків щодо припинення війни команда Дональда Трампа не розкривала. Окремі заяви Трампа та його соратників дозволяють припустити, що нова президентська адміністрація планує змусити Україну та Росію сісти за стіл переговорів та домовитися хоча б про припинення вогню та заморозку конфлікту [6]. Політика нинішньої адміністрації Байдена щодо контрольованої ескалації не призвела до припинення агресії РФ. З огляду на бажання Трампа бути краще за Байдена, управління переговорним процесом між Україною та РФ (у разі його успішності) Трамп буде розглядати як свою перемогу. Однак залишається питання, як змусити сторони почати переговори.

США можуть обмежити або навіть припинити бюджетну та військову підтримку України, щоб примусити її до участі у переговорах. Можливим варіантом також є прив'язка допомоги до перемовин з РФ. Щодо РФ, то у цьому випадку Трамп має небагато важелів впливу на Москву. Путіну цікаві переговори за умов, що всі його вимоги будуть виконанні. Трамп більше схиляється у бік компромісного рішення, що розходиться з візією РФ. Одним з важелів може бути обвал цін на нафту, що могло б зупинити російську військову машину (про це згадували у команді Трампа) [7]. Інший варіант — часткове зняття санкцій в обмін на припинення війни. Враховуючи протистояння США та КНР, Трампу важливо відірвати РФ від Китаю, що можливо лише через поліпшення відносин між РФ та США. Але неясно, чи обере команда Трампа цей шлях.

Важливими є призначення на ключові пости у владній вертикалі, оскільки це може вплинути на майбутнє ставлення США до України. Зокрема стало відомо, що Дональд Трамп планує призначити сенатора Марка Рубіо на посаду Державного секретаря, а конгресмена Майка Волтца — радником з питань національної безпеки [8]. Це ті дві особи, які будуть активними на зовнішньополітичному треку. Вони обидва є «яструбами», готовими забезпечувати мир через силу та демонструвати лідерство США [8]. І Рубіо, і Волтц засуджували агресію Російської Федерації. Але варто зазначити, що вони прагнуть проявляти лояльність та схиляються до позиції Трампа про потребу якнайшвидше завершити війну, зокрема і з потенційними територіальними поступками з боку України. Схиляються вони до позиції Трампа і щодо перегляду умов та обсягів фінансування України, підкреслюючи, що США не можуть продовжувати політику Байдена з необмеженого асигнування коштів для України[9].

Перемога Дональда Трампа на виборах викликала невизначеність щодо подальшої позиції США у війні РФ проти України, що контрастувало б з більш передбачуваною політикою Камали Харріс у разі її обрання президенткою (яка продовжила б політику Джо Байдена). Нинішня ситуація ставить Україну перед низкою викликів у контексті збереження підтримки з боку США. Потенційне скорочення фінансування та посилення риторики щодо початку переговорів (разом із дискусією щодо компромісу навколо частини територій) ставить Україну перед необхідністю адаптації своєї стратегії, зокрема підвищення її гнучкості та активнішої роботи з командою Трампа та міжнародними партнерами для хеджування ризиків і зміцнення переговорної позиції. В іншому випадку, Україна може опинитися в ситуації, коли її інтереси будуть поступатися досягненню більш глобальних геополітичних цілей.

Список використаних джерел:

1. Masters J., Merrow W. How Much U.S. Aid Is Going to Ukraine?. Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/article/how-much-us-aid-going-ukraine> (дата звернення: 14.11.2024).
2. Cameron H. Five things Trump has said about NATO. Newsweek. URL: <https://www.newsweek.com/five-things-donald-trump-said-about-nato-1985307> (дата звернення: 14.11.2024).

3. Donald Trump's Foreign Policy Positions. Council on Foreign Relations. URL: <https://www.cfr.org/election2024/candidate-tracker/donald-trump> (дата звернення: 14.11.2024).
4. Fenbert A. Trump blames Zelensky, Biden for Russia's invasion of Ukraine. The Kyiv Independent. URL: <https://kyivindependent.com/trump-blames-zelensky-biden-for-russias-invasion-of-ukraine/> (дата звернення: 14.11.2024).
5. Michael Stricof. What Lessons Can We Draw From the Vote on the Ukraine Aid Bill that Has Just Been Passed in the United States?. IRIS. URL: <https://www.iris-france.org/185973-what-lessons-can-we-draw-from-the-vote-on-the-ukraine-aid-bill-that-has-just-been-passed-in-the-united-states/> (дата звернення: 14.11.2024).
6. Ward A. Trump Promised to End the War in Ukraine. Now He Must Decide How. The Wall Street Journal. URL: <https://www.wsj.com/world/trump-presidency-ukraine-russia-war-plans-008655c0> (дата звернення: 14.11.2024).
7. Thomas J. Rep. Waltz to Newsmax: Trump Ends Ukraine War on Oil, Sanctions, Diplomacy. Newsmax. URL: <https://www.newsmax.com/newsmax-tv/donald-trump-plan-ukraine/2024/08/27/id/1178137/> (дата звернення: 14.11.2024).
8. Gramer R., Melkozerova V., Bazail-Eimil E. Kyiv's backers take comfort in Trump's Cabinet picks. Politico. URL: <https://www.politico.com/news/2024/11/12/kyiv-backers-trump-cabinet-national-security-00189137> (дата звернення: 14.11.2024).
9. Марко Рубіо і Майкл Волтц: що фаворити Трампа кажуть про Україну - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c9dl67lp9qpo> (дата звернення: 14.11.2024).

Запорізька Ірина Сергіївна

Діяльність гюленівського руху в країнах Африки: від впливового актора «м'якої сили» до загрози національній безпеці Туреччини

Гюленівський рух, відомий також як рух «Хізмет» (з турецької – «служіння»), був заснований у 1970-х рр. Фетхуллахом Гюленом як релігійна спільнота, що з часом набула значення як один із важливих акторів, що просували «м'яку силу» Туреччини по всьому світу. Ідеї Ф. Гюлена, у першу чергу, ґрунтувалися на принципах поміркованого ісламу та бажанні трансформувати республіку після правління військових наприкінці ХХ ст. Крім того, Ф. Гюлен був прихильником ідей вільного ринку та прагнув до збільшення ролі офіційної Анкари в світовій політиці, переважно за рахунок використання заходів економічного та культурного впливу [1]. На базі цього, зокрема, відбулося зближення між гюленістами та Партією справедливості і розвитку (ПСР) на початку 2000-х рр., у тому числі з Реджепом Тайїпом Ердоганом, майбутнім главою держави, який зрештою збільшив роль мусульманської віри в соціальному й політичному житті секулярної країни, а також надав поштовху використанню освітньої та культурної дипломатії як засобів зростання турецького впливу на глобальному рівні.

Головним інструментом руху «Хізмет» стала освітня складова, а саме відкриття так званих гюленівських шкіл як на території Туреччини, так і в інших державах. Метою цього було виховання нового, освіченого та патріотично налаштованого покоління турецьких еліт, що невдовзі могли б зайняти місце на значимих посадах як у самій країні, так і закордоном, сприяючи розвитку глобальних зв'язків офіційної Анкари [1]. За деякими оцінками, на піку свого розвитку в першій половині 2010-х рр., гюленівський рух мав приватні освітні установи в понад 160 країнах світу, а число його прибічників (тур. Fethullahçılar) становило від 200 тис. до 6 млн осіб [2].

Зокрема, рух «Хізмет» відіграв помітну роль у становленні і розвитку африканської політики Туреччини, розпочавши свою діяльність на континенті в середині 1990-х рр. та ставши найбільш широко представленою турецькою неурядовою організацією в регіоні. Загалом з 1994 р. гюленісти були активними в 54 країнах Африки. Діяльність гюленівських шкіл та встановлені контакти з місцевими й іноземними бізнес-асоціаціями та гуманітарними

фондами зробили рух помітним актором публічної дипломатії в контексті впровадження Плану дій «Політики відкритості до Африки» (1998 р.). На основі цих контактів відбувалося відкриття офіційних представництв турецьких урядових організацій, таких як ТІКА, а також надавалася підтримки турецькому бізнесу в налагодженні співпраці з африканськими партнерами. Крім того, діяльність руху «Хізмет» сприяла зростанню медійної присутності Туреччини в регіоні, а також заохочувала розвиток міжконфесійного діалогу [3; 4, с. 6-7]. Гюленівський рух мав особливо позитивний вплив на розвиток взаємин офіційної Анкари з державами на південь від Сахари, що були менш інтенсивними порівняно зі зв'язками з північноафриканськими територіями, та загалом гармонійно існував в рамках широкої багатовекторної політики Туреччини на міжнародній арені на межі XX-XXI ст.

Утім, зважаючи на зростаючу напругу між ПСР на чолі з Р.Т. Ердоганом та рухом «Хізмет» через ідеологічні й політичні розбіжності, у 2014 р. турецький уряд розпочав політику тиску на гюленівські інституції. Переслідування значно посилювалися після того, у травні 2016 р. рух було внесено до списку терористичних угруповань під назвою FETÖ (Fethullahçı Terör Örgütü). Крім того, керівника руху Ф. Гюлена було звинувачено в організації спроби перевороту в ніч з 15 на 16 липня 2016 р. [4, с. 9]. Діяльність FETÖ почала визначатися як одна з ключових загроз національній безпеці країни, що спровокувало хвилю арештів людей, підозрюваних у зв'язках з гюленівським рухом, у тому числі серед турецьких еліт – учителів, академіків, військових, поліцейських, працівників гуманітарних ініціатив тощо. Станом на липень 2022 р. було заарештовано понад 101 тис. і затримано понад 332 тис. осіб [5]. Причиною цього було побоювання уряду Туреччини в тому, що Ф. Гюлен організував політичну мережу під прикриттям освітніх і гуманітарних інституцій, члени якої становлять загрозу політичній системі та безпеці країни.

Іншою ціллю Туреччини в протидії FETÖ стали гюленівські школи. Одразу після спроби перевороту 2016 р. офіційна Анкара закрила фактично всі освітні установи руху всередині країни та розпочала поступові переговори з урядами інших держав щодо припинення роботи шкіл на їхній території. Зокрема, це питання стало одним із пріоритетів порядку денного під час закордонних візитів Р.Т. Ердогана. Станом на липень 2024 р. було припинено функціонування 232 гюленівських шкіл у 21 країні, наприклад у Сомалі, Ефіопії, Сенегалі, Буркіна-Фасо, Танзанії та багатьох інших державах Африки. Велика частина цих освітніх закладів була передана фонду «Мааріф» – урядовій інституції, що з 2016 р. розпочала активну діяльність у сфері освітньої дипломатії [6; 7]. Водночас деякі країни, зокрема Кенія, виступають проти тиску щодо закриття гюленівських шкіл на своїй території, розглядаючи їх як освітні установи, що виконують важливу соціальну місію та не несуть загрози безпеці цих країн.

Таким чином, гюленівський рух, який на межі століть відігравав важливу роль у публічній дипломатії Туреччини як впливовий актор «м'якої сили», почав сприйматися як загроза політичній стабільності та національній безпеці. З огляду на це, уряд країни проводить широкомасштабну кампанію з протидії FETÖ, що охоплює різноманітні заходи – від масових арештів турецьких еліт, за припущеннями пов'язаних із рухом «Хізмет», до закриття й передачі під крило турецьких урядових структур гюленівських шкіл. Не дивлячись на смерть засновника руху Фетхуллага Гюлена в жовтні 2024 р., міністр закордонних справ Туреччини Хакан Фідан заявив, що країна не має наміру згорнути антитерористичні заходи спрямовані проти FETÖ на національному та міжнародному рівнях [8]. Отже, турецький уряд продовжує розглядати організацію як одну з вагомих безпекових загроз, протидія якій є не лише політичним, але й іміджевим питанням для країни, що буде зберігати свою актуальність у середньостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Balci B. Turkey's Gülen Movement: Between Social Activism and Politics, Carnegie. October 24, 2013. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2013/10/turkeys-gulen-movement-between-social-activism-and-politics?lang=en>

2. Varpahovskis E., Chedia A. Türkiye's Hizmet Schools: Once a Point of Pride, Now a Government-Labelled Threat. USC Center on Public Diplomacy. Mar 5, 2024. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/t%C3%BCrkiye%E2%80%99s-hizmet-schools-once-point-pride-now-government-labelled-threat>.
3. Kavas, A. (2018, October 8). Turkey's Africa diplomacy. Daily Sabah. Retrieved May 6, 2022, from <https://www.dailysabah.com/op-ed/2018/10/08/turkeys-africa-diplomacy>.
4. Donelli F. The Gülen Movement in Africa: From Turkish Transnational Asset to Anti-State Lobby. Israel Journal of Foreign Affairs. 2019. Vol. 13, No 1. P. 1-18. DOI: 10.1080/23739770.2019.1632588.
5. Country policy and information note: Gülenist movement, Turkey. GOV.UK October 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/turkey-country-policy-and-information-notes/475f9b93-76c5-4312-b918-68756604f8ed>.
6. Philipp Sander, Turkey targets Gulen schools in Africa, DW, 08/04/2016, <https://www.dw.com/en/turkey-targets-gulen-schools-in-africa/a-19448457>
7. Turkish gov't seized 232 Gülen-linked schools in 21 countries since coup attempt. Stockholm Center for Freedom. July 16, 2024. URL: <https://stockholmcf.org/turkish-govt-seized-232-gulen-linked-schools-in-21-countries-since-coup-attempt/>
8. Turkish officials vow fight against FETÖ will continue. Daily Sabah. October 21, 2024. URL: <https://www.dailysabah.com/politics/turkish-officials-vow-fight-against-feto-will-continue/news>.

Сторожинецький Тарас Олексійович

Вплив російсько-української війни на баланс сил в Арктиці: перспективи для НАТО

Російсько-українська війна стала каталізатором, який спричинив переосмислення безпекової ролі НАТО не тільки на Європейському континенті, а й в Арктиці. Тотальна залученість Москви на бойових діях в Україні суттєво впливають на спроможності Росії підтримувати довоєнний рівень розбудови арктичного військового флоту та інфраструктури [1]. Відповідно, гальмування розвитку арктичного сектору РФ надає можливість країнам НАТО вийти на силовий паритет в Арктиці.

Станом на сьогодні тема безпекової ситуації в Арктиці стає все більш актуальною для країн Північноатлантичного регіону. Приєднання таких держав, як Фінляндія та Швеція до НАТО лише підсилюють можливості організації в цьому регіоні. Не зважаючи на те, що обидві держави не мають прямого виходу до Північно-льодовитого океану, їх економічний та технологічний потенціал надають можливість поживати арктичний індустріальний сектор Альянсу [2].

Серед основних чинників, які стимулюють зростання інтересу до цього регіону, виділяють:

1. Процес глобального потепління. Кліматичні зміни призводить до інтенсивного танення арктичних льодовиків, що у свою чергу відкриває перспективи створення нових транспортних шляхів між Східною Азією та Західною Європою.
2. Багаті природні ресурси. Арктика налічує приблизно 10% загального запасу нафти т 25% резервів природного газу [3]. Відповідно, наявність такої великої кількості ресурсів робить регіон економічно привабливим для таких геополітичних гравців, як США, Росія та Китай.

Домінуюча позиція Росії у Арктиці характеризується її географічними особливостями. Оскільки Росія має найбільшу берегову лінію серед усіх країн, які мають вихід до Північно-льодовитого океану, саме вона отримує найбільші стратегічні переваги від розбудови арктичного флоту та інфраструктури. Як наслідок, згідно морської доктрини РФ 2022 року Арктика - це пріоритетний регіон, який відіграє вирішальну роль у забезпеченні соціально-економічної стабільності Росії, а НАТО та США окреслюються як головна загроза безпеці Росії на Півночі [4].

Відповідно, КНР вважається одним із найголовніших партнерів РФ у розбудові арктичного флоту та портової інфраструктури. Оскільки Північний морський шлях має потенціал стати альтернативним торгівельним маршрутом із Східної Азії в Західну Європу,

Пекін намагається співпрацювати із Москвою з метою спільної розбудови арктичної інфраструктури в межах проекту “Один пояс - один шлях”. Символічним проявом бажання КНР бути ключовим актором в Арктиці було оголошення, що Китай є приарктичною державою, незважаючи на те, він знаходиться за 1500 км від Арктики[5].

Важливим чинником, який частково стримує російську експансію на півночі є широкомасштабна війна в Україні, яка зміщує фокус уваги Кремля з арктичної тематики на вирішення проблем, пов'язаних із бойовими діями [6]. Ці обмеження характеризуються не тільки зниженням міжнародної співпраці у зв'язку із накладанням західних санкцій на експорт технологій до Росії, які необхідні для реалізації арктичних проектів, а й зниженням військового потенціалу РФ у зв'язку із бойовими діями в Україні. Як наслідок, розвиток арктичного флоту та інфраструктури буде знаходитися у стані часткової стагнації до того часу, як триватимуть санкції країн Заходу.

Більше того, посилення економічного тиску на Росію може призвести до занепаду її арктичної інфраструктури. Тенденція до ерозії проглядається вже сьогодні, прикладом якої може бути призупинення роботи терміналу скрапленого газу Arctic LNG 2 [7]. Не зважаючи на те, що Китай є основним споживачем російських енергоносіїв, його потреби не є безмежними. Відповідно, стан китайської економіки прямо впливатиме на функціональність російської енергетичної інфраструктури. У разі зменшення попиту зі сторони Пекіну для Москви постійно існуватиме загроза консервації нафто-газової інфраструктури на півночі.

Таким чином, бойові дії в Україні створюють сприятливу ситуацію для країн НАТО у досягненні силового паритету в Арктиці. Побудова нових криголамів, розробка спільної арктичної стратегії, посилення економічного тиску на Росію та Китай мають можливість змінити безпековий статус-кво в регіоні на користь Північноатлантичного Альянсу. Війна в Україні виснажує ресурси Росії, що обмежує її агресивну зовнішню політику в Арктиці. Не зважаючи на те, що РФ проводить досить агресивну риторику по відношенню до країн НАТО, на нашу думку ризик ескалації між НАТО та Росією в регіоні є значно меншим порівняно з довоєнним періодом, оскільки ні НАТО, ні Росія не готові до ведення воєнних дій в регіоні. За умов активної співпраці країн Альянсу в цьому напрямі Арктика може стати зоною стабільності, де безпековий баланс зміститься на користь Заходу.

Отже, Російсько-українська війна суттєво вплинула на геополітичну динаміку в Арктиці, відкривши для НАТО можливості досягти силового паритету. Військове виснаження Росії, санкції та обмежений доступ до технологій уповільнюють розвиток її арктичного флоту та інфраструктури, тоді як обмежені інвестиції Китаю не компенсують цих втрат. Зменшення попиту КНР на російські ресурси підвищує ризики занепаду арктичної інфраструктури РФ. У свою чергу, приєднання Фінляндії та Швеції посилює потенціал НАТО, а спільна стратегія для Арктики, розбудова флоту та посилення санкцій можуть змінити баланс сил на користь Альянсу, знижуючи ризик конфлікту в регіоні.

Список використаних джерел:

1. Winkel J. The Impact of the Ukraine war on the Arctic [Електронний ресурс] / Jonas Winkel // Austria Institut für Europa- und Sicherheitspolitik. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.aies.at/download/2023/AIES-Fokus-2023-05.pdf>.
2. Brief I. How Sweden and Finland's membership in NATO affects the High North [Електронний ресурс] / Issue Brief // Atlantic Council. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/how-sweden-and-finlands-membership-in-nato-affects-the-high-north/>.
3. Oil and Gas [Електронний ресурс] // Arctic Review – Режим доступу до ресурсу: <https://arctic.review/economy/oil-and-gas/>.
4. MARITIME DOCTRINE OF THE RUSSIAN FEDERATION [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://dnnlgwick.blob.core.windows.net/portals/0/NWCDepartments/Russia%20Maritime%20Studies%20Institute/20220731_ENG_RUS_Maritime_Doctrine_FINAL.txt.pdf?sv=2017-04-17&sr=b&si=DNNFileManagerPolicy&sig=2zUFSaTUSPcOpQDBk%2FuCtVnb%2FDoy06Cbh0E15tGpl2Y%3D.

5. Scott Zellen B. China and the “Near-Arctic:” An Opportunity Lost Over 150 Years Ago [Електронний ресурс] / Barry Scott Zellen // Georgetown Journal of International Affairs. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://gjia.georgetown.edu/2019/09/05/china-and-the-near-arctic/>.
6. Wall C. The Russian Arctic Threat: Consequences of the Ukraine War [Електронний ресурс] / C. Wall, N. Wegge // Georgetown Journal of International Affairs. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.csis.org/analysis/russian-arctic-threat-consequences-ukraine-war>.
7. Rashad M. Exclusive: Russia's Arctic LNG 2 suspends gas liquefaction amid sanctions, lack of tankers, sources say [Електронний ресурс] / Marwa Rashad // Reuters. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.reuters.com/markets/commodities/russias-arctic-lng-2-suspends-gas-liquefaction-amid-sanctions-lack-tankers-2024-04-02/>.

Жарун Анна Ігорівна

Політична нестабільність в Західній Африці: виклики й можливості для України

Хвиля успішних військових переворотів у Західній Африці, що бере початок з 2020 року, сприяла становленню антизахідних урядів у Гвінеї, Габоні, Нігері, Малі та Буркіна-Фасо, що безпосередньо впливає на перспективи взаємодії України із вказаними державами, просування інтересів і сприйняття нашої держави в регіоні загалом. Такі тенденції зумовлені не в останню чергу підливною діяльністю російської сторони: від пропагандистських проєктів до розширення військової присутності. Тому виникає потреба в реагуванні та протидії з боку України на найвищому рівні. На початку 2022 року МЗС України визначило Африку як пріоритетний напрям, тоді ж було затверджено Стратегію розвитку відносин України з державами Африки, а влітку того ж року відновлено посаду Спеціального представника України з питань Близького Сходу та Африки, яку наразі обіймає Максим Субх [1]. Наприкінці 2023 року було затверджено першу в історії МЗС України Комунікаційну Стратегію «Україна – держави Африки» на 2024-2026 рр., публічна частина якої була оприлюднена [2]. До того ж, Дмитро Кулеба на посаді Міністра закордонних справ здійснив 4 африканських турне, відвідавши 12 країн. Зрештою, така діяльність лише поклала початок боротьбі з російським впливом на континенті та здобутті лояльності африканських суспільств.

На порядку денному залишаються відносини із політично нестабільними державами. Найбільш проросійськими є три нових уряди в Нігері, Малі та Буркіна-Фасо. Вони наполягли на виведенні французьких та американських військових контингентів, які боролися з тероризмом у регіоні, розірвали безпекову співпрацю з країнами регіону та ЄС, вийшли з ECOWAS, і водночас поглибили співпрацю з Москвою [3].

Окрім цього, хунти трьох зазначених країн утворили у вересні 2023 року військовий союз «Альянс держав Сахеля» (AES), в основі якого лежав намір «створити архітектуру колективної оборони», а вже 6 липня 2024 року на спільному саміті в Ніамеї лідери проголосили створення Конфедерації, підкресливши також економічний та політичний виміри інтеграції [4].

Слід вказати, що в лютому 2023 року Малі була однією з двох африканських держав, яка разом з Еритреєю голосувала проти резолюції Генеральної Асамблеї ООН ES-11/6 на підтримку територіальної цілісності України, а представники Буркіна-Фасо не голосували взагалі. Нігер, у якому на той момент при владі ще був демократичний уряд на чолі із М. Базумом, підтримав вищезазначену резолюцію [1]. Радикальна зміна зовнішньополітичного курсу на проросійський з боку Нігеру, який вважався гарантом стабільності у регіоні Західної Африки через його роль у боротьбі з тероризмом, запустив процеси об'єднання зусиль військових урядів та зростання антиукраїнських настроїв. Це підтверджується тим, що після поглиблення відносин з Росією та утворення так званої Конфедерації її держави-члени звернулися в ООН зі звинуваченнями України у «підтримці міжнародного тероризму» [6]. У МЗС України спростували звинувачення, а представники ГУР МО України не підтвердили причетність української сторони до операції, на що посилялись хунти, використавши як *casus belli* [7].

Таким чином, першим викликом для України стають зусилля хунт та Росії, спрямовані на погіршення іміджу України в Африці, прикладом чого стало перше в історії нашої держави ініційоване Малі і Нігером розірвання дипломатичних відносин після вищезгаданої заяви. Це може мати відчутні наслідки, серед яких: поширення антиукраїнських настроїв в Африці, зменшення підтримки України серед країн Глобального Півдня, ускладнення активної діяльності українського уряду, спрямованої на поглиблення торговельно-економічної співпраці та інших видів партнерства з країнами Африки.

Іншою загрозою є політична та економічна дестабілізація, яку можуть спричинити ряд переворотів у Західній Африці. По-перше, це спричинить економічний занепад для країн Сахельської Конфедерації, а також матиме вплив на держав-членів ECOWAS, адже актори з військовими урядами були тісно взаємопов'язані у сфері торгівлі зі своїми південними сусідами. По-друге, економічні проблеми Малі, Буркіна-Фасо та Нігеру сприятимуть зростанню тероризму у регіоні та потоку біженців до країн ECOWAS. По-третє, існує загроза своєрідного експорту революції – тенденції поширення антизахідних та проросійських настроїв і встановлення відповідних режимів не лише в Західній Африці, а й у всій Субсахарській Африці.

Саме в такому контексті викликом для України є перспективи поширення російських наративів в Африці, ускладнення налагодження та поглиблення відносин з країнами континенту, порушення торговельних зв'язків та цілісності ринків споживання, де Україна займає місце експортера сільськогосподарської продукції, таким чином відіграючи значну роль у продовольчій безпеці країн Африки.

Показовим є випадок Сенегалу: новообраний сенегальський президент толерує правління хунт, підтримує звинувачення України в «підтримці міжнародного тероризму» та виступає посередником на шляху до нормалізації відносин між ECOWAS і AES [7]. Якщо таке врегулювання відбудеться, то це означатиме геополітичну перемогу Росії і поразку Заходу, оскільки ECOWAS фактично легітимізує «експорт» переворотів і експансію російського впливу.

В умовах кризових явищ у Західній Африці найбільш доцільним для України в умовах наявних ресурсів буде допомога та налагодження співпраці з такими державами ECOWAS, як Нігерія, Кот-д'Івуар, Того, Гана, Бенін, які опинилися перед загрозами економічного спаду, зростання тероризму, кризи біженців та політичної дестабілізації. Перевагою у діалозі з цими країнами може стати той факт, що вони традиційно мають дружні відносини із Заходом, не піддавалися радянському чи російському впливу у минулому, а також стабільно підтримують проукраїнську резолюцію в ООН.

Україна вже почала прикладати зусилля для покращення відносин з країнами Західної Африки, відкривши з 2022 року свої посольства у Мавританії, Кот-д'Івуарі та Гані. Позитивним кроком буде відновлення експорту українських сільськогосподарських товарів до Нігерії, яка є більш вразливою до продовольчих криз серед інших країн Західної Африки. Варто вказати, що Україна веде перемовини з Ганою, Нігерією та Сенегалом щодо створення логістичних хабів для транспортування продовольства, що свідчить про позитивні тенденції у сфері українського експорту продукції АПК та зміцнення торговельно-економічних відносин між країнами [8].

Відтак, можна стверджувати, що концепція відносин України із державами Західної Африки має будуватися на пошуках точок дотику і взаємної користі, «розвитку на рівних». Тобто найбільш очевидними є можливості поглиблення співпраці в напрямку посилення продовольчої безпеки, збільшення об'ємів торгівлі сільськогосподарською продукцією і корисними копалинами, безпекове співробітництво та допомога у розвитку ІТ-сектору Африки, зокрема, у сфері цифровізації. Відповідно, запорукою успішної протидії РФ у регіоні є створення власної мережі через взаємовигідне партнерство.

Список використаних джерел:

1. МЗС: Здобутки України на африканському напрямі у 2022 році. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mzs-zdobutky-ukrainy-na-afrykanskomu-napriami-u-2022-rotsi> (дата звернення: 15.11.2024).

2. Дмитро Кулеба затвердив першу в історії МЗС Комунікаційну стратегію Україна – держави Африки. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zatverdiv-pershu-v-istoriyi-mzs-komunikacijnu-strategiyu-ukrayina-derzhavi-afriki> (дата звернення: 15.11.2024).
3. Russia Signs Satellite Deal With Three West African Military Juntas. The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/2024/09/24/world/africa/russia-satellite-west-africa.html> (дата звернення: 15.11.2024).
4. Шварц Д. Хунти Буркіна-Фасо, Малі та Нігеру створюють конфедерацію – DW – 19.05.2024. DW. URL: <https://www.dw.com/uk/hunti-burkinafaso-mali-ta-nigeru-stvoruut-konfederaciju/a-69125031> (дата звернення: 15.11.2024).
5. Скинули друга України. Що треба знати про держпереворот у Нігері - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-66322403> (дата звернення: 15.11.2024).
6. Заява МЗС України щодо рішення перехідного уряду Республіки Малі розірвати дипломатичні відносини з Україною. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-rishennya-perehidnogo-uryadu-respubliki-mali-rozirvati-diplomatichni-vidnosini-z-ukrayinoyu> (дата звернення: 15.11.2024).
7. Ahmed B., Banchereau M. Mali cuts diplomatic ties with Ukraine, accusing it of aiding a rebel attack in the African country. AP News. URL: <https://apnews.com/article/mali-ukraine-wagner-junta-embassy-rebel-russia-senegal-a471c7332369d154af57ad0816fb3504> (дата звернення: 15.11.2024).
8. Лотоцька Н. Нігерія запропонувала Україні створити логістичний хаб для постійних поставок зерна. LB. URL: https://lb.ua/economics/2023/01/12/542265_nigeriya_zaproponuvala_ukraini.html (дата звернення: 15.11.2024).

Останов Єгор Максимович

Придністровське питання як проблема Чорноморського регіону та актуальні стратегії її подолання

Вступ. Придністровський конфлікт – не тільки один з найдавніших на пострадянському просторі, а й багато в чому унікальний. Він не характеризується міжетнічним протистоянням, як, скажімо вірмено-азербайджанська боротьба за Карабах чи «гарячі точки» на території Грузії – Абхазія та Південна Осетія. Так само терени невизнаної ПМР не мають спільного кордону з Російською Федерацією – державою, яка активно підтримує сепаратистські рухи та інспірує виникнення гарячих точок в країнах з колишньої орбіти СРСР.

Результати дослідження. Невирішена проблема Придністров'я в першу чергу впливає на Молдову, як головну жертву цього конфлікту. Проте існування ПМР так само створює нестабільність і на південно-західних кордонах України та опосередковано зачіпає інтереси головного регіонального союзника Молдови – Румунії.

Найпопулярнішою та загальноприйнятою стратегією щодо Придністров'я у Молдові є шлях мирної реінтеграції. Цей спосіб здобув широку підтримку і у владних колах, і серед суспільства. Він також був зафіксований у Законі 173/2005, який визначає, що придністровське регулювання може бути здійснене лише мирним шляхом. Фактично, влада Молдови вже успішно реалізовує цей сценарій, користуючись методом «батога та пряника». Зокрема, було вжито односторонніх заходів щодо включення бізнесу з ПМР до єдиного митного простору країни. Так, з початку 2024 року усі підприємства, що здійснюють комерційні операції в Придністров'ї, зобов'язані сплачувати мито до державного бюджету Молдови на загальних умовах. Інакше їх співпраця з «великою землею» буде неможливою. []

Пряником же виступають перспективи європейської інтеграції Республіки Молдова. Десятиліття окремого існування та пропагандистська робота не змогли перетворити мешканців двох берегів Дністра на ворогів – активно підтримуються контакти населення з обох сторін. Тож, підвищення рівня життя на правому березі Дністра може стати каталізатором подальшої інтеграції, приваблюючи громадян із ПМР. Згідно з результатами

загальнодержавного референдуму щодо закріплення європейського курсу Молдови у Конституції, який пройшов 20 жовтня 2024 року, рівень підтримки євроінтеграції серед громадян з Лівобережжя Дністра складає 31,02% серед тих, хто голосував. А це навіть більше ніж на деяких територіях підконтрольних Кишиневу – наприклад, у Гагаузії «За» проголосувало лише 5,16 %, у Тараклійському районі – 7,96%, у північних районах країни – менше ніж 30%.[]

Другою стратегією, яку можна було б застосувати для вирішення Придністровської проблеми, є шлях примусової реінтеграції збройним шляхом. Так як збройні сили Молдови зараз лише розпочали процес модернізації, то самостійно здійснити таку акцію вони були б навряд чи здатні. Не забуваємо і про непопулярність подібних кроків в Молдовському суспільстві. Через це, більшість прихильників силового сценарію знаходяться не так в Республіці Молдова, як в Україні. Особливо ця дискусія поживалась після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації 2022 року. Обґрунтування зазвичай даються цілком логічні – нейтралізація російського контингенту в ПМР, доступ до великих складів боєприпасів у Ковбасній, поповнення обмінного фонду, усунення багаторічної нестабільності на кордоні з Молдовою, що може сприяти пришвидшенню її прозахідного руху.

Такий сценарій є цілком можливим, адже армія невизнаної ПМР не являє собою значної сили, що здатна чинити серйозний опір. Так само варто зазначити, що її озброєння та доктрини відверто застарілі для сучасних бойових дій, а проведення мобілізації практично неможливе через незначний людський потенціал та невелику територію самої невизнаної держави.[]

Проте, при дискусіях на тему силового сценарію реінтеграції ПМР варто звернути увагу на кілька аспектів. По-перше, Республіка Молдова в нинішніх реаліях навряд чи вдасться до такого сценарію сама або звернеться за допомогою до України. Це суперечить чинній політиці молдовської влади та Конституції країни. А без такого звернення односторонні дії України можуть бути сприйняті як агресія, адже ПМР є визнаною територією Молдови. Силкові спроби вирішення Придністровської проблеми також дадуть додаткові аргументи як пропагандистській машині Російської Федерації, так і проросійським елементам у Молдові. В більш широкій перспективі, це може негативно вплинути на відносини України з західними партнерами і – значно більшою мірою – з країнами Глобального Півдня.

Варто також зазначити, що нещодавнє переобрання президентки Молдови Майї Санду на другий термін, а також позитивний (хоч без урахування голосів діаспори було б рівно навпаки) результат ініційованого нею проєвропейського референдуму, підтвердили правильність обраного курсу. А однією з головних тез М.Санду є те, що вона «зберегла мир у країні».[]

Висновки. Проблема Придністров'я залишається актуальним викликом для Чорноморського регіону загалом та для Молдови й України зокрема. Незважаючи на відносний сплеск інтересу до силового сценарію вирішення питання ПМР, цей шлях залишається гіпотетичним та малоімовірним через низку згаданих факторів. Найімовірніше, поступова мирна реінтеграція Придністров'я, яка вже почала давати скромні здобутки, і надалі залишатиметься актуальною стратегією з боку молдовського уряду.

Список використаних джерел:

1. О.Серебрян, Д. Ніку. Для Молдови не існує іншого варіанту, крім мирної реінтеграції Придністров'я. *Black Sea Security Journal* (2024). С. 8 – 16
2. "Referendum Rezultate". URL: <https://pv.cec.md/cec-template-referendum-results.html> (Дата звернення 21 жовтня 2024)
3. Збройні Сили "Придністровської Молдавської Республіки": реальна загроза чи велике перебільшення? URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/zbrojni-syly-prydnistrovskoyi-moldavskoyi-respubliky-realna-zagroza-chy-velyke-perebilshennya/> (Дата звернення 15 листопада 2024)
4. С. Сидоренко. Примусова реінтеграція Молдови: можливі причини і наслідки падіння придністровського режиму. *Black Sea Security Journal* (2024). С. 17 – 31

Організована злочинність і національна безпека в країнах Центральної Америки: Сальвадор, Гондурас, Гватемала

Центральна Америка протягом останніх десятиліть залишається однією з найбільш вразливих до організованої злочинності частин світу, де рівень насильства й інфільтрації злочинних угруповань у державні структури набули катастрофічних масштабів. Особливо складна ситуація склалася в країнах «Північного трикутника» – Сальвадорі, Гондурасі та Гватемалі, де організована злочинність має прямий вплив на національну безпеку, підриває стабільність уряду і загрожує життю мільйонів громадян.

Протягом 20 століття Центральна Америка пережила численні внутрішні конфлікти та громадянські війни, що створило сприятливі умови для розвитку організованої злочинності. Географічне положення між Південною Америкою, де виробляються наркотики, і Північною, де попит на них високий, сприяє перетворенню регіону на транзитний коридор для наркоторгівців. Такі окремі фактори, як бідність, високий рівень безробіття серед молоді, корумпованість політичних структур, наявність організованого криміналу чи тривалі внутрішні конфлікти, в сукупності створюють умови, які значною мірою сприяють поширенню злочинності та насильства [1].

Одним із основних індикаторів рівня криміналу є кількість убивств на кожні 100 тисяч населення, що чітко відображає гостроту ситуації. У 2021 році найгірший показник в Центральній Америці був у Гондурасі – 38,6 убивств на 100 тисяч жителів. Такий факт є умовою процвітаючої наркоторгівлі, яка є головною рушійною силою організованої злочинності [2]. Варто зазначити, що переважна частина угруповань в країні складається з депортованих з Мексики громадян, які в умовах слабкої правоохоронної системи мають змогу діяти майже безкарно. Картелі використовують корупцію для захисту своїх інтересів, що відображає політичну нестабільність та значні економічні проблеми.

Ель-Сальвадор, в свою чергу, зіткнувся з дещо іншою проблемою – впливом найбільших злочинних угруповань, таких як MS-13 і Barrio 18. Ці банди контролюють не лише нелегальну економіку, а й значну частину суспільного життя країни. Рівень убивств у 2021 році там становив 17,6 осіб на 100 тисяч населення, що свідчить про доволі значний вплив з боку цих угруповань [2]. Взявши приклад зі США, уряд Сальвадору спробував знизити рівень злочинності через політику жорсткого контролю, відому як *mano dura* («залізний кулак»). Однак замість зменшення насильства і кількості банд, цей агресивний підхід до ув'язнень призвів до того, що велика кількість членів угруповань та їхніх лідерів опинилися разом у тісному просторі. Таким чином голови банд, яких посадили до в'язниць, створили ієрархії, що дозволяють їм керувати злочинними мережами навіть з-за ґрат [3].

Гватемала також демонструє високий рівень злочинності – 16,6 убивств на 100 тисяч населення. Історичний спадок і політична нестабільність зробили країну вразливою до діяльності міжнародних та місцевих злочинних угруповань. Корупція в уряді, відсутність реформ та слабка правоохоронна система перешкоджають ефективному переслідуванню злочинців. Звичайні громадяни часто змушені вдаватися до самосуду, оскільки не можуть довіряти органам правопорядку, що лише підсилює атмосферу безкарності [4].

Тим не менш, міжнародне співтовариство намагається допомогти країнам Центральної Америки у боротьбі з організованою злочинністю. Однією з таких ініціатив є Центральноамериканська регіональна ініціатива безпеки (CARSI), що фінансується урядом США і спрямована на зміцнення правоохоронних структур, підвищення безпеки кордонів та зменшення корупції. Однак, ефективність цієї програми залишається низькою через відсутність прозорих механізмів контролю за витратами та глибоку корупцію в регіоні, що ускладнює досягнення стабільних результатів.

Щодо впливу злочинності на національну безпеку країн регіону, спостерігається деградація правової системи, оскільки злочинні угруповання часто застосовують підкуп або залякування влади. Це безпосередньо сприяє поширенню культури насильства, коли в

громадському просторі панує атмосфера страху через високий рівень вбивств і постійні загрози з боку банд. Організована злочинність також завдає економічних збитків через вимагання, руйнування бізнесів і змушує населення емігрувати, що веде до скорочення робочої сили та витоку капіталу. Внаслідок цих факторів, Центральноамериканські країни, які отримали репутацію «кримінальних держав», стикаються з труднощами у співпраці з міжнародними інвесторами та організаціями [5].

Отже, організована злочинність у Центральній Америці є комплексною проблемою, яка виникла внаслідок соціально-економічних негараздів, історичних конфліктів та географічного розташування регіону. Країни «Північного трикутника» і прилеглі держави зазнають значних втрат через злочинну активність, яка підриває державні інститути та посилює атмосферу насильства і недовіри до влади. Загроза для національної безпеки в цих країнах проявляється у витоку капіталу, руйнуванні бізнесів та еміграції, що створює серйозні труднощі в залученні інвестицій і співпраці з міжнародними партнерами загалом.

Список використаних джерел:

1. Колодяжний М. Г. ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/230566354.pdf> (дата звернення: 12.11.2024).
2. Насильство та злочинність у Центральній Америці. Аналітичний центр ADASTRA I. URL: <https://adastra.org.ua/blog/nasilstvo-ta-zlochinnist-u-centralnij-americi-u-poshukah-prichin-katastrofi> (дата звернення: 12.11.2024).
3. Діяльність банди MC-13. NV New Voice. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/dijalnist-bandims-13-dala-trampu-privid-deportuvati-200-tisjach-salvadortsiv-chomu-tse-ne-virishit-problemu-2447940.html> (дата звернення: 12.11.2024).
4. Guatemala's Security Challenges and the Government's Response. Centro de Estudios Estratégicos del Ejército del Perú. URL: <https://ceeep.mil.pe/2024/09/26/desafios-de-seguridad-en-guatemala-y-la-respuesta-del-gobierno/?lang=en> (date of access: 12.11.2024).
5. States of Exception: The New Security Model in Central America?. WOLA. URL: <https://www.wola.org/analysis/states-of-exception-new-security-model-central-america/> (date of access: 12.11.2024).

Матвійчук Марина

Що потрібно знати про військовий потенціал КНДР в контексті російсько-української війни?

Сьогодні Південна Корея є однією з найбільш мілітаризованих країн світу. Десятиліттями військова потуга є головним пріоритет політики КНДР, що покладається на свої збройні сили як на найважливіший інструмент для вирішення своїх соціальних, економічних і політичних проблем. Наприкінці холодної війни Пхеньян втратив пряму військову підтримку з боку Радянського Союзу, що активно допомагав нарощувати запаси артилерійських снарядів та ракет, через що північнокорейські системи озброєнь залишались застарілими. Прийшовши до влади, Кім Чен Ин намагався компенсувати ці недоліки, розпочавши кампанію модернізації та розбудови так званих асиметричних можливостей, накопичення хімічної зброї та нарощування ядерного потенціалу, що викликає занепокоєння світової спільноти.

У розпорядження країни 1.3 мільйона солдатів на дійсній службі та 7.6 – або третина всього населення – у резерві, що робить її четвертою за чисельністю армією у світі. Кожен північнокорейський солдат зобов'язаний служити від восьми до десяти років. Такі тривалі терміни служби свідчать, що серед лав Корейської національної армії багато досвідчених військових, яких за їхньою роллю можна прирівняти з унтер-офіцерами армії США [1]. Згідно з політикою «на першому місці військові», збройні сили отримують левову частку державних ресурсів. За деякими оцінками, річні військові витрати Північної Кореї досягають чверті її валового внутрішнього продукту. Згідно з даними КНДР, станом на сьогодні у своїх запасах вона має 4.3 тис. танків, 8.8 тис. артилерійських снарядів, 5.5 тис. реактивних систем,

810 винищувачів, 70 підводних човнів. Однак КНА нерідко зіштовхується з проблемами нестачі продовольства, бензину та запчастин. Більше того з часів Корейської війни у 1950-х країна не брала участі у жодному серйозному конфлікті, через що армія не має реального бойового досвіду. Однак у зв'язку зі вступом військ КНДР у російсько-українську війну північно-кореїська армія отримала можливість набути навичок введення сучасної війни та навчитися багато чому на полі бою. Відправка військ на російсько-українську війну є першим великим втручанням у закордонний конфлікт.

Постачання північнокореїських боєприпасів до Росії вже було критично важливим для її військових зусиль. Представники оборони Південної Кореї заявили, що з серпня 2023 року Північна Корея відправила до Росії понад 13 000 транспортних контейнерів з артилерійськими снарядами, протитанковими ракетами та балістичними ракетами малої дальності KN-23. Окрім техніки, до РФ направлялися техніки, аби допомогти збирати дані про ефективність своїх ракет, особливо проти західних систем протиповітряної оборони [2]. Тепер на допомогу РФ у війні проти України направили війська.

П'ять місяців тому лідери Росії та Північної Кореї підписали договір про взаємну оборону та співпрацю, поглиблюючи зв'язки, які тягнуться ще за часи холодної війни. У жовтні Національна розвідувальна служба Південної Кореї заявила, що на початку місяця кораблі ВМС Росії переправили 1500 північнокореїських сил спеціального призначення, одних з найкращих Пхеньяна, до російського портового міста Владивосток, звідки північнокореїських військовослужбовців відправляють далі. Як зазначає розвідка, новоприбулим солдатам, які входять до Штурмового корпусу – підрозділу, навченого проникненню, диверсіям на інфраструктуру та наступальних операціях, видали російську військову та зброю. Окрім цього солдати сил спеціальних призначень, ймовірно, проходять додаткову підготовку щодо особливих обставин війни в Україні [3]. Тим не менше, ситуацію ускладнюють явний мовний бар'єр та незнайомість з російськими системами, що потребуватиме певного часу для їх освоєння.

Чого ж хочуть Пхеньян та Москва? Для РФ, яка з початку війни збільшила темп набору контрактників ушестеро, залучення північнокореїських сил є спробою подолати великі втрати, компенсувати виснаження та ротацію своїх військ, розгорнутих в Україні. Більше того, зважаючи на проблеми з живою силою, зменшення власних витрат могло б послабити певний тиск на режим Путіна. Кіму ж підтримка КНДР Росії в її вторгненні дала рідкісні важелі для визначення нового курсу зовнішніх відносин після провалу його переговорів із Вашингтоном під час адміністрації Трампа. Пхеньян також може отримати доступ до російських військових технологій, які Москва в іншому випадку не захотіла б передавати. За війська та боєприпаси країна також отримує дешеву нафту та продовольство. Окрім цього Північна Корея може очікувати на російських технічних консультантів для покращення промислової якості та виробництва. І насамкінець КНДР отримає те, чого вона дійсно немає – реальний бойовий досвід у сучасній війні.

Наслідки вступу КНА у російсько-українську війну вплинуть перш за все на позицію партнерів України, зокрема США, щодо далекобійної зброї. Варто відмітити перший дозвіл Штатів використовувати американські далекобійні ракети далекого радіусу дії по території Росії. Для РФ основним завданням виступає зупинка просування українських військ під Курськом. Якщо Росії вдасться відкинути українські сили до кордону, Україна втратить важливу розмінну монету в остаточних мирних переговорах. Більше того, це також надасть змогу звільнити десятки тисяч російських солдатів для боротьби в Донецьку, центрі всієї війни, даючи Росії набагато більше шансів захопити всю область.

Отже, у підсумку зазначимо, що вступ військ КНДР, однієї з найчисельніших у світі, у російсько-українську війну може стати ескалацією конфлікту. Залучення Північної Кореї, зокрема, вплине на позиції партнерів України та їхньої військової підтримки. Для РФ та КНДР це взаємовигідний крок. З одного боку – компенсація втрат, з іншого боку передача технологій та доступ до дешевих ресурсів. Однак зважаючи на відсутність бойового досвіду

новоприбулих військ особливо у незнайому кліматі та нових ландшафтах, північнокорейський контингент, ймовірно, зазнає значних втрат.

Список використаних джерел:

1. Sang-Hun C. What to Know About North Korea's Military Capabilities [Електронний ресурс] / Choe Sang-Hun // New York Times – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nytimes.com/2024/10/24/world/asia/north-korea-military-capability.html>.
2. Defense Intelligence Agency releases report: North Korea Military Power [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dia.mil/News-Features/Articles/Article-View/Article/2812198/defense-intelligence-agency-releases-report-north-korea-military-power/>.
3. North Korea's Military Capabilities [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cfr.org/backgrounder/north-korea-nuclear-weapons-missile-tests-military-capabilities>.

Контсв О.О.

Вплив війни в М'янмі на архітектуру безпеки в регіоні Південно-Східної Азії

М'янма – країна в регіоні Південно-Східної Азії, яка є етнічно й релігійно строкатою та стикається з політичними труднощами весь період своєї незалежності. Внаслідок того, що досягнути компромісу в унітарній багатонаціональній державі фактично неможливо, а громадянська війна триває з самого початку незалежності, великий вплив на м'янмарську політику мають військові. У 1962 році було здійснено переворот, який очолив генерал У Не Він. Із того моменту, в країні панувала диктатура, яка фактично не стикалась із сильним опором населення до 1988 року. У цей період було навіть прийнято «цивілізовану» Конституцію (1974), за допомогою якої генерал планував легітимізувати своє правління. Проголошувалися президентська республіка та однопартійний режим, де центральною політичною силою держави стала Соціалістична партія М'янми, а також створено Державну Раду Миру та Розвитку (SCPD) – орган, який де-факто керував державою [1], [2].

Наступним етапом політичних змін у державі стали масові протести в 1988 році, які були придушені з особливою жорстокістю. Тим не менш, у тому ж році відбувся переворот, де владу захопив генерал Со Маунг. Держава змінила назву з «Бірма» на «М'янма», а столицю було згодом перенесено з Янгону в Найп'їдо. У 1989 році було введено воєнний стан, а вже в 1990 році сформувалася група, яка пізніше стане партією «Національна ліга за демократію». Вона створила «паралельний уряд» на території, підконтрольній повстанцям, а лідерка Аун Сан Су Чжі отримала Нобелівську премію миру в 1991 за свою невпинну боротьбу за демократію і права людини у М'янмі. Тим не менш, диктатура тривала аж до виборів 2015 року, тому економічне становище країни погіршувалося через небажання країн Заходу співпрацювати з диктатурою. На протестах у Янгоні в 2007 році було вбито понад 100 осіб, що лише загострило положення Найп'їдо.

У 2012 році були проведені довибори в парламент на 46 місць, де 41 мандат здобула «Національна ліга за демократію». Коли були проведені перші демократичні вибори в 2015, попри положення нової Конституції в 2008 році, яка суттєво збільшувала вимоги до потенційних кандидатів у президенти та закріплювала за військовими квоту в парламент, «Національна ліга за демократію» здобула більшість. Було обрано нового президента в 2016, а Аун Сан Су Чжі стала фактичною лідеркою країни, попри заборону балотуватися на посаду. До 2021 року М'янма відносно стабілізувала як внутрішньополітичну ситуацію, так і покращила зовнішні зв'язки, що дозволило пом'якшити економічні труднощі на певний час. «Відлига» та демократизація м'янмарського політичного життя тривала недовго – уже в 2021 році відбувся новий військовий переворот, а обраних народом політичних лідерів було ув'язнено. Це спричинило новий вибух громадянської війни, яка досі триває [1].

Нестабільність однієї з найбільших держав регіону становить велику загрозу для безпекової архітектури Південно-Східної Азії. М'янма є членом Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), яка є однією з найвпливовіших регіональних об'єднань у світі. Тим не менш, АСЕАН стикається зі значними проблемами у сфері безпеки, адже слідує принципу

прийняття рішень на основі консенсусу. Окрім цього, не передбачено жодного механізму втручання у внутрішні справи держав-членів, що унеможлиблює пряму допомогу повстанцям проти хунти. Після перевороту, думки членів розділилися - члени-засновники АСЕАН висловили побоювання з приводу військового перевороту. Індонезія закликала до стриманості та діалогу для пошуку рішень, а Сінгапур, Малайзія і Філіппіни підтримали ці настрої. На противагу цьому, Таїланд в особі віце-прем'єр-міністра Правіта Вонгсувона прямо назвав переворот внутрішньою справою країни. Нові члени Альянсу загалом поділяють настрої Бангкока. «План із п'яти пунктів», затверджений АСЕАН у 2021 році, був підданий критиці, адже так і не справив жодного впливу на хунту. Фактично, блок не має реальних важелів впливу, а також не готовий переглядати власну безпекову політику навіть за умов реальних ризиків для регіону. Єдиним відносним успіхом стало відсторонення М'янми від самітів [3], [4], [8].

Іншим критично важливим аспектом є допомога Найп'їдо з боку КНР. Це стосується не лише військово-технічного співробітництва, а й фінансової підтримки та розбудови інфраструктурних проєктів. Найбільш успішним для Пекіну та найбільш небезпечним для регіону стало будівництво магістралі до Янгону та глибоководного порту К'яупк'ю [7], який має подвійне призначення та може використовуватися для китайських військових кораблів. Таким чином, Китай розширює свою військову присутність у регіоні, а також чинить тиск на АСЕАН, адже також має великі важелі впливу на Камбоджу, яка часто блокує потенційно дієві ініціативи організації.

В умовах тотального насильства та відсутності контролю хунти над усією територією країни, сусідні держави, такі як Бангладеш, потерпають від значних хвиль біженців [1]. Актуальність цього виклику зростає після масових погромів поселень мусульманського етносу рохінджа. У 2017 році це відбулося в особливо великих масштабах. Станом на 2024 рік, країну покинуло майже 2 млн людей [6], що створює величезний тиск на сусідів, які розміщують постраждалих на своїй території. Окрім цього, в умовах відсутності стійкого контролю над територіями, руйнуються масштабні інфраструктурні проєкти, наприклад індійські магістралі, які могли би покращити економічну ситуацію багатостраждальної країни. Це призводить і до погіршення відносин. Не менш важливим фактором залишається сучасне лідерство М'янми у виробництві наркотиків. Вони часто потрапляють до інших країн, зокрема Таїланду, населення якого у великій мірі страждає від залежності.

Отже, проаналізувавши довготривалий і багатогранний конфлікт у М'янмі, можна зробити чіткий висновок – ця війна підриває безпеку всього регіону Південно-Східної Азії [5]. У першу чергу це стосується діяльності АСЕАН, яка дедалі більше стає паралізованою, особливо в питаннях безпекової політики. Окрім цього, це надає додаткові можливості для експансії КНР, у тому числі військової. Китайський контроль над м'янмарським глибоководним портом подвійного призначення становить особливу загрозу в умовах загострення протистояння, зокрема між Пекіном та США. Критичними також залишаються питання біженців і виробництва наркотиків, які дестабілізують сусідні держави. Попри успіхи повстанців у відвоюванні територій, осяжного сценарію завершення громадянської війни та стабілізації немає, а отже безпекові ризики через конфлікт для регіону залишатимуться актуальними ще довго.

Список використаних джерел:

1. Терлецький О. Громадянська війна в М'янмі: що відбувається в країні після перевороту? | ADASTRA. ADASTRA І Аналітичний центр. URL: <https://adastra.org.ua/blog/gromadyanska-vijna-v-myanmi-sho-vidbuvayetsya-v-krayini-pislya-perevorotu>.
2. Civil War in Myanmar. Global Conflict Tracker. URL: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/rohingya-crisis-myanmar>.
3. Epstein A. K. ASEAN split over geopolitical challenges. GIS Reports. URL: [https://www.gisreportsonline.com/r/asean-issues/\(date of access: 18.11.2024\)](https://www.gisreportsonline.com/r/asean-issues/(date of access: 18.11.2024)).
4. Harding B., Tower J., Wells-Dang A. Southeast Asian Nations Convene amid Myanmar Crisis, South China Sea Tensions. United States Institute of Peace.

- URL: <https://www.usip.org/publications/2024/10/southeast-asian-nations-convene-amid-myanmar-crisis-south-china-sea-tensions>.
5. Hein Y. M. Nine Things to Know About Myanmar's Conflict Three Years On. United States Institute of Peace. URL: <https://www.usip.org/publications/2024/04/nine-things-know-about-myanmars-conflict-three-years>.
 6. Myanmar situation. UNHCR. URL: <https://reporting.unhcr.org/operational/situations/myanmar-situation>.
 7. Nielsen J. Myanmar - China's west coast dream. Danish Institute for International Studies. URL: <https://www.diis.dk/en/research/myanmar-chinas-west-coast-dream>
 8. Tucker S. Myanmar Reveals ASEAN's Weak Spot Again. Stimson Center. URL: <https://www.stimson.org/2023/myanmar-reveals-aseans-weak-spot-again/>.

ЗМІСТ

СУЧАСНІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Вергун Володимир Антонович

Міжнародні економічні виміри національної безпеки.....10

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Шепель Олександра Сергіївна

Заходи підтримки міграційної безпеки України в умовах сучасної міграційної кризи.....12

Макарчева Ксенія Олегівна

Становлення регуляторного середовища у напівпровідниковій індустрії.....14

В'ялий Віталій Олегович

Economic and technological sovereignty of the EU: a cornerstone for global economic stability – insights from Mario Draghi's report.....15

Гуць Вікторія Олександрівна

Енергетична залежність як загроза економічної безпеки країни.....17

Кульчицька Дар'я Сергіївна

Роль іноземних інвестицій в економічній безпеці України: перспективи, проблеми та пошуки рішень.....19

Шимко Олександра Дмитрівна

Імплементація заходу три плану протидії BEPS в Україні.....20

Тарасенко Лев

Вплив китайської ініціативи "Один пояс, один шлях" на економічну безпеку європейських країн.....22

НОВІТНІ ТРЕНДИ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В СФЕРІ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Хоменко Максим Ярославович

"Банківська безпека нового покоління: Роль штучного інтелекту, блокчейну та бізнес-аналітики в кіберзахисті".....24

Клявліна Дар'я Сергіївна

"Страхування воєнних ризиків як спосіб підвищення рівня корпоративної безпеки в Україні й припливу іноземних інвестицій".....25

Зеленський Павло Віталійович

"Посилення корпоративної безпеки в міжнародному бізнесі: управління ризиками кібербезпеки в умовах віддаленої роботи".....27

Носаль Денис Артурович

Комплаєнс і ризик менеджмент: перспективи і можливості для корпоративної безпеки.....29

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ АСПЕКТИ

Буз Андрій Олександрович

Монетарна залежність незалежних держав як безпековий виклик в умовах сучасної міжнародної політичної економії монетарного суверенітету.....31

Кухтей Микола Володимирович

Вплив глобальних політичних подій на ринок криптовалют.....33

Білько Артем Богданович

Аналіз програм підтримки Групою Світового Банку економіки України у 2022-2024 роках.....35

Кононенко Максим Андрійович

Applying Musgrave's "Pay as You Use" Principle to Ukraine's Intergenerational Debt: Balancing Wartime Debt Obligations With Long-Term Economic Resilience.....37

Прокопчук Дарина Андріївна

Операційна стійкість банківської системи України в умовах сучасних викликів39

Талах Софія Владиславівна

Шахрайські випадки з платіжними картками в Україні в умовах війни.....41

Кудренко Дарина Костянтинівна

Перспективи розвитку сфери зеленого інвестування в Україні.....43

Шупер Вікторія Олексіївна

Роль експортно-кредитних агентств у відновленні економіки України.....44

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА РOLЬ УКРАЇНИ У ЇЇ СТАНОВЛЕННІ

Шпакович Ольга Миколаївна

Енергетична безпека як частина цілісного виміру безпеки в праві Європейського Союзу.....46

Костюченко Ярослав Миколайович

Роль ЄС у забезпеченні енергетичної безпеки України в умовах післявоєнного відновлення.....48

Святун Олена Володимирівна

Практика Суду ЄС щодо конфіскація заморожених державних активів третіх держав.....50

Влялько Ілля Володимирович

Особливості правових інструментів здійснення публічних закупівель для потреб оборони в Євросоюзі та Україні.....52

Чорненка Анастасія Володимирівна

Сучасні виклики у боротьбі з корупцією в ЄС.....54

Андрощук Юрій Борисович

Співвідношення тенденцій глобалізації та регіоналізації в Європі та їх вплив на переговори про вступ України.....56

ПРАВОВІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Павлюк Ярослав Васильович

Види трастів та їхні характерні ознаки.....58

Лазарева Марія Олексіївна

Особливості лобістської діяльності на сучасному етапі: міжнародно-правовий вимір.....59

Буз Андрій Олександрович

Поняття енергетичної безпеки у контексті сталого енергетичного переходу: аспекти міжнародного інвестиційного права.....61

Кирилюк Артем Русланович

Refining the EU Global Human Rights Sanctions Regime for Modern Security Challenges..... 63

Ляховецька Ольга Миколаївна

Пісня у кайданах: боротьба українців за захист інтелектуальної власності.....65

Кайдаш Єлизавета Сергіївна, Сакалош Анастасія Юріївна

Порівняльний аналіз правового статусу жінок у військовій службі: перспективи удосконалення українського законодавства для забезпечення національної безпеки.....68

ВИМІРИ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ГІГІЄНИ

Пацьора Жанна Володимирівна

Комунікаційна політика в контексті національної безпеки України.....70

Юрій Аліна Олександрівна

Advancing media literacy as a strategic framework for mitigating foreign political disinformation: the Swedish perspective.....71

Янюк Аліна Сергіївна

Публічна дипломатія в Україні під час повномасштабного вторгнення на прикладі соцмереж МЗС.....73

Теренник Валерія Ігорівна

Співробітництво між Україною та НАТО у сфері інформаційної безпеки74

Деревляний Давид Васильович

Поєднання інформаційних та конвенційних методів ведення війни на прикладі сучасних конфліктів.....76

Марцун Іван Сергійович

Адаптація законодавства України до GDPR у контексті євроінтеграційного процесу.....77

МЕНТАЛЬНІ СКЛАДОВІ УКРАЇНСТВА ЯК ЧИННИК СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Єрошин Андрій Геннадійович

Сценарії перспектив завершення російсько-української війни: експертна оцінка станом на осінь 2024 року.....79

Корень Євген Русланович

Тіньові прояви архетипу матері (на прикладі окремої української казки).....81

Скороход Анна Костянтинівна

Мережевий потенціал малих альянсів: безпекові перспективи України.....83

Загородський Андрій Владиславович

Роль концепції стійкості у формуванні стратегічних комунікацій: український контекст.....86

Тарасенко Владислав В'ячеславович

Інформаційна протидія агресії Росії: стратегічні наративи та національна стійкість України.....87

Лісніченко Аліна Сергіївна

Інформаційна війна та національна безпека: аналіз стратегічних комунікацій на прикладі Єдиного марафону та Первого каналу.....89

Михайлова Владислава Олександрівна

Оцінка інструментарію м'якої сили України крізь призму ментальності українського суспільства.....91

Вірич Софія Володимирівна

Інфопростір як частина загального культурного простору України.....93

Головко Наталія Миколаївна

Вплив ШІ на формування професійної ментальності майбутніх фахівців із міжнародних комунікацій.....94

Гуренко Марія Олександрівна

Соціальні медіа як інструмент політичних комунікацій: на прикладі кампаній Трампа у соціальних мережах під час президентських виборів у США 2016 році.....96

Святун Станіслав Олексійович

«Пропаганда у сучасних телеформатах: на прикладі серіалу «Зв'язок».....97

БЕЗПЕКОВІ ВИМІРИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДІПЛОМАТІЯ

Вартовник Іван Михайлович

Україна-АСЕАН: Налагодження інституційного рівня співробітництва.....98

Алієв Гамідулла Аман огли

Стратегічне суперництво США-КНР та його безпекові наслідки.....100

Біла Андріана Андріївна

Безпековий вимір публічної дипломатії України в умовах російсько-української війни.....102

Пчельников Даниель Костянтин Костянтинович

Сценарій розвитку близькосхідного регіону: розділення Близького Сходу на коаліції. Регіональна біполярність у мультиполярному світі.....104

Гавлаков Кирило Максимович

Діяльність ООН з протидії актам агресії: виклики та напрямки реформування.....107

ГЛОБАЛЬНІ І РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Тезбір Роксолана Володимирівна

Еволюція підходів державного управління в контексті протидії популізму й посиленню опозиційних рухів у Сінгапурі.....109

Райков Артур Ернстович

Вплив перемоги Дональда Трампа на президентських виборах у США на динаміку російсько-українського збройного конфлікту.....111

Запорізька Ірина Сергіївна

Діяльність гюленівського руху в країнах Африки: від впливового актора «м'якої сили» до загрози національній безпеці Туреччини.....113

Сторожинецький Тарас Олексійович

Вплив російсько-української війни на баланс сил в Арктиці: перспективи для НАТО.....115

Жарун Анна Ігорівна

Політична нестабільність в Західній Африці: виклики й можливості для України.....117

Остапов Єгор Максимович

Придністровське питання як проблема Чорноморського регіону та актуальні стратегії її подолання.....119

Сотнікова Варвара Володимирівна

Організована злочинність і національна безпека в країнах Центральної Америки: Сальвадор, Гондурас, Гватемала.....121

Матвійчук Марина

Що потрібно знати про військовий потенціал КНДР в контексті російсько-української війни?.....122

Коптєв О.О.

Вплив війни в М'янмі на архітектуру безпеки в регіоні Азії.....124

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»

СПЕЦИПУСК

за матеріалами конференції 21 листопада 2024 року

«СУЧАСНІ ВИМІРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ»

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Протокол № 5 від 17 грудня 2024 року.

Approved for print by the Scientific Council of Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv Protocol № 5 (17 of December, 2024)

Підписано до друку 19.12.2024 року.
рників

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Тел. +380 444814468
Сайт: <https://www.iir.edu.ua/>